

බුදු දහම දැක ගනිමු - 8

පුඤ්ඤ පුනරුත්ථාපනෙහි ධර්මය

(කච්චානගොත්ත සූත්‍රය
මධුපිණ්ඩික සූත්‍රය සහ
අනාථපිණ්ඩිකොවාද සූත්‍රය
ඇසුරෙන්)

රවිඥ කොඟ්ගලගේ

ප්‍රථම මුද්‍රණය : 2016 සැප්තැම්බර් (පිටපත් 10,000)

ISBN No. 978-955-41184-9-2

පොත පිළිබඳ විමසීම:

මහාචාර්ය රවිඥ කොත්ගලගේ

Email: koggalage@yahoo.com

Web: <http://ravi.harimaga.com>

Mobile : 0777234239

මුද්‍රණය:

නීට් ග්‍රැෆික්ස් (පුද්ගලික) සමාගම

2A, රාහුල හරස් පාර, මාතර

දු.ක. 0777061809, 041-2223174

ධම් දානයකි - නොමිලයේ බෙදාහැරීම පිණිසයි.

සබ්බ දානං ධම්ම දානං ජිනාති

සියළු දානයන් අතරින් ධම් දානය උතුම්වේ

පුණ්‍යානුමෝදනාව

ආර්ය මාර්ගය සොයමින් වෙහෙසෙන ජනයාට ඒ සඳහා යොමු වීමට කාරුණිකව ධර්මය පහදා දෙමින් අගනා මෙහෙවරක යෙදෙන මහාවාර්ය රවින්ද්‍ර කොඟ්ගලගේ මහතාට අපගේ පුණ්‍යමය වේවා! එතුමා පතන බෝධියකින් අමා මහ නිවන් සම්පත්තිය පූර්ණය වේවා!!

මාගේ පරලෝසැපත් පියා- විශ්‍රාමලත් ගම්පති එල්. බී. මිපිටිය මැතිඳුන්ටත්, මව- විශ්‍රාමලත් විදුහල්පතිනි එල්. මිපිටිය මැතිණියටත්, සහෝදරයා- බැංකු කළමනාකාර ආනන්ද බණ්ඩාර මාරපන මහතා සහ සහෝදරිය වන විශ්‍රාමලත් සංඛ්‍යාලේඛන නිලධාරිණි අශෝක කුමාරි මාරපන මෙනවිය ඇතුළු වර්ග පරම්පරාවේ සියලුම ඥාති හිත මිත්‍රාදීන්ටත් මෙම උතුම් ධර්ම දානයෙන් ජනිත වන කුසල් සම්භාරය අනුමෝදන් කරන අතර එකී බලයෙන් ඔවුන්ගේ ජීවිත සුඛිත මුදිත වේවායි මෙක් සිතින් ප්‍රාර්ථනය කරමි. තවද, මට සිප් සතර කියාදුන් මාගේ දයාබර ගුරු භවතුන්ටත්, රට වෙනුවෙන් දිවි පිදූ සියලු රණවිරුවන්ටත් මේ පුණ්‍ය කර්මයෙන් ජනිත වන කුසල් සම්භාරය අපරාමර නිවන් සුව පිණිසම හේතු වේවා! එසේම අප බුද්ධසාසනය ආරක්ෂා කරන සියලුම ලෝක පාලක දෙවිදේවතාවුන් වහන්සේලාද, භවාග්‍රයේ සිට අවිචිය දක්වා වෙසෙන සියලු ලෝක සත්වයෝ මේ පිං අනුමෝදන් වී සුඛිත මුදිත වී නිර්වාණ අවබෝධයට පත් වේවා!! මේ සඳහා දායක වුණු පද්මා කුමාරි මාරපන මහත්මියටත් මේ පිං උතුම් අමා මහ නිවන් අවබෝධය පිණිසම උපනිශ්‍රය වේවා!!!

නිර්වාණ අවබෝධයම අරමුණු කරමින් මේ භයානක සංසාරයේ ගමන් කරන්නා වූ අපට මේ ධර්මයේ සත්‍යාවබෝධයම වේවා! ඒ සඳහා ධර්මය පහදා දෙමින් වෙහෙස වන වචනයේ පරිසමාප්තාර්ථයෙන්ම කල්‍යාණ මිත්‍ර මහාවාර්ය රවින්ද්‍ර කොඟ්ගලගේ මැතිඳුන්ටද ප්‍රාර්ථනා කරන්නා වූ බෝධියකින් නිවන් සුව සාක්ෂාත් කරගැනීමට මේ පිං හේතු වේවා! පරලෝසැපත් අප දෙපාර්ශවයේම දෙමාපියන් සහ ඥාතී මිත්‍රාදීන්ද මේ පිං අනුමෝදන් වී සංසාර ගමනේ කෙලවර දකින්නවා! සුඡ්වත්ව සිටින අපගේ සහෝදර සහෝදරියන්ද දූ දරු මුත්‍රපුරු මිනිබිරියන් සහ අපටද නිරෝගී සුව සහ සෙත් ශාන්තියම උදා වේවා!

මේ හවයේදීම ධර්මයේ සත්‍යාවබෝධය සඳහා ඩී. කේ. වීරසිංහ, සී. කේ. ජයමහ මුදලි, සුනේත්‍රා සහ ගාමිණී සන්දනායක යන මහත්ම මහත්මීන් විසින් දායකත්වය දරන්නාවූ මේ ධර්මදානමය පිංකම හේතු වාසනා වේවා!

එසේම වීරසිංහ පවුලේ මියගිය පියාට පිං පිණිසත්, සුඡ්වත්ව සිටින දැනට 87 වැනි වියේ පසුවන දයාබර මැණියන්ට දිර්ඝායුෂ සඳහාත්, ආධාර දුන් හිතවතුන්ගේ මියගිය අයට පිං පිණිසත් බුදු දහම අපට පැහැදිලි කරදෙන රවී කොග්ගලගේ මැතිතුමාට පිං පිණිසත් දායකත්වය දරනු ලබන්නේ වී. ඩබ්ලිව්. එම්. රමණී වීරසිංහ සහ ජී. එම්. ඉන්ද්‍රානි වීරසිංහ විසිනි.

උතුවන්කන්දේ හේමා වික්‍රමසිංහ මිය සහ සුනිල් ජයරත්න මහත්මා විසින් දෙමව්පියන්ට පිං පිණිසත් පවුලේ සියලු දෙනාට චතුරාර්ය සත්‍ය අවබෝධය පිණිසත්, ඩී. ආර්. ජයරත්න මැණිකේ විසින් පරලෝසැපත් ඩබ්ලිව්. එම්. ටිකිරි මැණිකේ මැණියන්ට සහ ඩී. ආර්. ඩී. බණ්ඩාර පියාණන්ට පිං පිණිස සහ පවුලේ සැමට චතුරාර්ය සත්‍ය අවබෝධය පිණිසත්, දාස්වත්තේ නන්දා දසනායක මිය විසින් ඇය ඇතුලු පවුලේ සැමට චතුරාර්ය සත්‍ය අවබෝධය පිණිසත්, මේ සඳහා දායකත්වය දරන ලදී.

නම් වශයෙන් සඳහන් නොකළ නුගේගොඩ සුභද්‍රාරාමයේ, මාතර, සහ උතුවන්කන්ද ස්ථානවල ධර්මසාකච්චා වලට සම්බන්ධ වී මේ සඳහා දායක වූ සියලුම පින්වතුන්ට මෙම උතුම් ධර්මදානමය කුසලය නිවන් පිණිසම උපනිශ්‍රය වේවා!!!

මෙම උතුම් ධර්මදානමය කුසල බලය හේතු කොට ගෙන මෙයට සහසම්බන්ධ වූ සියළුම දෙනාට නිදුක්, නිරෝගී සුවපත්භාවය ලැබීම පිණිසත්, මේ ගෞතම බුදු සසුනේදීම චතුරාර්ය සත්‍යය ධර්මය අවබෝධය පිණිසත්, නිවන් සුව අවබෝධය පිණිසත් හේතුවේවා.

සාදු! සාදු! සාදු!

පෙරවදන

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ පෙර නොඇසූ විරූ ධර්මතාවයක්. ඒක මාර්ග සත්‍යයට පමණක් නොව මුලු චතුරාර්ය සත්‍යයටම පොදුයි. පටිච්චසමුප්පාදයටත් පොදුයි. ඒ සඳහා පුද්ගලික මත පසෙක තබා බුද්ධ දේශනා නුවණින් විමසිය යුතුයි. අපි දන්න ටිකට ගලපන්න ගියොත් තව මොනවා හරි ටිකක් දැනගනියි, නමුත් දහම දකින එකක් නම් නැහැ. සම්මාදිට්ඨිය ඇතිවෙන එකක් නැහැ. බුදුරජාණන් වහන්සේම දේශනා කරනවා පුබ්බේ අනන්‍යස්සතෙසු ධම්මෙසු කියලා. පෙර නොඇසූ විරූ ධර්මතාවයක් මේ දේශනා කරන්නේ. ඒකයි බුදුරජාණන් වහන්සේ නමක් පහළවුණු කාලයකම, ධර්මයක් පවතින කාලයකම විතරයි මේවායෙන් ප්‍රතිඵල ලබන්න පුළුවන් කියලා කියන්නේ. එහෙම නොවුණා නම් බුදුරජාණන් වහන්සේ නමක් නොහිටියත් ඔය දෙය කරන්න පුළුවන් වෙන්න ඕනේ. එහෙම බැහැ කියන්නේ මේ ධර්මය දැක්කා කියන්නේ පටිච්ච සමුප්පාදය දැක්කා කියන ධර්මතාවයක් තියෙන නිසා. මෙන්න මේ වගේ අවබෝධයක් ගන්න ඕනේ කියන එක තමන් නුවණින් තේරුම්ගන්න වෙනවා. මම කියනවාට නෙවෙයි, දහමට ගලපලා ටිකක් නුවණින් විමසන්න කියන අදහසින් මෙම පොත කියවන්න.

මධුපිණ්ඩික සූත්‍රය බොහෝ දෙනෙක් අසා තිබුනත් ඒ එහි එක් කොටසක් පමණයි. පටිච්චසමුප්පාදය සහ චතුරාර්ය සත්‍ය පැහැදිලි කරන “සති හා අසති” කොටස අසන්නට ලැබෙන්නේ ඉතා කලාතුරකිනි. මෙහිදී දහම අවබෝධයට අත්‍යවශ්‍ය යයි හැඟෙන එම කොටස් සාකච්චාවට ලක්කරණු ලබයි. එමෙන්ම කච්චානගොත්ත සූත්‍රයට අනුව දෘෂ්ටි වලින් මිදී තරාගතයන් වහන්සේ මැදින් පෙන්වාදුන් දහම එනම් පටිච්චසමුප්පාදය යනු කුමක්ද යන්නත් විමසනු ලබයි. නිරෝධය යනු හටගත් දෙය නැති වීමද? නැත්නම් නූපදින ස්වභාවයද යන්නත් මෙහිදී විශේෂයෙන් අවධානයට යොමු කළ යුත්තකි. එසේම අනාථපිණ්ඩිකොවාද සූත්‍රයට අනුව

- 1) න වක්ඛුං උපාදිසිස්සාමි, න ච මෙ වක්ඛුනිස්සිතං විඤ්ඤාණං හවිස්සති'ති.
- 2) න රූපං උපාදිසිස්සාමි, න ච මෙ රූපනිස්සිතං විඤ්ඤාණං හවිස්සති'ති
- 3) න වක්ඛුවිඤ්ඤාණං උපාදිසිස්සාමි, න ච මෙ වක්ඛුවිඤ්ඤාණනිස්සිතං විඤ්ඤාණං හවිස්සති'ති

මෙතන දී වක්ඛවිඤ්ඤාණය තියෙනවා කියලා දැනගෙන තියෙන්නේ තව විඤ්ඤාණයකින්. දකින්න වක්ඛවිඤ්ඤාණයක් පහළ වුණා නේ. එහෙම එකක් තියෙනවා කියන එකත් පනවාගත්ත එකක් කියලා නේද මේ කියන්නේ. ඇහැන් පනවපු එකක්, රූපයත් පනවපු එකක්, වක්ඛවිඤ්ඤාණයත් පනවපු එකක්. මේ එකක්වත් දැකීමේ සිද්ධියට අයිති නැහැ යන්නටත් අවධානය යොමු කිරීම දහම අවබෝධයට උදව් වේය යන්න අපගේ හැඟීමයි.

සෝවාන් වීම සඳහා අවශ්‍යයෙන්ම අවබෝධ විය යුතු;

- යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මං.
- යෙ ධම්මා හෙතුප්පභවා තෙසං හෙතුං තථාගතො ආහ - තෙසඤ්ච යො නිරොධො එවංවාදී මහා සමණො.
- හෙතුං පටිච්ච සම්භූතං හෙතුහංගා නිරුප්පිකම්.
- ඉමස්මීං සති ඉදං හොති, ඉමස්ස උප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති. ඉමස්මීං අසති ඉදං න හොති, ඉමස්ස නිරුද්ධා ඉදං නිරුප්පිකම්.

යන ධර්මතා ත්‍රිපිටක දේශනා අනුව විමසා, ඒ අවබෝධය සඳහා ප්‍රයෝගිකව කළ යුත්තේ කුමක්ද යන පැහැදිලි දර්ශනය ඇතිකර ගැනීමට ඔබට යම් උපකාරයක් වී නම් අපගේ මේ සුළු උත්සාහය සාර්ථක වනු ඇත.

වෙනදා මෙන්ම වෙහෙස නොබලා මෙම පොත පරිඝනකගත කොට මුද්‍රණදේවාරයෙන් ඔබ අතට පත් කිරීමට උරුදුන් දිලිරුක්මි වීරරත්න මහත්මියටත්, මාතර අමරතුංග මහතාටත්, පෙර නොඇසූ බුදු දහම අවබෝධ කිරීමට සුදුසු මනසක් ඇති විකසිත වීමට ආසන්න නෙළුම් පොහොට්ටුමෙන් දහම් පිපාසාවෙන් පෙළෙන ඔබ සැමට ඒ සඳහා මෙම ධර්ම පුස්තකය කුඩා හිරුරැස් දහරක් වේවා යන අදහසින් මනා පිටකවරයක් සකසා දුන් අමිල් මහතාටත් මෙම ජීවිතය තුළම බුදු දහම දකින දහම් ඇස පහල වී නැවත අපාගත නොවන අමා මහා නිවන් මගට පිවිසීමට මෙම පිත උපනිශ්‍රයක්ම වේවා! අපගේ මෙතෙක් පැවති අවබෝධය නිරවුල් කරදීම සඳහා බෙහෙවින් උපකාරී වූ මෙවැනි දහම් කරුණු හෙළි කරදීම සඳහා ධර්ම සාකච්චා වල යෙදුණු සහ භාවනා වැඩසටහන්වලට සහභාගීවූ සැමටත් මෙම කුසලය නිවන් පිණිසම උපනිශ්‍රය වේවා!! දැනට 95වෙනි වියේ පසුවන දයාබර පියාණන්ටත්, සියලු සහෝදර සහෝදරියන් ඇතුළු ඥාති හිතමිත්‍රාදීන්ටත් නිදුක් නිරෝගී භාවය සහ දහම් අවබෝධය පිණිසත්, පරලෝසැපත් දයාබර මෑණියන් සහ සහෝදරයා ඇතුළු, සියලුදෙනා නමින් මිය පරලොව ගිය ඥාති හිතමිත්‍රාදීන්ට හිතසුව සහ දහම් අවබෝධය පිණිසත් මෙම ධර්ම දානමය කුසලය හේතු වාසනා වේවා!!!

මහාචාර්ය රවිඤ්ඤ කොග්ගලගේ

2016-07-23 දින සුභද්‍රාරාමයේ දී පැවැත්වුණු ධර්ම සාකච්ඡාව

සෝවාන් වීමට...

නමෝ තස්ස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස///

ආයතන ගැන පිරිසිදු දැකීමේ දී ආයතන හයම අවබෝධ කරගන්න තියෙනවා. දිවයි, නාසයයි වැඩකරන හැටි පැහැදිලි කරන්න කියලා කෙනෙක් කිව්වා. අපි හැමදාම ඇහැයි, කනයි ගැන නේ කතාකරන්නේ. දිව කියන්නේ ජීවිතා ආයතනය. දිවෙන් දැනගන්නේ රස. දිව කියන්නේ අභ්‍යන්තර ආයතනය, දිවට ගෝචර වෙන්නේ රස. ගෝචර භූමිය. හැම ආයතනයකටම ගෝචර භූමියක් තියෙනවා. ඒ ගෝචර භූමියෙන් එහා ඒවා ගෝචර නැහැ. ශබ්ද දිවේ ගෝචර භූමිය නෙවෙයි. දිවට ශබ්ද අහන්න බැහැ. දිවට වර්ණ දකින්න බැහැ. ඒවා ගෝචර නැහැ. දිවට ගෝචර රස විතරයි. ජීවිතා ආයතනයට අරමුණු වෙන්නේ රසාරම්මණ. වෙන කිසිම දෙයක් අරමුණු වෙන්නේ නැහැ. රස්නේ සීතල එහෙම දූනෙන්නේ නැත්ද? අයිස්ක්‍රීම් එහෙම කනකොට සීතලක් දූනෙන්නේ නැත්ද? සීතල දූනෙන්නේ ජීවිතා ආයතනයට නෙවෙයි. කායායතනයට. එතකොට අපි දිව කියලා හිතාගෙන ඉන්නේ කායායතනයේ කොටසකට. කායායතනයේ ස්පර්ශයට තමයි රස්නේ සීතල දූනෙන්නේ. ජීවිතා ආයතනයට දූනෙන්නේ රස විතරයි. රස්නය, සීතල, තද ගතිය දූනෙන්නේ කායායතනයට. එතකොට ආයතන පටලවා ගන්න එපා. අපි හිතාගෙන ඉන්න දිව වෙනම එකක්. ඒක නම් ඇල්ලුවක් දූනෙනවා. රස නෙවෙයි, තද වෙනවා වගේ ගතී දූනෙනවා. එහෙනම් ඇල්ලලා තියෙන්නේ දිව නෙවෙයි, කායායතනය. දිවට දැනගන්න පුළුවන් රස විතරයි කියන එක තේරුම් ගන්න ඕනේ.

එතකොට රස දූනෙනවා නම් විතරයි දිවක් තියෙනවා කියන්න පුළුවන්. රස දූනෙන්නේ නැත්නම් දිවක් නැහැ, දිවක් ඉපදිලා නැහැ. රස දූනෙන්නේ නැත්නම් දිවක් තියෙනවා කියන එක බොරුවක් නේ? ජීවිතා ආයතනය කියන එක අර්ථ දක්වන්නේ රස දැනීම මත. රස දැනීම කියන එක දූනෙන්නේ නැත්නම්, වැඩ කරන්නේ නැත්නම්, දිවක් තියෙනවා කියන එකට තේරුමක් නැහැ. එහෙමත් තේරුම් ගන්න ඕනේ.

ශබ්ද ඇහෙන්නේ කනෙන්. කන නැත්නම් ශබ්ද ඇහෙන්නේ නැහැ. ශබ්ද ඇහෙන්නේ නැත්නම් කන තියෙනවාද? නැහැ. කන නැත්නම් ශබ්ද ඇහෙන්නේ නැහැ කියන එක නම් පැහැදිලියි නේද? ශබ්ද ඇහෙන්නේ නැති වෙලාවට කනක් නැහැ. සෝතායතනය කියන්නේ ශබ්ද ඇහෙන උපකරණය. එතකොට ඒ උපකරණයට තේරුමක් තියෙන්නේ ශබ්ද ඇහෙන කොට විතරයි. නැත්නම් අර බෝනික්කෙක්ගේ කනක් තියෙනවා කිව්වා වගේ තමයි. කනක් තියෙනවා නමුත් ඒක වචන මාත්‍රයක් විතරයි. අර්ථයක් නැහැ. ශබ්ද අහන අර්ථයෙන් නෙවෙයි. ඒක ලෝකයට අයිති මුළාවකින් කියන දෙයක්. ෆොටෝ එකක කනක් තියෙනවා කියලා කියනවා වගේ. ඒක ලෝකයට ඇත්ත වුණාට ඇත්ත ඇතිහැටි නෙවෙයි කියන එක තේරුම් ගන්න ඕනේ. ලෝකයට ඇත්තයි, පවතින ඇත්තයි දෙකක්. ලෝකයට ඇත්ත රහතන් වහන්සේට බොරුවක්. ඇත්ත ඇතිහැටි දකින කෙනාට ලෝකයට අයිති ඇත්ත බොරුවක්. එහෙමත් තේරුම් ගන්න. එතකොට ශබ්ද අහන්නේ නැතුව කන තියෙනවා කියන එක ලෝකයට ඇත්ත. නමුත් ඇත්ත ඇතිහැටියෙන් ගත්තොත් ශබ්ද අහන්නේ නැති වෙලාවට කනක් ගැන කතා කරන්න බැහැ.

ඒ වගේම තමයි ඇහැත්. රූප දැකීම මතමයි ඇහැක් ගැන කතා කරන්න පුළුවන්. දකින්න බැරි නම් ඇහැක් තියෙනවා කිව්වොත් තේරුමක් නැහැ. ලෝකයා කියයි ඇහැක් තියෙනවා කියලා, ඒ වුණාට ඇත්ත ඇතිහැටි නුවණින් බැලුවොත් දැකීමේ ක්‍රියාව කරන්න බැරි නම් ඇහැක් තියෙනවා කියන එකට තේරුමක් නැහැ. ඒක අර අන්ධයාට ඇහැක් තියෙනවා කිව්වා වගේ කතාවක්. ඇස්දෙක තියෙනවා පෙනෙන්නේ නැහැ කියන එක ලෝකයට අයිති වචන මාත්‍රයක් මිසක් ඇත්ත ඇතිහැටි නෙවෙයි. ඒක බොරුවක්. පෙනෙන්නේ නැත්නම් ඇහැක් තියෙන්න බැහැ. ඒකේ අතින් පැත්ත, පෙනෙනවා නම් ඇහැක් තියෙනවා ම යි. පෙනීමේ ක්‍රියාව සිද්ධවෙනවා නම් ඇහැක් තියෙනවා, පෙනීමේ ක්‍රියාව සිද්ධවෙන්නේ නැත්නම් ඇහැක් තියෙනවා කියන එක බොරුවක්. අපව රච්චින එකක් කියලා හොඳට තේරුම් ගන්න ඕනේ.

ශබ්දයක් ඇහෙනවා නම් ඇහෙන මොහොතේ කනක් තියෙනවා. ශබ්දය අහන්නේ නැති වෙලාවට කනක් ඉපදිලා නැහැ. බිහිරි අයට කනක් තියෙනවා කියන එක බොරුවක්. එතකොට අපිත් බිහිරි වෙලාවල් තියෙනවා. ශබ්දය අහන්නේ නැහැ කියන්නේ බිහිරියි. ඒ වෙලාවට කන නැහැ. කන තියෙනවා කියනවා නම් ඒක බොරුවක්.

ශබ්දය අහන මොහොතේ විතරයි කන තියෙන්නේ. රූප දකින මොහොතේ විතරයි ඇහැ තියෙන්නේ. ගඳ සුවඳ බලන වෙලාවේ විතරයි නාසය තියෙන්නේ. රස බලන වෙලාවේ විතරයි දිව තියෙන්නේ. ස්පර්ශ දූනෙන මොහොතේ විතරයි කය තියෙන්නේ. ඒක තේරුම් ගන්න ඕනේ.

පිළිතුර: කතා කරන කොට දිව වැඩකරන හැටි ගැන ප්‍රශ්නයක් අහනවා. කතා කරනවා කියන්නේ අපෙන් එළියට දානවා මිසක් අපි ඇතුළට ගන්නවා නෙවෙයි. ඒක නිකම් ඇවිදිනවා වගේ වැඩක්. කයෙන් ඇවිදිනන පුළුවන් නේද? ඒ වුණාට ඒක ආයතනයක් විදියට ගන්නේ නැහැ. ආයතන විදියට ගන්නේ අපේ ඇතුළට එළියෙන් අරමුණු අරන් දෙන ඒවා විතරයි. මස් දිව ගැන නෙවෙයි මේ කියන්නේ. මස් වලින් හැදුන දිව අයිති කායායතනයට. ඒකයි සීතල උෂ්ණ දූනෙන්නේ. සීතල කියන්නේ රස නෙවෙයි. කාය ස්පර්ශයක්. මාංශ දිව කයේ කොටසකට දීපු නමක්, හරියට අත වගේ. ඒකට දූනෙනවා නමුත් දූනෙන්නේ රස නෙවෙයි. රස දූනෙන කොටස තමයි මාංශ දිවේ සමහර තැන්වල තියෙන කායායතනයට අයිති නැති කොටසක්. ඒකට කියන්නේ ජීවිතායතනය කියලා. රස දූනෙන ආයතනය. රස දූනෙන ප්‍රසාදයක් තියෙනවා. ඒකට ජීවිතා ප්‍රසාදය කියලත් කියනවා. ජීවිතායතනයට වර්ණයක්, හැඩයක් නැහැ.

අපට හිතෙන්නේ අපි දිව දකලා තියෙනවා කියලා. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ ජීවිතායතනය කවදාවත් දකින්න බැහැ - අනිදස්සනයි කියලා. වක්ඛායතනය අනිදස්සනයි. කවදාවත් දකලා නැහැ. නමුත් අපි ඇහැ කියන කොට කියන්නේ 'මම නම් මගේ ඇස් දෙක දකලා තියෙනවා' කියලා. ඇස් කියන කොටම අපට හැඩසටහනක් පෙනෙනවා. සුදුපාට එකක කලු බෝලයක් තියෙනවා. චිත්‍රයක් අදින්න පුළුවන්. ඔය කියන සටහන තමන්ගේ ඇහෙන් දුන් තමන්ට පෙනෙනවා ද? මේ මොහොතේ හිතට නම් පෙනෙනවා, නමුත් ඇහැට පෙනෙන්නේ නැහැ. එහෙනම් දුන් හිතෙන් සිහි කරන්නේ මේ මොහොතේ තියෙන ඇහැද, අතීතයේ දකපු ඇහැක්ද? අතීතයේ දකපු ඇහැක්.

අතීතයේ ඇහැක් දක්කේ කොහොමද? කණ්ණාඩියෙන්. ඔය දකලා තියෙන්නේ කණ්ණාඩියේ තිබුණු ඇහැද, තමන්ගේ ඇහැද? කණ්ණාඩිය ඇතුළේ හැදුනු ප්‍රතිබිම්බයක් දකලා තියෙන්නේ. එතකොට ප්‍රතිබිම්බයක් දක්කා මිසක් තමන්ගේම ඇහැ දකලා නැහැ.

තමන්ගේ ඇහැ කවදාවත් දැකලා නැහැ. දකින්නක් බැහැ.

දැන් පිහියකින් වෙන දෙයක් කපන්න පුළුවන් වුණාට ඒ පිහියම කපන්න බැහැ. ඒ වගේ ඇහැට අනිත් ඕනේ දෙයක් දකින්න පුළුවන් වුණාට ඇහැ දිහා බලන්න බැහැ. එහෙනම් අපි ඇහැ කවදාවත් දැකලා නැහැ. ඇහැ වගේ තව මොකක් හරි දැකලා මිසක් ඇහැම දැකලා නැහැ. ඒක දකින්න බැහැ.

මේ මොහොතේ දකින්න බැහැ, අතීතයේ දැකලත් නැහැ. අනාගතයේ දකින්නත් බැහැ. ඇහැ, කන, නාසය, දිව, කය - මේ ආයතන පහම අනිදස්සනයයි. පිරිසිදු දැකීමේදී මේවා තේරුම්ගන්න ඕනේ. අප්‍රකාශන ආයතන කියන ඒවා කවදාවත් දකින්න බැහැ. අනිදස්සනයයි. අපේ මෝඩකමට තමයි අපි දැකලා තියෙනවා කියලා වර්ණයක්, හැඩයක් හදාගෙන තියෙන්නේ. ආයතන පිරිසිදු දැකීම සඳහා තමයි අපි ධර්මය විමසන්නේ. අපි දන්න දෙය බොරුවක්. ඒ නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේ සර්වඥතා ඥානයෙන් අවබෝධ කරලා දේශනා කරපු සත්‍යයට අනුව අපි දැන් භෝයනවා. අපි ඇහැ, කන කියලා හිතාගෙන ඉන්න දෙයට කටුවකින් ඇත්තොත් අපට භෝයාගන්න පුළුවන් ඒ මොන ආයතනයද කියලා. එතකොට කායාතනයේ කොටසකට නේ අපි කන කියලා තියෙන්නේ. සෝතායතනයට නෙවෙයි නේ. රිදෙනවා නම් කායායතනය. පෙනෙනවා නම් වක්‍රායතනය.

අපි මේවා පටලවාගෙනයි ඉන්නේ. අපි ඇහැ, කන කියලා හිතාගෙන ඉන්නේ කායාතනයේ කොටසකට. අලියාට ලොකු කනක් තියෙනවා කියන එක මුළාවෙන්ම කියන කතාවක්. කන් පෙත්ත කියන්නේ කායාතනයේ කොටසක් මිසක් කන නෙවෙයි. ඔය හැම තැනින්ම ශබ්ද ඇහෙන්නේ නැහැ. රූවට්ටුව ලෝකයාට මේක ඇත්තක් වුණාට ඇත්ත ඇතිහැටියෙන් දකින කෙනාට ඒක ඇත්තක් නෙවෙයි. කන ලොකුයි කියන කොට ඒ ශබ්ද ඇහෙන කන නෙවෙයි, ඒක කයේ කොටසක්. අපි හිතන් ඉන්න එක එකක්, ඇත්ත ඇතිහැටි තව එකක්.

පිළිතුර: ඇහැ අනිදස්සනයයි, ඒ වුණාට රූප අනිදස්සන නැහැ. ඇහෙන් දකින දෙය සනිදස්සනයයි. ඒක දකින්න පුළුවන්. අභ්‍යන්තර ආයතනය අනිදස්සනයයි, බාහිර ආයතනය සනිදස්සනයයි. ඇහේ ක්‍රියාව දැකීම, දකින්නේ මොනවාද? රූප. රූප දකින්න බැහැ කියලා නැහැ. නමුත් රූප දකින ඇහැ දකින්න බැහැ. වර්ණ රූප සනිදස්සනයයි.

වර්ණ රූප දකින්න පුළුවන් හින්දාමයි දකින්නේ.

සතිපට්ඨානයට අනුව අප්‍රකාශිත රූප, බහිද්ධ රූප මොනවාද කියලා හොඳට හඳුනාගන්න ඕනේ. අප්‍රකාශිත ආයතන කියන්නේ ඇහැ, කන, නාසය, දිව, ශරීරය, මනස. බහිද්ධ ආයතන කියන්නේ රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, පොට්ඨබ්බ, ධම්ම - අප්‍රකාශිත ආයතන හයට අරමුණු වෙන ඒවා. ඒවාට බහිද්ධ කියනවා. එතකොට අප්‍රකාශිත ආයතන අනිදස්සනයි. දකින්න පුළුවන් එකම දෙය රූප විතරයි. ශබ්ද, ගන්ධ, රස දකින්න බැහැ. සනිදස්සන එක දෙයයි තියෙන්නේ. ඇසට අරමුණු වෙන රූප විතරයි දකින්න පුළුවන්. ඇහෙන් විතරයි දකින්න පුළුවන්, ඇහැට ගෝචර රූප, එහෙනම් රූප විතරයි පෙනෙන්නේ. වෙන මොකුත් පෙනෙන්නේ නැහැ.

දැන් එතනිනුත් තේරුම්ගන්න දකින්න පුළුවන්, සනිදස්සන වෙන්නේ බාහිර රූප විතරයි. එතකොට කවදා හරි ඇහැක් දකලා තියෙනවා නම් ඒ බාහිරව තියෙන ඇහැක් වෙන්න ඕනේ. දකින හැමදෙයක්ම ඇහැට සාපේක්ෂව බාහිරයි. ඇහෙන් අතක් දක්කා නම් ඒ අත බාහිරයි. ඒක බාහිර රූප ගණයට දාන්න ඕනේ. අපි ඕකට අභ්‍යන්තරයි කියනවා. ශරීරයට අයිතියි, ශරීර රූපය කියනවා. නමුත් තේරුම් ගන්න ඇහෙන් දකින දේවල් අපි කොටස් දෙකකට බෙදනවා. පොදුවේ ඇහෙන් දකින ඒවා මොනවාද? ඇහැට සාපේක්ෂව බැලුවොත් බාහිර ආයතන, බාහිර රූප. හැබැයි අපේ මෝඩකමට අපි ඕක දෙකකට බෙදනවා - මට අයිති රූප කොටසකුත් තියෙනවා. මගේ ශරීරයේ කොටස් ටික දක්කොත් ඒවා අභ්‍යන්තර කියලා දානවා, ශරීරයෙන් පිට ඒවාට බාහිර කියලා වර්ග කරනවා. ඔය ලෝකයාට අයිති, මෝඩකමට කරන වර්ග කිරීමක්.

කාය රූපයට අභ්‍යන්තර කියලා තමයි අපි කියන්නේ. අත, කකුල ඕනේ එකක් තමන්ගේ ශරීරය නම් අපි ඒකට කියනවා අභ්‍යන්තර කියලා. මේ ඇත්ත නෙවෙයි. අපි කියනවා ඕකට අභ්‍යන්තර රූපය කියලා. ඇයි එහෙම කියන්නේ? ශරීරයට අයිති හින්දා. අපි කියපු ගමන් ඕක ඇත්ත කියලා ගන්න එපා. මම කිව්වා නේ ලෝකයාට ඇත්ත රහතත් වහන්සේට බොරු කියලා. දැන් අපි ඉන්න මුළාවේ ඉඳලා ඇත්ත ඇතිහැටි දකින්න නුවණ මෙහෙයවන්න තියෙනවා. ඒ සඳහා තමයි සතිපට්ඨානයේ කායානුපස්සනාව දීලා තියෙන්නේ. රූපය පිරිසිදු දකින්න. දැන් තවම කායානුපස්සනාව වැඩුවේ නැහැ නේ ඕක කිව්වාට. අත ශරීරයට අයිතියි කිව්වාට කායානුපස්සනාව

වැඩුවාද? නැහැ. ඔය ලෝකයා පිලිගන්න මට්ටම. ලෝකයා පිලිගන්න මට්ටම බොරුවක්.

දැන් අපි ඒ බොරුවෙන් මිඳෙන්න, රහතන් වහන්සේගේ දැක්මට යන්න තමයි මේ හදන්නේ. ලෝකෝත්තර දැක්මට යන්න. එතකොට පටන්ගන්න තැන ලෝකයාට තියෙන රූප විකක් තියෙනවා. දැන් මේ අවබෝධය අරන් තියෙන මට්ටම නෙවෙයි. පටන්ගන්න කොට අපි ඉන්න මට්ටමක් තියෙනවා නේ. ඒ මට්ටමේ දී අපට අභ්‍යන්තර ශරීරයක් කියලා දෙයක් තියෙනවා, ඒකට බාහිර වුණ රූප ලෝකයක් තියෙනවා. ඕක හැබැයි ලෝකයාට ඇත්ත මිසක් ඇත්තම ඇත්ත නෙවෙයි. දැන් අපිට මේක ඇත්ත. ඒ මොකක්ද? ශරීරයක් කියලා රූපයක් තියෙනවා, ඒකට අයිති නැති අනිත් රූප ඔක්කෝම බාහිරයි. අපි ඔය විදියට බෙදනවා. ශරීරයට අයිති ඒවාට අපි කියනවා අභ්‍යන්තර රූප කියලා. ශරීරයට අයිති නොවන රූප වලට කියනවා බාහිර රූප කියලා. ඕක ලෝකයට අයිති ඕනේ කෙනෙකුට හරි නේද? වෙනත් ආගමක කෙනෙකුගෙන් ඇහුවත් ඕක හරි කියයි.

එහෙනම් අපි තවම දහම දකලා නැහැ. සාමාන්‍ය ලෝකයාට රූපයේ ඇත්ත ඇතිහැටි දකින්න ඕනේ නම්, බුදුරජාණන් වහන්සේ ක්‍රමයක් කියලා දීලා තියෙනවා. ඒ තමයි කායානුපස්සනාව. කායානුපස්සනාව තියෙන්නේ එතකොට රූපයේ ඇත්ත දකින්න. රූපයේ ඇත්ත දකලා නම් කායානුපස්සනාව ඕනේ නැහැ. දකලා නැති අයට විතරයි කායානුපස්සනාව තියෙන්නේ. රූපය පිරිසිදු දකිනකම් කායානුපස්සනාව වඩන්න තියෙනවා. එතකොට කායානුපස්සනාව තියෙන්නේ රූපයේ මුළාවෙන් මිදීලා රූපයේ ඇත්ත ඇතිහැටි දකින්න අපේ ප්‍රඥාව දියුණු කරන්න. දැන් මූලික දැක්ම තියෙන්නේ ප්‍රඥාවටද, ලෝකයට අයිති මට්ටමට ද? ලෝකයට අයිති මට්ටමට. මේ ශරීරයක් තියෙනවා, ඒකට අපි අභ්‍යන්තර රූප කියනවා. ඒකෙන් බාහිර ඒවාට බාහිර රූප කියනවා.

එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ කායානුපස්සනාවේ දී කියනවා ඉති අප්ඤ්ඤානං වා කායෙ කායානුපස්සී විහරති කියලා. මෙන්න අප්ඤ්ඤාන රූපය කියලා දැනගෙන ඒකේ කායෙ කායානුපස්සී ව ඉන්න කියනවා. ඇයි එහෙම ඉන්න කියන්නේ? ඒකේ ඇත්ත දකිනකම්. තවම ඇත්ත දකලා නැහැ. ඒකත් හිතේ තියාගන්න ඕනේ. මේ ඇත්ත නො දකපු කෙනාටයි කායානුපස්සනාව තියෙන්නේ. ඇත්ත දකිනකම් නුවණ ප්‍රඥාව දියුණු කරන්න.

ඊළඟට කියනවා ඉති බහිද්ධා වා කායෙ කායානුපස්සි විහරති කියලා. එතකොට බාහිරයේ තියෙන තමන්ගේ කය ගැන නෙවෙයි ඔය කියන්නේ. පොදුවේ රූප ගැන මේ කියන්නේ. අපි බාහිර රූප කියලා කොටසක් වෙන් කළා නම්, ඔන්න ඕවා ගැන දැන් සිහිය, නුවණ පිහිටගෙන ඉන්න කියනවා.

සනිදස්සන රූප කියන්නේ දකින්න පුළුවන්. දැන් දකින්න පුළුවන් රූප තමයි අපි කොටස් දෙකකට බෙදුවේ. අත දැක්කොත් අභ්‍යන්තර රූපය කියනවා, ෆැන් එක දැක්කොත් බාහිර රූපය කියනවා.

ඔය රූප දෙකම ඇහෙන් දැකලා නේද අපි දැනගත්තේ? එතකොට ඇහෙන් දැකලා දැනගත්ත රූපය දැන් ජාති දෙකකට බෙදුවා. අජ්ඣන්තයී බහිද්ධියි. ඇහැ පිරිසිදු දැකපු එක දැන් මතක් කරගන්න. ඇහෙන් දැකලා තියෙනවා කියලා කියන්නේ අර වතුරට එබෙන බල්ලා වගේ නේද? ඇහෙන් දැකලා පෙනෙන දෙය තියෙනවා මයි කියලා කියනවා. දැන් අර වතුරට එබෙන බල්ලාගේ උපමාව දුන්නේ ඇහැ ගැන අවබෝධ කරගන්න. එතකොට ලෝකයා ඉන්නේ පෙනෙන දෙය තියෙනවා මයි කියන දෘෂ්ටියේ. ඒ දෘෂ්ටියේ ඉන්න කෙනාට දැන් බාහිර රූප තියෙනවා. බල්ලාගේ මානසිකත්වයට බාහිර රූප තියෙනවා. ඒ රූපෙ තමයි මේ දැනගත්තේ. වතුරේ ඉන්න බල්ලා තමයි මේ දැනගත්තේ - පෙනෙන දෙය තියෙනවා. ඒ දෘෂ්ටිය තියෙන කෙනාට ඒක ඇත්ත.

එතකොට ඇහෙන් දැකලා තියෙන රූප තමයි අපි ඔය කොටස් දෙකකට බෙදුවේ. කොටසක් ශරීරයට අයිතියි, කොටසක් ශරීරයට අයිති නැහැ, බාහිරයි. ශරීරයට අයිති නම් අජ්ඣන්ත කියනවා, අයිති නැත්නම් බාහිර කියනවා. ඔය රූප දෙකම ඇහෙන් දැකලා දැනගත්ත ඒවා නේද? දැන් ආයතන ගැන සිහිය, නුවණ තියෙන කෙනාට ටිකක් ඇත්ත පෙනෙනවා. ඇහෙන් දකින්න බැහැ කිව්වොත් බොරුවක්. ඇහෙන් දකින්න පුළුවන්. ඇහෙන් දකින්න බැහැ නම් ඇහැ පෙනෙන්නේ නැහැ, ඇහේ ලෙඩක්. ඇහැ පෙනුන නිසා නේ දැනගත්තේ. ඇහේ හැදෙන්නේ ප්‍රතිබිම්බයක්, ඇහේ ක්‍රියාකාරිත්වය - මේවා තමයි දැන් ප්‍රඥාවෙන් හොයන්න ඕනේ. දැන් අපි ලෝකයට අයිති දැක්මේ ඉඳලා ටික ටික නුවණින් දකින්න හදනවා.

ඇහැට පෙනෙන රූප තියෙනවා කියලා භාරගත්තාට පස්සේ නේද අජ්ඣන්ත බහිද්ධ කියලා දෙකට බෙදෙන්නේ? කොටසක් ශරීරයට අයිතියි, කොටසක් අයිති නැහැ - අභ්‍යන්තර බාහිර කියලා

බෙදන්නේ?

පිළිතුර: දැන් පෙනෙන ටික ගැන හොයලා, ඇහැ අවබෝධ කරගෙන පෙනෙන්නේ නැති ටික ගැන හොයමු. ඒකයි මේ පෙනෙන එකක් ගත්තේ - අත. තවම මුහුණ නෙවෙයි ගත්තේ. ඉස්සෙල්ලා පෙනෙන දෙයෙහි මූලාව තේරුම් ගන්න.

දැන් නුවණක් එන්න ඕනේ ඇහේ මූලාව තියෙනකම් තමයි අපි බාහිර 'අත' ගැන කතා කරන්නේ. ඇහැට සාපේක්ෂව බාහිර අත, ඇහැට සාපේක්ෂව බාහිර ෆෑන් එක. වතුරට එබෙන බල්ලාට වතුරේ ඉන්න බල්ලා. ඒ කියන්නේ ඇහෙන් දකින දෙය තියෙනවා මයි කියන දෘෂ්ටිය මත නේද මේවා ගැන කතා කරන්න පුළුවන්? රූපයට අනුවෙලා.

ඔන්න බලාගන්න දෘෂ්ටිගත වෙලා මවාගත්තු රූපයක් ගැන මේ කතා කරන්නේ. ඒකයි ඕක ලෝකයට අයිති දැක්ම කියලා කියන්නේ. ඇත්ත ඇතිහැටි නෙවෙයි. ලෝකයාගේ ඇත්ත රහතත්වහන්සේට බොරු. ඕවා නිකම් නෙවෙයි කියලා තියෙන්නේ. ඔය නුවණ ඇතුළුයි දහම හොයන්න ඕනේ. අපි දන්න එකම ඇත්ත කියලා හොයන්න ගියොත් ඇත්තක් අනුවෙන්නේ නැහැ නේ, දැන් ඇත්ත දන්නවා නම් තව හොයන්න දෙයක් එතකොට නැහැ නේ. අපි දන්නේ නැහැ. අපේ මෝඩකමට දන්න ටික තමයි දන්නේ ලෝකයට අයිති දැක්මේ දී. මෝඩකමට ලෝකය හදලා ඕක ඇත්ත කරගෙන නේ අපි ජීවත්වෙන්නේ. සසරේ මෙව්වරකල් ආවේ එහෙම නේ. දැන් ලෝකයෙන් එතරවෙන නුවණ ගන්න නම් බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වනවා ආයතන පිරිසිදු දකින්න කියලා. ආයතන පිරිසිදු දකින්නේ නැතුව නිවනක් පනවන්නේ නැහැ කියලා දේශනා කරනවා.

එතකොට දැන් අපි ඇහැ නිසා දැනගන්න රූප තියෙනවා. ඒවාට කියනවා සනිදස්සන රූප කියලා. දකින්න පුළුවන් රූප. බල්ලා වතුරට එබුණහම දකින්න පුළුවන්. දකින්න බැහැ කිව්වොත් බොරුවක්. බල්ලෙක් වගේ පෙනෙනවා. එහෙම පෙනෙන්නේ නැත්නම් උගේ ඇහේ ලෙඩක්. වක්ඛායතනය වැඩ කරන්නේ නැහැ. වක්ඛායතනය වැඩ කරනවා නම් රූප පෙනෙනවා. පෙනීම කියන සිද්ධිය වෙනවා. අපටත් පෙනීම කියන සිද්ධිය වෙනවා. දැන් පුශ්තේ තියෙන්නේ පෙනීම කියන සිද්ධියේ ඉඳන් මූලාවෙන ටික. මූලා කරන්නේ කවුද? හිත. පෙනීම සිද්ධ කරන්නේ ඇහැ. ඊළඟට පෙනෙන දෙය ගැන තව කෙනෙක් හිතනවා නේද? ඒ තමයි මනායතනය.

පෙනෙන ගතිය තමයි වර්ණ සටහන. ඇහේ හැකියාව වර්ණ සටහනක් හදලා දෙන එක. ඕකට රූප සංඥාව කියලාත් කියනවා. ඇහැට පුළුවන් රූප සංඥාවක් හදලා දෙන්න. කනට පුළුවන් ශබ්ද සංඥාවක් හදලා දෙන්න. දිවට පුළුවන් රස සංඥාව හදලා දෙන්න. නාසයට පුළුවන් ගඳ සුවඳෙන් සංඥාවක් හදලා දෙන්න. කයට පුළුවන් ස්පර්ශ වලින් සංඥාවක් හදලා දෙන්න. ඊට වඩා දෙයක් ඇහැට, කනට, නාසයට, දිවට, ශරීරයට කරන්න බැහැ. කරන්න පුළුවන් එකම දෙය ඒකට ගෝචර සංඥාව හදලා දෙන එක විතරයි. සංඥාව කියන කොට විත්‍රයක් වගෙයි කියලා හිතන්න. විත්‍රයක් ඇඳලා දෙනවා ඒවාට ගෝචර භූමිය. දැන් දිවෙන් පුළුවන් රස වලට අදාළ විත්‍රය ඇඳලා දෙන්න. කයට පුළුවන් ස්පර්ශ වලට අදාළ සටහනක් ඇඳලා දෙන්න.

මේ සටහන කාටද දකින්න පුළුවන්? මනසට තමයි ඕක දකින්න පුළුවන්. ඔය ආයතන වලින් හදලා දෙන, ඇඳලා දෙන විත්‍රය දකින්න පුළුවන් මනසට. මේ හය දෙනා හදලා දෙන විත්‍රය පෙනෙන්නේ මනසට විතරයි. වෙන කාටවත් පෙනෙන්නේ නැහැ. එතකොට ඇහෙන් ඇඳලා දෙන වර්ණ විත්‍රය පෙනෙන්නේ කාටද? මනසට. මනසට අරමුණු කරන්න ඔන්න දැන් වර්ණ සංඥාවක් තියෙනවා. එහෙම නැත්නම් ශබ්ද සටහනක් තියෙනවා. කනෙන් නම් ශබ්ද විත්‍රය ඇඳලා දෙනවා මනසට. කන ශබ්ද වලින් විත්‍රය ඇඳලා දුන්නාට කනටවත් බැහැ ඒක දිහා බලන්න.

මෙතන වෙලා තියෙන්නේ මෝඩයන්ට තමයි පෙනෙන්නේ. නුවණක්කාරයන්ට පෙනෙන්නේ නැහැ. ලෝකයට අයිති දර්ශනයට පෙනෙනවා තියෙනවා කියලා. නුවණ පහළ වුණොත් තමයි මේ සංඥාව මිරිඟුවක් නේ කියලා නුවණින් දකින්නේ. ප්‍රඥාවන්තයින්ට තියෙනවා කියලා පෙනෙන්නේ නැහැ, මෝඩයන්ට පෙනෙනවා තියෙනවා කියලා. එතකොට කතාව ටිකක් වෙනස් කරන්න වෙනවා. එතකොට මෝඩකමට ඉන්න ලෝකයාට පෙනෙන දෙය රහතන් වහන්සේට පෙනෙන්නේ නැහැ - අනිදස්සනයි.

පිළිතුර: දැන් ඔය ඇත්ත දකිනකම් අපි ඉන්නේ බල්ලාගේ මානසිකත්වයේ. වතුරට එබෙන බල්ලා අන්න බල්ලෙක් ඉන්නවා කිව්වා වගේ මානසිකත්වයකින් තමයි මේ ලෝකයා ඉන්නේ. ඒකයි ලෝකයාට ඇත්ත රහතන් වහන්සේට බොරු කියලා කිව්වේ. දැන් බල්ලාට ඇත්ත අපට බොරු නේ. බල්ලා වතුරේ බල්ලෙක් ඉන්නවා කිව්වාට ඒක අපට බොරුවක් නේ. ඒ වගේ අපි තියෙනවා කියන රූප

රහතන් වහන්සේට බොරුවක්. ඒක අපේ මෝඩකමට, ඇහේ ඇත්ත දන්නේ නැති හින්දා නේ අපි තියෙනවා කියන්නේ.

එතකොට ඒ මට්ටමට යන්න නම් බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නවා මේ ඇහැ කියන එක පිරිසිදු දකින්න කියලා, ඇත්ත ඇති හැටියෙන් දකින්න කියලා. අපි තවම මුළාවෙන් තියන තියන දෙය ඇත්ත කියලා භාරගන්නවා. පෙනෙන පෙනෙන දෙය තියෙනවා කියලා භාරගන්න මට්ටමේ තමයි අපි ඉන්නේ. එතකොට බල්ලගෙයි අපෙයි වැඩි වෙනසක් තියෙනවා ද? පෙනෙන දෙය තියෙනවාමයි, නැත්නම් තියෙන නිසාමයි පෙනෙන්නේ කියන දෘෂ්ටියේ අපි ඉන්නේ. අපට නුවණක් නැහැ බලන නිසා පෙනෙනවා කියලා. අපි හිතන්නේ තියෙන නිසා පෙනෙනවා කියලා. ඇත්ත තත්වය තමයි බලන නිසායි පෙනෙන්නේ. දැන් බල්ලෙක් වතුරට එබෙන නිසා නේද පෙනෙන්නේ? උභ්‍ය බැලුවොත් නේද පෙනෙන්නේ? නැතුව වතුරේ බල්ලෙක් ඉන්න හින්දා ද පෙනෙන්නේ, බලන නිසා පෙනෙනවා ද? බලන නිසාමයි පෙනෙන්නේ.

ඔන්න ඔහොම ධර්මතාවයක් තියෙනවා. අපි ඇහැ උදව් කරගෙන බලන නිසාමයි අපට රූප පෙනෙන්නේ. ඇහෙන් බැලුවේ නැත්නම් පෙනෙයි ද? පෙනෙන්නේ නැහැ. එතකොට අපි ආයතනයක් හදාගෙන ඕක ඇතුළෙන් බලන නිසාමයි පෙනෙන්නේ. එතකොට ආයතනයට ගෝචර ටික විතරයි පෙනෙන්නේ. ඒකට අනුවෙන ටික විතරයි පෙනෙන්නේ. ඇහැ කියන උපකරණයෙන් බැලුවොත් වර්ණ ටික පෙනෙනවා. කන කියන උපකරණයෙන් බැලුවොත් ශබ්ද ටික ඇහෙනවා. අපට හිතෙනවා එළියේ තියෙන ඒවා ගැටෙන හින්දා තමයි ඕක වෙන්තේ කියලා. ගැටෙන කතාව අඩු ගණනේ කයට කිව්වා නම් හරි නේද? වදින්න ඕනේ. දිවේ නම් වදින්න ඕනේ. නාසයෙත් ටිකක් වදින්න ඕනේ. ඇහේ වදින්න ඕනේ ද? ඇහේ ඇවිල්ලා වදිනවාද එළියේ තියෙන දේවල්?

ප්‍රතිබිම්බයක් උපද්දනවා. ඒකෙන් තේරුම් ගන්න අපි හිතන් හිටියාට ගැටෙනවා කියලා - ගැටෙනවා නෙවෙයි, ප්‍රතිබිම්බයක් උපද්දනවා. ප්‍රතිබිම්බයක් ඉපැද්දීම තමයි මම අර වික්‍රයක් ඇඳලා දෙනවා කිව්වේ. සටහනක් හදලා දෙනවා. දැන් මේ උපකරණයට පුළුවන් සටහනක් හදලා දෙන්න. ඒ සටහන එළියේ තියෙන එකක් ද, වෙන දෙයක් ද? දැන් කණ්ණාඩියේ හැඳෙන ප්‍රතිබිම්බය එළියේ තියෙන දෙය ද, වෙන දෙයක් ද? හරි අමාරුයි උත්තර දෙන්න නේද?

ප්‍රතිබිම්බය කියන්නේ එළියේ තියෙන දෙය නෙවෙයි. දෑත් ගොටෝ එකක් ගත්තොත් එළියේ තියෙන දෙයම ද? නැහැ. ප්‍රතිබිම්බය කියන්නේ වෙන ධර්මතාවයක්. මේ එළියේ තියෙන එක නෙවෙයි.

එතකොට මේ ඇහැ සකස් කරලා දෙන සටහන එළියේ තියෙන දෙය කිව්වොත් වැරදියි. ඇහැ සකස් කරලා දෙන ප්‍රතිබිම්බය වෙන ධර්මතාවයක්. ඒකට ඕනේ නම් එළියේ තියෙන එක වගෙයි කියලා කියන්න පුළුවන්. එළියේ තියෙන දෙයමයි කිව්වොත් ඒක බොරුවක්.

එතකොට තේරුම් ගන්න ඇහෙන් හදලා දෙන්නේ සටහනක්, වික්‍රයක්. වික්‍රය කියන එක ඇත්ත බාහිර පවතින දෙය නෙවෙයි. බාහිර තියෙන දෙයක අනුරුවක්, ප්‍රතිබිම්බයක්, ගොටෝ එකක් - කියලා කියන්න පුළුවන්. ඒක බාහිර දෙයම කියලා කියන්න බැහැ.

එතකොට ඔය විදිහට තේරුම් ගන්න කතෙන් හදලා දෙන එකත් බාහිර දෙය නෙවෙයි. කතේ හැකියාව මත ඇඳලා දෙන වික්‍රයක්, සටහනක්. ගඳ සුවඳ කියන්නේ එළියේ තියෙන ගඳ සුවඳම නෙවෙයි ඔය දෑගන්නේ. නාසයේ හැකියාව මත හදලා දෙන සටහනක්. ඒ සටහන එළියේ තියෙන දෙය නෙවෙයි, ආයතනයේ හැකියාව මත උපද්දලා දෙන දෙයක්. එතකොට අපි බලනවා කියලා දකින්නේ මේ ඇහැ උපද්දලා දෙන දෙයක් මිසක් එළියේ තියෙන දෙය නෙවෙයි.

දෑත් වතුරට එබෙන බල්ලා ඔය කතාව දන්නේ නැති හින්දා නේද රැවටෙන්නේ? එයා දකින්නෙත් ඇහේ හැකියාව අනුව ඇහැ උපද්දලා දෙන දෙය. එයා ඕක දන්නේ නැති හින්දා හිතනවා 'නැහැ, එළියේ ඉන්න බල්ලාව මයි මේ දෑක්කේ' කියලා.

එතකොට අපිත් ඇහෙන් රූපයක් දෑකලා එළියේ තියෙන දෙයමයි මේ දෑක්කේ කියලා හිතුවොත් ඒ බල්ලාගේ මානසිකත්වය. ඒ තමයි ලෝකයට අයිති දෘෂ්ටිය. ලෝකයට අයිති දෑම ඇත්ත ඇතිහැටි නෙවෙයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නලා දෙන්නේ ඒ ධර්මතාවය. ලෝකයට අයිති ඇත්ත රහතන් වහන්සේට බොරු. දෑත් බල්ලාට ඇත්ත අපට බොරු නේ. බල්ලාට ඇත්ත වතුරේ බල්ලෙක් ඉන්න බව. අපට ඒක බොරුවක් නේ. බල්ලාගේ මානසිකත්වයට ඒක ඇත්ත.

එහෙනම් තේරුම් ගන්න අපිත් ඒ දෘෂ්ටියෙන් බලන කොට ඇත්ත කරගෙන තියෙන ඒවා - පෙනෙන පෙනෙන දෙය තියෙනවාමයි කියන දෘෂ්ටියෙන් බලලා ඇත්ත කරගෙන තියෙන ඒවා ඇහැ පිරිසිඳ

දකින කෙනාට ඒක බොරුවක්. ඒ ඇයි? ඇහෙන්න උපද්දලා දෙන දෙය දකිනවා මිසක්, බාහිර තියෙන දෙය නෙවෙයි ඔය දැකලා තියෙන්නේ. ඇහේ හැකියාව මත උපද්දපු වර්ණ සටහනයි ඔය දැකලා තියෙන්නේ.

එතකොට ඒ වර්ණ සටහන නේද හිතට දකින්න පුළුවන්? ඇහේ හැකියාව මත වර්ණ සටහනක් හදලා දෙනවා. ඕක නේද ඊළඟට උපදින හිත දකින්නේ? එතකොට හිතට අරමුණු වෙන්නේ ඒ සටහන. ඒ වර්ණ සංඥාව. මේ වර්ණ සංඥාව හිත දකිනකොට ඇහේ කෘත්‍ය ඉවරයි. වක්‍ර විඤ්ඤාණය නිරුද්ධවෙලා ඉවරයි මනෝ විඤ්ඤාණය පහළවෙන කොට. එහෙම දෙයක් අහලා තියෙනවා නේද? විඤ්ඤාණ දෙකකට එකවර පවතින්න බැහැ. වක්‍ර විඤ්ඤාණය නිරුද්ධවෙලා මයි මනෝ විඤ්ඤාණය පහළවෙන්නේ. ඊටපස්සේ මනෝ විඤ්ඤාණයෙන් තමයි අර සටහන දකින්නේ. මනෝ විඤ්ඤාණයෙන් සටහන දකිනකොට වක්‍ර විඤ්ඤාණය තියෙනවා ද? නැහැ. ඇහැ තියෙනවා ද? නැහැ. රූපය තියෙනවා ද? නැහැ.

ඔන්න ඕක තේරුම් ගන්න. ඒවා ඉතුරු නැතුවම නිරුද්ධවෙලා. වක්‍ර සම්පස්සයට අයිති ටික දැන් ඉවරයි. මනෝ සම්පස්සයට අයිති ටික තමයි දැන් ඉපදිලා තියෙන්නේ. මන, ධම්ම මනෝ විඤ්ඤාණ කියන එක උපදින කොට ඇහැ, රූප, වක්‍ර විඤ්ඤාණ කියන ටික ඉතුරුවක් නැතුවම නිරුද්ධයි. ඕවා හොඳට මතක් කරගන්න ඕනේ. එතකොට අපි නිරුද්ධ වුණු බව දන්නේ නැහැ. ඒකට සිහියක් නැහැ. අර තවම තියෙන දෙය ගැනමයි මේ හිතන්නේ. හරියට අර වතුරේ ඉන්න බල්ලා ගැනමයි මේ දැනගන්නේ කියලා බල්ලාගේ හිත කියනවා වගේ. ඊටපස්සේ ගහක් යටට ගිහිල්ලන් අර බල්ලා ගැන හිතන්න පුළුවන්. ඒ බල්ලා තවම ඉන්නවා ද දන්නේ නැහැ, ආයේ ගිහින් බලන්න ඕනේ කියලා. මුළාවන් හුඟක් තියෙනවා - අන්තොජ්ඣ බහිජ්ඣ කියලා. බාහිර ගැටය තමයි ඔය ලිහන්නේ. එළියේ තියෙනවා කියලා පිළිගන්න එක අපි බොරුවකට, මුළාවකට අහුචුණා කියලා නුවණින් දකින්න ඕනේ.

එතකොට ඔය මුළාවේ ඉඳන් නේද අපි අභ්‍යන්තර රූප, බාහිර රූප කියලා මේ ඇහෙන්න දැකපු දෙය බෙදුවේ? අත දැක්කම ඒක අජ්ඣන්ත රූපයක් - ඒ කියන්නේ ශරීරයට අයිති රූපයක් කිව්වා. අර ආත්ම එක දැක්කම ඒක බාහිර රූපයක් කිව්වා. ඔය දෙකම කළේ ඇහෙන්න දකින දෙය තියෙනවා කියන දෘෂ්ටියේ ඉඳන් නේද? ලෝකයට අහුවෙව්ව දෘෂ්ටියක ඉඳන් නේද? ඒ ලෝකයාගේ දෘෂ්ටියේ

ඉදන් මිසක් ඇත්ත ඇතිහැටි දැකලා නෙවෙයි. ඇහැ ගැන සිහිය නුවණ පිහිටලා නෙවෙයි.

බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නනවා - අභ්‍යන්තර අතකුන් තියෙනවා, බාහිර උන් එකකුත් තියෙනවා. ඔය ලෝකයා ඉන්න තත්වය. කමක් නැහැ ඔතනින් පටන් ගන්න. ඉති අප්ප්ඤ්ඤා වා කායෙ කායානුපස්සි විහරති - ඔන්න අප්ප්ඤ්ඤා රූපයෙන් පටන් ගන්නවා. අත කියලා එකක් තියෙනවා. ඒක අප්ප්ඤ්ඤා රූපයක් නේ, ශරීරයට අයිතියි නේ කියලා. දැන් ඕකේ බලන්න රූපය හටගන්න හැටි - ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො - මෙන්න මේකයි රූපය හටගන්න හේතු කියලා බලන්න. දැන් හේතු ආයතන පැත්තෙන් බලන කෙනාට මුළාව පෙනෙනවා. ඇහෙන් දැකලා නේ ඔය අත තියෙනවා කියලා ගත්තේ. මෙතන ඇහේ මුළාව වුණේ නැත්නම් ඔය බාහිර අත පිහිටයි ද? ඔන්න රූප නිරෝධය දකිනවා. සමුදයයි, නිරෝධයයි.

අර බල්ලාගේ මානසිකත්වයෙන් බැලුවොත් සමුදය. ඇත්ත ඇතිහැටි බැලුවොත් ඇහැ නිසා සකස් කරලා දීපු වර්ණ සටහන හිත දැකලා. හිතෙන් හදපු දෙය හිතෙන් දැනගෙන. ඒක කොහොමද එළියේ තියෙන්නේ? එළියේ තිබ්බොත් අර බල්ලා වතුරේ බල්ලෙක් තිබ්බා වගේ තමයි. හිතෙන් හදපු බල්ලා එළියෙන් තිබ්බා. ඒක මුළාවක් මතමයි, අවිද්‍යාව මතමයි කෙරුවේ. එතකොට අවිද්‍යාවයි මුළාවයි යෙදුනේ නැතිනම් බාහිර අතක් පිහිටයි ද? නැහැ. අන්න එතකොට රූපයයි, රූප සමුදයයි, රූප නිරෝධයයි පෙනෙනවා. ඕක දැක්කා නම් සම්මා දිට්ඨිය - ලෝකෝත්තර සම්මා දිට්ඨිය. දැන් ලෝකයෙන් එතරවෙන දැක්මක් එනවා.

මේක ටිකක් අමාරුයි. නමුත් අමාරු වුණාට මේ තමයි දහම.

පිළිතුර: ඕනේ නම් අත බාහිර කියලා ගන්න, ඕනේ නම් අප්ප්ඤ්ඤා කියලා ගන්න. ඔය දෙකම කියන්නේ අර බල්ලාගේ දෘෂ්ටියේ ඉදගෙන. ඇහේ මුළාවෙන්. අත තියනවා කිව්වේ මුළාවට අනුවෙලා නේ. පෙනෙන දෙය තියෙනවා කියන දෘෂ්ටියට වැටිලා නේ. තියෙන නිසාම දැක්කා කියන දෘෂ්ටියට වැටිලා. තියෙන නිසා දැක්කා. බැලුව නිසා දැක්කා නෙවෙයි. දැන් බල්ලා හිතන්නේ තියෙන හින්දා පෙනෙනවා මිසක් මේ බලන හින්දා පෙනෙනවා කියලා ඌට කවදාවත් හිතන්නේ නැහැ නේ. අපට හිතන්නෙත් නැහැ.

හිතෙන් නම් ප්‍රඥාව, නුවණ වඩන්න ඕනේ. දහමක් අහලා සම්පජ්ඣය කියන එක හදාගන්න ඕනේ. සම්මා දිට්ඨිය කියන එක හදාගන්න ඕනේ.

පිළිතුර: මසෑස කියන්නේ ඒ වගේම රූපයක්. පෙනෙන රූපය කියන්නේ ඒ වගේම රූපයක්. ඔය දෙකම ලෝකයට අයිති දෘෂ්ටියෙන් භාරගන්න ඒවා. දැන් මසෑසට පෙනෙනවා කියන්නේ - මසෑස කියන රූපයත් අපි දෘෂ්ටියකින් හදලා තියෙන්නේ. අර අත හැඳුවා වගේ ශරීරයේ ඉතුරු කොටස් ටික හැඳුවේ කොහොමද කියලාත් බලන්න වෙනවා. මොන ආයතනයෙන් දැනගෙන ද ඔය ශරීරයේ කොටස හැඳුවේ? ඕකට තමයි ඉති අජ්ඣන්තං වා කායෙ කායායානුපස්සි විහරති කියලා කියන්නේ. අජ්ඣන්ත කය ගැන බලන්න ඕනේ ඒකේ ඇත්ත දකිනකම්. ඇත්ත දක්කහම මොකද වෙන්නේ? රූපයෙන් මිදෙනවා. රූපයට අනුවෙන්නේ නැහැ. න ව කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති වෙනකම් ඕක බලන්න තියෙනවා. අතේ විතරක් ඕක බලලා බේරුනාට බැහැ. න ව කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති වෙනකම් ඉතුරු රූප වලටත් බලන්න ඕනේ. අජ්ඣන්ත රූපයක් තියෙනවා නම් ඔය හැම රූපයකටම ආයතන විදිහට මේක බලන්න කියනවා. හරියට බැලුවොත් එදාට අල්ලගන්න රූපයක් නැතිවෙනවා.

මේ පනවාගත්ත රූපයක් නේ මෙව්වර කල් බැලුවේ - අඤ්චි කායො'ති වා පනස්ස සති පච්චුපට්ඨිතා හොති. අඤ්චි කායො'ති වා: කයක් තියෙනවා කියලා - පනස්ස: පනවපු - සති: සිහිය පිහිටනවා - පච්චුපට්ඨිතා හොති: ඇත්ත ඇතිහැටියට දකින සිහිය එළඹ සිටිනවා. මේ පනවාගත්ත රූපයක් නේ මෙව්වර කල් කය කියලා භාර අරන් තියෙන්නේ. මුළාව මත හදපු කයක්. ඇහේ මුළාව මත එළියේ පිහිටපු රූපයක්. බල්ලාගේ මානසිකත්වය. ඒක තමයි කියන්නේ ලෝකයට අයිති දෘෂ්ටියේ දී තියෙනවා. එතකොට ඒ හදපු රූපය අභ්‍යන්තරද, බාහිරද කියලා අහන එක අර බල්ලා අහපු ප්‍රශ්නයක් වගෙයි. අර බල්ලා අභ්‍යන්තරද, බාහිරද කියලා ඇහුවා වගේ වැඩක්. එතකොට ඒ දෘෂ්ටියේ ඉඳන් නේද ඒක අහන්නේ? රූපයේ බැසගෙන නේද ඔය ප්‍රශ්නය අහන්නේ?

රූපයේ බැසගත්තා කියන්නේ රූපය උපාදානය කරලා. ලෝකයට අනුවුණා, දුකට අනුවුණා. රූප උපාදානයට අනුවෙලා. ඊටපස්සේ අත වෙනස් වෙනවා කියලා බැලුවත්, රූප කලාප වලින් හැදිලා තියෙනවා කිව්වත්, සතරමහා ධාතුව කියලා බැලුවත්, ලේ මස් නහර ඇට

ඇටමිදුළු කියලා බැලුවත්, රූපයට අනුවෙලා ඉවරයි. මූළාවෙලා ඉවරයි.

පිළිතුර: දැන් ඵලය මොකක්ද, හේතුව මොකක්ද? අතක් තියෙනවා කියන කොට ඵලය මොකක්ද? අත - එළියේ තියෙන රූපය. ෆැන් එකක් තියෙනවා කියන කොට ඵලය මොකක්ද? ෆැන් එක. මොනවායින් හරි හැදිවිච රූපය. හේතුව? අර වතුරට එබෙන බල්ලාගේ උපමාව මතක් කරගන්න. බල්ලෙක් ඉන්නවා කියන කොට වතුරේ ඉන්න බල්ලා ඵලය. හේතුව මොකක්ද? අවිද්‍යාව, මූළාව - කොහේද? මේ බල්ලාගේ මනස තුළ තේද? ඇහෙන්න දැකීමේ දී ඇස ගැන දන්නේ නැහැ. ඇසේ හැකියාව දන්නේ නැහැ. ඇහේ හැකියාව මේ වර්ණ සටහන ඇඳලා දෙන එක. හිත තමයි ඕක දිහා බලලා ඔය පෙනෙන්නේ බල්ලෙක් කියලා කියන්නේ. මන, ධම්ම, මනෝ විඤ්ඤාණය. හිතෙන් හදපු දෙය හිත ඇතුළේ කියලා දන්නේ නැහැ, ඕක තියෙන්නේ බාහිරයේ කියලා විශ්වාස කරනවා. පෙනෙනවා නේද සමුදය? හේතුව හදුන ගන්න. හේතුව තියෙන්නේ මේ පැත්තේ (තමන් තුළ). බාහිර රූපය කියන්නේ ඵලය. ඒක හදපු හේතුව තියෙන්නේ තමන් තුළ - අවිද්‍යාවයි, මූළාවයි. හිතෙන් හදලා දීපු දෙය හිත දැනගත්තා කියලා සිහිය, නුවණ නැහැ. ආයතන ගැන නුවණක් නැහැ. එතකොට ඒක තමයි සමුදය, නැත්නම් හේතුව. ඒ හේතු යෙදෙනකම් එළියේ රූපය තියෙනවා. ඒ හේතු යෙදෙනකම් එළියේ 'අත' තියෙනවා ම යි. ඔය හේතු යෙදුනේ නැති දවසට? සමුදය යෙදුනේ නැති දවසට? ඵලය නිරුද්ධයි.

තිබුණ 'අත' නැතිවුණා නෙවෙයි. ඒකත් තේරුම්ගන්න ඕනේ. අතක් උපදින්නේ නැහැ. උපදින්න හේතු ටික නැතිවුණා. ආයේ උපද්දන්නේ නැහැ. න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති. උපාදාන කරන්න අතක් නැතිවෙනවා. එතකොට බාහිරද, අභ්‍යන්තරද කියලා අහන්න අතක් පිහිටන්නේ නැතිවෙනවා. එදාට ලෝකයෙන් එතර වෙනවා. කය කියන රූපයෙන් එතර වෙනවා.

පිළිතුර: මිරිඟුව දැකලා රූපයක් තියෙනවා කියලා මෝඩකමට භාරගන්නා. ආයතන මූළාව. එතකොට ආයතන මූළාවෙන් සළායතන ලෝකයක් හදලා තියෙන්නේ - මූළාව නැතිවුණ දවසට රූපය නිරුද්ධයි, උපදින්නේ නැහැ, පිහිටන්නේ නැහැ. ඇයි ඒ? පිහිටන්න හේතු යෙදිලා නැහැ. හේතු යෙදුනේ නැත්නම් ඵලය නැහැ. ඕක තමයි පටිච්ච සමුප්පාදය කියන්නේ. හේතු තියෙන කොට ඵලය තියෙනවා, හේතු යෙදුණේ නැත්නම් ඵලයක් ගැන කතා කරන්න බැහැ. හෙතුං

පටිච්ච සම්භූතං හෙතුහංගා නිරුප්පිකානි - ඕක තේරුම් ගත්තොත් සෝවාන් වෙනවා. ලෝකයෙන් එතරවෙන දර්ශනය මේ තියෙන්නේ.

ලෝකය පිහිටන්නේ කොහොමද, දුක පිහිටන්නේ කොහොමද, රූපය පිහිටන්නේ කොහොමද කියලා දකිනවා. රූප උපාදානය කියන්නේ දුක. එතකොට දුකයි, දුක්ඛ සමුදයයි, දුක්ඛ නිරෝධයයි ඔය තියෙන්නේ. හෙතුහංගා - මේ පැත්තේ හේතු ටික හංග වුණොත් බාහිරය නිරුද්ධයි. මෙච්චර කල් පතවපු රූප ටික නිරුද්ධ වෙනවා.

එතකොට කායානුපස්සනාවේ දී මේ විදියට අප්පිකාත්ත රූපයට බලන්න කියනවා. ඉති අප්පිකාත්තං වා කායෙ කායානුපස්සි විහරති. බාහිර රූප වලටත් බලන්න කියනවා. ඉති බහිද්ධා වා කායෙ කායානුපස්සි විහරති. බහිද්ධ රූප කියන්නේ මෙන්ත මේවායි, රූපය මොකක්ද, සමුදය මොකක්ද - සමුදය යෙදුනේ නැත්නම් ඕවා තියෙයි ද? නිරුද්ධයි. ඔය නුවණ ආවොත් සෝවාන් වෙනවා. එළියේ රූප කඩ කඩා ඉඳලා - ඕක අනිත්‍යයි කියලා, ඕක සතරමහා ධාතුව, ඕක රූප කලාප, ඕක විත්තක්ෂණ 17යි කියලා බැලුවාට නිරෝධය අහුවෙන්නේ නැහැ. දකින්න තරම් නුවණ එතන නැහැ. ඒ දහම නෙවෙයි, පටිච්ච සමුප්පාදය නෙවෙයි. ඔය ලෝකයට අයිති දුක්ම. තව විදියකට කිව්වොත් අර බල්ලා කරන භාවනාව වගෙයි.

බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නන්නේ ඉතාම උතුම් දර්ශනයක්. ලෝකයෙන් එතරවෙන දර්ශනයක් - සම්මාදිට්ඨිය - චතුරාර්ය සත්‍යය - දුක මේකයි, දුක්ඛ සමුදය මේකයි, දුක්ඛ නිරෝධය මේකයි - හේතුඑල සම්බන්ධය - පටිච්ච සමුප්පාදය - හෙතුං පටිච්ච සම්භූතං හෙතුහංගා නිරුප්පිකානි කියන ධර්මතාවය පෙන්නන දර්ශනයක්. යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මං - ඔය සමුදය ධර්ම නේද? අභ්‍යන්තර කියලා බෙදුවෙයි, බාහිර කියලා බෙදුවෙයි සමුදය වුණු ධර්ම. යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං - මොනවාම හරි සමුදය වුණු ධර්මයක් තියෙනවා නම්, සබ්බං තං - ඒ සියල්ල අප්පිකාත්ත වේවා, බහිද්ධ වේවා, ඔය සියල්ල, නිරොධධම්මං - නිරෝධ ධර්ම කියන්නේ උපදින්නේ නැහැ. උපද්දපු ටික නැතිවෙනවා කිව්වොත් වැරදියි. උපදින්නේ නැහැ. සබ්බං තං නිරොධධම්මං - නිරෝධ කියන්නේ ඉපදිලා නැහැ. හේතු නැත්නම් උපදින්න විදියක් නැහැ. නිරෝධ කියන්නේ තියෙන දෙය නැතිවුණා නෙවෙයි. තේරෙනවා ද?

ඕක හරි ගැඹුරැයි, දකින්න බැරි නැහැ, දක්කොත් සෝවාන් වෙනවා. මෙතනදීම පුළුවන් සෝවාන් වෙන්න. හැබැයි ඕක ප්‍රත්‍යක්ෂ

වෙන්න ඕනේ. හෙතුං පටිච්ච සම්භ්‍රතං හෙතුහංගා නිරුප්පිකිති.

යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මං. කොණ්ඩඤ්ඤ භාමුදුරුවෝ මේ ටික අහලා සෝවාන් වුණා.

යෙ ධම්මා හෙතුප්පහවා තෙසං හෙතුං තථාගතො ආහ. යෙ ධම්මා හෙතුප්පහවා - මොනවා හරි ධර්මතාවයක් හේතුවේ නිසායි හටගන්නේ. තෙසං හෙතුං තථාගතො ආහ - තථාගතයන් වහන්සේ ඔය හේතු ටික පෙන්නලා දෙනවා. හේතු ටික දකින්න පුළුවන් නම් එතනම සෝවාන් වෙන්න පුළුවන්.

දැන් අපි රූපය (ඵලය) විතරයි දකින්නේ, හේතු දකින්නේ නැහැ. හේතු ටික දැක්කොත් සෝවාන් වෙන්න පුළුවන්. රූපය පිහිටන්න හේතු ටික දැක්කා නම් රූපයෙන් මිදෙනවා. හෙතුහංගා නිරුප්පිකිති කියන ධර්මතාවය පෙනෙනවා. තෙසඤ්ච යො නිරොධො ඵචංචාදී මහා සමණො - තෙසඤ්ච යො කියන්නේ හේතුවේ ඵලයී දෙකම. ඔය දෙකම නිරෝධයි. ඔන්න බුදුරජාණන් වහන්සේ පැහැදිලි කරන ධර්මය. යෙ ධම්මා හෙතුප්පහවා තෙසං හෙතුං තථාගතො ආහ - හේතු ටික බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නලා දෙනවා. තෙසඤ්ච යො නිරොධො - කියන කොට ඵලයයි හේතුවේ සේරම නිරෝධයි - උපදින්නේ නැහැ.

ඔන්න ඕක තේරුම් ගත්තොත් ආයේ ලෝකයක් පිහිටන්නේ නැහැ, ලෝකයෙන් එතර වෙනවා. ඔය දැක්මට කියනවා සෝවාන් වෙනවා කියලා. සම්මා දිට්ඨියි කියලා කියනවා. මේක බොහෝම සියුම් ධර්මතාවයක්, දකින්න බැරිත් නැහැ, මෙච්චර කල් දැකලත් නැහැ. පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු - පෙර නො ඇසූ විරූ ධර්මතාවයක්. අහලා තියෙනවා, ඇහුවාට දැකලා නැහැ. ඔය වචන ටික නම් ඕනේ තරම් අහලා තියෙනවා. ධර්මය අහන්න ඕනේ. අහන දෙය හොඳට මෙනෙහි කරන්න ඕනේ. නිකම් ම ඇහුවාට මදි, ඇහුවාට අනුන්ගේ ධර්මයක් නේ. මේක තමන්ගේ ධර්මයක් කරගන්න ඕනේ.

එතකොට මේ ආයතන ගැන බලන්න කියන්නේ ඔන්න ඔය ධර්මතාවය දකින්න. ඇහැ ගැන, කන, නාසය, දිව, කය ගැන එකම ධර්මතාවය, එකම පටිච්ච සමුප්පන්න ධර්මතාවය තියෙන්නේ. ආයතන මුළාව හින්දා අපි ලෝකය හදනවා. ඒ මුළාව නැත්නම් ලෝකයක් පිහිටන්නේ නැහැ. එතකොට ඔන්න ඕක අවබෝධ වෙනකම් කායානුපස්සනාව වඩන්න තියෙනවා, රූපය පිරිසිඳ

දකිනකම්. පිරිසිදු දැක්ක දවසට මොකද වෙන්වේ? යාවදෙව
 ඤාණමත්තාය - ඥානයක් පහළවෙනවා - ඥානය පිණිස.
 කායානුපස්සනාව වඩන්න කියන්නේ ඔන්න ඔය ඥානය පිණිස.
 පටිස්සතිමත්තාය - පිහිටලා ඉන්න සිහියක් සඳහා, එළඹ සිටි සිහියක්
 සඳහා. ඊළඟට අනිස්සිතො ච විහරති - ඒක අනික් හැම එකකටම
 වඩා වැදගත් - නිස්සිතො ච විහරති කියන්නේ ඇසුරු කරගෙන
 ඉන්නවා. දැන් අපි රූපය ඇසුරු කරගෙන නේ ඉන්නේ. අනිස්සිතො
 ච විහරති - ඇසුරු නො කරන මට්ටමකට එන්න පුළුවන්. මෙව්වර
 කල් ඇසුරු කරපු රූපය - අභ්‍යන්තර වේවා, බාහිර වේවා,
 අනිස්සිතො ච විහරති - ඇසුරු කරන්නේ නැතුව ඉන්න පුළුවන්
 මට්ටමකට එනවා. ඔන්න කායානුපස්සනාවේ ප්‍රතිඵලය. එදාට න ව
 කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති - මේ ලෝකයේ රූප කියලා කිසිම දෙයක්
 උපාදාන කරන්න ඉතුරු වෙන්වේ නැහැ.

ඔන්න ඔහොම දැක්මකට යන සම්මා දිට්ඨියක් මේ කියන්නේ.
 දහම කියන්නේ, පටිච්ච සමුප්පාදය කියන්නේ, චතුරාර්ය සත්‍යය
 කියන්නේ. යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං - කිසියම් ම ධර්මයක්
 හේතුප්‍රත්‍යයෙන් හටගන්නා නම් - සබ්බං තං - ඒ සියල්ල, ආයේ
 එකක්වත් ඉතුරු කරලා නැහැ. නිරොධධම්මං - නූපදින ධර්ම.
 නිරෝධය කියන්නේ නූපදින. මෙතන අපි වරද්ද ගන්නේ ඉපදුණු දෙය
 නැතිවෙනවා කියලා ලෝකයට අයිති පැත්තෙන් බලනවා. නිරෝධ
 කියන්නේ උපදින්නේ නැහැ. හේතු නැත්නම් උපදින්න විදියක් නැහැ.
 ඕකයි පටිච්ච සමුප්පාදය. ඉමස්මිං සති ඉදං හොති ඉමස්මිං අසති ඉදං
 න හොති - හේතු තියෙනවා නම් එලය තියෙනවා, හේතු නැතිවුණ
 දවසට එලයක් ගැන කතා කරන්න බැහැ.

පිළිතුර: ඒ ආයතන වෙන් කරලා බලන්න. චක්ඛායතනයයි,
 මනායතනයයි. සොතායතනයයි, මනායතනයයි. චක්ඛායතනයට
 පුළුවන් සටහන ඇඳලා දෙන්න විතරයි. ඒක මොකක්ද කියලා බලන්න
 බැහැ චක්ඛායතනයට. මනස තමයි ඒක දිහා බලන්නේ.
 සොතායතනයට පුළුවන් සටහන ඇඳලා දෙන්න විතරයි - ශබ්ද
 සංඥාව. ඒ සංඥාව මිරිඟුවක්. එතකොට මනස දකින්නේ ඔය මිරිඟුව.
 හැම ආයතනයකින්ම ඇඳලා දෙන්නේ සටහනක්. ඒක මිරිඟුවක්. රූප
 සංඥා, ශබ්ද සංඥා, ඝාන සංඥා, රස සංඥා, පොට්ඨබ්බ සංඥා, ධම්ම
 සංඥා - ඔය සංඥා ටික මිරිඟු. බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නනවා
 සංඥාව මිරිඟුවක් කියලා. එතකොට මිරිඟුවට රූප හදන්නේ අපේ
 තියෙන මෝඩකමට, අවිද්‍යාවට. ඒ හදපු රූප එළියේ තියෙනවා

කියලා භාරගැනීම තමයි රූප උපාදානය. දුක සකස්වීම, ලෝකයට අනුවීම. ඔය හදන්නේ පංච උපාදානස්කන්ධ. රූපයක් භාරගත්තාද, රූපයේ පිහිටියාද, - අභිනන්දනි, අභිවදනි, අජ්ඣේදනියානි - රූපයේ සතුටු වුණාද, රූපය ගැන කතා කළාද, රූපයේ බැසගත්තාද, - ඔන්න උපාදානය.

එතකොට ඒ රූප උපාදානය තමයි ලෝකය කියලා කියන්නේ. දුක කියන්නේ. ඕක ඇතිවෙන්නේ මේ පැත්තේ මෝඩකම නිසා. සමුදය - අවිද්‍යාව, මුලාව. ආයතන ගැන නො දන්නාකම. එතකොට මේ පැත්තේ සමුදය යෙදුනේ නැත්නම් අර පැත්ත නිරුද්ධයි. යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මං කියලා නුවණක් පහළ වෙනවා. පහළ වුණොත් ගැලවෙනවා. ආයේ අපාගත වෙන්නේ නැහැ කියලා කියන්න පුළුවන්. කොණ්ඩඤ්ඤ භාමුදුරුවෝ පත්වුණු තත්ත්වයට පත්වෙන්න හැකියාව තියෙනවා.

පිළිතුර: තණ්හාව නැතුව උපාදානය නැහැ. තණ්හාපච්චයා උපාදානං. තණ්හාව නැතිවුණොත් නැවත ඉපදීම නැතිවෙනවා, හැබැයි අවිද්‍යාව තියෙනකම් තණ්හාව නැති කරන්න බැහැ. ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය කියන්නේ ඇත්ත ඇතිහැටි දකින මාර්ගය. සම්මා දිට්ඨියෙන් පටන්ගන්නේ. තණ්හාව නැති කරන්න කිව්වාට බැහැ රූප තියාගෙන. අපි හදන්නේ රූප තියාගෙන තණ්හාව නැති කරන්න නේ. ඒක කරන්න බැහැ. සමුදය දකින්න ඕනේ. සමුදය දැක්කොත් නිරෝධය පෙනෙනවා. ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො, ඉති රූපස්ස අත්ථඛණමො - ඔච්චරයි - එතකොට සම්මා දිට්ඨිය ඇතිවෙනවා. සම්මා දිට්ඨිය ඇතිකර ගත්තොත් මතක තියාගන්න සෝවාන් වෙන්නේ නැතුව මැරෙන්නේ නැහැ. මේක බුදුරජාණන් වහන්සේ පැහැදිලිව දේශනා කරනවා. සම්මා දිට්ඨිය ඇතිකර ගත්තොත් සෝවාන් වෙන්නේ නැතුව මැරෙන්නේ නැහැ. එතකොට දහමෙන් ප්‍රයෝජනය ගත්තා වෙනවා.

ඒකයි සම්මා දිට්ඨිය ඇතිකරගන්න කියන්නේ. ලෝකය ගැන දකින්න. ඕක දකින්න තමයි අපි එක එක ආයතන ගැන වෙන වෙනම කතා කරන්නේ - ඇහැ ගැන කතා කළත්, කන, නාසය, දිව, කය ගැන කතා කළත්, එකම ධර්මතාවය.

පිළිතුර: අපි දිව ගැන කතා කරන කොට අපට එක එක රස දූනෙනවා නේ. දිවෙන් පුළුවන් රස බලන්න විතරයි. ලෝකයට අයිති රස තියෙන්නේ මොනවා වලද? ආහාර වල, කැමවල තමයි රස

තියෙන්නේ කියලා හිතනවා. කරවල නම් මේ රස. නමුත් නුවණ තියෙන කෙනාට දැන් සිහිවෙනවා මේ මොන මූලාවක්ද කියලා. අර වතුරේ බල්ලෝ හැදුවා වගේ තමයි. රස දිවේ ස්පර්ශය නිසා දැනුන දෙයක් නම් ආහාරයේ තියෙනන පුළුවන්ද රස? දිවේ විදින්න කලින් රසක් ඉපදිලා ද? නැහැ. රස උපදින්නේ ස්පර්ශය තුළ. එස්සපච්චයා වෙදනා - ඔන්න ඔය ධර්මතාවය තේරුම්ගන්න. ඒකයි මේ ආයතන ගැන බලන්න කියන්නේ. එතකොට රස කියන එක ඒ මොහොතේ උපද්දන දෙයක් මිසක්, කලින් තිබුණු දෙයක් නෙවෙයි. රස සංඥාව උපද්දන එක තමයි දිවේ හැකියාව. මනසට තමයි ඕක විදින්න පුළුවන්.

අර උණ්ණාහ බ්‍රාහ්මණයා අහන්නේ ඇහැ, කන, නාසය, දිව, ශරීරය කියලා පස්දෙනෙක් ඉන්නවා. ඒගොල්ලෝ අරමුණු අරන් දෙනවා. නා නා ගෝවර, නා නා විෂය - ඔය පස්දෙනාට වෙන වෙන දේවල් තමයි විෂය වෙන්නේ, ගෝවර වෙන්නේ. හැබැයි ඒගොල්ලන්ට අරමුණු විදීමේ හැකියාවක් නැහැ. අරමුණ අරන් දුන්නාට, සංඥාව හදලා දුන්නාට මොකක්ද කියලා දැනගැනීමේ හැකියාව ඒගොල්ලන්ට නැහැ. දැන් කැමරාව ෆොටෝ ගත්තාට කැමරාව දන්නේ නැහැ මොන ෆොටෝ එකද ගත්තේ කියලා. ඒ වගේ තමයි ඇහැ. වර්ණ සටහන් හදලා දුන්නාට ඒකේ තියෙන්නේ මොකක්ද කියලා කවදාවත් ඇහැ දන්නේ නැහැ. ශබ්ද සංඥා අරන් දුන්නාට කන දන්නේ නැහැ මොන සංඥාවද මේ අරන් දුන්නේ කියලා. ඒවා ටික විදින්නේ කවුද? මනස. එතකොට ආයතන පහට පිළිසරණ මනස.

ඊළඟට මනසට පිළිසරණ සතිය. සතියෙන් තමයි මනසේ වෙන මූලාවන් හඳුනාගන්න පුළුවන්. ඊළඟට සතියට පිළිසරණක් තියෙනවා - විමුක්තිය - මිදෙනවා. හරියට සතිය පිහිටෙව්වොත් මිදෙනවා. මිදීමටත් පිළිසරණක් තව තියෙනවා - ඒක තමයි නිවන. ඔහොම පියවරින් පියවර යන්න තියෙනවා. මේ ආයතන පහෙන් තමයි ඕක පටන්ගන්න ඕනේ. ආයතන පහ හොඳට තේරුම් ගත්තොත් - ඔය පස්දෙනාටම එකම දෙයයි කරන්න පුළුවන් - ඒගොල්ලන්ගේ ගෝවර භූමියට අදාළ සංඥාවක් හදලා දෙන එක විතරයි. සංඥාව චිත්‍රයක්. බුදුහාමුදුරුවෝ පෙන්නනවා මේ ලෝකය කියන්නේ චිත්‍ර ගොඩක් කියලා. ලෝකයේ තියෙන්නේ චිත්‍ර ගොඩක් විතරයි. න තෙ කාමා යානි චිත්‍රානි ලොකෙ, සඛකප්පරාගො පුරිසස්ස කාමො - මේ පැත්තේ ඇතිවෙන සංකල්පනා ටික තමයි කාමය කියන්නේ.

එතකොට කාම ලෝකයට අනුවෙන් සංකල්ප ගොඩකින්. එළියේ තියෙන හින්දා නෙවෙයි. මෙහෙන් හදන සංකල්ප ටික හින්දයි කාම ලෝකයට අනුවෙන්. අර වතුරේ බල්ලෝ හදනවා වගේ. මුළාවට, මෝඩකමට හදන සංකල්ප.

මේවා තේරෙන්නේ සම්මා දිට්ඨිය ආවොත් විතරයි. ආයතන පිරිසිදු දකින නුවණ, රූපය පිරිසිදු දකින නුවණ - මේවා දැක්කොත් විතරයි සම්මා දිට්ඨිය ඇතිවෙන්නේ.

පිළිතුර: සතිය පිහිටනවා කියන්නේ එකක්, නුවණ පිහිටනවා කියන්නේ සම්පජානය. සති සම්පජානකාරී හොති - අපි කායානුපස්සනාව ගැන කතා කරන හින්දා එතන රූපය ගැන, කය ගැන සිහිය පිහිටන්න කියනවා. අප්ප්ඤ්ඤා වේවා, බහිද්ධ වේවා සිහිය පිහිටුවීමේ දී වචන 3ක් තියෙනවා. ආනාපි සම්පජානො සතිමා - සතිමා කියන්නේ සිහිය පිහිටුවීම. ආනාපි කියන්නේ උත්සාහය. උත්සාහයක් නැතුව සිහිය පිහිටන්න බැහැ. දැන් හුඟක් අයගේ ඔය දෙක විතරයි තියෙන්නේ. සම්පජානය එන්නේ දහමක් අහලා තේරුම්ගත්ත කෙනාට, සම්මා දිට්ඨිය තියෙන කෙනාට. එතකොට සිහිය පිහිටනවාත් එක්කම එතන සිද්ධවෙන්නේ මොකක්ද කියලා නුවණක් එනවා ආයතන පැත්තෙන්. ඒක සම්පජානය. ඒ සම්මා දිට්ඨිය. දහමක් අහලා දැක්ක කෙනාටයි ඔය මාර්ගය වඩන්න පුළුවන්. සතර සතිපට්ඨානය වැඩීමෙන් ප්‍රතිඵල ලැබෙන්නේ සම්මා දිට්ඨිය තියෙන කෙනාට. මේක කරන්නේ කුමක් සඳහාද කියන අවබෝධයක් තියෙන්න ඕනේ. කවුරුවත් කිව්ව පලියට කරනවා නෙවෙයි.

අපි රූපයේ මුළාවෙලා ඉන්නවා. ඒ මුළාව මෙන්න මේ විදියේ මුළාවක්. ඔය මුළාව නැති කරගන්නයි අපි රූපය ගැන සිහිය පිහිටන්නේ. එතකොට සම්මා දිට්ඨිය ඇතුව දැන් සිහිය පිහිටනවා. දැන් ආනාපි, සතිමා විතරක් නෙවෙයි, ආනාපි සම්පජානො සතිමා වෙනවා. සතිපට්ඨානය හැමෝටම වඩන්න පුළුවන් හැබැයි මාර්ගඵල ලැබෙන්නේ මේ සාසනයේ විතරයි කියලා කතාවක් තියෙනවා නේ. බුද්ධ සාසනයේ විතරයි මාර්ගඵල ලැබෙන්නේ. නිකම්ම කෙනෙක් සිහිය පිහිටුවාට මාර්ගඵල ලැබෙන්නේ නැහැ. එතකොට ඒ නිකම්ම කෙනාගේ තත්ත්වයෙන් මිඳෙන්න නම් දහමක් අහලා දකින්න ඕනේ. එයාටයි මාර්ගය තියෙන්නේ. දහම අහලා දකින හැටි තමයි මේ පෙන්න්නේ. ඒක දැනගත්ත කෙනාට ඊළඟට තියෙනවා මාර්ගය වඩන්න. ඕක දැක්ක පලියටම සෝවාන් වෙන්නේ නැහැ. තව වැඩ

පිලිවෙලක් තියෙනවා. දැන් සෝවාන් මාර්ගයට වැටුනා වෙනවා ඔය ටික තේරුම් ගත්තොත්.

මේ ආයතනවල මුළාව - යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං - මොනවා හරි හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගත්තා නම්, සබ්බං තං කියන්නේ ඒ සියල්ල, නිරොධධම්මං - ඔන්න ඔතන තමයි වැදගත්ම තැන. ඒ හටගත්ත දෙය නැවත කවදාවත් උපදින්නේ නැහැ. උපදින්න හේතු නැහැ. ඒවා නිරෝධ ධම්ම. නැතිවෙන එකට නෙවෙයි නිරෝධ කියන්නේ, නූපදින ගතියටයි නිරෝධ කියන්නේ. තියෙන දෙය නැතිවෙන කතාවක් නෙවෙයි මේ කියන්නේ. ඒක හොඳට තේරුම් ගන්න. නැවත කවදාවත් උපදින්නේ නැහැ. නැවත උපත නැතිකරනවා. වඩුවාට ආයේ ගෙවල් හදන්න බැහැ. නැවත උපද්දන්නේ නැහැ. රහතන් වහන්සේ කියන්නේ නැවත ඉපදීම නැති කරපු තත්ත්වයක්. තියෙන දේවල් නැති කරපු කෙනා නෙවෙයි.

පිළිතුර: රහතන් වහන්සේගේ තියෙන්නේ සළායතන නිරෝධ කරපු මට්ටමක්. පටිච්චසමුප්පාදයේ කියනවා අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා සළායතනං කියලා. දැන් අවිද්‍යාව නිරෝධ වුණොත් සංඛාර නිරෝධයි. සංඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණ නිරොධො. විඤ්ඤාණනිරොධා නාමරූප නිරොධො. නාමරූපනිරොධා සළායතන නිරොධො. නිරෝධයි කියලා පැහැදිලිව දේශනා කරනවා බුදුරජාණන් වහන්සේ. අපට ඕක නැහැ නැහැ මෙහෙමයි කියලා වෙනස් කරන්න ඉඩක් නැහැ.

එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ පසු දවසක දී උදාන වාක්‍යයකින් කියනවා - මම පෙරයම් රැයෙහි දී පටිච්ච සමුප්පාදය අනුලෝම වශයෙන් මෙනෙහි කරමින් හිටියා. අනුලෝම වශයෙන් මෙනෙහි කළා කියන්නේ පච්චයා කියන ධර්මතාවය. මැදියම් රැයේ දී ප්‍රතිලෝම වශයෙන් පටිච්ච සමුප්පාදය මෙනෙහි කළා. ඊළඟට තුන්වෙනි යාමයේ දී අනුලෝම පටිලෝම වශයෙන් මෙනෙහි කළා.

අනුලෝම වශයෙන් මෙනෙහි කළා කියන්නේ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං කියලා ඔහොම දුකට යනකම් හටගැනීම මෙනෙහි කළා. අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා සළායතනං, සළායතනපච්චයා ඵසෙසා, ඵසෙසපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා

හවො, හවපවයා ජාති, ජාතිපවයා ජරාමරණංසොකපරිදෙවදුක්කි දොමනසසුපායාසා සමභවනි. සමභවනි කියන්නේ හටගන්නවා. එවමෙතසස කෙවලසස දුක්කකිකුසස සමුදයො හොති කියලා මෙනෙහි කලා. ඒකට කියනවා අනුලෝම වශයෙන් පටිච්ච සමුප්පාදය මෙනෙහි කලා කියලා.

පටිලෝමව පටිච්ච සමුප්පාදය මෙනෙහි කලා කියලා කියන්නේ මොකක් ද? හොදට තේරුම් ගන්න දුකේ ඉඳන් අනිත් පැත්තට ආවා නෙවෙයි. එහෙමත් සමහරු කියනවා. ප්‍රතිලෝම කියන්නේ අවිද්‍යාව නිරෝධ නම් සංඛාර නිරෝධයි. සංඛාර නිරෝධ නම් විඤ්ඤාණය නිරෝධයි. විඤ්ඤාණනිරෝධා නාමරූපනිරෝධො, නාමරූපනිරෝධා සළායතනනිරෝධො, සළායතනනිරෝධා එසසනිරෝධො, එසසනිරෝධා වෙදනානිරෝධො, වෙදනානිරෝධා තණ්හානිරෝධො, තණ්හානිරෝධා උපාදානනිරෝධො, උපාදානනිරෝධා හවනිරෝධො, හවනිරෝධා ජාතිනිරෝධො, ජාතිනිරෝධා ජරාමරණංසොකපරිදෙවදුක්කි දොමනසසුපායාසා නිරුප්පිකුන්ති. එවමෙතසස කෙවලසස දුක්කකිකුසස නිරෝධො හොති කියලා එකින් එකට නිරෝධය මේ බලන්නේ. ඒකට කියනවා ප්‍රතිලෝම වශයෙන් මෙනෙහි කරනවා කියලා.

ඊළඟට අනුලෝම ප්‍රතිලෝම වශයෙන් මෙනෙහි කරනවා කියන්නේ අවිජ්ජාපවයා සඛ්ඛාරා, අවිජ්ජානිරෝධා සඛ්ඛාරානිරෝධො. සමුදය තියෙන කොට එලය තියෙනවා, සමුදය නැත්නම් එලය නැහැ කියන ධර්මතාවය දකිනවා. ඔය දෙකම එකට මෙනෙහි කරන්න පුළුවන් නේද? අර මුල ඉඳන් අගටයි අග ඉඳන් මුලටයි යනවා නම් ඔතන දී අහුවෙනවා. දෙකම එකට කොහොමද මෙනෙහි කරන්නේ කියලා. එහෙම දෙයක් නෙවෙයි මේක.

ඒ උදාන ගාථාවේ¹ දී කියනවා කොහොමද මේ සමුදය මෙනෙහි කර කර හිටියේ කියලා. ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්ස උප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති - ඔන්න අනුලෝමව මෙනෙහි කලා කියන තැන. ඒ කියන්නේ මේ දෙය තියෙනවා නම් මෙය තියෙනවා - ඉමස්මිං සති ඉදං හොති. මේ දෙය හටගත්තොත් මේ දෙය හටගන්නවා - ඉමස්ස උප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති. හේතුවයි එලයයි.

¹ බුද්දක නිකාය, උදාන පාළි, බෝධි වග්ග
² රෝහිතස්ස සුත්‍රය. සංයුක්ත නිකාය, සගාථා වර්ග 23, 2. දෙවපුත්ත සංයුක්තය, නානාතිර්ථය වර්ගය.

හේතුව අවිද්‍යාව, ඵලය සංඛාරය වෙන්න පුළුවන්. එතකොට අවිද්‍යාව තියෙන කොට සංඛාරය තියෙනවා, අවිද්‍යාව ඉපදුනොත් සංඛාරය උපදිනවා. ඒක තමයි අනුලෝමව මෙනෙහි කරනවා කියන්නේ. පටිලෝමව මෙනෙහි කළා කියන්නේ ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති - මේ හේතු නැත්නම් ඵලය නැහැ. අවිද්‍යාව නැත්නම් සංඛාර නැහැ. ඉමස්ස නිරුද්ධා ඉදං නිරුජ්ඣති - අවිද්‍යාව නිරුද්ධ නම් සංඛාරත් නිරුද්ධයි කියලා ධර්මතාවයක් මෙනෙහි කළා.

එතකොට ඔය දෙක එකට මෙනෙහි කළා කියන කොට තේරුම් ගන්න ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්ස උප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති. ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති, ඉමස්ස නිරුද්ධා ඉදං නිරුජ්ඣති කියන ධර්මතාවය තමයි ඔය මෙනෙහි කළේ.

අනුලෝමව මෙනෙහි කිරීමේ දී ධර්මතාවයක් පහළ වුණා, අවබෝධයක් පහළ වුණා. ඒ අවබෝධය තමයි මේ සියලුම ධර්මතා සහේතුක ධර්ම කියන එක. යෙ ධම්මා හෙතුප්පහවා තෙසං හෙතුං තථාගතො ආහ - ඔන්න හේතු ටික දකිනවා. පච්චයා කියලා දකින එකේ දී අවබෝධ වුණා කියනවා මේ සියල්ලම සහේතුක ධර්ම කියන එක. හේතූන්ගෙන් හටගත්ත ධර්ම. මේ ධර්මතා සියල්ලම හේතූන් නිසාමයි හටගන්නේ. වෙනම අපට ඵලයක් ගැන කතා කරන්න බැහැ හේතුවකින් තොරව කියලා ධර්මතාවයක් තියනවා. තෙසං හෙතුං තථාගතො ආහ - ඒ හේතුව බුදුරජාණන් වහන්සේ එතන දී තේරුම් ගත්තා කියලා උදාන වාක්‍යයේ දී කියනවා. හේතු ටික දැක්කා.

ඊළඟට ප්‍රතිලෝමව මෙනෙහි කරන කොට ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති, ඉමස්ස නිරුද්ධා ඉදං නිරුජ්ඣති - මේ හේතූන් නිරුද්ධ වෙන කොට, ඵලය නිරුද්ධයි කියලා ධර්මතාවයක් දැක්කා - තෙසංඤ්ච යො නිරොධො - එහෙම නැත්නම් හේතු ටික නිරුද්ධ බව දැක්කා - හෙතුභංගා - එතකොට ඵලයට මොකද වෙන්නේ? නිරුජ්ඣති. ඉස්සෙල්ලා ධර්මතාවල හේතු ටික දැක්කා. දෙවතියට දැක්කා මේ හේතූන් නිරුද්ධවෙන දේවල් කියලා. භංගවෙන දේවල්, ක්ෂයවෙන දේවල්. මේ හේතූන් ක්ෂයවෙනවා කියලා දැක්කා. මේ ප්‍රත්‍යය ක්ෂයවෙනවා. එහෙම නම් ඵලය නිරුද්ධයි. හේතූන් ක්ෂය වුණොත් ඵලය තියෙන්න බැහැ කියලා අවබෝධ කරගත්තා කියනවා. බුද්දක නිකායේ උදාන පාළියේ බෝධි වග්ගයේ පළවෙනි උදාන ගාථා තුනේ කියන්නේ ඔය ටික.

පටිච්ච සමුප්පාදය අනුලෝමව මෙනෙහි කළා, එතකොට පහළවුණ ධර්මතාවය තමයි මේ ධර්ම සියල්ලම සහේතුකයි කියන ධර්මතාවය. ඊළඟට නිරෝධා පැත්ත - ඉමස්මිං. අසති ඉදං න හොති, ඉමස්ස නිරුද්ධා ඉදං නිරුජ්ඣති - කියන පැත්තෙන් ප්‍රතිලෝමව මෙනෙහි කිරීම තුළින් තේරුනා ඒ හේතු ඝෂය වෙලා යනවා. ඒ හේතු විනාශ වෙනවා. එහෙනම් ඵල නිරුද්ධයි කියලා අවබෝධයක් ආවා කියනවා. මෙන්න අවබෝධ කරපු ධර්ම.

එතකොට හේතු ඝෂය වුණොත් ඵලයක් උපදින්න බැහැ කියන ධර්මතාවය තමයි නිරෝධය කියන්නේ. මේ ටික හොඳට තේරුම් ගන්න ඕනේ. එතකොට ඔය ධර්මතාවය පෙන්නන්න ගත්ත නිදර්ශන ටික තමයි අවිද්‍යාව, සංඛාරය, විඤ්ඤාණය, නාමරූප, ආදිය. ඕවා අතර තියෙනවා පටිච්ච සමුප්පන්න සම්බන්ධතාවයක්. සමුදය තියෙනවා නම් ඵලය තියෙනවා, සමුදය යෙදුනේ නැත්නම් ඵලයක් ගැන කතා කරන්න බැහැ. ඉපදිලා නැහැ. නූපදින ස්වභාවයක්. ඔන්න ඔය නූපදින ගතිය තමයි නිරෝධය කියන්නේ. උපදින්නේ නැති බව. සමුදය යෙදුනේ නැත්නම් ඵලයක් ඉපදිලා නැහැ. තියෙන දෙයක් නැතිවුණ කතාවක් නෙවෙයි.

ඔය ධර්මතාවය දකින්නේ නැති හින්දයි මේ ධර්මය දකින්න බැරි. අපි බලන්න හදන්නේම හටගත්ත දෙය නැතිවුණා කියලා නේ. හටගත්ත දෙයක් තියෙනවා නම් හේතුප්‍රත්‍යයෙන් හටගෙන තියෙන්නේ. ඒක පළවෙනි දෙය. හැබැයි මේ හේතු ඝෂය වෙනවා. හංග වෙනවා. හේතු හංග වුණොත් ඵලය හටගන්න බැහැ කියන නුවණක් එන්න ඕනේ - නිරෝධය - යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මං. යෙ ධම්මා හෙතුප්පහවා තෙසං හෙතුං තථාගතො ආහ - තෙසඤ්ච යො නිරොධො - ඒවා නිරෝධ වෙන හැටි පෙන්නනවා. නිරෝධ වෙන හැටි කියන්නේ ඒවා නැතිවෙන හැටි නෙවෙයි. සමුදයයි නිරෝධයයි පෙන්නන්නේ. සමුදය තියන කොට ඵලය තියෙනවා, සමුදය නැත්නම් ඵලය ගැන කතා කරන්න බැහැ - ඉපදෙන්නේ නැහැ - නූපදිනවා. තෙසඤ්ච යො නිරොධො එවංවාදී මහා සමණො.

මේ ටික තේරුම් ගත්තොත් දහම දැක්කා වෙනවා. පටිච්ච සමුප්පාදය දැක්කා වෙනවා. දහම දැක්කා නම් සෝවාන් මාර්ගයට වැටෙනවා. සම්මා දිට්ඨිය.

එතකොට ඒක අවබෝධ වෙනකම් තමන් දහමට අනුව මෙනෙහි කරන්න ඕනේ. ඕවා යෙදෙන්නේ කොහෙද? ආයතන වැඩ කරන තැන්වල. සළායතන වල. අපි ආයතන පාවිච්චි කරන තැන්වල. එතකොට මේ බව තේරුම් ගැනීම පිණිස බාහිර රූපයටත්, අභ්‍යන්තර රූපයටත් දෙකටම බලන්න කියනවා. ඇයි ඒ? රූපයට අනුවෙන ගතිය තමයි මේ කාමලෝක වල ස්වභාවය. අපි ඉන්නේ කාමලෝකයේ. කාමලෝකයේ ස්වභාවය තමයි රූප වලට අනුවෙන ගතිය. අපි රූපයේ බැසගෙන ඉන්නේ. එතකොට එතැනින් මිඳෙන්න බුදුරජාණන් වහන්සේ වැඩ පිලිවෙලක් පෙන්නනවා. මුලින් සම්මා දිට්ඨිය ඇති කරගත්ත කෙනාට දැන් වැඩපිලිවෙලක් පෙන්නනවා.

දැන් මේ ටික දැනගත්තාට අපි තවම රූපයෙන් මිදිලා නැහැ. තවම අනුවෙනවා. දැන් මේ මෝඩකමටයි අනුවෙන්නේ කියලා නුවණක් තියෙනවා, ඒ වුණාට තවම අනුවෙනවා. පරණ පුරුදු බලවත්. මේ අභගත්තා කියලා රූපයෙන් මිඳෙන්නේ නැහැ. දැක්කත් ඊළඟට වැඩ පිලිවෙලක් තියෙනවා ඒකෙන් මිඳෙන්න. ඒ පිලිවෙල තමයි කායානුපස්සනාව.

එතකොට අප්ප්ඤ්ඤා රූපය ගැන සිහිය පිහිටවන්න කියනවා. කායේ කායානුපස්සි විහරති ආනාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං - කය ගැන බලාගෙන ඉන්නවා. කොහොමද? ආනාපී සම්පජානො සතිමා - දැන් සම්පජානය තියෙන්නේ මේ ගැන දැනගත්ත කෙනාට. එයා දැන් සිහිය පිහිටවනවා, ඒකට උත්සාහ කරනවා. එතකොට අප්ප්ඤ්ඤා රූපයටත් සිහිය පිහිටවන්න ඕනේ, බහිද්ධ රූපයටත් සිහිය පිහිටවන්න ඕනේ. සිහිය පිහිටවන කොට වෙන පළවෙනි දෙය තමයි විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං - මේ කය කියන, නැත්නම් රූප කියන ලෝකයේ ඇලීම් ගැටීම් දුරුවෙනවා. ඔය පූර්ව ප්‍රතිපදාව.

ඊළඟට ආය්‍ය ප්‍රතිපදාවේ තියෙනවා රූපයෙන් සම්පූර්ණයෙන් මිඳෙන්න. ඉස්සෙල්ලා ඇලීම් ගැටීම් දුරුවෙනවා. ඒක ලෝකයට අයිති ප්‍රතිපදාව නැත්නම් පූර්ව ප්‍රතිපදාව. කය දිහා බලන්න එක විදියක් තමයි අප්ප්ඤ්ඤා කය කියලා එකක් තියෙනවා. ඒක හැදිලා තියෙන්නේ කොහොමද? ශරීරය කිව්වාට ඔතන තියෙන්නේ කෙස්, ලොම්, නිය, දත්, සම්, මස්, නහර කොටස් ගොඩක් නේ කියලා බලන්න පුළුවන්. ඔන්න අප්ප්ඤ්ඤා රූපය ගැන බලන එක විදියක්. එතකොට ඇලීම් ගැටීම් දුරුවෙනවා. හැබැයි තවම මෝහය දුරුවෙන්නේ නැහැ. දැන්

කෙස්, ලොම්, නිය, දත් ඉතුරුවෙලා. එහෙනම් ඒ ගැනත් බලන්න ඕනේ. කෙස්, ලොම්, නිය, දත් හැදිලා තියෙන්නේ සතරමහා ධාතුවෙන්. පය්වි, ආපෝ, තේජෝ, වායෝ - රූප කලාප වලින්. එතකොට දත් කෙස්, ලොම්, නිය, දත් වලින් මිදෙනවා නමුත් සතරමහා ධාතුවට අනුවෙනවා. තවම මිදිලා නැහැ. එතකොට ඇලීම් ගැටීම් දුරුවෙනවා. නමුත් මෝහය තවම තියෙනවා. එළියේ සතරමහා ධාතුව තියෙනවා, ඒක දැනගන්න 'මම' ඉන්නවා කියලා හිතෙනවා. ඒක තේරෙන්නේ නැත්නම් අර බල්ලාගේ උපමාව මතක් කරගන්න. වතුරේ බල්ලෙක් ඉන්නවා, උඟ හැදිලා තියෙන්නේ කෙස්, ලොම්, නිය, දත්, සම්, මස්, නහර වලින් කියන එක.

ඔන්න එක මට්ටමක මුළාවක් - බල්ලෙක් ඉන්නවා කියන මුළාව දුරු වුණා. ඒ බල්ලාට තියෙන ඇලීම් ගැටීම් දුරුකරගන්න පුළුවන්. හැබැයි එතන තවම කෙස්, ලොම්, නිය, දත් ගොඩක් තියෙනවා කියලා මුළාවකයි ඉන්නේ. ඊළඟට තව ටිකක් එහාට යනවා - නැහැ, ඔතන තියෙන්නේ රූප කලාප ගොඩක්, සතරමහා ධාතුව, පය්වි, ආපෝ, තේජෝ, වායෝ කියලා දත් කෙස්, ලොම්, නිය, දත් ටිකෙන් අයින් වෙනවා නමුත් සතරමහා ධාතුව ඉතුරු කරගෙන.

එතන සතරමහා ධාතුව තියෙනවා කිව්වත් තවමත් මුළාවේ නේද ඉන්නේ? එතකොට ඒ ක්‍රමයට ඇත්ත අනුවෙන්නේ නැහැ. මොකද අපි තවම රූප ගැන භොයන්නේ බාහිරයෙන්. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නනවා බාහිරයෙන් ලෝකය ගැන භොයලා ඇත්ත දකින්න බැහැ, තමන් තුළින් බලන්න කියනවා. බඹයක් පමණ ශරීරය තුළින් බලන්න කියනවා².

ඔන්න එතකොට පෙනෙනවා එහෙනම් ආයතන වලින් බලන්න කිව්වා නේද කියලා. ඔන්න දත් නුවණක් එනවා එහෙනම් මොන ආයතන වලින්ද අර බල්ලෙක් ඉන්නවා කියලා දැනගත්තේ? ඇහැයි, මතයි. ඇහෙන්න දැක්කා කියන්නේ මොකක්ද? ඇහේ හැකියාව මොකක්ද? වර්ණ සංඥාවක් අරන් දෙන එක. මනස කරන්නේ වර්ණ සංඥාවට අනුව හිතන එක. හිතන කොට රූප පෙනෙනවා. ඒ රූප පෙනෙන්නේ පෙර අත්දැකීම් ටිකක් එක්ක. දැන් වර්ණ සංඥාවේ, මිරිඟුවේ නිකම් හැඩයක් තියෙනවා. ආ, ඔය හැඩය තියෙන්නේ මෙන්න මේකේ නේ - කියලා පෙර අත්දැකීමෙන් රූපයක් ඇදලා ගන්නවා. දැන් ඒක මනසෙන් කරපු වැඩක්. මන, ධම්ම, මනෝ

² රෝහිතස්ස සුත්‍රය. සංයුක්ත නිකාය, සඟරා වර්ගය, 2. දෙවපුත්ත සංයුක්තය, නානාතිර්ථය වර්ගය.

විඤ්ඤාණය. ඒක මනස ඇතුළේ වැඩක්. වක්‍රායතනය නිරුද්ධවෙලා ඉවරයි. දැන් මනස වැඩ අර ඉතුරු කරපු සංඥාවන් එක්ක.

දැන් සංඥාව මිරිඟුවක් කියලා නුවණක් නැහැ. ඒ නිසා පරණ අත්දැකීම් ටික දාලා ඒකට රූප හදනවා. හැබැයි තවම මනස ඇතුළෙයි රූප ටික හදන්නේ. බල්ලාව හදන්නේ මනස ඇතුළේ. ඊළඟට එතනත් සිහිය නුවණ නැති හින්දා විශ්වාස කරනවා - ඔය දූතගත්ත දෙය තියෙන්නේ එළියේ, බාහිරයේ කියලා. ඔන්න බාහිර ලෝකයට අහුවෙන හැටි. එතකොට හිත ඇතුළේ හැඳුවා කියලා ඒ ඇත්ත පිළිබඳව සිහිය, නුවණ නැතිකම මතම එළියේ තියෙනවා කියලා දැඩිව විශ්වාස කරනවා. ඔන්න රූපයේ බැස ගන්නවා. රූප උපාදාන කරනවා. එළියෙන් තියපු ගමන් රූපයට අහුවුණා, රූප උපාදාන කළා, දුකට අහුවුණා. සංඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානකකකකක දුකකා කියන්නේ ඕකට. මේ රූප උපාදානයට.

ඊටපස්සේ ඒකේ ඇලිලා, ගැටිලා දිගට යන එක වෙන කතාවක්. එතන කොහොමත් කර්ම, දුක සකස් කරනවා ඇලීම් ගැටීම් වලින්. රූපය එළියෙන් තියන තැනත් දුක සකස්වෙන්නේ. ඒක තමයි සංඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානකකකකක දුකකා කියන්නේ. රූපය භාරගැනීමම දුකයි, රූපයේ බැස ගැනීමම දුකයි. මොකද - ලෝකයට අහුවුණා. ඒකේ ඇලුණේ නැහැ, ගැටුනේ නැහැ කියලා බේරෙන්න බැහැ. මොකද මුළාව තියෙන නිසා. එළියේ රූපය තියෙන කොට මෙහේ මම ඉන්නවා. මට ඕනේ නම් ඒකේ ඇලෙන්නේ නැතුව, ගැටෙන්නේ නැතුව ඉන්න පුළුවන්. ඒක වෙනම කතාවක්. ඒ වුණාට මම ඉන්නවා, සක්කායදිට්ඨිය තියෙනවා. සක්කායදිට්ඨිය තියෙනකම් සසරේ යනවා. ඒක තමයි තේරුම්ගන්න ඕනේ.

එතකොට ඔය සක්කායදිට්ඨිය කඩන්න තමයි සම්මාදිට්ඨිය, හරි දැක්ම ඕනේ වෙන්නේ. එතකොට ඔන්න ඔතන නුවණ ආපු වෙලාවේ ඉඳන් තමයි ආයඪී මාර්ගය වැඩෙන්න පටන් ගන්නේ. එතකම් වැඩුනේ ලෝකයට අයිති ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය. ඔය නුවණ ආවාට පස්සේ වැඩෙන්නේ ලෝකයෙන් එතරවෙන ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය. ඒකට කියනවා ලෝකෝත්තර ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය කියලා. ඒකයි මම කිව්වේ දැන් දූතගත්ත දෙය - සම්මාදිට්ඨිය ආවාටම සම්පූර්ණ නැහැ. දැන් කරන්න වැඩපිළිවෙලක් තියෙනවා. හැබැයි ඒ වැඩපිළිවෙල තියෙන්නේ මේ ටික තේරුම්ගත්ත කෙනාට විතරයි. බුදුදහම අහලා දැක්ක කෙනාට විතරයි මාර්ගය තියෙන්නේ.

මේ සම්මාදිට්ඨිය නැතුවත් ඉතින් මොකක් හරි භාවනාවක් කරනවා කියලා කරන්න පුළුවන්. ඒවායින් මොනවා හරි අත්දකින්නත් පුළුවන් වෙයි. හැබැයි ඒවා කවදාවත් මාර්ගඵල වෙන්නේ නැහැ. අපි කැමති වුණත් නැති වුණත්, ඒක තමයි ඇත්ත. දහමක් අහලා දැක්ක කෙනාට විතරයි ආයඝී මාර්ගය වඩන්න පුළුවන්. නැත්නම් වැඩෙන්නේ ලෝකයට අයිති ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය. මොකද රූපය පිළිඅරගෙන, රූපයේ බැසගෙන නේ අනිත් භාවනා ඔක්කෝම කරන්නේ. රූපයෙන් එතර වෙන්න නෙවෙයි, ලෝකයෙන් එතර වෙන්න නෙවෙයි. ඒ නිසා මේ නුවණ එන්න ඕනේ. ඒ කියන්නේ සම්මාදිට්ඨිය ආවොත් ඔය නුවණ එනවා.

පිළිතුර: හේතු ටික තමන් හොයාගන්න. එක එක්කෙනාගේ කෙලෙස් මට්ටමට එක එක හේතු තියෙනවා. තමන්ට තියෙන හේතු හඳුනාගන්න ඕනේ. පටිච්ච සමුප්පාදයේ ඕනෑ එකක් - අවිද්‍යාව වෙන්න පුළුවන්, සංඛාර, විඤ්ඤාණ, නාමරූප, සළායතන වෙන්න පුළුවන්. කෙනෙකුට සළායතනය පෙනෙනවා. ඊළඟට වේදනාව වෙන්න පුළුවන්, තණ්හාව වෙන්න පුළුවන්. පටිච්ච සමුප්පාදයේ තියෙන ඒවා නේද ඔය කියන්නේ? තව කෙනෙක් උපාදානයෙන් අහනවා. තව කෙනෙක් ජාතියෙන් අහනවා. ඔය ඕනේ එකකින් තමන්ට ග්‍රහනය වෙන තැනකින් හොයන්න. ඔය ඕනේ තැනකින් අර ජාති තුන බැලුවොත් සම්මාදිට්ඨිය එනවා. ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො, ඉති රූපස්ස අත්ථඛිගමො. සළායතනය මේකයි, සළායතන සමුදය මේකයි, නිරෝධය මේකයි. ඒක දකින කෙනාට සම්මාදිට්ඨිය එනවා. තණ්හාව මේකයි, තණ්හා සමුදය මේකයි, නිරෝධය මේකයි. එතැනින් සම්මාදිට්ඨිය එනවා.

හැබැයි බලන්න ඕනේ සමුදයයි, නිරෝධයයි. ඒක දැක්කොත් විතරයි සම්මාදිට්ඨිය එන්නේ. සම්මාදිට්ඨී³ සූත්‍රයේ 16 ආකාරයකින් පෙන්වනවා. පටිච්ච සමුප්පාදයේ හැම අංගයක්ම අරන්, මේක මොකක්ද, මේක හටගත්තේ කොහොමද, මේ හේතු නැත්නම් නිරෝධයි කියන ධර්මතාවය බලන්න තියෙන්නේ.

පිළිතුර: ඒක තමන්ට දහමට අනුව පෙනෙන්න ඕනේ. කායානුපස්සනාව වඩන කොට ඉස්සෙල්ලා ඇලීම්, ගැටීම් අඩුවෙනවා. අතහැරෙනවා. නමුත් රූපය පිරිසිදු දැකීම එතැනින් ඉවර නැහැ. ඊළඟට ඉති අප්ඤ්ඤානං වා කායෙ කායානුපස්සී විහරති, බහිද්ධා වා

³ සම්මාදිට්ඨී සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය, මූලපණ්ණාසක, මූල පරියාය වර්ගය

කායෙ කායානුපස්සී විහරති, අප්ඤ්ඤානිඤ්ඤා වා කායෙ කායානුපස්සී විහරති කියලා දෙක වෙන් කරලා බලන්නත් තියෙනවා, දෙක එකට බලන්නත් තියෙනවා. එකට බලන එකේ මෙච්චර කල් ප්‍රශ්නයක් තිබුණා නම් දැන් ඒ ප්‍රශ්නය නැතිවෙයි මේ සම්මාදිට්ඨිය එනකොට. ශරීර රූපය හැඳුනු හැටි අපට වෙනම බලන්න පුළුවන්. බාහිර රූප වෙනම බලන්න පුළුවන්. ගැටළුවක් නැහැ නේ. දැන් ඔය දෙක එකට බලන්නත් පුළුවන් නේද? මෙහේ මූලාව හින්දා නේද ඔය දෙකම හදලා තියෙන්නේ? රූපය හැඳුවාට පස්සේ නේ ඔය දෙක දෙකට බෙදලා තියෙන්නේ. ශරීරයට අයිතියි, බාහිරයි කියලා. රූපය හදපු එකම මූලාව නේ, අර වතුරේ බල්ලෝ හැඳුවා වගේ. ආයතන වල සිහිය, නුවණ නැති හින්දා නේ එහෙම වුණේ. මෙහේ හදපු එක එළියෙන් තියනවා. දැන් අප්ඤ්ඤානිඤ්ඤා දෙක එකට බලන්නත් පුළුවන් නේද? ශරීර රූපය කිව්වත්, බාහිර රූපය කිව්වත් මේ ඇහෙන්න දකින එකේ ඇත්ත දැක්කේ නැති හින්දා නේ මූලාව යෙදුනේ.

ඕකම බලන්න පුළුවන් සමුදයයි, වය ධම්මයි. සමුදයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති, වයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති, සමුදයවයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති. එතනත් තියෙනවා සමුදය-වය එකට දකින සිද්ධිය. ඒකත් වෙනම තේරුම්ගන්න ඕනේ.

දැන් ඒ විදියට බලනකොට එන අවබෝධය මොකක්ද? අත්ටි කායෝති වා පනස්ස සති පච්චුපට්ඨිතා හොති, යාවදෙව ඤාණමත්තාය පටිස්සතිමත්තාය අනිස්සිතො ව විහරති, න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති.

අත්ටි කායෝති වා පනස්ස - අත්ටි කියන්නේ තියෙනවා. කයක් කියලා දෙයක් තියෙනවා, රූපයක් කියලා දෙයක් තියෙනවා කියලා - පනස්ස - අපි පනවගෙන තියෙනවා. ඔන්න දැන් එහෙම පනවාගත්ත දෙයක් නේද මේ තියෙනවා කියලා හිටියේ කියලා සිහියක් පිහිටනවා - සති. පච්චුපට්ඨිතා හොති - එළඹ සිටිනවා. මෙහෙම පනවාගත්ත කයක් නේද අපි භාරඅරන් ඉන්නේ කියලා එළඹ සිටි නුවණක් එනවා. වෙනදා ඇත්තටම තියෙන දෙයක් තියෙනවා කියලා හිතාගෙන හිටියා නේ. දැන් පනවාගත්ත දෙයක් තිබුණා කියලා එළඹ සිටි නුවණක් එනවා. මේ මූලාව මත මෙහෙම පනවාගෙන හිටියා - කයක් තියෙනවා, අතක් තියෙනවා, බාහිර ආත්මයක් තියෙනවා, මේක මේ මූලාව හින්දා පනවාගෙන ඉන්නවා නේද කියලා එළඹ සිටි සිහියක් තියෙනවා. ඒ මොහොතේම සිහිය පිහිටනවා. එළඹ සිටිනවා.

මේ කියන්නේ දැන් කායානුපස්සනාව වැඩුවොත් මොකද වෙන්නේ කියලා. වඩන්න කලින් ස්වභාවය නෙවෙයි. මම කිව්වේ දැන් අභගත්තාට අපි තවම රූපයට අනුවෙලා නේ. දැන් එයාට කියනවා දැන් කායානුපස්සනාව වඩන්න කියලා. වැඩුවොත් වෙන ප්‍රතිඵලය තමයි එළඹ සිටි නුවණක් එනවා. රූපයක් භාරගන්න කොටම නුවණක් එනවා ඔය පනවාගත්ත එකක් නේ කියලා. මේ මුළාව හින්දා පනවාගත්ත එකක් නේ කියලා. අර වතුරට එබෙන බල්ලා වගේ පනවාගත්ත එකක් නේ කියලා. සිහිය එළඹ හිටිනවා සනී පව්වුපටිඨිතා හොති.

එතකොට මොකක්ද වෙන්නේ - යාවදෙව ඤාණමත්තාය - අනාගතයේ නුවණ සඳහා. පටිස්සතිමත්තාය - එළඹ සිටි සිහිය සඳහා. අනිස්සිතො ච විහරති - රූපය ඇසුරු කරන්නේ නැතුව සිටීම සඳහා. එදාට කියන්න පුළුවන් - න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති කියලා. මේ ලෝකයේ කිසිවක්ම උපාදාන කරන්නේ නැහැ. රූප ලෝකයේ කිසිවක්ම උපාදාන කරන්න ඉතුරුවෙන්නේ නැහැ කියලා නුවණක් එනවා.

කායානුපස්සනාව වඩන්නේ ඇයි කියලා දැන් පැහැදිලි දැක්මක් එනවා. ගුරුවරයාට ඕනේ හින්දා නෙවෙයි. කවුරුත් කියන හින්දා නෙවෙයි. සම්මාදිට්ඨිය ආපු කෙනාටයි මාර්ගය උපදවාගන්න පුළුවන්. ඒක කාටවත් දෙන්න බැහැ. දැන් ගුරුවරයාට කියන්න ඕනේ නැහැ 'දැන් මේක කරලා ඇවිල්ලා මොකද වෙන්නේ' කියලා ඇවිල්ලා කියන්න කියලා. එහෙම කතාවක් නෙවෙයි. මෙන්න මේකයි ධර්මතාවය, දැන් රූපය ගැන මුළාවෙලා ඉන්නවා. අවබෝධය ආවොත් මෙන්න මෙහෙම අවබෝධයක් එයි. ඒක තමන් දන්න දෙයක්. එහෙනම් ඒ අවබෝධය එනකම් මොකක්ද කරන්න තියෙන්නේ? කායානුපස්සනාව වඩන්න ඕනේ. අප්පිකිත්ත රූපය ගැනත් බලන්න තියෙනවා, බහිද්ධ රූපය ගැනත් බලන්න තියෙනවා. සිහිය පිහිටන්නත් තියෙනවා. නුවණ යොදන්නත් තියෙනවා ඇත්ත ඇතිහැටියේ බලන්න. සමුදයයි නිරෝධයයි පෙන්නන්න තියෙනවා. ඒක පෙන්නන්න පුළුවන් සම්මාදිට්ඨිය තියෙන කෙනාට විතරමයි. සමුදය නිරෝධය දන්න කෙනාට සම්මාදිට්ඨිය තියෙනවා. ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො, ඉති රූපස්ස අත්ථඛගමො කියලා දන්න කෙනාට සම්මාදිට්ඨිය තියෙනවා. එයාට තමයි සම්පජානය තියෙන්නේ. සම්මාදිට්ඨිය නැති කෙනාට සම්පජානයක් නැහැ. සිහියම පිහිටන්න ඕනේ.

එතකොට දහම අහලා නුවණින් දැක්ක කෙනාට සම්පජානය එනවා, සම්මාදිට්ඨිය එනවා. අපේ අය හිතන්නේ භාවනා කරගෙන ගියහම සම්මාදිට්ඨිය පහළවෙයි කියලා. ඇයි ඉතින් සමාධියේ ඉන්න කොට අන්න රූපය කැඩී කැඩී යනවා, අනිත්‍යයි, අනිත්‍යයි, ඔන්න සම්මාදිට්ඨිය පහළ වුණා කියලා නේ හිතන්නේ. ඒ දැනුමයි මේ සම්මාදිට්ඨියෙන් එන දැනුමයි අහසට පොළොව වගේ වෙනස් පැති දෙකක්. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ පැනෙව්වේ දන්න, දකින කෙනාටයි මේ ආසුව ප්‍රභාණය කරන්න පුළුවන් කියලා. නොදන්න, නොදකින න අජානනො, න අපස්සනො කෙනාට නෙවෙයි. දන්න, දැනගන්න වෙන්නේ දහම අහලා නුවණින් විමසුවොත් විතරයි. වෙන විදියක් නැහැ.

පිළිතුර: ඔය විදිහට බැලුවොත් මොකද වෙන්නේ කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරලා තියෙනවා. න ව කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති වෙයි. ශරීර කුඩුව හදන එක නවත්වයි ඇත්ත දැක්ක දවසට. වඩුවා වැඩ නවත්වයි. අප්ඤ්ඤා, බහිද්ධා වෙන් කිරීම අපි කරනවා නෙවෙයි, භාවනාවේදී කරනවා නෙවෙයි. ලෝකයේ ඉන්න අය ඒක කරලා තියෙන්නේ. රූපය අප්ඤ්ඤා, බහිද්ධිය කියලා වෙන් කරගෙන ඉන්නවා රූපය තියෙන කෙනා. ඇහේ පෙනීමේ මුළාව අනුව රූපයේ බැසගන්නවා. රූපය භාරගන්නවා. භාරගත්ත රූපය බෙදනවා ඔය දෙආකාරයට විතරක් නෙවෙයි, එකොලොස් ආකාරයක් තියෙනවා රූපය බෙදන්න. ඇසට අහුවෙව්ව නිසා රූපයේ බැසගන්නවා. රූපයේ බැසගන්නේ අවිද්‍යාව, මුළාව නිසායි. ඇසට අහුවෙව්ව නිසා නෙවෙයි. ඇසට අහුවෙව්ව එකේ සිහිය, නුවණ නැති හින්දා, අවිද්‍යාව හින්දා. ඇස මුල්කරගෙන රූපයක් පනවගන්නවා. ඒ රූපය තමයි එකොලොස් ආකාරයකට දාන්නේ. දුර රූප, ළඟ රූප, කැමති රූප, අකැමති රූප, ඕලාර්ක, සියුම්, හීන, ප්‍රණීත, අතීත, අනාගත, වර්තමාන කියලා. රූපයක් තිබුණොත් නේ ඔය විදියට කතාකරන්න පුළුවන්.

එතකොට රූපය පැනෙව්වේ කොහොමද? ඇහේ මුළාවෙන්, කනේ, නාසයේ, දිවේ, කයේ, මනසේ මුළාවෙන්. ආයතන මුළාවෙන්. ඒකයි මේ සලායතන ලෝකයක් තියෙන්නේ කියලා කියන්නේ. සලායතනයේ ඇත්ත නොදන්නකම හින්දා ලෝකයක් පනවනවා. ඕනේ ආයතනයක මුළාව තිබුණොත් රූපයට අහුවෙනවා. ආයතන මුළාවෙන් කරන්නේ රූපයකට අහු කරනවා. ඒ කියන්නේ අපි රූපයක් පිලිගන්නවා, රූපයක් භාරගන්නවා. ඒ භාරගත්ත රූපයට කැමති

අකමැති වෙන්න පුළුවන්, තමන්ගේ හෝ අනුන්ගේ වෙන්න පුළුවන්. ඔය කියන එක එක විදියට වර්ග කරනවා.

පිළිතුර: ඔහොම එකොලොස් ආකාරයට බෙද බෙදා බලන්න ඕනේ නැහැ. ඒක රූපයේ ඉන්න කෙනා කරන වැඩක්. අපි ඕනේ ඉඳලා තමයි සසරේ ආවේ. ආයේ ඕක කරන්න ඕනේ නැහැ. දැන් ඔය බෙදන එකෙන් මිදෙන්නයි මේ යන්නේ. රූපය පැනෙව්වොත් නේ ඕකට අහුවෙන්නේ. බල්ලා වතුරේ බල්ලෙක් පැනෙව්වොත් නේ ඔය එකොලහට දාන්නේ.

දැන් අපි හදන්නේ රූපයෙන්ම මිදෙන්න, රූපය ඉක්මවා යන්න. ලෝකය ඉක්මවා යන්න. ඒකයි ලෝකෝත්තර දර්ශනය කියන්නේ. නැවත එකොලොස් ආකාරයට පනවන්න නෙවෙයි. නැවත කවදාවත් එකොලොස් ආකාරයට අහු නොවෙන්න. අප්පිකත්ත බහිද්ධ වෙන් කරලා බලන්න බැරි නම් හොඳයි. ඒ කියන්නේ තමන් දැන් අප්පිකත්ත බහිද්ධ එකට බලන මට්ටමට ඇවිල්ලා. වෙන් කරන්න බැහැ කියන්නේ, දැන් මෙහේ මුළාව හින්දා නේ අරෙහේ රූප කියලා දකිනවා. දැන් ආයේ මොකක්ද ඕනේ බෙදන්නේ? එහෙම බෙදීමක් නැහැ නේද කියලා අහන්නේ දැන් කායානුපස්සනාව වැඩිලා - වෙන වෙනම වඩපු එක. බාහිර රූපය වෙනම බැලුවා, අප්පිකත්ත රූපය වෙනම බැලුවා - එහෙම බලන්න තියෙනවා නේ. ඔහොම බලාගෙන යනකොට වෙලාවක් එනවා: එහෙම වෙන්කරන්න දෙයක් නැහැනේ, ඔය දෙකම එකයි නේ කියලා දකින අවස්ථාවක්. එතකොට වෙන්කර ගන්න බැරි වෙනවා. මුළාවෙන් හදපු රූපය නේ අපි දෙකකට බෙදුවේ.

දැන් ඇහෙන්න දකපු රූපය නේ - මේ අත ශරීරයට අයිතියි, අතින් ටික බාහිරය කියලා බෙදුවේ. ඒක ලෝකයාට ඇත්තක්. ලෝකයාට ඇත්තක් කියන්නේ අර වතුරට එබෙන බල්ලාට ඕක ඇත්තක්. ඒ දෘෂ්ටියේ ඉන්න කෙනාට ඕක ඇත්තක්. නමුත් සිහිය, නුවණ පිහිටන කෙනාට? ආයතන මුළාව තියෙනකම් ඕක තියෙනවා. මේ මුළාව නැත්නම්? එතකොට අප්පිකත්ත බහිද්ධ එකට දැන් බලන්නේ. මෙතන දී තමයි රූපය හැඳුනේ කොහොමද, මේ මුළාව නැත්නම් රූපය පිහිටන්නේ නැහැ කියලා බලන්නේ. දැන් ආයේ අප්පිකත්ත බහිද්ධ කියලා වර්ග කර කර බලන්න දෙයක් නැහැ. දැන් පොදුවේ බලනවා.

ප්‍රශ්නයකට උත්තරය: මේ පටිච්ච සමුප්පාදය තමයි බලන්නේ. සමුදයයි නිරෝධයයි ඔය බලන්නේ. පටිච්ච සමුප්පාදය කියන්නේ ඒක

- හටගන්න හැටියි, නිරුද්ධවෙන හැටියි බලනවා. ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්ස උප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති. ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති, ඉමස්ස නිරුද්ධා ඉදං නිරුජ්ඣති - ඔන්න පටිච්ච සමුප්පාදය. පටිච්ච සමුප්පාදය දැකීම තමයි සම්මාදිට්ඨිය කියන්නේ, ධර්මය දැක්කා කියන්නේ, සෝවාන් වුණා කියන්නේ. සෝවාන් වෙන්න ඕනෙන් ඔය ධර්මතාවය දැකීමමයි.

පිළිතුර: වර්තමානයේ දී නාමරූපච්චයා සළායතන කියන එක වෙන්නේ කොහොමද කියලා අහනවා. මේවා ගැන කලින් බලලා නැති හින්දා ගැඹුරුයි වගේ පෙනෙනවා. ඒකට යන්න කලින් විඤ්ඤාණයට නාමරූප නේ. දැන් නාමරූපය කියන්නේ මොකක්ද? තමන් දන්න දෙයින් පටන්ගන්න. නාමරූප වෙන් කර කර බලලා ඇති නේ? අපි අහලා තියෙනවා රූපය කියන්නේ සතරමහා ධාතුවයි, උපාදාය රූපයි කියලා. නාම කියන්නේ? වේදනා, සංඥා, චේතනා, එස්ස, මනසිකාර. එතකොට නාමරූපයේ නාමය කියන්නේ හිත දැනගන්න ටිකක් නේද? හිතත් එක්ක ඇතිවෙන වෛතසික ටිකක්. හිත දැනුවත් කරනවා. දැන් හිත දැනුවත් කරන්නේ මොනවා ගැනද? රූප ගැන. නාම ධර්ම හරහා තමයි රූපයක් ගැන අදහස් ටික හිතට දෙන්නේ. දැන් විඤ්ඤාණයට අරමුණු වෙන්නේ නාමරූපය. විඤ්ඤාණය කියන්නේ හිත නේ. හිතට අරමුණු වෙන්නේ නාමරූපය. විඤ්ඤාණච්චයා නාමරූපං කියනවා, නැත්නම් නාමරූපච්චයා විඤ්ඤාණං කියනවා. ඔය දෙක අඤ්ඤමඤ්ඤ ප්‍රත්‍යයයි. බට්ඨි දෙකක් එකට හේත්තු කළා වගේ එකට තියෙන්නේ. එකක් නැතුව අනිත් එකට තියෙන්න බැහැ, වැටෙනවා. එකකට එකක් අනොන්‍ය වශයෙන් ප්‍රත්‍යය වෙලා. එතකොට නාමරූපයට විඤ්ඤාණය උදව්වෙලා, විඤ්ඤාණයට නාමරූපය උදව්වෙලා.

දැන් විඤ්ඤාණය කියන්නේ හිතට නේ. හිතට පිළිබිඹුවක්, හිතට දකින්න පුළුවන් ස්වභාවය තමයි ඔය නාමරූපය. විඤ්ඤාණය මොකක් හරි ගැන දැනගන්නවා නේ. හිත මොකක් හරි ගැන දැනගන්නවා නේ. ඒ දෙය තමයි නාමරූපය. හිතට අරමුණුවෙන ගතිය. විඤ්ඤාණය කියන්නේ දැනගන්න ගතිය. දැනගන්නේ මොනවාද කියලත් එකක් තියෙන්න එපැයි. දැනගැනීමක් තියෙනවා නම් මොකක්ද දැනගත්තේ කියලා කතාවකුත් එනවා නේ. දැනගත්තේ නාමරූපය ගැන. දැන් හිත දැනුවත් කරන්නේ වෛතසික ටිකෙන්. වෛතසික ටිකෙන් රූපයක් ගැන කියාදෙනවා. විස්තර කරනවා.

දැන් හිතට කෙලින්ම රූප අල්ලන්න බැහැ. හිතට නාමධර්ම තුළින් තමයි රූපයක් ගැන දැනගන්න පුළුවන්. වේදනා වෛතසිකය උදාහරණයකට ගත්තොත් - ඒකෙන් කියනවා මේක හොඳයිද, නරකයිද, මැදහත්ද කියලා. ඒ මොකක් ගැනද? රූපයක් ගැන කියන්නේ. එතකොට ඒ වෛතසිකයෙන් රූපය ගැන අදහසක් දෙනවා. ඒ වගේ තමයි අනිත් වෛතසික ටිකත්.

එතකොට දැන් විඤ්ඤාණයට පිළිඹිඹු වෙන්නේ නාමරූපය. පිළිඹිඹු වෙනවා කියන්නේ හිතට පෙනෙන මට්ටම. ආයතනය හදලා දෙන දෙය කාටද හදලා දෙන්නේ? හිතට. දැන් වක්කායතනයේ වැඩේ ඉවරකරලා එයා නිරුද්ධයි නේ. සටහනක්, විත්‍රයක් ඇදලා දෙන්නේ කාට දකින්නද? හිතට දකින්න. එතකොට හිතට පෙනෙන පිළිඹිඹුව තමයි ඔය සංඥාව. රූප සංඥාව වෙන්න පුළුවන්, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, පොට්ඨබ්බ සංඥාව වෙන්න පුළුවන්, ඒ විත්‍රය.

එතකොට විඤ්ඤාණයට අරමුණු වෙන ස්වභාවයට කියනවා නාමරූපය කියලා. දැන් මතක තියාගන්න ඔය දෙකේම මුල අවිද්‍යාව තියෙනවා. ඇත්ත ඇතිහැටි නොදන්නකම. විඤ්ඤාණයට මොකක් හරි අරමුණු වෙනකොට ඒක යට තියෙනවා ඇත්ත ඇතිහැටි නොදන්නකම. විඤ්ඤාණය මායාකාරයෙක් නේ. එයා කියනවා ඔය පෙනෙන්නේ එළියේ තියෙන දේවල් කියලා. බාහිර, සතරමභා ධාතුවෙන් හැදිවිච දේවල් කියලා. මට පෙනුනත් නැතත් ඒවා තියෙනවා, ඒ අය ඉන්නවා කියලා. ඇයි එළියේ නේ තියෙන්නේ, අපි හිතුවත් නැතත් ඒවා තියෙනවා කියලා කියන්නේ. අපි හිතුවත් නැතත් එළියේ වෛතසයක් තියෙනවා කියලා නේ අපට හිතෙන්නේ. චිත්ත රූපය තියෙන්නේ තමන් ළඟ. එළියේ තියෙන්නේ ගඩොල් වැලි වලින් හදපු රූපය නේ කියලා තමයි අපි හිතන්නේ. අපට මතක් වෙන්නේ චිත්ත රූපය. එළියේ තියෙන්නේ අපි ඇත්ත කියලා හිතන රූපය. එහෙම ඇත්ත කියලා හිතවන්නේ මේ විඤ්ඤාණයේ තියෙන මායාවෙන්.

දැන් හිතට චිත්ත රූපය පෙනෙන කොට, නාමරූපය දර්ශනය වෙනකොට, අවිද්‍යාවෙන් කරන්නේ - අන්න අරෙහේ එහෙම රූපයක් තියෙනවා කියලා භාරගන්නවා. එළියේ තිබ්බා කියන්නේ භාරගත්තා. දැන් රූපය එළියේ තිබ්බොත් අපට ගිහින් බලන්න පුළුවන්. එළියේ තියෙනවා කියලා විශ්වාස කළොත් ඒක ඇහෙන් දකින්න බැරි ද? පුළුවන්. ගිහින් අල්ලන්නත් පුළුවන්. ගඳසුවදත් බලන්න පුළුවන්.

දැනෙහිද නැත්ද කියන එක වෙනම කතාවක්. රසක් බලන්නත් පුළුවන්. ඇයි ඒ? එළියේ රූපයක් තියෙනවා කියලා හිතන නිසා. බල්ලාගේ උපමාවේ බල්ලා තව බල්ලෙක් ඉන්නවා කියපු ගමන් උඟව අල්ලන්න පුළුවන්. ගඳසුවඳත් බලන්න පුළුවන්. අනිත් ආයතන වලින් අත්දකින්න පුළුවන් කියලා හිතනවා.

දැන් නාමරූපයේ මුළාව මත, ඒක එළියේ තියනවා කියපු එක මත නැවතත් සළායතනයම උපද්දන්න පුළුවන්. දැන් අපට හිතෙන්නේ මේ ආයතනයෙන් අත්දැක්කොත් මේ වගේ වෙයි කියලා අදහසක් හිතේ තියෙනවා. එළියේ රූපය තියෙනවා කියපු ගමන් ආයතන හයෙන්ම අත්දකින්න පුළුවන් වෙනවා. ඊළඟට අපේ පෙර අත්දැකීම්වල තව තියෙනවා සැඟවුණු ආසුව. දැන් ඊළඟට තණ්හාව වැඩ කරන්නේ : ආ, ඔය දෙය ඇහෙන්න දැක්කොත්ද, කනෙන් ඇහුවොත්ද, නාසයෙන්ද, දිවෙන්ද, කයෙන්ද කියලා කියනවා කොයි ආයතනයෙන්ද වැඩියෙන්ම ආස්වාදය තියෙන්නේ කියලා. අඹගෙඩියක් නම් ඒක කාලා බැලුවොත් හොඳයි කියලා දිවට මුල්තැන දෙනවා. ඒ පෙර ආසුව, කෙලෙස් හින්දා. අපි දන්නෙත් නැහැ, කොයි ආයතනයෙන්ද වැඩිපුර බලයක් දෙන්නේ කියන එක එතන හැංගිලා තියෙනවා.

අර සූත්‍රයක තියෙන්නේ ආයතන හය එකට ගැටගහපු සත්තු හයදෙනෙක් වගෙයි කියලා. බලවත් වෙන කෙනා අනිත් පස්දෙනාම තමන් යන පැත්තට ඇදගෙන යනවා. ඒ වගේ බලවත් වූ ආයතනය මුල්කරගෙන තමයි දිගින් දිගට යන්නේ.

නාමරූපයේ මුළාව මතමයි සළායතන. ආයතනයක් ඕනේ වෙන්නේ බාහිරයේ තියෙන රූප අත්දකින්න. ආයතනයක් නැතුව අපට බාහිරය අත්දකින්න බැහැ. නිකමට හිතන්න ඇහැ, කන, නාසය ආදිය තිබුණේ නැත්නම් එළියේ රූප අපට වැඩක් වෙන්නේ නැහැ. අත්දකින්න බැහැ. මේ ආයතන තියෙන්නේ එළියේ රූප අත්දකින්න. ඕක තමයි කාමලෝකයේ හැටි. මේ ආයතන පිනවන්නම උපදින එක තමයි කාමලෝකය කියන්නේ. ඒ කියන්නේ රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, පොට්ඨබ්බ අරගන්න තියෙන ආසාව නිසාමයි කාමලෝකයේ උපදින්නේ. ඒවා තියෙන්නේ කොහේද? එළියේ. ඒවා තියෙනවා නෙවෙයි, තියෙනවා කියලා අපි විශ්වාස කරනවා. අපේ කෙලෙස් මට්ටමටයි එහෙම පෙනෙන්නේ. ඔය ඇත්ත ඇතිහැටි නෙවෙයි. මේ කාමලෝකයේ කෙලෙස් මට්ටමට අපට හිතෙන්නේ ආයතන වලට අනුවෙන දේවල් එළියේ තියෙනවා කියලා. ඒ නිසා තමයි අපි

කාමලෝකයේ ඉපදිලා තියෙන්නේ. මනුෂ්‍ය ලෝකය කියන්නේ කාමලෝකයක්.

දැන් අපට මේ මට්ටමේ රූප තිබුණාට බුන්ම ලෝකයේ රූපාවචර හෝ අරූපාවචර මට්ටමට මේ වගේ නෙවෙයි. තමන්ට සමාධිය වඩලා ධ්‍යාන වඩාගත්තොත් මේවා අත්දකින්න පුළුවන් - කාමාවචර මට්ටමේ ඉඳලා රූපාවචර මට්ටමට යන කොට මේ කයෙන් අත්දකින්නේ නැහැ. කායායතනය යටපත් වෙනවා. රූපාවචර බුන්ම ලෝක මට්ටමේ දී කායායතනයයි, ජීවිතායතනයයි, ඝානායතනයයි වැඩකරන්නේ නැහැ. එතන දී තියෙන්නේ ඇසයි, කනයි, මනසයි විතරයි. ඒවායෙන් කෙලෙස් යටපත් කළොත් අරූපාවචර මට්ටමට යන්න පුළුවන්. එතකොට ඇහැ, කන හටගන්න තියෙන කෙලෙස් යටපත් වෙලා. දැන් හිතෙන් හිතන්න විතරයි තියෙන්නේ. දැන් අරූපාවචර මට්ටම ගැනත් ටිකක් වරදවා ගත්ත තැනක් තියෙනවා රූප නැහැ කියලා. ඒ මට්ටමේ දී ඒ ආයතන හදන කෙලෙස් යටපත් කිරීමක් වෙන්නේ. දැන් මනුෂ්‍යයෙක් වෙලා සමාධි ධ්‍යාන වැඩුවොත් ඒ මට්ටමට යන්න පුළුවන්. දැන් බාහිරයේ මොකුත් වෙනස් කළේ නැහැ නේ. මේ ආයතන හදන්න තියෙන තමන්ගේ කෙලෙස් මට්ටමයි යටපත් කළේ.

එතකොට රූපාවචර මට්ටමේ දී රූප ගැන හිතනාට ඒවා අල්ලන්න පුළුවන් කියලා අදහසක් එන්නේ නැහැ. රස බලන්න පුළුවන් කියලා අදහසක් එන්නේ නැහැ. ඒවායේ ගඳසුවඳ බලන්න පුළුවන්, බාහිරයේ තියෙනවා කියලා අදහසක් එන්නේ නැහැ. අරූපාවචර නම් ඇහෙන් දකින්නවත් එළියේ තියෙනවා කියලා අදහසක් එන්නේ නැහැ. කනෙන් අහන්නවත් තියෙනවා කියලා අදහසක් එන්නේ නැහැ. හීනෙන් පෙනෙනවා වගේ තමයි. හිත හිතා ඉන්න පුළුවන්.

පිළිතුර: ශරීරයක් නැත්ද කියලා ප්‍රශ්නයක් අහනවා. ශරීරයක් නැහැ කියලා කියන්නේ - දැන් තමන් ඔහොම ඉඳන් සමාධි වඩලා ධ්‍යාන වැඩුවහම ඒ මට්ටමට යන්න පුළුවන්. දැන් ශරීරයක් නැත්ද? තියෙනවා. කාටද තියෙන්නේ? එළියෙන් බලාගෙන ඉන්න කෙනාට තියෙනවා. නමුත් ධ්‍යානයේ ඉන්න කෙනාට ශරීරයක් පිහිටන්නේ නැහැ. ශරීරයක් පිහිටන්න, කායායතනය උපද්දන්න කෙලෙස් නැහැ. අපට තේරෙන්නේ නැහැ අපේ කෙලෙස් මට්ටමට මේක උපද්දලා අපි බැලුවා කියලා. දැන් උපමාවේ බල්ලාට තේරෙන්නේ නැහැ බල්ලාගේ කෙලෙස් මට්ටමට බල්ලෙක් හදලා බැලුවා කියලා. ඒ මට්ටමෙන්

මිදුණු කෙනාටයි පෙනෙන්නේ අරයා මුළාවෙලා කියලා. අපි බල්ලා මුළාවෙලා ඉන්නවා කියලා කියනවා වගේ. එතකොට ධ්‍යානය වඩපු කෙනාට පෙනෙනවා අනිත් අය මුළාවෙන් නේ මේවායේ ඉන්නේ කියලා. එයාට රූප පිහිටන්නේ නැහැ. හැබැයි එයාගේ කායායතනය හදන කෙලෙස් ටික යටපත්වෙලා. රූපාවචර ධ්‍යාන කියන්නේ ඒකයි. අරූපාවචර ධ්‍යාන නම් ඒකට අරූප ලෝකය කියනවා. ඇයි ඒ? මේ එළියේ තියෙන ලෝක වෙනස් වුණා ද? නැහැ. හිත ඇතුළේ ඒවා උපද්දවන්න තියෙන කෙලෙස් ටික යටපත්වෙලා.

විදර්ශනා කරන්න බැරිද කියන එක වෙනම කතාවක්. තවම විදර්ශනය නෙවෙයි. කෙලෙස් යටපත් වෙලා. දැන් සම්මාදිට්ඨිය තියෙන කෙනාටත් ධ්‍යාන වලට යන්න පුළුවන්. සම්මාදිට්ඨිය නැති කෙනාටත් ධ්‍යාන වලට යන්න පුළුවන්. බුදුදහම අහලා නැති අයටත් ධ්‍යාන වඩන්න පුළුවන් නේ. ඉතින් ඒ දෙකේ වෙනසක් තියෙනවා. විදර්ශනය කරන්න පුළුවන්ද බැරිද කියන එක වෙනම කතාවක්. ධ්‍යාන වැඩුවොත් විදර්ශනා කරන්න පහසුයි. ඒ කාටද? සම්මාදිට්ඨිය තියෙන කෙනාට. නැතිකෙනා විදර්ශනාව වඩන්නේ නැහැ. ධ්‍යානයේම ඉන්නවා. ඒ හින්දා ධ්‍යාන වඩන්න පුළුවන් නම් හොඳයි. සම්මාදිට්ඨිය තියෙන කෙනා ධ්‍යාන වඩනවා නම් එයාට ඉක්මනට මාර්ගඵල ලබන්න පුළුවන්. බුදුරජාණන් වහන්සේ නිකරම කියන්නේ මහණෙනි, සමාධිය වඩව්, මහණෙනි, සමාධිය වඩව් කියලා. ධ්‍යාන වඩන්න කියලා තමයි කියන්නේ. අපේ අය තමයි ධ්‍යාන වඩන්න එපා කියන්නේ ඒවාට ඇලෙයි කියලා. සම්මාදිට්ඨිය තියෙනවා නම් ධ්‍යානය උදව්වක් ම යි. ධ්‍යානයෙන් නිවරණ යටපත් කරනවා. එතකොට දහම දකින්න හරිම පහසුයි. නිවරණ ගොඩේ ඉඳන් දහම දකින්න අපහසුයි. ඒක නේ වෙලා තියෙන්නේ. දහම අහගත්තාට, නිවරණ ගොඩේ ඉඳන් නේ අහගත්තේ. සමාධියක ඉඳලා දහම ඇහුවා නම් සමාධියෙන් අනතුරුවම යථාභූත ඥානය පහළවෙනවා. ඒකයි ධ්‍යාන වඩන්න කියන්නේ. ධ්‍යාන වඩන්න බයවෙන්න එපා. ඒ ගැන නොදන්නා අය බය කරන්න පුළුවන්. පුළුවන් තරම් සමාධිය වඩන්න, ධ්‍යාන වඩන්න.

මුලින්ම පටන්ගන්න කොට ශරීරය හොඳට දූනෙනවා නේ. ටිකක් හිත සමාධි වෙනකොට අත්දැකලා ඇති මේ ඇඟිලි දූනෙන්නේ නැතුව යනවා. අත්දෙක ගැවිලාද කියලා වත් දූනෙන්නේ නැතුව යනවා. ඔහොම රූපාවචර මට්ටමට යනකොට මුළු ශරීරයම දූනෙන්නේ නැහැ. හතරවෙනි ධ්‍යානය වෙනකොටත් මේ වාඩිවෙලා ඉන්න ගතිය

දූනෙනවා. අරුභාවවර වෙනකොට කයෙන් එන කිසිම දැනීමක් නැහැ. හිත විතරයි. පාවෙනවා වගේ, හරි සැහැල්ලුයි. ඒවා ඕනේ කෙනෙකුට කරලා අත්දකින්න පුළුවන්. කරන්න පුළුවන් නම් කරන්න.

සම්මාදිට්ඨිය තියෙන කෙනාට සමාධි ධ්‍යාන වඩන්නමයි තියෙන්නේ, වෙන වැඩක් නැහැ. නිවරණ යටපත් වුණු ගමන්ම ධර්මතාවය පෙනෙනවා. එතකොට නිවරණ යටපත් කරගන්න තමයි පූර්ව ප්‍රතිපදාව කරන්නේ. දැන් මේවා අහගත්තාට - එහෙනම් අසුභය වඩලා වැඩක් නැහැනේ කියලා හිතන්න එපා. එහෙම එකක් නෙවෙයි මේ කිව්වේ. රූපයක් නැත්නම්, කයක් නැත්නම් මොකටද අසුභය වඩන්නේ කියලා හිතෙයි. එහෙම එකපාරට ගන්න එපා. ඔය අපේ විතර්ක මනසට ගත්ත දැනුමක් විතරයි. ඒක තමන්ගේ ප්‍රත්‍යක්ෂ ඥානය වෙනකම්ම පූර්ව ප්‍රතිපදාවේ භාවනා ටික අනිවාර්යෙන්ම කරන්න ඕනේ. පූර්ව ප්‍රතිපදාවෙන් නිවරණ යටපත් කරගන්නවා. නිවරණ යටපත් කරපු මනසට තමයි දහම දකින්න පුළුවන්. දැන් නිවරණ යටපත් කරන්න ලෝකයට අයිති භාවනා ටික කරන්න ඕනේ. මෙමත්‍රිය, අසුභය, මරණසතිය, මේවා කරන්න ඕනේ. සමහරුන්ට ප්‍රශ්නයක් එනවා මෙමත්‍රිය වඩද්දී මමත්‍රිය වැඩිවෙනවාද කියලා අහනවා. වැඩිවුණාට කමක් නැහැ ඒක කරන්න. මම ඉන්නවා, අනුන් ඉන්නවා කියලා හිතෙනවා නේද? එහෙම හිතනාට කමක් නැහැ ඒක කරන්න. මම නැහැ, අනුන් නැහැ කියලා දැන්මම ඕක පටලවා ගන්න එපා. මෙමත්‍රියෙන් නිවරණ යටපත් වෙනවා. නිවරණ යටපත් කරපු මනසට ඇත්ත පෙනෙන කොට, එදාට දවසක් එයි මේ පූර්ව ප්‍රතිපදාව අවශ්‍ය නැහැ කියලා. ඒ දැනුම දැක්ම එතකම් කලින් නවත්වන්න එපා.

දැන් මේ ගැඹුරු දහම අහගත්තාට, අවබෝධය එන්නේ නැත්තේ මොකද? අපේ පුරුදු බලවත්, නිවරණ බලවත්. එහෙනම් ඒ නිවරණ යටපත් කරගන්න වැඩපිලිවෙලක යෙදෙන්න ඕනේ. ඒ හින්දා මූලික භාවනා ටික කරන්න ඕනේ. ඒ අතරේ ආයතන ගැන සිහිය නුවණ පිහිටන එක කරන්න ඕනේ. ඒක ඇස් පියාගෙනත් පුළුවන්, ඇස් ඇරගෙනත් පුළුවන්. ඇවිදින කොට, යනඑන කොට, කනබොන වෙලාවට, ඕනෑම වෙලාවක විදර්ශනය කරන්න පුළුවන්. ඒකට වෙනම වෙලාවක් නැහැ. සම්මාදිට්ඨිය තියෙන කෙනාට හැම එකක්ම විදර්ශනා අරමුණක්. මොන ආයතනය වැඩ කළත් විදර්ශනා අරමුණක්. ලෝකයට අහුවෙන්නේ මෙහෙමයි, මේ කෙලෙස් යෙදුනේ නැත්නම් අහුවෙන්නේ නැහැ කියලා පෙන්න්නයි තියෙන්නේ. ඒක විදර්ශනය.

පිළිතුර: ඇහෙන්නේ රූපයක් දැකලා හිතෙන් දැනගන්න එක ගත්තහම (ආයතන හයෙන්ම වෙන්වේ එකම සිද්ධිය) - ඒ ආයතනයෙන් මූලික විඤ්ඤාණය දෙනවා. ඇහෙන්නේ නම් පෙනෙන ස්වභාවය තියෙනවා. කතෙන් නම් ඇහෙන ස්වභාවය, නාසයෙන් නම් ගඳසුවද දූනෙන ස්වභාවය තියනවා. නමුත් තවම මොකක්ද කියලා දන්නේ නැහැ. වික්‍රයක් ඇදලා දීලා තියෙනවා. සටහනක් හදලා දීලා ඒ ආයතනය නිරුද්ධ වෙනවා. ආයතනය නිරුද්ධ වුණාට ප්‍රශ්නය තියෙන්නේ ඒ එක්කම මනස පහළවෙනවා - මනෝ ධාතුව. වක්‍ර විඤ්ඤාණ ධාතුවෙන් අනතුරුවම වෙන එකකට එන්න නොදී මනෝ ධාතුව පහළවෙනවා. ඒකට තමයි සම්පට්ච්චන සිත කියන්නේ. පඤ්චද්වාරාවර්ජන සිතෙන් මොනවා හරි ආයතනයක විඤ්ඤාණ සිතක් එනවා නේ. ඒ විඤ්ඤාණ සිතෙන් පසුව අනිවාර්යයෙන් පහළවෙන්නේ මනෝ ධාතුව. ඒක ධර්මතාවයක්. වෙන ආයතනයකට පහළවෙන්න බැහැ. ඕකට කියනවා අනන්තර ප්‍රත්‍යය කියලා. අනන්තර කියන්නේ ඒ අතරට තව කෙනෙකුට එන්න දෙන්නේ නැහැ. ඒ විඤ්ඤාණය නිරුද්ධ වෙනකොටම අනිවාර්යයෙන් එන්නේ සම්පට්ච්චන සිත. සම්පට්ච්චන සිත කියන්නේ මනෝ ධාතුවට. මනෝ ධාතුවේ වදිනවා මුල් විඤ්ඤාණයෙන් හදපු සටහනක්. එතකොට දන් මනෝ ධාතුවට දැනගන්න දෙයක් ඉතුරුකරලා තමයි මුල් විඤ්ඤාණය නිරුද්ධ වෙන්නේ.

ඇහැ නිරුද්ධ වුණාට, වක්‍ර විඤ්ඤාණය නිරුද්ධ වුණාට, නිකම් නෙවෙයි, මනසට භාරගන්න දෙයක් ඉතුරුකරලා තමයි නිරුද්ධ වෙන්නේ. හැබැයි ඒක එයා ළඟ තියෙනවාත් නෙවෙයි, අනිත් කෙනා ළඟ තියෙනවාත් නෙවෙයි. මනෝ ධාතුවට දන් හටගන්න අවස්ථාව තියෙනවා. ඒක අනිවාර්යයෙන් හටගන්නවා. සුවිසි ප්‍රත්‍යයේ දී ඒකට අනන්තර ප්‍රත්‍යය කියලා කියනවා. අතරක් නැහැ, වෙන කෙනෙකුට එන්න ඉඩක් නැහැ ඒ අතරට. එතකොට අනිවාර්යයෙන්ම විඤ්ඤාණ සිතකට පස්සේ එන්නේම සම්පට්ච්චන සිත. සම්පට්ච්චන කියන්නේ අර ඉතුරු කරපු එක ඇවිල්ලා මේකේ වදිනවා වගේ කතාවක්. දන් මේ ලෝකයට අයිති කතා වලින් විස්තර කළාට එහෙමමම නෙවෙයි. තේරුම්ගන්න මේ කියන්නේ. සංඥාව ඇවිල්ලා නිකම් වදින ගතියක් කියලා හිතන්න කො.

දන් මනසට යමක් වදිනකොට මනස නිකම් ඉන්නේ නැහැ නේ. ඒ මොකක්ද කියලා තීරණය කරගන්නවා. සන්තීරණ සිත. ඒකට කියනවා මනෝ විඤ්ඤාණය කියලා. තීරණය කරනවා. තීරණය

කළාට තවම මොකක්ද කියලා දන්නේ නැහැ. ඇහෙන දැක්කාට මොකක්ද කියලා දන්නේ නැහැ. ශබ්දයක් ඇහුනා මොකක්ද කියලා දන්නේ නැහැ. දැන් මොකක්ද කියලා දනගන්න පරණ අත්දැකීමක් ගන්න වෙනවා. පෙර ඇසුරක්. අන්න එතනදී නිශ්චය කරනවා 'මේ මේක නේ' කියලා. ඒ සිතට කියනවා වොත්ථපන කියලා. ඔය ටිකේ කිසි ප්‍රශ්නයක් නැහැ.

ඊළඟට තමයි ප්‍රශ්නය - අලුත් කර්ම කරන එක පටන්ගන්නේ ඊළඟට. දැන් තවම හිතෙන් හදපු දෙය හිත දනගත්තා විතරයි. ඒකේ ලොකු ගැටළුවක් නැහැ. ගැටළුව එන්නේ මේ දනගත්ත දෙය එළියේ තියෙන්නේ කියන කොට. ලෝකයට අහුවෙන්නේ, රූපයේ බැසගන්නේ, රූප උපාදානය කරන්නේ, දුක සකස්වෙන්නේ ඔය අවස්ථාවේ දී. මේ දනගත්ත දෙය එළියේ තියෙනවා කියන කොට තමයි අහුවෙන්නේ. දැන් මනසින් හදපු දෙය නේ මනසින් දනගෙන තියෙන්නේ.

සිත් ධාරවක් ඇති වුණාට මේවා කඩලා වෙන් කරලා බලන්න අපට බැහැ. තේරුම් ගන්න රස කරලා කිව්වාට ප්‍රායෝගිකව බලන්න අපට බැහැ. එහෙම පුළුවන් බුදුවරුන්ට හෝ ප්‍රඥාවෙන් අධික සැරියුත් මහරහතන් වහන්සේ වගේ උත්තමයන්ට විතරයි. සාමාන්‍ය රහතන් වහන්සේලාටවත් මේවා වෙන් කරලා බලන්න බැහැ. මේක වෙන අවස්ථාවේ දී වෙන අයට බලන්න බැහැ. ඒ තරම් සියුම් ධර්මතා. මේ ටික වැඩිපුර දැනුමට කිව්වා මිසක් මේවා දන්නේ නැති තරමට හොඳයි, දහම දකින්න පහසුයි. දන්න අයට තියෙන වැරදි මත අඩුකරගන්නයි මේ කිව්වේ. නොදන්නා අයට ප්‍රශ්නයක් නැහැ.

ඒ අයට තියෙන්නේ ආයතන දෙක වෙන්කරන්න විතරයි. ඇහැයි, මනයි කියලා දෙකක් තියෙනවා. ඇහෙන කළේ වර්ණ සංඥාවක් අරන් දුන්නා. මනසෙන් ඒක දනගත්තා. එව්වරයි. මහා ගොඩක් දාගන්න ඕනේ නැහැ. එතකොට මනසෙන් දාගත්ත එක ගැන අවබෝධ වෙන්න අර උපමා වලින්ම හිතන්න. වතුරට එබෙන බල්ලාට මොකද වුණේ? ඇහෙන රූපයක් පෙන්නවා. ඒ රූපය වර්ණ සටහනක් විතරයි. එතන කිසිම වරදක් නැහැ. ඇහැ හරි අභිංසකයි. ඇහෙන කරන්නේ වර්ණ සටහනක් හදලා දෙන එක. එතන කිසිම වැරද්දක් නැහැ. ඊළඟට මනසෙන් ඒක දිහා බලනවා නේ. එතකොට තමයි 'මේ සටහනේ ඉන්නේ බල්ලෙක්' කියලා නිශ්චය කරන්නේ. ඒ කරන්නේ මනසින්. තවම ඒක හරි වුණත්, වැරදි වුණත් අපට

නවත්වන්න බැහැ. කට්ටිය පුළුවන් කියලා කරන්න ගියාට තවම නවත්වන්න බැහැ. පෙනෙන දෙයට යමක් මතක්වෙන එක නවත්වන්න බැහැ. ඇහෙන දෙයට රූපයක් මතක්වෙන එක නවත්වන්න බැහැ. මොකද අපි ඉන්නේ සැඩපහරකට, ඕසයකට අහුවෙලා. ඒකට කියනවා කාම ඕසය කියලා. අපි කාමලෝකයේ ඉන්නේ කාමඕසයට අහුවෙලා.

එතකොට ඔය එකක්වත් රූපයක් නැතුව අපට ගන්න බැහැ. දැන් ශබ්දයක් ඇහෙන කොට රූපයක් නැතුව ඒ ශබ්දය ගන්න බැහැ මේ මට්ටමේ ඉඳගෙන. ඔය ශබ්දය එන්නේ මෙන්න මේකෙන් කියලා කියලා ඉවරයි. සැඩපහරට අහුවෙලා. ඕසය ගලාගෙන එනවා. ඉතින් ඕක නවත්වන්න යන්න එපා. නවත්වන්නක් බැහැ. ඒකට අදාළ රූපයක් මතක් වුණා, ඒක තියෙන්නේ එළියේ කියලාත් අපේ කෙලෙස් මට්ටමට පිලිගන්නවා.

දැන් අනිත් පැත්තට හොඳට සිහිය නුවණ පිහිටන කෙනා ඒක දැනගත්තේ මොන ආයතන වලින්ද කියලා බලනවා. මොන රූපය දැනගත්තත් වෙන් කරලා බලනවා ඔය රූපය දැනගන්න මොන ආයතනද උදව් වුණේ කියලා. ඇහැයි මනයි ද, කනයි මනයි ද, නාසයයි මනයි ද, දිවයි මනයි ද, කයයි මනයි ද, නැත්නම් මනයි මනයි ද. හිතෙන්ම මතක් කරලා හිතෙන් දැනගන්නා කියලා. එහෙමත් වෙනවා. මනසට යන්න කලින් ආයතන පහෙන් එන ටික භොයාගන්න. සුවදක් දැනිලාද දැනගත්තේ, රසක් දැනිලාද දැනගත්තේ, ඇඟේ වැදිලාද දැනගත්තේ, නැත්නම් ඇහෙන් දැකලාද, ශබ්දයක් ඇහිලාද දැනගත්තේ කියලා හිතාගන්න පුළුවන් නේ. ඔය ටික බැරිවෙන්න බැහැ.

එතකොට ඔය පස්දෙනාගෙන් කවුරු පහළ වුණත් එයාට අනතුරුව මනසමයි පහළවෙන්නේ කියලා මතක තියාගන්න. ඒක ධර්මතාවයක්. එතකොට අර පස්දෙනාට පුළුවන් සංඥා මාත්‍රයක් අරන් දෙන්න විතරයි. සංඥා ජාති 5ක් විතරයි මේ පස් දෙනා නිසා තියෙන්නේ. රූප සංඥා, ශබ්ද සංඥා, ඝාත සංඥා, රස සංඥා, පොට්ඨබ්බ සංඥා. ඔය පස්දෙනාගෙන් එක්කෙනෙක් හදලා දීපු එකක් විතරයි මනසට දැනගන්න පුළුවන්. මනසට ඕක දර්ශනය වෙනකොට අර පස්දෙනා නිරුද්ධවෙලා ඉවරයි. සංඥාව ගැන හිතන කොට ඇහැත් නිරුද්ධයි, රූපයත් නිරුද්ධයි, වක්‍රු විඤ්ඤාණයත් නිරුද්ධයි. හිතට මන-ධම්ම කියන එකක් හදාගෙන දැන් ඇස්දෙක වහගෙන

හිතන්න පුළුවන්. දැන් ඇහෙන්න වැඩක් නැහැ, එයා නිරුද්ධයි. එයාගේ කෘතෘය ඉවරයි.

දැන් මන-ධම්ම. ඒක මනෝ විඤ්ඤාණයෙන් දැනගන්නවා. එතකොට ඔය විඤ්ඤාණය තමයි මායාව කරන්නේ, ඔය දැනගන්න දෙය එළියේ තියෙන්නේ කියලා කියන්නේ. ඒ එළියේ තියෙන දෙය දැනගන්න මෙහේ ඇහැක් තියෙනවා කියලා ඔය කතා දෙකම කියන්නේ මනෝ විඤ්ඤාණයෙන්. දැනගන්න රූපය බාහිරයේ තියෙනවා, ඒක දැනගන්න මෙහේ අප්ඤ්ඤාණය ආයතනය කියන ඇහැ ඕනේ වුණා කියලා එහෙම දැනුවත් කරන්නේ මනස. දෙපැත්තකට බෙදුවා - ද්වයතාවය. ඔය ද්වයතාවයට අනුචුණා කියන්නේ ලෝකයට අනුචුණා. අභ්‍යන්තර බාහිර කියලා දෙපැත්තකට බෙදුවා. ඒක කළේ කවුද? මනස. වක්කු විඤ්ඤාණය නෙවෙයි. හැබැයි වක්කු විඤ්ඤාණය නැතුව මනසට ඕක කරන්නත් බැහැ. වක්කු විඤ්ඤාණය තමයි මුල අල්ලලා දුන්නේ. මුල හදලා දුන්නේ.

එතකොට ඒ වක්කු විඤ්ඤාණයේ මායාකාරී ගතිය තියෙනවා, ඒ වුණාට මුළාකරන්න බැහැ. හරියට මැජික්කාරයා වගෙයි. මැජික්කාරයාට පුළුවන් මැජික් එකක් පෙන්න්න. ධවටෙනවාද නැත්ද කියන එක තියෙන්නේ බලන එක්කෙනාගේ අතේ. මැජික්කාරයා මැජික් එක පෙන්නවාට, ධවටෙනවාද නැත්ද කියන එක තියෙන්නේ කෙනා කෙනාගේ අතේ. එක ප්‍රේක්ෂකයෙකුට ඉස්සරහ අසුන්වල වාඩිවෙලා බලන්න පුළුවන්, තව කෙනෙකුට තිරය පිටුපස හැංගිලා ඉඳන් බලන්න පුළුවන්. දෙන්නම බලාගෙන ඉන්න අය. මැජික්කාරයා නෙවෙයි. දැන් මැජික්කාරයාගේද වැරද්ද, ධවටෙන කෙනාගේ ද? ධවටෙන කෙනාගේ. අපට මැජික්කාරයාට බණින්න බැහැ අපව ධවැට්ටුවා කියලා. එයා එයාගේ වැඩේ කළා. එයා හරි අහිංසකයි. ධවටෙන්නේ මෝඩයෝ. හැංගිලා ඉන්න කෙනාට කිසි ප්‍රශ්නයක් නැහැ. එයා ප්‍රඥාවෙන් දකින කෙනා. මෝඩකමින් දකින කෙනා ධවටෙනවා.

ඒ වගේ තමයි වක්කු විඤ්ඤාණය හරි අහිංසකයි. හැබැයි එයාගේ මුළා කරවන ගතිය තියෙනවා. ඒ වුණාට බලකරන්න බැහැ මුළාවෙන් කියලා. ධවටෙනවාද නැත්ද කියන එක මනසට අයිති වැඩක්. එතකොට මනසට ඇත්ත ඇතිහැටි දැනගෙන බලන්නත් පුළුවන්, ඇත්ත ඇතිහැටි නොදන මුළාවෙන් බලන්නත් පුළුවන්. මුළාවෙන් බැලුවොත් දෙපැත්තට බෙදලා ගන්නවා - එළියේ අර රූපය

තියෙනවා, ඒ රූපය දැනගන්න මේ පැත්තේ ඇහැ තියෙනවා. දන් එකක් නෙවෙයි රූප දෙකක්ම හැඳුවා. ඇහැ කියන රූපයත් හැඳුවා, ඇහෙන් දකින එළියේ තියෙන බාහිර රූපයත් හැඳුවා. ඔන්න මවනවා. නිකම් නෙවෙයි, ඒ රූප දෙකම උපාදාන කළා. අපි හිතන්නේ එක රූපයක් උපාදාන කළා කියලා. රූප දෙකක් උපාදාන කළා.

ඔතන දුක සකස් කළා කියලා අපි දන්නේ නැහැ. ඒ බව පැහැදිලි කරන්නේ බුදුකෙනෙක් විතරමයි. සංඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානකාන්ධා දුක්ඛා. රූප උපාදාන ස්කන්ධය දුකක් කියලා. ධවටුනා නම් දුක සකස් කළා. ධවටුනේ නැත්නම් එහෙම වෙන් කරන්නේ නැහැ. හැබැයි පෙනීමේ සිද්ධිය තියෙනවා. විඤ්ඤාණයේ කෘත්‍ය දන්නවා, පෙන්නවා. දැකීම. දැකීමේ සිද්ධිය තුළ රූපත් නැහැ, ඇහැකුත් නැහැ. පෙනීම කියන සිද්ධියේ දී අභ්‍යන්තර, බාහිර කියලා දෙකක් නැහැ.

හැබැයි පෙනීමට අමතරව අභ්‍යන්තර, බාහිර රූප පනවනවා කියන සිද්ධිය නවත්වන්න නම් රහත්වෙන්න ඕනේ. ඊට මෙහා නවත්වන්න බැහැ. ඒකයි මම කිව්වේ මේවා නවත්වන්න යන්නත් එපා කියලා. ඒක නවත්වන්න අනුපූර්ව ප්‍රතිපදාවක් තියෙනවා. පිළිවෙලට යන ප්‍රතිපදාවක්. එකකොට තමන් රූපයට අනුවෙන මට්ටමේ ඉන්නවා නම් කායානුපස්සනාව වඩන්න ඕනේ. ඇයි කායානුපස්සනාව වඩන්නේ? අපි රූපයේ මුළාවෙලා ඉන්නවා ඒ මුළාවෙන් මිඳෙන තෙක්. න ව කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති වෙනකම් කායානුපස්සනාව වැඩිලා මදි. කොහේ හරි රූපයක් තියෙනවා කියලා හිතෙනවා නම්, එතනම තේරුම්ගන්න මට තව කායානුපස්සනාව වඩන්න තියෙනවා.

අනාගාමී තත්ත්වය දක්වා වඩන්න ඕනේ වුණාට, හරි දැක්ම ආවහම සෝවාන් වෙනවා. වැරදි දෘෂ්ටි ටික කැඩෙනවා. සම්මාදිට්ඨිය තියෙනවා. සෝවාන් වුණත් වඩන්න ඕනේ. තවම සසරේ යනවා නේ. හැබැයි ලොකු කෙලෙස් ටිකක් කැඩිලා. ඒකයි වැඩිම වුණොත් නැවත හත් වරයි උපදින්නේ කියලා කියන්නේ. අපාගත වෙන්නේ නැහැ කියලා කියන්නේ.

සෝවාන් වුණා කියලා සමථ භාවනාව කරන්න එපා කියලා එකක් නැහැ. තවම කෙලෙස් මතු වෙනවා. සෝවාන් වුණා කියලා නිවරණ නැතිවීමක් කියලා එකක් නැහැ. ඒකයි සිහිය නුවණ පිහිටන්න කියන්නේ. එයාටත් කියන්නේ පංච උපාදාන ස්කන්ධයේ අනිච්ච සංඥාව වඩන්න කියලා. එයාටත් තියෙනවා පංච උපාදාන ස්කන්ධයක්. ඒකේ තියෙන වැරදි දෘෂ්ටියයි කැඩෙන්නේ. සක්කායදිට්ඨිය

කැඩෙනවා. පංච උපාදාන ස්කන්ධය හින්දා මම ඉන්නවා කියලා එන හැඟීම කැඩෙනවා. ඒ පහ හින්දා වැරදි දෘෂ්ටියක් ආවා නම් රූපයමයි මම, රූපය තුළ මම ඉන්නවා, මා තුළ රූපය තියෙනවා, මම රූපවත්තයි කියලා දෘෂ්ටි එන්න පුළුවන් හතර ආකාරයක් තියෙනවා. ඒ එකකට හෝ අනුච්ඡේදයක් සක්කායදිට්ඨිය.

සෝවාන් වුණොත් ඒ බව තව දැනගන්න විදි ටිකක් තමයි අතීතයේ මම හිටියාද, වර්තමානයේ මම ඉන්නවාද, අනාගතයේ මම ඉදිසිද කියලා යම්කිසි සැකයක් තියෙනවා නම් ඒවා දුරුවෙනවා. මේ සැක පස් ආකාරයකින් එන්න පුළුවන්. අතීතයේ මම හිටියාද, අතීතයේ මම හිටියේ නැත්ද, අතීතයේ මම කවුරුවෙලා හිටියාද, අතීතයේ කොහොම හිටියාද, කවුරුවෙලා ඉඳලා කවුරු වුණාද කියලා ජාති පහකට එන්න පුළුවන්. ඔය පහෙන් එකක් හරි තියෙනවා නම් සක්කායදිට්ඨිය තියෙනවා. අනාගතයේ මම ඉදිසිද, අනාගතයේ මම නැතිවෙයිද, අනාගතයේ මම කවුරුවෙලා ඉදිසිද, අනාගතයේ මම කොහොම ඉදිසිද, අනාගතයේ මම කවුරුවෙලා කවුරුවෙයිද කියලා එකක් හරි හිතෙනවා නම් සක්කායදිට්ඨිය තියෙනවා. වර්තමානයේ මම ඉන්නවාද, වර්තමානයේ මම නැත්ද - ඒකත් සක්කායදිට්ඨිය. වර්තමානයේ මම නැහැ කිව්වත් සක්කායදිට්ඨිය. සමහරු මම ඉන්නවා කියන්න බයයි නේ. මම නැහැ කිව්වත් සක්කායදිට්ඨිය. නැව් ප්‍රත්‍යයෙන් වෙනවා. මට අනුවෙනවා. 'මම' නැහැ කියන්නේ හිටිය 'මම' නේ නැහැ කියන්නේ. එහෙනම් 'මම' ඉන්නවා ද? උපමාවේ වතුරේ බල්ලෙක් නැහැ කිව්වත් අනුවෙලා නේ. වතුරට එබ්ලා කියනවා වතුරේ බල්ලෙක් නැහැ කියලා. දන් ඒත් බල්ලාට අනුවෙලා නේද?

මේවා ගැඹුරුයි. නමුත් එව්වර ගැඹුරට හිතන්න ඕනේ නැහැ, මේ ධර්මතාවය දැක්කා නම්, පටිච්ච සමුප්පන්න බව දැක්කා නම්, ඔය ඔක්කෝම අවබෝධ වෙනවා. රූපය පිහිටන්න හේතු ටික නැතිවෙන කොට රූපය පිහිටන්නේ නැහැ කියන ධර්මතාවය දැක්කා නම් එතකොට ඔය කෙලෙස් ටික කැඩෙනවා. ඒ හින්දා බයවෙන්න ඕනේ නැහැ. ඒ අවබෝධය ආවා නම්, දන් මම සෝවාන්වෙලා කියලා හිතාගෙන ඉන්න අය ඔය ටික බලන්න ඕනේ. අවබෝධය ඇවිල්ලා නම් අර මුලින් කියපු ප්‍රශ්න (මම හිටියාද නැත්ද ආදී වශයෙන්) නැතිවෙන්න ඕනේ. මේවා හිතෙනවා නම් මතක තියාගන්න සෝවාන් වෙලාද නැත්ද කියලා මම දන්නේ නැහැ, හැබැයි දහමට අනුව සක්කායදිට්ඨිය නම් කැඩ්ලා නැහැ. ඉතුරු ටික තමන් හිතාගන්න.

ඉතින් මේ දහම නුවණින් විමසන්න. එතකොට තමන් මූලාවෙලා ඉන්නවා නම් ඒවා හදාගන්න පුළුවන්. මූලාවුණාට දුක්වෙන්න එපා. මූලාවෙලා කියලා දැනගන්නා නම් ඒක ප්‍රඥාව. එයාට ඉදිරියට යන්න පුළුවන්. මේ ධර්මතා දකින්න නුවණ මෙහෙයවන්න. මේ එකකින් හරි ධර්මය දැක්කොත් සෝවාන් වෙනවා. සම්මාදිට්ඨිය ඇතිවෙනවා. එකකින් තේරුම් ගත්තොත් අනිත් ටිකත් තේරුම් යනවා.

- යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මං.
- යෙ ධම්මා හෙතුප්පභවා තෙසං හෙතුං තථාගතො ආහ - තෙසඤ්ච යො නිරොධො එවංවාදී මහා සමඤ්ඤා.
- හෙතුං පටිච්ච සම්භුතං හෙතුහංගා නිරුප්පිකම්.
- ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්ස උප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති. ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති, ඉමස්ස නිරුද්ධා ඉදං නිරුප්පිකම්.

එතකොට දහමක් අහලා දකින්න තියෙන්නේ ඔය ටික. සෝවාන් තත්වයෙන් එහාට යන්න තමයි තව වීර්යය කරන්න තියෙන්නේ. හොඳට සමාධිය, භාවනාව වඩන්න ඕනේ. ඒවායේ යෙදෙන්න ඕනේ. එතෙක් එන්න අනිවාර්යයෙන් දහමක් අහලා දකින්න වෙනවා. ඒකයි බුදුරජාණන් වහන්සේ නමක් පහළවුණු කාලයකම, ධර්මයක් පවතින කාලයකම විතරයි මේවායෙන් ප්‍රතිඵල ලබන්න පුළුවන් කියලා කියන්නේ. එහෙම නොවුණා නම් බුදුරජාණන් වහන්සේ නමක් නොහිටියත් ඔය දෙය කරන්න පුළුවන් වෙන්න ඕනේ. එහෙම බැහැ කියන්නේ මේ ධර්මය දැක්කා කියන්නේ පටිච්ච සමුප්පාදය දැක්කා කියන ධර්මතාවයක් තියෙන නිසා. මෙන්න මේ වගේ අවබෝධයක් ගන්න ඕනේ කියන එක තමන් නුවණින් තේරුම්ගන්න වෙනවා. මම කියනවාට නෙවෙයි, දහමට ගලපලා ටිකක් නුවණින් විමසන්න කියන පණිවිඩය තමයි අපට දෙන්න තියෙන්නේ.

කවිචානගොත්ත සූත්‍රය⁴ ඇසුරෙන්

මේක බොහෝම වැදගත් සූත්‍රයක්. තමන්ට සම්මාදිට්ඨිය ඇති කරගන්න, දහම දකින්න උදව්වෙන සූත්‍රයක්. සංයුක්ත නිකායේ නිදාන වග්ගයේ නිදාන සංයුක්තයේ ආභාර වග්ගයේ තියෙන සූත්‍රයක්. කවිචානගොත්ත භාමුදුරුවෝ බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් ප්‍රශ්නයක් අහනවා. 'සම්මාදිට්ඨි, සම්මාදිට්ඨි'නි හන්තෙ වුවචති - මේ සම්මාදිට්ඨිය සම්මාදිට්ඨිය කියලා කියනවා - කිත්තාවතානු බො හන්තෙ සම්මාදිට්ඨි හොති - කොපමණකින්, කෙතෙක් කරුණකින් සම්මාදිට්ඨිය ඇතිවෙනවාද? ඔන්න දැන් තමන්ට සම්මාදිට්ඨිය ඇතිවෙලාද කියලා විමසලා බලන්න පුළුවන් තැනක්. දහම හොයන අය මාර්ගයට වැටුනාද කියලා දැනගන්නේ සම්මාදිට්ඨිය ඇති වුණොත්.

සම්මාදිට්ඨිය තමයි ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයේ පළවෙනි අංගය. සම්මාදිට්ඨිය නැත්නම් මාර්ගය වඩන්න බැහැ. එතකොට බුදුදහමක් අහලා, නුවණින් විමසන්නේ සම්මාදිට්ඨිය ඇති කරගන්න. මේ කියන්නේ ලෝකෝත්තර සම්මාදිට්ඨිය පිළිබඳවයි. මේකයි මාර්ගය කියලා දැක්මක් තමන්ට ඇතිවෙන්න ඕනේ. ගුරුවරයාට තිබුණාට මදි, ගුරුවරයාට සම්මාදිට්ඨිය තිබුණා කියලා තමන්ට ඒකෙන් වැඩක් වෙන්නේ නැහැ. තමන්ට සම්මාදිට්ඨිය ඇති වුණොත් තමන්ගේ මාර්ගය උපදවාගෙන මාර්ගඵල ලබාගැනීමේ හැකියාව ලැබෙනවා. එතකොට බුදුදහමෙන් ප්‍රයෝජනයක් ගත්තා කියන්න පුළුවන්. එහෙනම් අපි දැන් බලමු බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ ප්‍රශ්නයට දුන්න උත්තරය මොකක්ද කියලා.

ද්වයනිස්සිතො ඛිවායං, කවිචාන, ලොකො යෙභුයොන - අත්ථිතඤ්චෙව නත්ථිතඤ්ච. ලොකසමුදයං බො, කවිචාන, යථාභුතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතො යා ලොකෙ නත්ථිතා සා න හොති.

⁴ කවිචානගොත්ත සූත්‍රය - සං.නි. නිදාන වග්ගය, නිදාන සං. ආභාර වග්ගය.

ලොකනිරොධං ඛො, කච්චාන, යථාභුතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතො යා ලොකෙ අත්ථිතා සා න භොති.

ද්වයනිස්සිතො - මේ ලෝකයේ දෙකක් ඇසුරු කරනවා. අත්ථිතඤ්චෙව නත්ථිතඤ්ච - අත්ථි, නත්ථි කියලා මේ ලෝකයේ දෙකක් ඇසුරු කරනවා. ඇත කියන එකයි, නැත කියන එකයි. ලොකසමුදයං ඛො, කච්චාන - සමුදය කියන්නේ හටගන්න හේතුව - ලෝකය හටගන්න හේතුව. යථාභුතං - ඇත්ත ඇතිහැටියේ. සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතො - ඇත්ත ඇතිහැටිම දකින නුවණකින් දකිනවා.

ලෝකය හටගන්න හැටි ඇත්ත ඇතිහැටි නුවණකින් දකින කොට මොකද වෙන්නේ කියලා මේ දේශනා කරන්නේ. යා ලොකෙ නත්ථිතා - මේ ලෝකය නැහැ කියලා හිතන් හිටියා නම්, සා න භොති - එහෙම එකක් වෙන්න බැහැ. ලෝකය නැහැ කියලා කවුරු හරි හිතාගෙන හිටියා නම්, ලෝකය හටගන්න හැටි ඇත්ත ඇතිහැටි දකින කොට, ඒ දෘෂ්ටිය කැඩෙනවා.

හොඳට තේරුම් ගන්න - මොකුත් නැහැ කියලා, ලෝකයක් නැහැ කියලා මතයක හිටියා නම්, ලෝකය හටගන්න හැටි ඇත්ත ඇතිහැටි සමයක්ප්‍රඥාවෙන් දැක්කොත්, එදාට අර මතය වෙනස් වෙනවා. ලෝකය හටගන්නවා පෙනෙන කොට ලෝකයක් නැහැ කියලා කියන්න බැහැ. තමන් ඉන්න මතය වෙනම එකක්, නමුත් මේක තමයි බුද්ධ දේශනාව.

ලොකනිරොධං ඛො, කච්චාන, යථාභුතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතො - ලෝක නිරෝධය වෙන හැටි ඇත්ත ඇතිහැටි සමයක්ප්‍රඥාවෙන් දකිනවා නම්, යා ලොකෙ අත්ථිතා - කෙනෙක් ලෝකය තියෙනවා, ඇත, පවතිනවා කියලා කියනවා නම්, සා න භොති - ඒ දෘෂ්ටියත් කැඩෙනවා. ලෝකය ඇතයි කියලා මතයක හිටියා නම්, නිරෝධය වෙන හැටි සමයක්ප්‍රඥාවෙන් දකින කොට - කවුරුවත් කිව්වාට නෙවෙයි - තමන්ම සමයක්ප්‍රඥාවෙන් දකින කොට 'ඇත' කියන මතය බිඳෙනවා.

දැන් ඒ අදහස් දෙක පැහැදිලියි ද? සමයක්ප්‍රඥාවෙන් ලෝකය හටගන්න හැටි ඇත්ත ඇතිහැටියෙන් දැක්කොත් කවුරුහරි කියනවා නම් ලෝකය නැතැයි කියලා, ඒ මතය නැතිවෙනවා. ඇයි තමන්ම හටගන්න හැටි දැකලා නේ. අනිත් පැත්තට කියනවා ලෝක නිරෝධය

සමාජප්‍රයෝජනීය දැක්කා නම් ඇත්ත ඇතිහැටියෙන්, කවුරුහරි කිව්වොත් ලෝකය පවතිනවා කියලා, ඒක විශ්වාස කරන්නේ නැහැ. එතකොට 'ඇත' කියන දෘෂ්ටියට වැටෙන්නෙත් නැහැ. 'නැත' කියන දෘෂ්ටියට වැටෙන්නෙත් නැහැ. මේක කවුරුවත් කිව්වාට නෙවෙයි, තමන්ම දකින්න ඕනේ. ප්‍රත්‍යක්ෂ ඥානයක් ගැන මේ දේශනා කරන්නේ.

සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතො - තමන්ගේම නුවණින් ඇත්ත ඇතිහැටියේ දැක්කොත් දෘෂ්ටි දෙකක් කැඩෙනවා. යා ලොකෙ නත්ථිතා සා න භොති. යා ලොකෙ අත්ථිතා සා න භොති. ලෝක සමුදය දකින කොට ලෝකය නැහැ කියලා මතයක හිටියා නම් ඒ දෘෂ්ටිය කැඩෙනවා. ලෝක නිරෝධයේ යථාභූත ස්වභාවය සමාජප්‍රයෝජනීය දකින කෙනාට ලෝකය ඇත කියලා මතයක හිටියා නම් ඒ දෘෂ්ටිය කැඩෙනවා. මතක තියාගන්න මේ 'අහලා' තියෙන කෙනාට නෙවෙයි - තමන් විසින්ම දකින කෙනාට වෙන සිද්ධියක් ගැන මේ කියන්නේ.

නුවණින් බලන අයට තේරෙයි මේ කියන්නේ පටිච්ච සමුප්පාදය ගැන කියලා. සමුදයයි, නිරෝධයයි ගැන තමයි මේ කියන්නේ. දැන් පහත් දූල්ලක් පත්තුවෙන හැටි දකින කොට දූල්ල නැහැ කියන්න බැහැ. හේතු ටික යෙදෙන කොට දූල්ල පත්තුවෙනවා. කාටවත් ඕක නැහැ කියන්න බැහැ. ඊළඟට දූල්ලේ නිරෝධය දකින කොට තියෙනවා කියන්නත් බැහැ. 'නිරෝධ' කියන වචනය ගැඹුරින් ගන්නකොට උපදින්නේ නැති, හටගන්නේ නැති තේරුම තමයි තියෙන්නේ. දුක, දුක සමුදය, දුක නිරෝධය කියන කොට කෙනෙක් හිතනවා තියෙන දුක නැතිවෙන එක කියලා. නමුත් එහෙම නෙවෙයි. තියෙන දුක හටගෙන තියෙන්නේ - ඒ සමුදය නිසා. සමුදය නැතිවුණා නම් මොකද වෙන්නේ කියන එක තමයි නිරෝධය. සමුදය යෙදුනේ නැත්නම් නිරෝධයි, හටගන්නේ නැහැ, උපදින්නේ නැහැ. උපදින්නේ නැති ගතිය තමයි නිරෝධය කියන්නේ.

ඊළඟ කොටස තමයි - උපසුපාදානහිනිවෙසවිනිබන්ධො බ්වායං, කච්චාන, ලොකො යෙභුයොන, තඤ්චායං උපසුපාදානං වෙනසො අධිට්ඨානං අහිනිවෙසානුසයං න උපෙති න උපාදියති නාධිට්ඨානි - 'අත්තා මෙ'ති. දුකිමෙව උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, දුකිං නිරුජ්ජධමානං නිරුජ්ජධති'ති න කඛ්ඛති න විචිකිච්ඡති අපරපච්චයා

ඥාණමෙවස්ස එත්ථ භොති. එත්තාවතා ඛො, කච්චාන, සම්මාදිට්ඨි භොති.

අභිනිවෙස කියන්නේ නිවාසස්ථාන වූ, විනිබන්ධො කියන්නේ නිදන ස්ථානය. අත්තා මෙ'ති - 'මම' කියන ආත්ම දෘෂ්ටිය - දුක්ඛමෙව උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, දුක්ඛං නිරුජ්ඣමානං නිරුජ්ඣති න කඛිබති - උපදිනුයේද පඤ්චස්කන්ධ දුක්ඛය, නිරුද්ධ වන්නේද පඤ්චස්කන්ධ දුක්ඛය, එයින් අන්‍යවූ සත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් නොවේයයි සැක නොකරයි, දෙයාකාරයකින් නොසිතයි. සැකසංඛා නැතිවෙනවා - න කඛිබති න විචිකිච්ඡති. දෙයාකාරයකින් කියන්නේ 'ඇත-නැත' කියන දෘෂ්ටි දෙක. අපරපච්චයා ඥාණමෙවස්ස එත්ථ භොති - පසුව මෙන්න මෙහෙම ඥානයක් පහළවෙනවා. ඔහුට මෙහි ප්‍රත්‍යක්ෂවූ ම ඥානයක් වෙයි. එත්තාවතා ඛො, කච්චාන, සම්මාදිට්ඨි භොති - කච්චායන, මෙතෙක් කරුණුවලින් සමයක්දෘෂ්ටිය වෙයි. ඔන්න සමයක්දෘෂ්ටිය එන හැටි.

ඊළඟ ඡේදයෙන් කියවෙන්නේ - සබ්බං අත්ථි'ති ඛො, කච්චාන, අයමෙකො අත්තො. සබ්බං නත්ථි'ති අයං දුතියො අත්තො. එතෙ තෙ, කච්චාන, උභො අත්තෙ අනුපගම්ම මජ්ඣෙකං තථාගතො ධම්මං දෙසෙති - කච්චායන, සියල්ල 'ඇත' යන මේ ශාස්ථික දෘෂ්ටිය වනාහි එක් අත්තයකි. සියල්ල 'නැත' යන මේ උච්ඡේද දෘෂ්ටිය දෙවෙනි අත්තයයි. කච්චායන, මේ අත්ත දෙකට නොපැමිණ, තථාගතයන් වහන්සේ මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවෙන් ධර්මය දේශනා කරන සේක.

අච්ඡ්ඡාපච්චයා සඛ්ඛාරා, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං...පෙ... එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකාමස්ස සමුදයො භොති. මෙතන මුළු පටිච්ච සමුප්පාදයම යෙදෙනවා. මෙතන 'පච්චයා' පැත්ත විස්තර කරනවා. ඊළඟට අච්ඡ්ඡායන්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඛ්ඛාරනිරොධො සඛ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො...පෙ... එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකාමස්ස නිරොධො භොති. ඊළඟට 'නිරොධා' පැත්ත විස්තර කරනවා.

එතකොට අත්ත දෙකට නොවැටී මැදින් ධර්මය දේශනා කරන්නේ කොහොමද? අච්ඡ්ඡාපච්චයා සඛ්ඛාරා, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං...පෙ... කියලා හටගන්න හැටි. ඊළඟට අච්ඡ්ඡානිරොධා සඛ්ඛාරනිරොධො සඛ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො...පෙ... කියලා නිරෝධ වෙන හැටි පටිච්ච සමුප්පාදයෙන් දේශනා කරනවා අර අත්ත දෙකට නොවැටී.

එහෙනම් දැන් පෙනෙන්න ඕනේ සම්මාදිට්ඨිය ආවා කිව්වත්, පටිච්ච සමුප්පාදය දැක්කා කිව්වත්, දෙකම එකයි. දැක්කාද කියලා දැනගන්නේ කොහොම ද? අන්ත දෙකට වැටෙන්නේ නැතිවෙන්න ඕනේ. තමන් 'ඇත' කියන අන්තයේ හිටියත් සම්මාදිට්ඨිය නෙවෙයි. පටිච්ච සමුප්පාදය දැක්කා නෙවෙයි. 'නැත' කියලා කිව්වත් සම්මාදිට්ඨිය නෙවෙයි. දෙකම අන්ත. ඉතින් ගොඩක් අය 'ඇත' කියන අන්තයෙන් මිඳෙන්න භාවනා කරලා කරලා 'නැත' කියනවා. මොකුත් නැහැ කියලා තව අන්තයකට වැටෙනවා. ඔය පටිච්ච සමුප්පාදය නෙවෙයි. සම්මාදිට්ඨියත් නෙවෙයි. ඒක හොඳට තේරුම්ගන්න ඕනේ.

අන්ත වලට වැටෙන එක බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ ධර්මය නෙවෙයි. මේක කෙටි සූත්‍රයක් වුණාට හරි වටිනා සූත්‍රයක්. බුදුදහම දකිනවා කියන්නේ මේ කියන විදියට දකින්න පුළුවන් වෙන්න ඕනේ. අන්ත දෙකට නො වැටී මැදට එන්නේ කොහොමද? මේ 'පච්චයා' කියන අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං...පෙ... අන්න ඒ විදිහට දුක්කන්ධස්ස සමුදයො - සමුදය දකින්න ඕනේ. සමුදය දකින කෙනා 'නැත' අන්තයකට වැටෙන්නේ නැහැ. 'පච්චයා' කියන්නේ හටගන්නවා. හටගන්න හැටි දකින කොට 'නැත' කියන්න බැහැ. දුක් හටගන්න හැටි පෙනෙනවා නම් දුක් නැහැ කියන්න බැහැ.

ඒක තව විස්තර වශයෙන් ගත්තොත් බුදුරජාණන් වහන්සේ දුක් කියලා දේශනා කරන්නේ පඤ්චලපාදාන ස්කන්ධයට. පඤ්චලපාදාන ස්කන්ධය හටගන්න හැටි දකින කෙනා, හටගන්නවා පෙනෙනවා නම් දුක් නැහැ කියලා කියන්නේ නැහැ. දුක් හටගන්න හැටි පෙනෙනවා නම් මම දුක් නැති කළා කියලා කියන්නේ නැහැ. පෙනෙන්නේ නැති කෙනා නම් නිකං කියයි මට කිසිම දුක්කක් නැහැ කියලා. නමුත් සමාස්ප්‍රඥාවෙන් යථාභූත හැටියට මේ දුක් හටගන්න හැටි දැක්කා නම්, සමුදය දැක්කා නම්, එයාට දුක් නැහැ කියලා කියන්න බැහැ.

ඒ වගේම කියනවා නිරෝධය දැක්කොත් - නූපදින ගතිය - හට නොගන්න හැටි දැක්කොත් එදාට දුක් තියෙනවා කියයි ද? තියෙනවා කියන්න බැරි වෙනවා. එතකොට පටිච්ච සමුප්පන්න බව දකින්න ඕනේ. පටිච්ච සමුප්පන්න බව කියන කොට තේරුම් ගන්න 'පච්චයා' කියන එකයි 'නිරෝධා' කියන එකයි තමයි අපි දකින්න ඕනේ. කෙටියෙන් ගන්න ඕනේ අදහස ඕකයි. 'පච්චයා' කියන එකයි 'නිරෝධා' කියන එකයි දැක්කොත් - ඒ කියන්නේ 'සමුදයයි

නිරෝධයයි' දැක්කොත්, එයාට සම්මාදිට්ඨිය ඇතිවෙනවා. අර අන්ත දෙකට වැටෙන්නේ නැහැ. 'ඇත-නැත' කියන උභය අන්තයට වැටෙන්නේ නැතිවෙනවා.

ඔය විදියට තමයි එහෙනම් සම්මාදිට්ඨිය ඇති කරගන්න ඕනේ. ඇති කරගත්තා නම් ඔය විදියට දහමට ගළපලා තමයි සම්මාදිට්ඨිය ඇති වුණාද කියලා බලන්නත් වෙන්නේ. කාගෙන්වත් අහලා හරියන්නේ නැහැ. තමන්ටම බලන්න වෙනවා මේ අන්ත දෙකට වැටිලාද නැත්ද කියලා.

අන්ත දෙකම නුවණින් දකින්න ඕනේ. යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සනො - මේ වචන ටික එහෙමම තියෙනවා. ඇත්ත ඇතිහැටියේ සමාස්ප්‍රඥාවෙන් දැක්කොත් තමයි මේ නුවණ එන්නේ. ඒ කියන්නේ සබ්බං අත්ථී'ති කියන එකත් වැරදියි, සබ්බං නත්ථී'ති කියන එකත් වැරදියි කියන නුවණ එන්නේ සමාස්ප්‍රඥාවෙන් මේ කියන ඇත්ත දැක්කොත් විතරයි. නිකම් අහගෙන කටපාඩම් කරගත්තාට නම් නෙවෙයි. එදාට තමන්ට කියන්න පුළුවන් තමන් 'ඇත' කියන දෘෂ්ටියෙන් නැහැ, 'නැත' කියන දෘෂ්ටියෙන් නැහැ කියලා. නැත්නම් මේකත් කටපාඩම් කරගෙන කියන්න පුළුවන් - ආ, මම 'ඇත' කියන එකෙන් නැහැ, 'නැත' කියන එකෙන් නැහැ කියලා. මේ දහම නුවණින් සමාස්ප්‍රඥාවෙන් තමන්ගේ දැක්මක් වුණොත්, කවුරුවත් කියන හින්දත් නෙවෙයි, කියලා තියෙන හින්දත් නෙවෙයි. තමන්ගේම දැක්මක් වුණොත්, එදාට කියන්න පුළුවන් සම්මාදිට්ඨිය ඇතිවුණා කියලා. එදාට කාගෙන්වත් ගිහිල්ලා අහන්න අවශ්‍ය වෙන්නේ නැහැ දැන් හරිද, වැරදිද, ඊළඟට මොකද කරන්නේ කියලා. හැබැයි නුවණින් දකිනකම් අහන්නත් වෙනවා.

පිළිතුර: සම්මාදිට්ඨිය ඇති වුණොත් සෝවාන් නොවී මැරෙන්නේ නැහැ කියලා ධර්මයේ සඳහන් වෙනවා. හේතුන් අනුවම හටගෙන, හේතු යෙදුනේ නැතිනම් හටගන්නේ නැහැ කියන ධර්මතාවය තමයි ඔය කියන්නේ. යෙ ධම්මා හෙතුප්පභවා - කිසියම් ධර්මතාවයක් හේතුවෙන් හටගනියි ද, තෙසං හෙතුං තථාගතො ආහ - ඒ හේතු ටික තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්නලා දෙනවා. තෙසඤ්ච යො නිරොධො එවංවාදී මහා සමණො - ඒවායේ නිරෝධයත් පෙන්නලා දෙනවා. ඔය පෙන්නලා දෙන්නේ සම්මාදිට්ඨිය ඇති කරගන්න ඕනේ ටික නේද? සම්මාදිට්ඨිය ඇති වුණා නම්, ප්‍රත්‍යක්ෂ ඥානයෙන් දැක්කා

නම් සෝවාන් වෙනවා. සම්මාදිට්ඨියත් එක්ක ඉතුරු මාර්ග අංග ටික පහළවෙනවා.

ඒ වගේම කොණ්ඩඤ්ඤ භාමුදුරුවෝ සෝවාන් වුණේ යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මං කියන ධර්මය අවබෝධ කරලා. මොනවාම හරි හේතුන්ගෙන් හටගන්න දෙයක් - සමුදය දැක්කා. එතකොට පළවෙනි දෘෂ්ටිය කැඩෙනවා. හටගන්න හැටි දකින කොට 'නැත' කියන දෘෂ්ටිය කැඩෙනවා. ඒ සියල්ල නිරොධධම්මං - දැන් නිරෝධ පැත්ත දකිනවා. එතකොට අනිත් දෘෂ්ටිය - 'ඇත' කියන දෘෂ්ටිය කැඩෙනවා. 'ඇත-නැත' අන්ත දෙකට වැටෙන්නේ නැහැ. එතකොට කියන්න පුළුවන් සම්මාදිට්ඨිය පහළවුණා කියලා.

ඒ වගේම තව තැනක තියෙනවා හෙතුං පටිච්ච සම්භූතං හෙතුහංගා නිරුප්ප්ඤ්ඤි - හේතූන් නිසා යමක් හටගනියි ද, ඒ හේතු හංග වුණ ගමන්, එලයන් නිරුද්ධයි. හේතු නැතුව එලයක් උපදින්න බැහැ. හේතූන් නිසා නම් හටගන්නේ, හේතු යෙදුනේ නැත්නම් කොහොමද හටගන්නේ? උපදින්න බැහැ. තියෙන දෙය නැතිවෙනවා නෙවෙයි මේ කියන්නේ. උපදින්න බැහැ කියන එක තමයි නිරෝධ කියන්නේ.

පිළිතුර: මූලින් මේ අවබෝධය තර්කවිතර්කයෙන් එයි. ඒක සුතමය ඥානය. වින්තාමය ඥානය. හැබැයි පස්සතො කියන අවස්ථාව නෙවෙයි. තර්කයෙන් දැනගන්න එකයි, තමන්ගේ දැක්මයි වෙනස්. දැක්කාට පස්සේ තර්ක කර කර කියන්න ඕනේ නැහැ. දැක්ම ආවහම නැවත ගලප ගලපා බලන්න දෙයක් නැහැ. ඒක එහෙම ම යි. සම්මප්පඤ්ඤාය කියන්නේ තර්කයෙන් ගොඩනගන එකක්ම නෙවෙයි. නමුත් තර්කය උදව්වෙන්න පුළුවන් ඒ තැනට යන්න. අපි ඉස්සෙල්ලා හිතට පිළිගන්න පුළුවන් මට්ටමකට එන්න ඕනේ ඒක මෙනෙහි කර කර බලන්න නම්. අහගත්ත දෙය නුවණින් හිතන්න ඕනේ. මේ අවබෝධය ගන්න ඕනේ. හැබැයි ඒ අවබෝධය දැක්ම නෙවෙයි. තර්කයට අනුවෙච්ච දෙය දැක්මක් කරගන්න භාවනාවේ යෙදෙන්න ඕනේ. භාවිතා බහුලිකතා කියන්නේ ප්‍රත්‍යක්ෂ වෙනකම් ඒක බහුලව, දෘෂ්ටිය කැඩෙනකම් ම භාවිතා කරන්න ඕනේ. දැක්කොත් ආයෙත් නිකමට වත් මුළාවෙන්නේ නැහැ. නැත්නම් තව කෙනෙක් වෙත දෙයක් කියපු ගමන්ම, 'ආ, එහෙම වෙන්නත් පුළුවන් නේ' කියලා රැවටෙනවා. තර්කයෙන් ගත්ත එක මදි. නමුත් කවුරු මොනවා කිව්වත් දැක්ක දෙය වෙනස් වෙන්නේ නැහැ. ඒකයි

පස්සතො කියන්නේ. ඒ ප්‍රත්‍යක්ෂ ඥානය එන්න ඕනේ. ඒක තමන්ගේ දැක්මක් වෙනවා. බුදුහාමුදුරුවෝ කියපු නිසා ඇත්ත කියන එක නෙවෙයි. දැන් අපට හුඟ වෙලාවට අහන්න ලැබෙන්නේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ දේශනාවේ ඒක ඇත්ත කියලා. ඒක තමන්ගේ දැක්ම නෙවෙයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ දැක්ම නේ. හැබැයි තමන්ගේ දැක්ම වගේ තමයි කියන්නේ.

සම්මාදිට්ඨිය ආපු දවසට භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ දැක්ම කිය කියා කියන්න අවශ්‍ය නැහැ. එන්න බලන්න, මේක මෙහෙමයි, මේක ඇත්ත කියලා පෙන්නන්න පුළුවන් වෙන්න ඕනේ - එහිඵස්සිකො. හැබැයි හිත රවට්ටගෙන ඔහොම කියන්න පටන්ගන්න ඵ්සා. තමන්ට පෙනෙන්න ඕනේ මේක දැකලා ද, දැනුමක් ද කියන එක.

පිළිතුර: ලෝකය පිරිසිදු දකින්න ඕනේ. දැන් ලෝකය කියලා කියන්නේ මොකක්ද කියලා භොයාගන්න වෙනවා. ලෝකය කියන්නේ මොකක් ද? පඤ්ච උපාදාන ස්කන්ධය. දුක්ඛමෙව උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති - මෙන්න මේ විදියටයි දුක උපදිනවා නම් උපදින්නේ. දුක්ඛං නිරුජ්ඣමානං නිරුජ්ඣති - මෙන්න මේ විදියටයි දුක නිරුද්ධ වෙනවා නම් නිරුද්ධ වෙන්නේ. එතකොට ලෝකය කියන එක දුක කියන එකට ගෙනල්ලා තියෙනවා. ලෝක සමුදයයි ලෝක නිරෝධයයි කියපු එක, දුක්ඛ සමුදයයි, දුක්ඛ නිරෝධයයි කියන එකමයි ඔය කියන්නේ කියන තැනට ගෙනල්ලා තියෙනවා. මෙන්න මේ විදියට සැකසංඛා නැති ඥානයක් පහළවෙනවා. න කඛ්ඛති න විචිකිච්ජති අපරපච්චයා ඤාණමෙවස්ස එත්ථ භොති. එත්තාවතා බො, කච්චාන, සම්මාදිට්ඨි භොති. එතකොට දුක හටගන්නේ මේ විදියටයි, දුක නිරෝධ වෙන්නේ මේ විදියටයි කියලා සැකසංඛා නැති දැක්මක් ඇතිවෙනවා. අපරපච්චයා - මේ දැක්ම ඇතිවෙන කොටම මෙහෙම ඥානයක් පහළවෙනවා.

තව විදියකට කියන්න පුළුවන් ලෝකය කිව්වත්, දුක කිව්වත්, පඤ්චඋපාදාන ස්කන්ධය කිව්වත් එකම අදහස. අපේ මට්ටමෙන් අපි ලෝකය කියන්නේ මේ පෙනෙන හැම දෙයක්ම ලෝකය. මේ රූප ඔක්කෝම ලෝකය. ශබ්ද වලින් දැනගන්නෙන් ඔය ලෝකය ගැනම තමයි. ගඳසුවදින්, රසයෙන්, පහසින් දැනගන්නෙන් ඔය ලෝකය ගැනමයි. මේක රූප ලෝකයක්. රූප ගොඩකට තමයි ලෝකය කියන්නේ. ශරීර රූප වෙන්න පුළුවන්, පන ඇති, නැති ඒවා වෙන්න පුළුවන්, ඉරහඳ තාරකා ඇතුළුව ඔය සියල්ලම ලෝකය. ඇයි ඕකට

පඤ්ච උපාදාන ස්කන්ධය කියලා කිව්වේ? ඔතන රූප තියෙනවා, රූප නිසා වේදනාව තියෙනවා. වෙන් කරගන්න, හඳුනාගන්න පුළුවන් නිසා සංඥාවත් තියෙනවා. ඒවා ගැන හිතන්න පුළුවන් නිසා චේතනා - සංඛාරත් තියෙනවා. ඒවා ගැන දැනගන්නේ විඤ්ඤාණයෙන්. ඒ පහ යෙදිලා නිසා පඤ්ච උපාදාන ස්කන්ධය කියනවා. දැන් ලෝකය කිව්වත්, පඤ්ච උපාදාන ස්කන්ධය කිව්වත් එකමයි. අපි දන්නේ නැති වුණාට බුදුරජාණන් වහන්සේ කියනවා ඕකට දුක කියලා. අපි මුළාවෙන් සැප තියෙන්නේ ඔතන කියලයි හිතන්නේ, පළඟැටියා දෑල්ල ගැන හිතනවා වගේ.

බුදුකෙනෙක් පෙන්නලා දෙනවා කෙටියෙන් කිව්වොත් ඕක තමයි දුක කියලා. මේකේ සමුදය කෙනෙක් දකිනවා නම් එක නුවණක් පහළවෙනවා. ලෝකයක් නැහැ කියන දෘෂ්ටියේ හිටියා නම් ඒක කැඩෙනවා සමුදය දකින කොට. දුකක් නැහැ කියලා දෘෂ්ටියක හිටියා නම් ඒක කැඩෙනවා සමුදය දකින කොට. ලෝකයේ ගොඩක් අය මට නම් කිසි දුකක් නැහැ නේ කියනවා. අපි මොකටද භාවනා කරන්නේ අපට කිසි දුකක් නැහැ නේ කියන අය ඕනේ තරම් ඉන්නවා.

පිළිතුර: නුවණින් බලන අයට පෙනෙනවා මේ සූත්‍රයේ තියෙන්නේ පඤ්ච ස්කන්ධ දුක කියලා. පඤ්ච උපාදාන ස්කන්ධ දුක කියලා නෙවෙයි. ඒක හොඳ කරුණක්. අපි පඤ්චස්කන්ධය කියන්නේ දුකටමයි. සංඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානකාමා දුකා කියලාත් තියෙනවා. මෙනත භොයාගන්න ඕනේ අපට උපාදානය නොවී පඤ්චස්කන්ධය තියෙන්න පුළුවන්ද කියන එක. ඒක උදව්වෙනවා සම්මාදිට්ඨිය ඇති කරගන්න.

එකක් තමයි ලෝකය කියන එකයි, පඤ්චස්කන්ධය කියන එකයි, දුක කියන එකයි - මේවායේ සමුදය දැක්කොත් එක අන්තයකට වැටෙන්නේ නැහැ. නිරෝධය දැක්කොත් අනිත් අන්තයට වැටෙන්නේ නැහැ. එහෙම කෙනාට සම්මාදිට්ඨිය ඇති වෙනවා. සම්මාදිට්ඨිය තිබුණොත් තමයි මාර්ගය වැඩෙන්නේ. එතකොට සම්මාදිට්ඨිය ඇති කරගන්න ඕනේ කරුණු ටික තමයි භොයාගන්න ඕනේ.

පිළිතුර: බුදුදහම විවෘත මනසකින් භොයන්න ඕනේ. අපි දන්නවා කියලා දැනගන්නේ මෝඩකමට. නොදන්නවා කියලා දැනගන්නේ ප්‍රඥාවෙන්. නොදන්නවා කියන නුවණ පහළ වුණොත් දැනගැනීමේ නුවණ ඇති කරගන්න පුළුවන්. එතකොට තමන් විවෘතයි, ධර්මය

හොයනවා. 'මම දන්නවා' කියලා හිතුවොත් ඉතින් හොයන්න දෙයක් නැහැ නේ. දන්නවා නම් තව මොනවා දැනගන්න ද?

එතකොට බුදුදහම තියෙන්නේ නොදන්න අයට. නොදන්න අය තමයි සසරේ යන්නේ. අපි සසරේ ආවේ නොදන්න හින්දා. එතකොට බුදුකෙනෙක් කියලා දන්න පෙර නොඇසූ විරූ දහම මේ ජීවිතයේවත් තේරුම් ගන්න අපි උත්සාහ කරන්න ඕනේ. ඒකට එක එක දෘෂ්ටි වලට වැටිලා ඉඳලා හරියන්නේ නැහැ. දහම ත්‍රිපිටකයට අනුව නුවණින් හොයන්න ඕනේ. එතකොට කවුරුවත් කිව්වාට පිළිගන්න ඕනේ නැහැ, තමන්ම බලලා මේවාට ගැලපෙන විදියට දහම දකින්න, හොයන්න උත්සාහ කරන්න ඕනේ.

පිළිතුර: පඤ්චඋපාදාන ස්කන්ධය සහ පඤ්චස්කන්ධය කියන කොට එකක්ද දෙකක්ද කියලා අහනවා. මේක දෙකක්. දෙකක් වුණාට අපි තෝරගන්න ඕනේ අපි ඔය දෙකේම ධවට්ටිය නැන්ද කියන එක. එතනයි අපට අවශ්‍ය වෙන්නේ. පඤ්චඋපාදාන ස්කන්ධය කියන කොට නම් කොහොමත් ධවට්ටිය තේද? උපාදාන කරලා තේ, අල්ලගෙන තේ. දන් අපි පඤ්චස්කන්ධය කියන මට්ටමේ අපි ධවට්ටිය නැන්ද කියන එකත් ඊළඟට නුවණින් හොයාගන්න ඕනේ.

පඤ්චඋපාදාන ස්කන්ධය සහ පඤ්චස්කන්ධය කියන ඔය දෙකේම තියෙන්නේ ජාති 5ක් - රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ. ඔය පහ හටගන්නේ කොහෙද? සිතේ. කොයි වෙලාවේද හටගන්නේ? ආයතනයක් වැඩකරන වෙලාවේ. ඇහෙන රූපයක් දකින වෙලාවේ, කනෙන් ශබ්දයක් අහන වෙලාවේ - ආයතන හයෙන් එකකට අරමුණක් ගන්න වෙලාවේ. ඒ කියන්නේ ආයතනය සක්‍රිය වෙලාවේ දී. ඇහූ සක්‍රිය වෙලාව තමයි දකින මොහොත. කන සක්‍රිය වෙලාව අසන මොහොත. නාසය සක්‍රිය වෙලාව ගඳසුවද දූනෙන මොහොත. දිව සක්‍රිය වෙලාව කියන්නේ රස දූනෙන මොහොත. රස දූනෙන්නේ නැති වෙලාවට දිව ඉපදිලා නැහැ. කයට දූනෙන මොහොත කියන්නේ කායාතනය සක්‍රිය වෙලාව. හිතෙන් හිතන මොහොත කියන්නේ මනායතනය සක්‍රිය වෙලාව.

එතකොට ආයතන හයයි තියෙන්නේ. ආයතනයෙන් විඤ්ඤාණයක් උපද්දනවා. දැනුවත් වීමක්. දැනගන්න ගතියට විඤ්ඤාණය කියලා කියනවා. ඇහූ මුල්වෙලා දැනගන්න ගතියට කියනවා වඤ්ඤාණය කියලා. කන මුල්වෙලා දැනගන්න ගතියට කියනවා සෝත විඤ්ඤාණය කියලා. නාසය මුල්වෙලා දැනගන්න

ගතියට කියනවා ඝාත විඤ්ඤාණය කියලා. දිව මුල්වෙලා දැනගන්න ගතියට කියනවා ජීවිත විඤ්ඤාණය කියලා. කය මුල්වෙලා දැනගන්න ගතියට කියනවා කාය විඤ්ඤාණය කියලා. මනස මුල්වෙලා දැනගන්න ගතියට කියනවා මනෝ විඤ්ඤාණය කියලා. එතකොට දැනගන්න ගති හයක් තියෙන්නේ.

මොනවාද මේ දැනගන්නේ? මුලින් දැනගන්න පඤ්චලපාදාන ස්කන්ධයක් හටගන්න හැටි. ඇහෙන්නේ දකින්නේ මොනවාද? රූප. දකින්නේ මොකකින්ද? ඇහෙන්නේ. ඇහැ රූපයක් ද නැත්ද? රූපයක්. දැන් රූප තියෙනවා. ඇහැට - අජ්ඣන්ත ආයතනයටත් අපි රූප කියනවා, බහිද්ධ ආයතනයටත් අපි රූප කියනවා. එතකොට එතන විඤ්ඤාණයකුත් පහළ වෙනවා. එතකොට විඤ්ඤාණයකුත් තියෙනවා. ඊළඟට එතන වේදනාවකුත් තියෙනවා. රූපයට අදාළ කැමති, අකැමති, මැදහත් කියන ගතියක් තියෙනවා. ඒක වේදනාව. ඒ රූපය අනිත් ඒවායින් වෙන් කරගන්න පුළුවන් වෙන්නේ සංඥාවෙන්. ඒ රූපයට අදාළ සංඥාවක් තියෙනවා - රූප සංඥාව. ඒ සංඥාව කියන්නේ නම නෙවෙයි. හිතට පුළුවන් අනිත් ඒවායින් මේක වෙන් කරගන්න. තවම නමක් දීලා නැහැ. ඕක ගැන හිතන ගතියට කියනවා චේතනාව කියලා. රූප සංචේතනා කියනවා. ඇහෙන්නේ දකින රූපය ගැන දැන් හිතනවා. රූප සංචේතනාව. ඒවා සංඛාර වලට වැටෙනවා. චේතනා ටික තමයි සංඛාර. මේවා ගැන අපි කලින් සාකච්ඡා කරලා තියෙනවා. මම මේ මතක් කිරීමක් කළේ.

දැන් ජාති පහක් හටගෙන තියෙනවා. රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ. දැන් ටිකක් නුවණින් භොයන්න දෙයක් තියෙනවා. ඇහෙන්නේ දැකීම ගැන දැනට විමසමු අනිත් ඒවා ටිකක් පැත්තකින් තියලා. ඇහෙන්නේ දකින මොහොතේ දී ඇත්තටම සිදුවෙන්නේ මොකක්ද? දකිනවා කියන එක, නැත්නම් පෙනෙනවා කියන එක. පෙනෙන්නේ මොනවාද? පොදුවේ ගත්තොත් රූප. ඒකට ඇහැ උපද්දලා දෙන වර්ණ රූපයක් කියලා කියන්න පුළුවන්. ඒවාට වර්ණ කියලාත් ඕනේ නම් කියන්න පුළුවන්. පෙනෙන්නේ මොකෙන්ද? ඇහෙන්නේ. එතකොට ඔය දෙක රූප ස්කන්ධයට වැටෙනවා. ඇහැයි, රූපයයි දෙක රූප ස්කන්ධය.

ඔය විදියට ඇසීම ගත්තොත් රූප ස්කන්ධයට වැටෙන්නේ කනයි, ශබ්දයයි. ඇහුනේ ශබ්දය. මොකෙන්ද ඇහුනේ? කනෙන්. දැන් ඔය දෙකම අපි දන්නවා. ඒ දෙකට කියනවා රූප ස්කන්ධය කියලා. ගඳක්

සුවඳක් දූනෙන කොට දූනෙන්නේ ගඳ-සුවඳ. මොකෙන්ද දූනුනේ? නාසයෙන්. මෙතන රූප මොනවාද? නාසයයි ගඳ-සුවඳයි. රස දූනෙන කොට දූනෙන්නේ රස. දූනෙන්නේ මොකෙන්ද? දිවෙන්. එතන රූප ස්කන්ධය දිවයි රසයි. ස්පර්ශයක් දූනෙන කොට ශරීරයයි, ගැටෙන දෙයයි - ඒ දෙකට කියනවා රූප ස්කන්ධය කියලා. ඕකටම නේද ඊළඟට අපි රූප ස්කන්ධය, රූප උපාදාන ස්කන්ධය කියලා කියන්නේ? ඔය කියන රූප නේ? මම මේ කියන්නේ ඔයගොල්ලෝ දන්න දේවල්. මම මොකුත් උගන්නනවා නෙවෙයි. එතකොට ඔතන කියපු ඇහැ, කන, නාසය, දිව, ශරීරයට අපි කියනවා අප්ඤ්ඤා රූප කියලා. රූප ස්කන්ධයේ ඉතුරු ටික වෙන්නේ රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, පොට්ඨබ්බ. ඒවාට කියනවා බාහිර රූප කියලා. අප්ඤ්ඤා ආයතනයයි, බාහිර ආයතනයයි. අප්ඤ්ඤා රූපයි, බහිද්ධ රූපයි කියලා කියනවා. මේ තවමත් කියන්නේ ඔයගොල්ලෝ කියන ටික. එහෙම නේද දන්නේ? වැරදිද කියලා පස්සේ බලමු. ඉස්සෙල්ලා දන්න ටික කියන්න එපැයි.

ඊළඟට ඔය නිසා විඤ්ඤාණය හටගන්නවා. ඇහැයි රූපයයි නිසා වක්ඛු විඤ්ඤාණය. කනය ශබ්දයයි නිසා සෝත විඤ්ඤාණය. නාසයයි ගඳසුවඳයි නිසා ඝාන විඤ්ඤාණය. දිවයි රසයි නිසා ජීව්හා විඤ්ඤාණය. කයයි ස්පර්ශයයි නිසා කාය විඤ්ඤාණය. අපි මනස ටිකක් පැත්තකින් තියලා මේ පහ ගැන මුලින් විමසමු. එතකොට ඔන්න විඤ්ඤාණයත් පහළ වුණා.

දූන් රූප ස්කන්ධය සහ විඤ්ඤාණ ස්කන්ධය තියෙනවා. ඔය තුනට ස්පර්ශය කියනවා නේ. එතකොට ස්පර්ශය නිසා වේදනාවක් හටගන්නවා. දූන් වේදනාවත් ආවා. ඊළඟට සංඥාවකුත් තියෙනවා. රූප සංඥා, ශබ්ද සංඥා, ගන්ධ සංඥා, රස සංඥා, පොට්ඨබ්බ සංඥා. ඊළඟට මේවා ගැන චේතනා ටිකකුත් ආවා. රූප සංචේතනා, ශබ්ද සංචේතනා, ඝාන සංචේතනා, රස සංචේතනා, පොට්ඨබ්බ සංචේතනා. ඒවාට තමයි කෙටියෙන් සංඛාර කියන්නේ. දූන් මේ කියන දේවල් හරිද වැරදිද කියලා අපි විමසලා බලමු. මම කිව්වාට විශ්වාස කරන්න එපා කියලා මම කියලා තියෙනවා නේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ එහෙමයි දේශනා කරලා තියෙන්නේ. කවුරුවත් කිව්වාට ඒක ඇත්ත කියලා ගන්න එපා. තමන් නුවණින් හොයන්න ඕනේ. කාටවත් සම්මාදිට්ඨිය දෙන්න බැහැ. සම්මාදිට්ඨිය තම තමන් ඇති කරගන්න ඕනේ. සම්මාදිට්ඨිය ඇති කරගත්තොත් තමයි දහමෙන් ප්‍රයෝජනය ගත්තා වෙන්නේ. ඒ සඳහා තමයි අපි මේ සාකච්ඡා පවත්වන්නේ.

එතකොට ආයතන වැඩකරන කොට පඤ්චලපාදාන ස්කන්ධ හැදෙන හැටි දැක්කා. මම මුලින් ඇහුවේ කොහෙද පඤ්චලපාදාන ස්කන්ධය තියෙන්නේ, කොහෙද හටගන්නේ කියලා අහපු ප්‍රශ්නයට උත්තරය - ආයතනයක් වැඩකරන කොට. දැන් අපි දන්න ටික තමයි ඔය කිව්වේ. දන්න ටිකයි, අත්දකින ටිකයි දැන් වෙනම හොයාගන්න ඕනේ. අපි ඇත්තටම අත්දකින්නේ මොකක්ද? දැනගෙන තියෙන්නේ මොනවාද? කියන ටික හොයන්න ඕනේ. දැකීම වෙද්දී ඇත්තටම අත්දකින්නේ මොකක්ද? ඇසීම වෙද්දී ඇත්තටම අත්දකින්නේ මොකක්ද? නාසය වැඩකරද්දී ඇත්තටම අත්දැකීම මොකක්ද? අපි එකතු කරපු ටික මොකක්ද? කියන ටික වෙන් කරගන්න ඕනේ. ඕක දැනගන්න උදව් කරන්න තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දහම දේශනා කරන්නේ.

මෙනත දී නුවණක් එන්න ඕනේ ලෝකය කියන්නේ අපි එකතු කරපු ටිකක් මිසක් අත්දකපු එකක් නෙවෙයි කියන කාරණාව. දුක කියන එකක් අපි එකතු කරපු, සකස් කරපු ටිකක් වෙන්න ඕනේ. නැත්නම් රහත්වෙන්න බැහැ නේ. අත්දකින එකක් නම් අපිට වෙනස් කරන්න බැහැ නේ. අපි එකතු කරපු ටිකක් නම් අපිට එකතු නොකර ඉන්න පුළුවන්. අපි මෝඩකමින්, අවිද්‍යාවෙන් එකතු කරපු ටිකක් තියෙනවා නම් ඒ ටික එකතු නොකර ඉන්න පුළුවන් නේ අවිද්‍යාව දුරු වුණ දවසට.

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා අවිද්‍යාව තියෙනකම් අපි ලෝකයක් හදනවා. ඒ තමයි ලෝකයයි, ලෝක සමුදයයි. සමුදය දුරුවුණ දවසට එලය හදන්නේ නැහැ. එතකොට දුකයි, සමුදයයි පෙන්නනවා. සමුදය දුරුවුණ දවසට දුක හදන්නේ නැහැ. දුක කවුරුවත් හදන එකක් නෙවෙයි, අපේ මෝඩකමට හදාගත්ත එකක්.

එහෙනම් පඤ්චලපාදාන ස්කන්ධය කියන්නේ ඇත්ත ඇති හැටි ද, අපේ මෝඩකමට හදපු ඒවාද? මෝඩකමට හදපු ටිකක්. එතකොට ඒ හැදුවේ කොහොමද කියලා හොයාගත්තොත් මෝඩකම නැති වුණ දවසට ඕවා හදන්නේ නැතුව ඉදියි. එදාට දුක උපද්දන්නේ නැහැ. එදාට දුක නිරෝධය කියලා කියන්න පුළුවන්. අඩුතරමින් මේ ගැන නුවණක්වත් එයි. දුකයි, සමුදයයි, නිරෝධයයි ගැන නුවණක් එයි. එදාට සම්මාදිට්ඨිය පහළවුණා කියලා කියන්න පුළුවන්. කාගෙන්වත් අහලා නෙවෙයි, තමන්ට ප්‍රත්‍යක්ෂ වෙයි.

බුදුරජාණන් වහන්සේ ධර්මය දේශනා කරනවා නමුත් ඒක ලෝකයාට දකින්න ශක්තිය නැහැ. බුදුරජාණන් වහන්සේ සර්වඥතා ඥානයෙන් අවබෝධ කරලා චතුරාර්ය සත්‍ය දේශනා කරනවා. දුක කියලා දෙයක් තියෙනවා, දුකට සමුදයක් තියෙනවා, දුකට නිරෝධයක් තියෙනවා, නිරෝධ කරන මාර්ගයක් තියෙනවා. මේක පෙර නොඇසූ විරූ ධර්මතාවයක් කියලාමයි දේශනා කරන්නේ. පෙර නොඇසූ විරූ ධර්මතාවය අවබෝධ කරගන්න නම් අපි අහලා තියෙන ටික අයිත් කරගන්න වෙනවා. අපි දන්න ටික අයිත් කරලා බුද්ධ දේශනාව විමසුවොත් පෙර නොඇසූ විරූ ධර්මතාවය අවබෝධ වෙයි. අපි දන්න ටිකට ගලපන්න ගියොත් තව මොනවා හරි ටිකක් දැනගනියි, නමුත් දහම දකින එකක් නම් නැහැ. සම්මාදිට්ඨිය ඇතිවෙන එකක් නැහැ. බුදුරජාණන් වහන්සේම දේශනා කරනවා පුබ්බේ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු කියලා. පෙර නොඇසූ විරූ ධර්මතාවයක් මේ දේශනා කරන්නේ. ඉතින් අපි දන්න ටිකට ගැලපුවොත් දහම අවබෝධ වෙයිද කියලා නුවණින් විමසන්න.

බුදුරජාණන් වහන්සේ ලස්සණට පෙන්නනවා අපි දනට දන්න ටික. ඊළඟට කියනවා ඔන්න ඕකට තමයි දුක කියන්නේ කියලා. අපි දනට රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ ගැන දන්නවා. ඒවාට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා කෙටියෙන් කියනවා නම් මේක තමයි දුක - සංඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානකකුධා දුකා කියලා. නමුත් අපට පෙනෙන්නේ නැහැ මේවා දුකයි කියලා. අපට පෙනෙන්නේ මේවායේ ආස්වාදය. අභිනන්දනී, අභිවදනී, අජ්ඣේදනාසාය තිට්ඨති - නන්දනා කරනවා, ඒවා ගැන කතා කරනවා, ඒවායේ බැස ගන්නවා.

දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ ධර්මය දේශනා කරන්නේ මේ ලෝකයා දන්න මට්ටමේ ඉඳලා ඇත්ත ඇතිහැටි දකින තැනට ගෙනියන්න. යථාභූත ඥානය සම්මපඤ්ඤාවෙන් දකින්න පුරුදු කරන්න තමයි ධර්මය දේශනා කරන්නේ. එතකොට මතක තියාගන්න ධර්මය දේශනා කරන්නේ ලෝකයා ඉන්න මනසකට, මට්ටමකට. එතකොට ධර්මය දේශනා කරන්නේ ඒකෙන් මිදිලා ඇත්ත ඇතිහැටි දකින තැනට යන්න. ඒ නිසා තමයි කියන්නේ මේ ලෝකයා ඇත්ත කියලා හිතන දෙය රහතත් වහන්සේට බොරුවක්. ලෝකයාට බොරුව රහතත් වහන්සේට ඇත්ත. දැන් මේ බවත් මතකේ තියාගන්න. මේ වගේම සූත්‍රයක ඒක සඳහන් වෙනවා. බුද්ධ දේශනාවක්. මේවායේ ඉඳන් දහම හෙවිවේ නැත්නම් දහම

තේරුම්ගන්න බැහැ. අපි දන්න එකට ගලපන්න ගියාට හරියන්නේ නැහැ. අපි දන්න බොරුවටම දහමක් ගලපන්න හදනවා. එහෙම කරන තාක් කල් දහම දකින්න බැහැ. මෙතන තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ ගැන ශ්‍රද්ධාව පිහිටන්න ඕනේ. අපි නොදන්නා දහමක් මේ දේශනා කරලා තියෙන්නේ කියලා. අපි දන්න දෙය හරි නම් අපි රහත්වෙන්න එපැයි. එහෙම නොවුණු මේ ලෝකයා ගැන අනුකම්පාවෙන් තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ ධර්මය දේශනා කරන්නේ. මේ දුකේ වැටිලා ඉන්න ලෝකයා දුකේ ඉන්නවා කියලා දන්නේ නැහැ.

එතකොට දැන් අපි ලෝකය කියන්නේ මොකක්ද කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ විස්තර කරනවා. අපි දැනට දන්න ටික තමයි ලෝකය කියලා කියන්නේ. ඔය ටිකට කියනවා පඤ්චලපාදාන ස්කන්ධය කියලා. රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ කියන පහට තමයි ලෝකය කියලා කියන්නේ. මේ පහෙන් අමතරව ලෝකයක් තියෙනවාද කියලා බලන්න. ලෝකයට අයිති කිසිම දෙයක් තියෙනවාද ඔය පහට අහු නොවෙන? තමන් දන්න ලෝකය කියන්නේ එක්කෝ රූපයක්, නැත්නම් වේදනාවක්, නැත්නම් සංඥාවක්, නැත්නම් සංඛාරයක්, නැත්නම් විඤ්ඤාණයක්. තියෙන දෙය කියන්නේ රූපයක්. එතකොට රූප ස්කන්ධයට අහුවෙලා. විදින දෙය කිව්වොත් වේදනා ස්කන්ධයට අහුවෙලා. දන්න දෙය කිව්වොත් සංඥා ස්කන්ධයට අහුවෙලා. හිතන දෙය සංඛාර ස්කන්ධයට අහුවෙලා. චේතනා ටික. දනුවත් වෙලා තියෙන දෙය විඤ්ඤාණ ස්කන්ධයට අහුවෙලා. මොනවා හරි දන්නවා නම් විඤ්ඤාණයෙන් නේ දනුවත් වෙලා තියෙන්නේ. දැන් ඔය පහ තමයි ලෝකය කියලා කියන්නේ. සමහරු හිතාගෙන ඉන්නවා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළේ වෙන ලෝකයක් ගැන කියලා. අපේ ලෝකය වෙන එකක් කියලා. එහෙම හිතන එක මුළාවක්. දහම නොදන්නාකම. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළේ අපි දන්නා, අපි ඉන්න, අපි විශ්වාස කරන ලෝකය ගැනමයි.

දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නනවා ඔය ලෝකයා ඉන්න තත්වය. ඒ ටික හොඳට විස්තර කරගෙන යනවා ඒවායේ ඇත්ත ඇතිහැටි දකින තාක්කල්. ඇත්ත ඇතිහැටි දැක්කොත් ඕවායේ සමුදය දකිනවා - මේවා හටගත්තේ කොහොමද කියලා. සමුදය දැක්කොත් නිරෝධය පෙනෙනවා. මේ සමුදය තියෙනකම් නේ ඔය ටික තියෙන්නේ. සමුදය නැතිවුණ දවසට නිරෝධය - ඔය පහට උපදින්න

බැහැ. ඒකට කියනවා ලෝක නිරෝධය කියලා. ලෝකයයි, සමුදයයි, නිරෝධයයි.

එහෙනම් ඒ සඳහා මාර්ගයක් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරලා තියෙනවා. ඔය හතර දැනගන්නොත් සම්මාදිට්ඨිය ඇතිවෙනවා. එහෙනම් දැනට අපි දන්න ටික ඔක්කෝම අයිති වෙන්නේ ලෝකයට. ලෝකය කියන්නේ දුකයි කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා. එහෙනම් අපි දන්න ටික දුක. අපි සැප කියලා හිතන් ඉන්න එක වෙනම කතාවක්. අපි මේ ලෝකය ගැන මොනවා හරි දන්නවා නම් ඒ තමයි දුක. අපි ඒවා භාරඅරන් ඉන්නේ. ඒවා අපි උපාදාන කරලා ඉවරයි. අපට කිසිම රූපයක් ගැන දැනගන්න බැහැ උපාදාන නොකර, ඒවා පිළිගන්නේ නැතුව, ඒවා භාරගන්නේ නැතුව. අපි දැන් ඉන්න මට්ටමේ ඇත්ත ඇතිහැටි දකින්න තමයි මුළු ධර්මයම, මුළු ත්‍රිපිටකයම තියෙන්නේ. ඒ ඇයි? අපි ඇත්ත දැකලා නැති හින්දා. අපි රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණයේ ඇත්ත දැකලා නැහැ. යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතො කියන මට්ටමට දැකලා නැහැ. ඇත්ත ඇතිහැටි සමාස්ප්‍රඥාවෙන් ඒ විදියට දැකලා නැහැ. ඒක දකින්න උදව්වෙන්නමයි මේ දහම තියෙන්නේ.

ඒ දහම කියලා දෙන්න තමයි බුදුකෙනෙක් පහළවෙන්නේ. ඇත්ත ඇතිහැටි නො දන්නකමින් අපි දුකට අනුවෙලා. මේ ගැන බුදුරජාණන් වහන්සේ සර්වඥතා ඥානයෙන් අවබෝධ කරනවා. අවබෝධ කරලා මේ සසරේ යන සත්වයා ගැන අනුකම්පාවෙන් දහම දේශනා කරනවා. මේ අදහස් ටික ගැන දැන් අපි ටිකක් විමසමු.

දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ රූපය ගැන හුඟක් දේශනා කරලා තියෙනවා. සතරමහා ධාතු වශයෙන්, එකොළොස් ආකාරයෙන්, රූපය හටගන්නේ අවිද්‍යා, කර්ම, තණ්හා, ආහාර වලින් කියලා තියෙනවා. රූප සංඛතයි, හේතුප්‍රත්‍යයෙන් හටගන්නේ, පටිච්ච සමුප්පන්නයි, ඇසට අරමුණු වෙන රූපය හැරෙන්න ඉතුරු ටික අනිදස්සනයයි කියනවා. අප්ඤ්ඤා ආයතන - ඇහැ, කන, නාසය, දිව, කය කවදාවත් දකින්නත් බැහැ, දැකලාත් නැහැ, අනාගතයේ දකින්නත් නැහැ කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා. අපට මේ ඇත්ත පෙනෙන්නේ නැහැ. අපි අතින් පැත්තටයි හිතාගෙන ඉන්නේ. අපි ඇහැ, කන, නාසය, දිව, කය දැකලා තියෙනවා කියලයි හිතාගෙන ඉන්නේ. ඒ ලෝකයා හිතන විදිය. නමුත් බුදුකෙනෙක් පෙන්නන්නේ

ඇත්ත ඇතිහැටි. එතකොට ඇත්ත දකින්න අපේ ප්‍රඥාව මදි. ඒ ප්‍රඥාව හදාගන්න තමයි දහම තියෙන්නේ.

ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නනවා රහතන් වහන්සේ ආයතන හය පරිහරණය කිරීමේ දී වෙන්වේ මොකක්ද කියලා. දැකීම, ඇසීම, දැනීම, දැනගැනීම - ඔය කරුණු හතර විතරයි. දිවිය, සුභ, මුඛ, විඤ්ඤාන⁵. එතකොට ඇත්තටම අත්දකින්න පුළුවන් ඔව්වරයි. අපි මේ වෙනකම් අත්දකලා තියෙනවා නම් අත්දකලා තියෙන්නේ ඔව්වරයි - දැකීම, ඇසීම, දැනීම, දැනගැනීම. ඔය ටික තමයි ඇත්ත ඇතිහැටි. ඔය ටික ආසුව නෙවෙයි. ආසුව නිසා දන් එකතු කරනවා. පෙර ඇසුර උදව් වෙනවා දන් අලුතෙන් තව ටිකක් හදලා එකතු කරන්න. අපි දන් ඉන්න මට්ටමේ ආසුව ගොඩක් තියෙනවා - කාමාසුව, භවාසුව, දිට්ඨාසුව, අවිජ්ජාසුව. මේවා උදව්වෙනවා අලුතෙන් නැවත නැවත පඤ්චඋපාදාන ස්කන්ධම හදන්න.

දන් පඤ්චඋපාදාන ස්කන්ධ කියන්නේ ඇත්ත ඇතිහැටි ද, අපි හදන දෙයක් ද? අපි හදන දෙයක්. දැකීම, ඇසීම, දැනීම, දැනගැනීම විතරයි ඇත්ත ඇතිහැටි. දැකීමට අමතරව රූපයක් තියෙනවා කිව්වොත් ඒක අත්දකපු එකක් නෙවෙයි, අපි හදපු එකක්. ඕක හොඳට තේරුම්ගන්න ඕනේ. දන් දැකීමේ සිද්ධිය වෙන්න, දකින්න නම් ඇහැයි රූපයයි තියෙන්න ඕනේ. ඇහැ අභ්‍යන්තරයි, රූපය බාහිරයි. ඇහැයි රූපයයි තිබුණොත් තමයි දැකීම වෙන්වේ. කවුද ඕක කිව්වේ? තමන් අත්දකකා ද, කවුරුහරි කිව්වා ද? අත්දකින්න පුළුවන් දැකීම විතරයි. දැකීම තමයි ඇත්ත ඇතිහැටි. ඒ වුණාට අපට දැකීම නිසා ඇහැකුයි රූපයකුයි තියෙනවා. අපි අහලා තියෙනවා ඇහැයි රූපයි නැතුව දකින්න බැහැ කියලා. දන් එතකොට අපේ මට්ටමට ඇහැක් තියෙනවා. ඇහැටයි, ඇහෙන් දකින එකටයි අපි රූපය කියලා කියනවා. ඔය දෙක දානව රූප ස්කන්ධයට.

දන් රූප ස්කන්ධයේ ඇත්ත දකින්න බුදුරජාණන් වහන්සේ වැඩ පිළිවෙලක් දෙනවා. එක එක විදියට ඇහැ ගැන, රූප ගැන බලන්න කියනවා ඒවායේ ඇත්ත ඇතිහැටි අපි නොදන්න නිසා. අනිත් පැත්තට කියනවා ඕවා භාරගත්තා නම් ඔය දුක භාරගත්තා කියලා. ඇත්ත ඇතිහැටි දැක්ක දවසට රූපයයි, රූප සමුදයයි පෙනෙයි. නැත්නම් ලෝකයයි, ලෝක සමුදයයි. ඒ එක්කම නිරෝධ පැත්තත් පෙනෙයි. එදාට සම්මාදිට්ඨිය ඇතිවෙයි.

⁵ බාහිය සූත්‍රය - බුද්දකනිකාය, උදානපාළි, බොධිවර්ගය

දැන් ඇහූ කියන එක අපිට තියෙනවා. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා ඇහූ කියන එක අනිදස්සනයි කියලා. ඒ කියන්නේ කවදාවත් දකින්න බැහැ. අතීතයේ දෑකලාත් නැහැ, මේ මොහොතේ දකින්නත් බැහැ, අනාගතයේ දකින්නත් නැහැ. එහෙනම් අපි ජීවිතයට ඇහූ දෑකලා නැහැ. කවදාවත් අත්දෑකලා නැති ධර්මතාවයක් ඇහූ කියන එක. හැබැයි අපි විශ්වාස කරනවා ඇහූත් තියෙනවා කියලා. ඇහූ කියන කොටම අපිට රූප සටහනක් සිහිවෙලා ඉවරයි.

දැන් නුවණින් හොයන්න කොහොමද ඇහූ තියෙනවා කියලා දැනගත්තේ? දැකීම නිසා ඇහූ තියෙනවා කියලා අපි භාරඅරන් තියෙනවා. එහෙනම් දැකීමට අමතරව අපි ඇහූත් පනවලා තියෙනවා. දැකීමට අමතරව අපි රූපයක් පනවලා තියෙනවා. දැකීමේ සිද්ධියේ ඇහූකුයි රූපයකුයි නැහැ. අත්දකින්නේ දැකීම විතරයි. දැකීමට වැයවෙන හිතට දැක්කා කියලා දැනගන්නවා හැරෙන්න වෙන වැඩක් බැහැ. දැකීම සඳහා හිතක් ඉපදුනා නම්, ඒ හිතට පුළුවන් දැක්කා කියලා දැනගන්න විතරයි. ඒ හිතට බැහැ ඇහූකුයි රූපයකුයි තිබුණා කියලා කියන්න. ඒ හිත දන්නේ දැක්කා කියලා විතරයි.

තව විදියකට ගත්තොත් - අහන්න හිතක් හැදෙනවා නේ. අපි කියනවා කනයි, ශබ්දයයි හින්දා තමයි ඇහුනේ කියලා. දැන් අහන එක තමයි හිත අත්දකින්නේ. හිතට කන පෙනෙන්නේ නැහැ, ශබ්දය ඇහෙනවා විතරයි. කන නිසා උපදින හිතට ශබ්දය ඇහෙන එක විතරයි කරන්න පුළුවන්. ඒ හිතට රූප දකින්න බැහැ. කන කියන්නේ රූපයක් නේ. එහෙනම් ඒ ශබ්දය අහන හිතට කනක් දකින්න හැකියාවක් නැහැ. ඒ හිත ඉපදුනේ ඇසීම සඳහා විතරයි. ඇසීමේ හිතෙන් කන ගැන දැනගන්න බැහැ. ඇසීමේ හිතෙන් ශබ්දය ගැන දැනගන්නත් බැහැ. ඇසීම සඳහායි හිත පහළ වුණේ. එහෙනම් ඇත්ත ඇතිහැටි ඇසීම විතරයි. ඊට අමතරව අපි කනයි, ශබ්දයකුයි එකතුකරලා තියෙනවා.

දැන් ඒවා කවුද දැකීමේ, කොහෙන්ද ගෙනත් දුන්නේ කියලා හොයන්න ඕනේ. ඒක හොයන්න තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ මුළු ධර්මයම දේශනා කරන්නේ. අපි කන ගැන හිතන ටිකේ ඉඳන් ඇත්ත ඇතිහැටි වෙනකම් සියල්ලම දේශනා කරනවා. අපි හිතන ටිකත් දේශනා කරනවා. ඔය කන හැදිලා තියෙන්නේ ආභාරයෙන්, ලේ මස් නහර වලින් කියලා අපි හිතන එකේ ඉඳන් ඇත්ත ඇතිහැටි

වෙනකම්ම දේශනා කරනවා. ඇත්ත ඇතිහැටි පැත්තට යනකොට අපට තේරෙන්නේ නැහැ. ඔය කන කවදාවත් දැකලා නැහැ, දකින්නත් බැහැ, අනාගතයේ දකින්නෙත් නැහැ, අනිදස්සනයි කියන කොට ඒවා අපට තේරෙන්නේ නැහැ. සමායක්ප්‍රඥාව එනකොට අපි දන්න ටිකෙන් එහාට යන්න වෙනවා. අවිද්‍යා, කර්ම, තණ්හා, ආහාරයෙන් කන හැදිලා කියලා තියෙනවා. අවිද්‍යාව තියෙනකම් තමයි අපි දන්න කන භාරගන්නේ.

අපි හරි ආසාවෙන් කනක් හදලා භාරගත්තේ, ඒක දුකක් කියලා අපට පෙනෙන්නේ නැහැ. පළඟැටියා දුල්ල භාරගන්නවා වගේ. ඒකේ නියම ස්වභාවය දුක කියලා දන්නේ නැහැ. ඒක පෙන්නලා දෙන්නේ බුදු කෙනෙක්. ලෝකයාට ඔය ඇත්ත පෙනෙන්නේ නැහැ. ඒකයි ධර්මයක් පෙන්නලා දෙන්න බුදු කෙනෙක් ඕනේ වෙන්නේ. මේ පෙර නොඇසූ විරු ධර්මතාවයක් කියලා දුන් තේරෙනවා ද? අපි අත්දකින දෙයට අමතරව - දැකීමට, ඇසීමට, දැනීමට, දැනගැනීමට අමතරව හුඟක් දේවල් අපි එකතු කරනවා. ඒ එකතු කරන ඒවාට කියනවා ලෝකය කියලා. ඔය සකස් කරපු ලෝකය කෙටියෙන් ජාති තුනකට බෙදන්න පුළුවන් රූප, චිත්ත, වෛතසික කියලා. මේ තුනම ඇසීමට, දැකීමට, දැනීමට, දැනගැනීමට අමතරව පනවපු ඒවා.

තේරුම්ගන්න ඇසීමේ ක්‍රියාවේ කනක් නැහැ. අත්දකින්නේ ඇහෙන බව විතරයි. දැකීමේදී ඇත්තටම අත්දකින්නේ දකින බව. පෙනීමේ සිද්ධිය. ඇහැක් අත්දකින්නේ නැහැ. දකින කොට ඇහැ පෙනෙන්නේ නැහැ. කන, නාසය පෙනෙන්නේ නැහැ. දැකීමට අමතරව දැනගත්ත ටික පඤ්චළපාදාන ස්කන්ධ. නැත්නම් පඤ්චස්කන්ධ කිව්වත් ඒකමයි. දැකීමේදී රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ නැහැ. දැකීමේ තියෙන්නේ දැකීම විතරයි. වෙන මොකුත් නැහැ.

ඇසීමේ කෘත්‍යයේ දී රූප නැහැ. ඇසීමේ තියෙන්නේ ඇසීම විතරයි. නමුත් අවිද්‍යාවෙන් ඉන්න අපට කනකුයි, ශබ්දයකුයි දෙපැත්තක් තියෙනවා. නමුත් ඇත්ත ඇතිහැටි දැක්කොත් - සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතො - යථාභූත ස්වභාවය - ඇසීමේ තියෙන්නේ ඇසීම විතරයි. අපි එකතු කරපු ටිකට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා දුක කියලා. සංඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානකිත්‍යා දුකිනා. එහෙනම් ඇසීමට, දැකීමට, දැනීමට, දැනගැනීමට අමතරව අපි දුක සකස් කරනවා. පඤ්චළපාදාන ස්කන්ධය සකස් කරනවා. ඒ නිසා ලෝකයා දුකෙකි අඤ්ඤාණං.

දැනගත්ත ටික ආස්වාදයෙන් ගන්න නිසා දුක කියලා වත් දන්නේ නැහැ. අර පළඟැටියා ආස්වාදයෙන් දුල්ලට පනිනවා වගේ.

අපිත් ධර්මය කියලා ගොඩාක් ඉගෙනගෙන ඒ ටික ග්‍රහණය කරගෙන, උපාදානය කරගෙන ඉන්නවා. බුදුරජාණන් වහන්සේ ධර්මය දේශනා කළේ මොකටද කියන එක දන්නේ නැහැ. බුදුරජාණන් වහන්සේ ධර්මය දේශනා කරන්නේ අපි ඉන්න මට්ටමේ ඉඳලා දිට්ඨිමත්තං, සුතෙ සුතමත්තං, මුතෙ මුතමත්තං, විඤ්ඤාතෙ විඤ්ඤාතමත්තං වෙන්න. බාහියට දේශනා කළේ ඒක. දැන් තේරුම්ගන්න අපි ඉන්න තත්ත්වයෙයි, රහතන් වහන්සේගේ තත්ත්වයෙයි වෙනස. මේ දහම තේරුම්ගැනීම තමයි ලෝකයයි, ලෝක සමුදයයි, ලෝක නිරෝධයයි කිව්වත්, දුකයි, දුක්ඛ සමුදයයි, දුක්ඛ නිරෝධයයි කිව්වත්, පඤ්චඋපාදාන ස්කන්ධයයි, ඒකේ සමුදයයි, නිරෝධයයි කිව්වත්, පච්චයා-නිරෝධා කිව්වත් තියෙන්නේ. ඕක අවබෝධ කරගත්තොත් එයාට සම්මාදිට්ඨිය ඇතිවුණා කියනවා.

දැන් නැවත කච්චානගොත්ත සූත්‍රයට ආවොත් - ලෝක සමුදය කියන්නේ පඤ්චඋපාදාන ස්කන්ධයේ සමුදයට. පඤ්චඋපාදාන ස්කන්ධය හටගන්න හැටි ඇත්ත ඇතිහැටි සමයක්ප්‍රඥාවෙන් දැක්කොත් - අපිට ඕනේ හැටියට නෙවෙයි - ලොකසමුදයං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතො - 'සියල්ල නැත' කියන දෘෂ්ටිය නැතිවෙනවා. සබ්බං නත්ථී කියන දෘෂ්ටිය තිබුණා නම් ඒක නැතිවෙනවා.

දැන් අපි පඤ්චඋපාදාන ස්කන්ධය හටගන්න හැටි දැක්කා. දැකීමේ සිද්ධියේ ඇත්ත නොදන්නාකමට අපි පඤ්ච ස්කන්ධයක් හැඳුවා. ඇසීමේ, දැනීමේ, දැනගැනීමේ සිද්ධියේ ඇත්ත නොදන්නාකමට පඤ්ච ස්කන්ධයක් හැඳුවා. පඤ්ච ස්කන්ධය කියන්නේ රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ. ඇසීමේ සිද්ධියේ ඇත්ත ඇතිහැටි නොදන්නා කෙනාට ජාති පහක් තියෙනවා. ඇසීමෙන් වෙන් වූ ජාති පහක් තියෙනවා. ඇසීම කියන්නේ රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ නෙවෙයි. නමුත් ඇහෙන හින්දා අපි ඔය පහම හදාගෙන තියෙනවා. දැන් අපට නුවණක් තියෙන්න ඕනේ ඔය පහ අවිද්‍යාවෙන් හැඳුවේ කියලා. අපේ මෝඩකම නිසා, ඇසීමේ ඇත්ත නොදන්නාකමට, ඇසීම පිළිබඳව යථාභූත ඥානය නැතිකමට හඳුනා පහක් කියලා අපට තේරෙන්න ඕනේ. ඕක නිකම් අර වතුරට එබෙන බල්ලා මෝඩකමට වතුරේ බල්ලෙක් හැඳුවා වගේ නේද?

එහෙනම් දැන් සමුදය දකිනවා. ඇත්ත නොදන්නාකමට නේද, මුළාව හින්දා නේද ඔය පහ හැදුවේ. දැන් රූප හටගන්න තාක් කල් පඤ්චලපාදාන ස්කන්ධය නැහැ කිව්වොත්, කෙටියෙන් රූප නැහැ කිව්වොත් ඒක දෘෂ්ටියක් නේද? දැන් හටගන්න හැටි පෙනෙනවා. ඇහෙන කොට, දකින කොට ජාති පහක් හටගන්න කොට නැහැ කියන්නේ කොහොමද? එතකොට සමුදය සමයක්පුඤාවෙන් දකිනකොට නැහැ කියන්න බැහැ. හටගන්නවා. එහෙනම් ලෝකය නැහැ, නැහැ කිය කියා ඉඳලා දහම අවබෝධ වෙන්නේ නැහැ. 'මම' නැහැ, නැහැ කිය කියා ඉඳලා දහම අවබෝධ වෙන්නේ නැහැ. රූප තියෙනවා හැබැයි 'මගේ' නෙවෙයි කිය කියා ඉඳලා දහම අවබෝධ වෙන්නේ නැහැ. ගෙවල්, දරුවෝ, ශරීරය තියෙනවා 'මගේ' නෙවෙයි කියලා දෘෂ්ටිගත වෙලා කිව්වාට දහම අවබෝධ වෙන්නේ නැහැ. සක්කායදිට්ඨියට අනුවෙයි කියලා බයෙන් බොරුවට මගේ නෙවෙයි කියනවා. ඉතින් මෙෙහි භාවනාව කරන්න ගිහින් 'මම' කියන්න හොඳ නැහැ කියනවා. මේ දෘෂ්ටිගත වීමක් කියලා හොඳට නුවණින් දකින්න. නැවී දෘෂ්ටිය. තියෙන දෙය 'නැහැ' කියලා දෘෂ්ටිගත වෙනවා. මම නැහැ කියලා, මගේ නෙවෙයි කියලා, මගේ ආත්මය නෙවෙයි කියලා දෘෂ්ටිගත වෙනවා. ඒ ඇත්ත දැකීම නෙවෙයි. හිත රවට්ටා ගැනීම. ස්වයං මෝහනය.

සමයක්පුඤාව තියෙන කෙනාට ඔය ප්‍රශ්න එන්නේ නැහැ. සමුදය තියෙන තාක්කල් නැහැ කියන්න බැහැ. හටගන්නවා පෙනෙන කොට නැහැ කියන්න බැහැ. හැබැයි නුවණ තියෙන කෙනා සමුදය දකලා නිකම් ඉන්නේ නැහැ. සමුදය දකින කෙනාට පෙනෙනවා නිරෝධය. අවිද්‍යාව තියෙනකම නිසානේ ඕවා හටගන්නේ කියලා පෙනෙනවා. අවිද්‍යාව නැතිවුණ දවසට - රහතන් වහන්සේව මතක් වෙනවා - දැකීම, ඇසීම, දැනීම, දැනගැනීම තියෙනවා, නමුත් පඤ්චලපාදාන ස්කන්ධ හටගන්නේ නැහැ. ඒවා අපේ අවිද්‍යාවෙන්, මුළාවෙන් හදන ඒවා කියලා පෙනෙනවා. දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරපු අවිද්‍යා, කර්ම, තණ්හා, ආහාර කියපු ටික මතක් වෙනවා. අපි මේවායේ ඉන්න නිසා නේ පඤ්චලපාදාන ස්කන්ධ හදන්නේ. අවිද්‍යාව නැතිවුණා නම් පඤ්චලපාදාන ස්කන්ධ හදන්නේ නැහැ. එතකොට නිරෝධය පෙනෙනවා. තවම අවිද්‍යාව නැතිකරලා නෙවෙයි, හැබැයි නුවණක් එනවා අවිද්‍යාව නැතිවුණා නම් පඤ්චලපාදාන ස්කන්ධ සකස්වෙන්න, උපදින්න විදියක් නැහැ කියලා. අවිද්‍යාව තියෙනකම් උපද්දනවා. යම් දවසක අවිද්‍යාව දුරු වුණොත්? ඇසීම ඇසීමක් විතරක් වුණොත් පඤ්චලපාදාන ස්කන්ධ හදන්නේ නැහැ. දැකීම

දැකීමක් පමණක් වුණොත්, අවිද්‍යාව යෙදුනේ නැත්නම්, පඤ්චඋපාදාන ස්කන්ධ හදන්නේ නැහැ. පඤ්චස්කන්ධ හදන්නෙත් නැහැ.

අවිද්‍යාව නැතිවුණ දවසට පඤ්චඋපාදාන ස්කන්ධ හදන්නේ නැහැ. හැබැයි හදන අය ගැන බලන්න පුළුවන්. බල්ලා මෝඩකමට වතුරේ බල්ලෙක් ඉන්නවා කියලා හදාගෙන තියෙනවා, ඒ සිද්ධිය ගැන, බල්ලා මෝඩකමට හදාගත්තු රූපය ගැන අපට කතාකරන්න පුළුවන්. ඒ විදියට ඒ දෘෂ්ටියේ ඉන්න අය ගැන, ලෝකයා ගැන නුවණක් තියෙන අයට කතාකරන්න පුළුවන්. ලෝකයාගේ මානසිකත්වයෙන් කතාකරන්න වෙනවා. හැබැයි නුවණක් තියෙනවා ඔය අවිද්‍යාවෙන් හදපු දේවල් කියලා. ඔය අවිද්‍යාව මතම හදපු ලෝකයක් නේ කියලා ඇත්ත දකින කෙනාට නුවණ පිහිටනවා. අවිද්‍යාව නැතිවුණ දවසට ඔය ලෝකය උපදින්නේ නැහැ. එතකොට නුවණක් එනවා අවිද්‍යාව නැතිවුණ දවසට පඤ්චස්කන්ධ උපදින්නේ නැහැ කියලා. එතකොට නිරෝධය පෙනෙනවා.

නිරෝධය දකින කෙනා සබ්බං අන්ථි'ති කියලා දෘෂ්ටියක් තිබුණා නම් සා න භොති - ඒකට වැටෙන්නේ නැහැ. දැන් මේ දකින්නේ පටිච්ච සමුප්පාදයමයි. හටගන්න සහ නිරෝධ වෙන හැටියි. පච්චයා-නිරෝධා. එතෙ තෙ, කච්චාන, උභො අන්තෙ අනුපගම්ම මජ්ඣෙත තථාගතො ධම්මං දෙසෙති - එහෙම කියලා තමයි අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා, අවිජ්ජානිරෝධා සඞ්ඛාර නිරෝධො කියන්නේ. අන්ත දෙකට නොවැටී මජ්ඣෙත තථාගතො ධම්මං දෙසෙති.

පිළිතුර: මොහොතකට බලන කොට රූපයක් තියෙනවා, අහක බලන කොට ඒක නිරුද්ධ වෙනවා කියලා බැලුවාට ධර්මය අවබෝධ වෙයි ද? දකින ක්ෂණයේ රූපයක්, ඇහැක් තියෙනවා කියන්නේ පඤ්චඋපාදාන ස්කන්ධය හටගෙන. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ සමුදයයි ඵලයයි නුවණින් දකින්න කියලා. ඇතිවෙනවා නැතිවෙනවා කියලා නෙවෙයි බලන්න කියන්නේ. සමුදය හින්දයි හටගන්නේ, සමුදය නැත්නම් උපදින්නේ නැහැ කියලා. ඒ තමයි සම්මාදිට්ඨිය. හටගත්ත දෙය නැතිවෙනවා කියන එකෙයි, උපදින්නේ නැහැ කියන එකෙයි ලොකු වෙනසක් තියෙනවා. යෙ ධම්මා හෙතුප්පභවා තෙසං හෙතං තථාගතො ආහ - හේතුන් නිසා හටගත්ත දේවල් වල හේතු ටික බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නලා තියෙනවා. තෙසඤ්ච යො නිරෝධො - නිරෝධය කියන්නේ නැතිවෙලා යන එකක් නෙවෙයි. ක්ෂණයකට ඇතිවෙලා නැතිවෙන එකක් නෙවෙයි.

නිරෝධය කියන්නේ උපදින්නේ නැති එක. එවංවාදී මහා සමණෝ - එහෙමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නලා දෙන්නේ.

දැන් වෙනස පෙනෙනවා ද? එහෙනම් ඇතිවෙලා නැතිවෙනවා කියලා අනිත්‍ය බල බලා ඉඳලා හරියන්නේ නැහැ. පටිච්ච සමුප්පන්න බව දකින්න ඕනේ. මේ හේතූන් නිසා හටගන්නේ කියලා සමුදය දකින්න. ඊළඟට නිරෝධය - සමුදය නැත්නම් ඵලය හටගන්නේ නැහැ, උපදින්නේ නැහැ කියලා දකින්න. එදාට කියන්න පුළුවන් නැවත උපතක් නැහැ කියලා. පටිච්ච සමුප්පන්න බව අවබෝධ වුණ දවසට, අවිද්‍යාව සම්පූර්ණයෙන් දුරු වුණ දවසට, නැවත උපතක් නැති දවසක් එයි. අවිජ්ජායත්වෙව අසෙසවිරාගනිරෝධා - අවිද්‍යාව නිසා මෙහෙම හටගන්න නමුත්, අවිද්‍යාව ශේෂයක් නැතුව නිරුද්ධ වුණොත් එදාට සංඛාර උපදින්නේ නැහැ. සංඛාර හද හදා නැති කරනවා නෙවෙයි. උපදින්නේම නැහැ.

මෙතන පඤ්චඋපාදාන ස්කන්ධයම සංඛාර ගනයට වැටෙන්නේ කියලා තේරුම් ගන්න. හේතුප්‍රත්‍යයෙන් හටගන්න එල. සංඛාර විතරක් නෙවෙයි, රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ පහම සංඛාර (හේතු ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්) ගොඩක් - අවිජ්ජාපච්චයා සම්බාරා. එතකොට මුළු පටිච්ච සමුප්පාදයම අවිද්‍යාව නිසා හදන දෙයක්. පටිච්ච සමුප්පාදයේ මොනවාද කියෙන්නේ? විඤ්ඤාණය කියෙනවා, නාමරූපය කියෙනවා, සළායතනය කියෙනවා. සළායතනයත් හදලා කියෙන්නේ අවිද්‍යාවෙන්. ඇහැ, කන, නාසය, දිව, ශරීරය, මනසත් දැන් අවිද්‍යාවෙන් නේද හදලා කියෙන්නේ? පටිච්ච සමුප්පාදයේ අංග ටික ඔක්කෝම අවිද්‍යාවෙන් හදලා කියෙන්නේ. නාමරූපයත් අවිද්‍යාවෙන්. එස්සයත් අවිද්‍යාවෙන්. එස්සය කියෙන්න නම් ඇහැත් කියෙන්න ඕනේ, රූපයත් කියෙන්න ඕනේ, විඤ්ඤාණයත් කියෙන්න ඕනේ. එතකොට ඔය තුනම අවිද්‍යාවෙන් නම් හැදුවේ? දැකීමේ සිද්ධියේ ඕවා නැහැ ඇසීමේ සිද්ධියේ ඕවා නැහැ නේ.

ඇසීම ඇසීම විතරක් වුණොත්, දැකීම දැකීම විතරක් වුණොත්, ඇහැ කියෙයි ද, රූප කියෙයි ද, සළායතන කියෙයි ද, අජ්ඣන්ත ආයතන කියෙයි ද, බහිද්ධ ආයතන කියෙයි ද? දැන් ලෝක නිරෝධයක් පෙනෙනවා. ඒ පෙනෙන්නේ අවිද්‍යාව හඳුනාගත්තොත් විතරයි. නිකම්ම මේවා නැහැ කියන දිට්ඨියකින් නෙවෙයි. සබ්බං නත්ථි'ති කියන දෘෂ්ටිය නෙවෙයි දැන්. සමුදය කියෙනවා නම් ඵලය කියෙනවා, සමුදය යෙදුනේ නැත්නම්, අවිද්‍යාව යෙදුනේ නැත්නම්?

නිරෝධය, උපදින්නේ නැහැ. නූපදින ස්වභාවය. නිරෝධය කියන්නේ නැතිවෙලා යන එක නෙවෙයි, උපදින්නේ නැතිකම. දුක නැතිකිරීම නෙවෙයි නිරෝධය කියන්නේ. දුක නූපදින ගතිය. දුක තියෙනවා නම් සමුදය තියෙනවා, සමුදය තියෙනවා නම් දුක තියෙනවා. සමුදය නැතිවුණ දවසට? දුක නිරෝධය. උපදින්න හේතු නැහැ. උපදින්නේ නැහැ. හටගන්නේ නැහැ.

පිළිතුර: ඉස්සර කරපු අවිද්‍යාවෙන් දැන් සලායතන හැදෙනවා නෙවෙයි. ඕවා වරද්ද ගත්ත තැන්. දැන් අවිද්‍යාවෙන් දැන් සලායතන. අවිද්‍යාව නිසා නේ මේ පටිච්ච සමුප්පාදයේ අංග ටික තියෙන්නේ. මේ මොහොතේ ඇසීම ඇසීම බව දන්නේ නැති හින්දා නේද කනක් උපද්දන්නේ? මේ මොහොතේ දැකීම දැකීම පමණයි කියලා නොදන්නකම, සිහිය නුවණ නැති හින්දා නේද ඇහැක් ගැන කතා කරන්නේ? එතකොට ඕවා අතීත කර්මයෙන් ද නැත්නම් මේ මොහොතේ කර්මයක් ද? මේ මොහොතේ කර්මයක්. අවිද්‍යාවෙන් හදන පඤ්චඋපාදාන ස්කන්ධය. ඇසීම කියන එකේ අවිද්‍යාව මත තමයි ඇසීමට අමතරව අනිත් ඔක්කෝම ටික පනවන්නේ. ඇසීම කියන සිද්ධියේ කනක රූපයක් නැහැ. එතකොට අවිද්‍යාවෙන් තමයි කන හැදුවේ. හිත දැනගත්තේ ඇසීම විතරයි.

ඉතුරු ටික දම්මේ කොහෙන් ද? කනක් ගැන අහලා තියෙන හින්දා නේද කනක් දාගත්තේ? පෙර ඇසුරක් හින්දා. කවදාවත් කන ගැන මොකුත්ම අහලා නැත්නම් - නිකමට හිතන්න පොඩි ලමයෙක් ඉන්නවා කන කියන එක ගැන දන්නේ නැහැ. එයා කියයි මොනවාදෝ ඇහෙනවා කියලා. එයාට කනක් උපදින්නේ නැහැ. නමුත් ඇසීම අත්දකින්න පුළුවන්. ලමයාට ඔය ඇහෙන්නේ කනෙන් කියන මෝඩකම (ලෝකයාට නම් නුවණ) තවම දාලා නැහැ. පොඩි දරුවා කියලා රහත්වෙලා නෙවෙයි. ඕක වැරදියට ගන්න එපා. පොඩි දරුවාගෙන් අනුසය ධර්ම ටික තියෙනවා. පොඩි ලමයෙක් වෙලා ඉපදුනේ ගිය ජීවිතයේ තණ්හාව ඉතුරු කරගත්ත නිසා නේ. සංසාරයේ යන, හැංගිලා තියෙන කෙලෙස් ටික තියෙනවා ඒවා විද්‍යමාන නොවුණාට. මේවා නුවණින් ගන්න ඕනේ. පොඩි දරුවාගේ මනස පිරිසිදුයි කියලා ගන්න එපා. කනක් උපදින්නේ නැහැ කියලා මම උපමාවක් විතරයි ගත්තේ. ඒ මට්ටමෙන් පඤ්චඋපාදාන ස්කන්ධ හැදෙනවා. අපේ අවිද්‍යාවෙන් දැනුම වැඩිකරගත්ත මට්ටමට ලමයා තවම ඇවිල්ලා නැහැ.

පිළිතුර: හිත දැනගත්තේ කොහොමද කියලා මේ භොයන්නේ. කවුරුහරි අපට කියලා දීලා නැත්නම්, පෙර ඇසුරක් නැත්නම් යමක් ගැන දැනගන්න බැහැ. නමුත් ඇහෙන එක නොවී තියෙන්නේ නැහැ. ඇහෙනවා. හැබැයි ඇසීම ඇසීම පමණක් වෙන්නේ නැහැ අපි දන්නවා වැඩි හින්දා. දැන් අපි ඇහුනා කියලා නෙවෙයි දන්නේ, එළියේ ශබ්දයක් තියෙනවා, ඒකට අදාළ රූප තියෙනවා කියලා පඤ්චඋපාදාන ස්කන්ධ හද හදා යනවා.

ලෝකය ගැන අවබෝධ කරලා දෙන්න බුදුරජාණන් වහන්සේ මූලින් අපි දන්න ලෝකය ගැන විස්තර කරනවා. ලෝකයාට අයිති ඇස (අජ්ඣන්ත ආයතන) පුරාණ කර්මයක් කියලා දේශනා කරනවා. එකවරම මේවා නැහැ කිව්වොත් එක පැත්තකින් දෘෂ්ටිගත වෙනවා. 'නැත' කියන දෘෂ්ටියට පනිනවා. අනිත් පැත්තෙන් ඒ කියන දෙය පිලිගන්නේ නැහැ. මේ තියෙන ඒවා නැහැ කියන්නේ කොහොමද කියලා අපි අහනවා. මේ අල්ලන්න පුළුවන් දෙය නැහැ කියන්නේ කොහොමද කියලා දෘෂ්ටිගත වුණහම අහනවා. ඇත්ත දකින්න දකින්න තමයි ඕවා මූලාවෙන් හදපු දේවල් කියලා පෙනෙන්නේ.

බාහිරයේ කිසිම දෙයක් නැහැ, මේ ඔක්කෝම හිතෙන්මයි හදන්නේ කියන එකට කියනවා විඤ්ඤාණ වාදය කියලා. ඒ මතයේ තමයි හුඟ දෙනෙක් ඉන්නේ. ඒ නිසා තමයි මම මේ සූත්‍රය ගත්තේ. හිතෙන් හදපු ඇහැ, කන නැහැ කිව්වත් විඤ්ඤාණ වාදය. විඤ්ඤාණ වාදය තුළත් ඇත-නැත දෘෂ්ටි දෙකට වැටෙන්න පුළුවන්. සබ්බං අත්ථිති සබ්බං නත්ථිති කිව්වත් ලෝකයට අනුවෙලා. හිතෙන් හදපු එක තියෙනවා කිව්වත් දෘෂ්ටියක්, හිතෙන් හදපු එක නැහැ කිව්වත් දෘෂ්ටියක්, ඒක විඤ්ඤාණ වාදය. බාහිරයේ තියෙන දෙය තියෙනවා කිව්වත් දෘෂ්ටියක්, බාහිරයේ තියෙන දෙය නැහැ කිව්වත් දෘෂ්ටියක්, ඒක භෞතික වාදය. මේ තමයි ලෝකයා ඉන්න ඇත-නැත දෘෂ්ටි දෙක. එතෙ තෙ, උභෝ අන්තෙ අනුපගම්ම මජ්ඣෙක නථාගතො ධම්මං. දෙසෙති - ඔය අන්ත දෙකට නො පැමිණ තථාගතයන් වහන්සේ මැදින් ධර්මය දේශනා කරනවා.

බලන්න කොච්චර වටින දේශනාවක්ද මේ කච්චානගොත්ත සූත්‍රය. මුළු ධර්මයම ඔතන තියෙනවා. මේ දේශනා කරන්නේ පටිච්ච සමුප්පාදය. කෙනෙක් පටිච්ච සමුප්පාදය දැක්කා නම් ධර්මය දැක්කා වෙනවා. පටිච්ච සමුප්පාදයේ සමුදය - 'පච්චයා' පැත්ත අවිද්‍යාවෙන් නමුත් 'නිරෝධා' පැත්තේ අවිද්‍යාව ඉතුරු නැතුව නිරෝධ වුණොත්

අර ඔක්කෝම නිරෝධයි. උපදින්නේ නැහැ. නිරෝධයි කියන්නේ තියෙන එක නැතිවෙනවා නෙවෙයි. උපදින්න හේතු ටික නැතිවෙනවා. ඒකයි පව්වයා-නිරෝධා කියන දෙකෙන් විතරමයි මේ ධර්මතාවය පැහැදිලි කරන්න පුළුවන්. සමුදයයි-නිරෝධයයි කියන දෙකෙන්. වෙන මොකෙන් කියන්න ගියත් එක්කෝ ඇත, එක්කෝ නැත යන දෘෂ්ටියට වැටෙනවා. කච්චානගොත්ත සූත්‍රය හරි වැදගත් කියන්නේ මේ පිළිබඳව හොඳට පෙන්නන නිසා.

හේතු නිසාමයි ඵලයක් තියෙන්නේ. අපේ ඒ හැම ඵලයේම අවිද්‍යාව හේතු වෙලා. අපිට හම්බවෙන හැම ඵලයේම - රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ වෙන්න පුළුවන් - මේ පහ නේ සියල්ල - ඔය පහේම අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය වෙලා. ඇයි ඒ? දිට්ඨියේ දිට්ඨිමත්තං, සුතෙ සුතමත්තං, මුතෙ මුතමත්තං, විඤ්ඤාතෙ විඤ්ඤාතමත්තං කියන එක අපි දන්නේ නැහැ. එතන සිහිය නුවණ පිහිටලා නැහැ.

එතනින් නැවතුනොත් එහෙම ලෝකය හදන්නේ නැහැ, පඤ්චඋපාදාන ස්කන්ධ හදන්නේ නැහැ, පඤ්චස්කන්ධ හදන්නේ නැහැ. හැදුවේ නැත්නම්, ඉපදුවේ නැත්නම් ඒකට කියනවා නිවන කියලා. නිරෝධය කියලා.

දැන් මතක තියාගන්න මේ කියන්නේ පූර්ව ප්‍රතිපදාව එපා කියන එක නෙවෙයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ ඔතෙන්නට එන්න අනුක්‍රමයෙන් යන්න ප්‍රතිපදාවක් පෙන්නලා තියෙනවා. එකපාරටම ඔය ඇත්ත දකින්න අපට බැහැ. එහෙනම් ඉස්සෙල්ලා මනස නිවරණ වලින් යටපත් කරගන්න. නිවරණ වලින් යටපත් කරගන්න ඕනේ අපි ලෝකයට අයිති දේවල් උදව් කරගෙනමයි. 'මම නිදුක් වෙමිමා' කියලාමයි තරහා අඩුකරගන්න වෙන්නේ. අපි මේ ඉන්න තත්ත්වයෙන් පටන්ගන්න ඕනේ. එක පාරටම 'මම නැහැ' කියලා දෘෂ්ටිගත වෙලා මේක කරන්න බැහැ. තමන් ඉන්න මට්ටමේ ඉදන් යන්න වෙනවා. මගේ ශරීරය හැදිලා තියෙන්නේ කෙස්, ලොම්, නිය, දත් වලින් කියලා බලන්න වෙනවා. මොකද අපි ශරීරයේ බැසගෙන ඉන්නේ. එකපාරට මේ ශරීරයක් නැහැ කිව්වාට අපට එහෙම දකින්න ශක්තියක් නැහැ. එතෙන්නට එන්න අනුක්‍රමික ප්‍රතිපදාවක් තියෙනවා. කායානුපස්සනාව වඩන්න තියෙනවා රූපය ඉක්මවා යනකම්. රූපය පිරිසිදු දකිනකම්. අපි රූපය මෝඩකමට දූකලා තියෙන්නේ. මුළාවෙන් හදපු රූපයක් අල්ලගෙන අපි ඉන්නේ. ඒකයි කායානුපස්සනාව දීලා තියෙන්නේ.

කායානුපස්සනාව කරන්න ඕනේ මේ සම්මාදිට්ඨිය ඇතුළුව. එදාට වැඩෙන්නේ ආර්යය මාර්ගය. එතකොට මේ රූපය පැනෙව්වේ කොහොමද කියලා බලනවා. මම දැන් කිව්වා නේ ඇස් වහගෙන ශරීරය තියෙන ඉරියව්ව මතක් කරන්න කියලා. එතකොට හිතට හැඩයක් පෙනුනා නේද? ශරීරය තියෙන හැටි පෙනුනා නේද? ඒ පෙනුනේ ඇහැට ද, හිතට ද? හිතට. හිතට පෙනුන එක මොනවායින් හරි හැදිව්ව දෙයක් ද, නැත්නම් හිතේ ඇතිවෙන සිතුවිලි ස්වභාවයක් විතරද? ධම්ම. අපි මෝඩකමට හිතුවා නේද මොනවායින් හරි හැදිව්ව ශරීරය තියෙන්නේ මේ වගේ කියලා. දැන් හිතෙන් හදලා දැනගන්න එකේ ඇත්ත නො දන්නකමට - විඤ්ඤානෙ විඤ්ඤානමත්තං කියන එකේ ඇත්ත නො දන්නකමට, අපි භෞතික ශරීරයක් භාරගත්තා නේද? එතකොට මෝඩකමට ඕක හදලා ඉවරයි. කරන්න දෙයක් නැහැ. හැබැයි නීවරණ යටපත් කරගන්න ඒ තියෙන ශරීරය ගැන බලන්න වෙනවා.

තරභා හිතේ තියාගෙන ඇත්ත බලන්න ගියාට පෙනෙන්නේ නැහැ. ඇත්ත ආවරණය කරනවා. ඒවා නීවරණ ධර්ම. එතකොට නීවරණ ධර්ම යටපත් කරගන්න අපිට ලෝකයට අයිති පූර්ව ප්‍රතිපදාවේ භාවනා ටික කරන්න වෙනවා. ඒ නිසා ඒ භාවනා ඒ විදියටම කරන්න. එකක්වත් අඩුකරන්න එපා. මෙමක්‍රිය වඩන්න, දෙතිස් කුණපය වඩන්න, පිළිකුල, සක්මන - ඔය භාවනා ටික අනිවාර්යයෙන් කරන්න ඕනේ. ඒවා කරන්නේ නීවරණ ධර්ම යටපත් කරගන්න. විත්ත සමාධිය ඇති කරගන්න. විත්ත සමාධිය ඇති කරගෙන නිකම් ඉන්න බැහැ.

ඊටපස්සේ වැඩක් තියෙනවා. මේ 'පච්චයා-නිරෝධා' ධර්මතාවය හොඳට විමසන්න ඕනේ. සමුදය ධර්මයයි, නිරෝධ ධර්මයයි. මේ සමුදය තියෙනකම් නේ ඕවා හටගන්නේ. මේ සමුදය නැතිවුණොත් හටගන්න බැහැ. උපදින්න බැහැ. නිරෝධය.

එතකොට ඕක පඤ්චඋපාදාන ස්කන්ධයටම පෙන්නන්න ඕනේ. කායානුපස්සනාව තියෙන්නේ රූපයට පමණයි. වේදනාවට, සංඥාවට, සංඛාරයට, විඤ්ඤාණයටත් ඕක පස්සේ කරන්න තියෙනවා. ඉස්සෙල්ලා දැනගන්න හැම රූපයකටම කායානුපස්සනාව වඩන්න. 'ඔය හිතෙන් හදපු රූපය නේ එළියෙන් තිබ්බේ. ඔය මෝඩකමට නේ' කියලා පෙන්නන්න. හිතේ හදපු දෙය හිතෙන් හැඳුවා කියලා දන්නේ නැතුව එළියේ එකක් අවිද්‍යාවෙන් භාරගත්තා. ඔච්චරයි. අර වතුරට එබෙන බල්ලා වගේ අපේ මෝඩකමට නේ මේ හිතේ හදපු එක

එළියේ තියෙනවා කියලා භාරගත්තේ. වෙන වචන මොකුත් දාන්නේ නැතුව ඔය ටික කරන්න කො. ඕක තමයි කායානුපස්සනාවේ ගැඹුර - විදර්ශනය පැත්ත. කායානුපස්සනාවේ ලෝකයට අයිති පැත්ත තමයි මේ කය හැදිලා තියෙන්නේ මෙහෙමයි, කියලා අපි කය පිළිඅරගෙන කරන ටික. කය හටගත්තේ මෙහෙමයි, ඔය සමුදය යෙදුනේ නැත්නම් කය උපදින්න බැහැ කියලා පෙන්නන එක විදර්ශනය. කය ඉක්මවා යන, රූපය ඉක්මවා යන, ලෝකය ඉක්මවා යන දැක්ම.

ඇහැ නැතුව දකින්න පුළුවන්, කන නැතුව අහන්න පුළුවන් කියන්නේ ධර්මයේ ගැඹුරු තැනක්. රහතන් වහන්සේ දකිනවා, අහනවා, දූනෙනවා, දූනගන්නවා. හැබැයි සළායනන උපද්දවන්නේ නැහැ. අවිද්‍යාවෙන් උපද්දන පටිච්චසමුප්පාදයේ එකක්වත් උපද්දන්නේ නැහැ. රහතන්වහන්සේට පටිච්චසමුප්පාදයක් නැහැ.

ඉතින් ඔය නුවණ නිකම් එන්නේ නැහැ. ඒකයි දහමක් අහලා නුවණින් දූකලාම ගන්න ඕනේ දැක්මක් කියලා කියන්නේ - සම්මාදිට්ඨිය කියන එක. ඒ නිසාමයි මේ ශාසනයෙන් තොර මාර්ගඵල නැහැ කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ සිංහනාදයක් පවත්වන්නේ. මොන භාවනාව කළත්, මොන බලයක් ලබාගත්තත්, මොන සෘද්ධිබල පෑවත්, සෝවාන් වෙන්න නම් බැහැ මේ දහම අහන්නේ නැතුව, පටිච්චසමුප්පාදය දකින්නේ නැතුව, සම්මාදිට්ඨිය ඇති කරගන්නේ නැතුව. නැවත නුපදීම, නිරෝධය දැකීමමයි සම්මාදිට්ඨිය කියන්නේ.

මේ දහම ගැඹුරුයි හැබැයි දකින්න බැරිත් නැහැ. දැක්කොත් අනිවාර්යයෙන් මැරෙන්න කලින් සෝවාන් වෙනවා. ඒක බුදුරජාණන් වහන්සේ දීලා තියෙන සහතිකයක්. හැබැයි සම්මාදිට්ඨිය මොකක්ද කියලා සම්මාදිට්ඨියෙන්ම දකින්න වෙනවා. සම්මාදිට්ඨිය ආවා කියන්නේ ඵල ලැබුවා නෙවෙයි, රහත්වුණා නෙවෙයි. මාර්ගය උපද්දවා ගන්න සුදුසුකම ලැබුවා විතරයි. දැන් කාගෙන්වත් අහන්න ඕනේ නැහැ කරන්න ඕනේ භාවනාව මොකක්ද කියලා. හරි දැක්ම එනකොට න කඞ්ඛිති න විචිකිච්ඡති - සැකසංඛා නැතිවෙනවා. මාර්ගයත් බුදුරජාණන් වහන්සේ කියලා දීලා තියෙනවා. මේ ආයතන පිරිසිදු දකින්න කියනවා. අපට පටන්ගන්න වෙන්නේ ඇහැ, කන තියෙනවා කියලා. හැබැයි දර්ශනය තියෙන්න ඕනේ යන්නේ මෙතෙක්ට කියලා. බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ ධර්මය දේශනා කරලා තියෙන්නේ මෙන්න මේ අවබෝධය සදහා කියන නුවණ එන්න ඕනේ.

බුදුකෙනෙක් පහළවෙන්නේ වතුරාර්ය සත්‍ය පැහැදිලි කරන්න. වතුරාර්ය සත්‍ය කියන්නේ දුකයි, දුක සමුදයයි, නිරෝධයයි, මාර්ගයයි. එතකොට දුක කියන එක කෙටියෙන් කියන්නේ සංඛිත්තෙන පඤ්චපාදානකකුට්ඨා දුකකො. ඒක බුද්ධ දේශනාව. එතකොට ඕක සාමාන්‍ය කෙනෙකුට පෙනෙන එකක් නෙවෙයි. බුදුකෙනෙක් ම පැහැදිලි කරන්න ඕනේ. ලෝකයාට අයිති මට්ටමේ දුක කියන්නේ ජාති, ජරා, ව්‍යාධි, මරණ... පියෙහි විප්පයොගො, අප්පියෙහි සම්පයොගො, යම්පිච්ඡං න ලහති තම්පි දුකං ඕවා ටික. ඔය දුක් ගොඩයි අනිත් සියලුම දුක් ටික එකතුකරලා තමයි සංඛිත්තෙන පඤ්චපාදානකකුට්ඨා දුකකො කියන්නේ.

එහෙනම් දුක කියන්නේ එතකොට රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ. ඔය ටික අපට බෙදන්න පුළුවන් ඕනේ නම් රූප කොටස වෙනමයි, ඊළඟට වේදනා, සංඥා, සංඛාර වලට නාම කියනවා, විඤ්ඤාණයට සිත කියනවා. විඤ්ඤාණ නාමරූප කියන කොටත් තියෙන්නේ ඔය පහමයි.

ඊළඟට ඔය පහ හටගන්නේ කොහෙද? ආයතනයක් වැඩකරන කොට. සළායතනයකින් එකක් - ඇස, කන, නාසය, දිව, ශරීරය, මනස කියන හයෙන් එකක් වැඩ කරද්දී.

ඊළඟට මේ ටික - රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ - දුක නම්, දුක හටගන්නේ දුක සමුදයක් හින්දා. එතකොට අපි තේරුම්ගන්න ඕනේ දුක සමුදය තියෙන්නේ, අවිද්‍යාව තියෙනකම් දුක සකස්වෙනවා. සුත්‍රවල රූපය විස්තර කරනවා අප්පකාන්ත ආයතනය, බහිද්ධ ආයතනය කියලා. ඔය ටික තමයි රූප වලට අයිති වෙන්නේ. ඒ කියන්නේ ඇස, කන, නාසය, දිව, ශරීරයයි, රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, පොට්ඨබ්බ කියන ටිකයි රූප ගණයට වැටෙනවා. ඊළඟට ඔය ආයතන ටික ගත්තොත් ඒවායේ ප්‍රත්‍යය කියන කොට අවිද්‍යා, කර්ම, තණ්හා, ආහාර. මේ ප්‍රත්‍ය වලින් තමයි ආයතන හටගන්නේ. එහෙනම් අවිද්‍යාව අනිවාර්යයෙන් ප්‍රත්‍යය වෙලා තියෙනවා.

එතකොට ආහාර පැත්ත තමයි අපි හුඟක් වෙලාවට ලෝකයට අයිති පැත්තෙන් කතා කරන්නේ. බාහිර හේතු. දැන් වතුරේ බල්ලෙක් ඉන්නවා කියන කොට ඒ බල්ලා හැදුනේ කොහොමද? ආහාරයෙන් කියනවා. කෑම හින්දා තමයි බල්ලා ජීවත්වෙන්නේ කියලා හිතෙනවා. හැබැයි ඒක ලෝකයට අයිති දැක්මක්. ඇත්ත ඇතිහැටි නෙවෙයි. එතන ආහාර විතරක් නෙවෙයි, අවිද්‍යා, කර්ම, තණ්හා, ආහාර කියන ඒවා ප්‍රත්‍යය වෙනවා. එතකොට අවිද්‍යාවේ ප්‍රත්‍යයෙන් තමයි එහෙනම් රූප හටගන්නේ. අජ්ඣන්ත ආයතන වේවා, බහිද්ධ ආයතන වේවා, රූපයක් හටගන්නේ අවිද්‍යාව නිසාමයි. එතකොට එතන සමුදයක් පෙනෙනවා.

ඒකෙන් පෙනෙනවා මේ සමුදය (අවිද්‍යාව) යෙදෙනකම් තමයි පඤ්ච උපාදානස්කන්ධ හටගන්නේ. දැන් රූපය හටගන්නවා නම් ඉතුරු හතරක් හටගන්නවා කියන එක තේරුම්ගන්න ඕනේ. රූපයක් නිසා වේදනාවක් එනවා. රූප සංඥා එනවා. ඒ රූපය ගැන හිතනවා - වේතනාව - ඒ සංඛාර. ඊළඟට විඤ්ඤාණයෙන් ඔය ටික ගැන දැනගන්නවා, දැනුවත් වෙනවා. එතකොට අවිද්‍යාව නිසායි මේ පහ සකස්වෙන්නේ.

රහතන් වහන්සේ කියන්නේ අවිද්‍යාව දුරු කරපු මට්ටම. විද්‍යාව පහළවීම. අවිද්‍යාව ශේෂයක් නැතුවම නිරෝධ වීම රහතන් වහන්සේ කියන්නේ. දැන් රහතන් වහන්සේගේ තියෙන්නේ දිට්ඨ, සුත, මුත, විඤ්ඤාත - දැකීම, ඇසීම, දැනීම, දැනගැනීම කියන හතර. මේ සිද්ධි හතරට අමතරව යමක් පනවනවා නම් ඒක දුක ස්කන්ධය - පඤ්ච උපාදාන ස්කන්ධය. දැකීමට අමතරව ඇහැක් හරි රූපයක් හරි පනවනවා නම් ඒ රූප ස්කන්ධය. එතකොට පඤ්ච උපාදාන ස්කන්ධය සකස් වුණා. ඇසීමට අමතරව කනක්, ශබ්දයක් පනවනවා නම් ඒ රූප ස්කන්ධය. එතන තියෙනවා වේදනා, සංඥා, සංඛාර විඤ්ඤාණය - පඤ්ච උපාදාන ස්කන්ධය. දැනීමට අමතරව - (දැනීම කියන කොට නාසයට, දිවට, කයට) දැනීමක් වෙනකොට අපි නාසයකුයි, ගඳසුවඳක් පනවනවා නම් එතකොට පඤ්ච උපාදාන ස්කන්ධය හටගන්නේ. දැනීමට අමතරව - අපි රස දැනෙන කොට දිවක්, රසක් පනවනවා නම් ආපහු පඤ්ච උපාදාන ස්කන්ධය හටගන්නේ.

කයට දැනීමේදී ශරීරයයි, ගැටෙන දෙයකුයි පැනෙව්වොත් - ශරීර රූපයයි, ඒකට ගැටෙන බාහිර දෙයකුයි පැනෙව්වොත් ආපහු පඤ්ච උපාදාන ස්කන්ධය හටගන්නේ. දැනීමේ ඔය මොකවත් නැහැ නේ.

දැනීමක් හින්දා 'අත මදුරුවෙක් කනවා' කිව්වොත් ඔය මදුරුවා කියන එකත් අපි හිතෙන් පනවපු එකක්, අත නැත්නම් ශරීරයේ කොටසත් හිතෙන් පනවපු එකක්. දැනීමක් විතරයි තියෙන්නේ. දෙනෙත කොට ඒ සම්බන්ධව බලන්නේ නැතුව අපි කියනවා 'අත මදුරුවෙක් කනවා' කියලා. අත කියන එකක් හදලා, මදුරුවාත් හදලා. අපේකාරක රූපයත් හදලා, බහිද්ධ රූපයත් හදලා. අපට මෙතන නුවණක් නැහැ හිතෙන් හදපු එක දැනගත්තා නේ කියලා දකින්න. ඒක කොහොමද බාහිර සතරමහා ධාතු වෙන්නේ, එළියේ තියෙන දෙයක් වෙන්නේ. ඒක වෙන්නේ මෝඩකමට. අවිද්‍යාවෙන් ආපහු පඤ්චඋපාදාන ස්කන්ධය හැදුවා.

කායානුපස්සනාවේ මෙන්ත මේ ටික තමයි පෙන්නන්නේ. ඉති අපේකාරකං වා කායෙ කායානුපස්සී විහරති, බහිද්ධා වා කායෙ කායානුපස්සී විහරති කියලා. එතකොට තමයි තේරෙන්නේ කොහොමද එහෙනම් අපේකාරකබහිද්ධා වා කායෙ කායානුපස්සී විහරති කියලා දෙක එකට කරන්නේ කියලා. ඔතන එකට කරන හැටි තමයි කිව්වේ. මදුරුවා කිව්වත්, අත කිව්වත්, මේ හිතෙන් හදලා එළියෙන් තියලා නේ තියෙන්නේ. දෙකම එකට තියෙන්නේ. ඕවා ලෝකයට අයිති දෘෂ්ටියේ දී තෝරාගන්න බැහැ මොනවාද වෙන්නේ කියලා.

එහෙනම් අවිද්‍යාව දුරුවුණු දවසට මෙහෙම සිද්ධි හතරක් විතරයි තියෙන්නේ. දිට්ඨ, සුත, මුත, විඤ්ඤාත - දැකීම, ඇසීම, දැනීම, දැනගැනීම. ඊට අමතරව දේවල් පනවන්නේ ම අවිද්‍යාවෙන්. ඒ පනවපු දේවල් වලට කියනවා දුක කියලා. පැනෙව්වොත් දුකයි, දුක සමුදයයි යෙදිලා. පැනෙව්වේ නැත්නම් දුක ඉපදිලා නැහැ - නිරෝධය. රහතත් වහන්සේ කියන්නේ දුක නිරෝධය කියන අවස්ථාව. දුක උපදින්නේ නැහැ. දුක උපදින්න ප්‍රත්‍යය නැහැ. අවිද්‍යාව නැහැ. ඉමසීමිං සති ඉදං හොති - මෙය ඇති වුණොත් තමයි එලය තියෙන්නේ. දැන් සමුදය නැහැ, අවිද්‍යාව නැහැ. එලය හටගන්න විදියක් නැහැ. මේ පඤ්ච උපාදාන ස්කන්ධ හටගන්න විදියක් නැහැ. හේතු යෙදෙන්නේ නැහැ. උපදින්නේ නැහැ.

තියෙන එක නැතිවුණා නෙවෙයි. පඤ්ච උපාදාන ස්කන්ධ හදලා නිරුද්ධ වුණා නෙවෙයි. හදන්නේ නැහැ. උපද්දන්නේ නැහැ. එතකොට නැවත උපතක් නැති කළා වෙනවා රහත් වෙන මොහොතේ. රහත් වෙන මොහොතේ නැවත ඉපදීම නැතිවෙන්නේ.

පිරිනිවන්පාන මොහොතේ නෙවෙයි. රහත් වෙනවා කියන්නේ නැවත උපද්දන්නේ නැහැ. රහත්වීම කියන්නේ ම ආයේ උපදින්නේ නැහැ කියන එක. ඒ ඤාණයේ ඉඳන් ආයේ උපද්දන්නේ නැහැ. මොනවාද උපද්දන්නේ නැත්තේ? පඤ්ච උපාදාන ස්කන්ධ. පඤ්ච උපාදාන ස්කන්ධ උපද්දන්නේ නැහැ කියන්නේ ආයතන උපද්දන්නේ නැහැ.

ජාති කියන්නේ මොනවාද? ආයතනානං පටිලාහො ඛන්ධානං පාකුභවො - ඒවා නැහැ රහතන් වහන්සේට. ජාතියක් නැහැ. ආයේ ඉපදීම නැතිවෙන්නේ රහත් වීම තුළ.

ඉතින් ඕවාත් වරද්දගෙන තමයි අපට අහන්න ලැබෙන්නේ. මැරුණායින් පස්සේ නැතිවෙන ජාති ජරා නේ අහන්න ලැබෙන්නේ. රහත් වුණ මොහොතේ පටන් ආයේ දුක හටගන්නේ නැහැ.

පිළිතුර: පෙනෙනවාට අමතරව රූපයක් පනවපු ගමන්, නැත්නම් ඇහෙනවාට අමතරව රූපයක් පනවපු ගමන්, ශබ්දය ඇහුනු ගමන් ඔරලෝසුව පනවපු ගමන්, අපට ඕක ඇහෙන්න දකින්න පුළුවන්. කණෙන් අහනවා විතරක් නෙවෙයි. දැන් ආයතන ගැට ගහනවා. ශබ්දය අහලා දැනගත්තේ. එතකොට හිතට පෙනුන රූපය, හිත හදලා දීපු රූපය හිත දැනගත්තා. ඇහෙන්න දක්කේ නැහැ නේ තවම. ඒක එළියේ තියෙනවා කියලා විශ්වාස කරපු ගමන් - ඒ එළියේ රූපය ඇහෙන්න දකින්න පුළුවන්, අල්ලලා බලන්න පුළුවන්, ගඳසුවඳ බලන්න පුළුවන්, රස බලන්න පුළුවන්, වෙන ඕනේ ආයතනයකින් අත්දකින්න පුළුවන්. දැන් ආයතන ගැටගැහුවා. විඤ්ඤාණ එකකට එකක් සම්බන්ධ කළා.

හරි නම් එක විඤ්ඤාණයක් ඉපදිලා නිරුද්ධියි නේ. ආයේ වෙන කිසිම සම්බන්ධයක් නැහැ නේ ඊළඟ විඤ්ඤාණයට. ආයතනයෙන් ආයතනයට වත් විඤ්ඤාණ සම්බන්ධයක් නැහැ.

මෙතන කර්ම කතාවක් නැහැ. කර්ම තියෙන්නේ පූර්ව ප්‍රතිපදාවේ දී. පව් පින් කතාව එන්නේ කම්මස්සකතා සම්මාදිට්ඨියේ දී. ලෝකයේ ඉන්න කම් තමයි කර්ම කතා තියෙන්නේ. ලෝකය ඉක්මවා යනකොට කර්ම එලඳෙන්නේ කාටද? ආර්ය සම්මාදිට්ඨියේ දී කම්මස්සකතා සම්මාදිට්ඨියත් මිථ්‍යාදෘෂ්ටිය. පුද්ගලයෙක් ඉන්න එපැයි කර්ම එලඳෙන්න.

ප්‍රශ්නය: දැන් මෙතන කෙනෙකුට තේරුම් කරලා දෙන්න අමාරුයි, මෙතන ඔරලෝසුව නැත කියන්නේ කොහොමද කියලා සමහරෙක් අහනවා.

උත්තරය: ඕක තමයි කවිවානගොත්ත සූත්‍රයේ 'ඇත, නැත' දෘෂ්ටි දෙක. සබ්බං අත්ථිති, සබ්බං නත්ථිති - ඔය දෙකටම නො වැටී තථාගතයෝ මජ්ඣිමනිකායෙ ධම්මං දෙසෙති. ඒ කොහොමද? අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරා අවිජ්ජානිරොධා සංඛාර නිරොධො.

අපි ඇලුනෙන් නැහැ, ගැටුණෙන් නැහැ, ඉතින් ඕක තිබුණාට මොකද වෙන්නේ කියලා නේ හුඟ දෙනෙක් අහන්නේ. එතන මෝහය තියෙනවා කියන එක තේරෙන්නේ නැහැ. උපේක්ෂා වේදනාවේ මෝහය තියෙනවා. අවිජ්ජා අනුසය. අද හුඟ දෙනෙකුට දකින්න බැරිවෙලා තියෙන්නේ ඇහැයි, රූපයයි අවිද්‍යාවෙන් උපද්දනවා කියන එක. ඇයි ඉතින් පෙනීම වෙන්න නම් ඇහැයි, රූපයයි තියෙන්න ඕනේ නේ කියන තැනින් නේ පටන්ගන්නේ. කොහෙන් හරි පටන්ගන්නේ නැතුව මේක කියන්න බැහැ නේ. ඒක ඇත්ත කියලා එතන අල්ලගන්නවා.

2016-08-27 දින සුභදුරාමයේ දී පැවැත්වුණු ධර්ම සාකච්ඡාව

මධුපිණ්ඩික සූත්‍රය ඇසුරෙන්⁶

චක්ඛුඤ්චාවුසො, පටිච්ච රූපෙ ච උප්පජ්ජති චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, තිණ්ණං සඛිගති එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, යං වෙදෙති තං සඤ්ජානාති, යං සඤ්ජානාති තං විතක්කෙති, යං විතක්කෙති තං පපඤ්චෙති, යං පපඤ්චෙති තතොනිදානං පුරිසං පපඤ්චසඤ්ඤාසඛිඛා සමුදාවරන්ති අතීතානාගතපච්චුප්පන්නෙසු චක්ඛුවිඤ්ඤෙයොසු රූපෙසු. මේ ආකාරයට ආයතන හයටම යෙදෙනවා.

පපඤ්චසඤ්ඤාසඛිඛා සමුදාවරන්ති - මේකෙ කෙටි තේරුම තමයි තමා විසින් ම හදන ප්‍රපඤ්ච, හදපු කෙනාව ම පාලනය කරනවා, අභිභවා යනවා. මේ තමයි ලෝක සත්ත්වයා ඉන්න තත්ත්වය. ආයතන හයෙන්ම ප්‍රපඤ්ච හැදෙන හැටි මේ සූත්‍රයෙන් විස්තර වෙනවා.

ඇසයි, රූපයි නිසා චක්ඛු විඤ්ඤාණය ඇතිවෙනවා, ඒ තුනේ එකතුවට එස්ස කියනවා කියන තැනින් එහාට මේ සූත්‍රයෙන් පෙන්නනවා. හුඟ දෙනෙක් හිතන්නේ මේ ටික තමයි ධර්මය කියලා. නමුත් තවම ධර්මයේ ගැඹුරට ඇවිල්ලා නැහැ. මේ වෙනකම් විස්තර වෙන්නේ ලෝකයා ඉන්න තත්ත්වය - පටිච්ච සමුප්පාදයේ 'පච්චයා' පැත්ත. දුක හටගන්න හැටි. දුකයි, සමුදයයි කිව්වත් නිවැරදියි. දුක පිරිසිදු දකින්න නම් මේ දැනුම අවශ්‍ය වෙනවා. දුක දැක්කේ නැත්නම් සමුදය සහ නිරෝධය ගැන කතා කරලා වැඩක් නැහැ. එතකොට මාර්ගය කොහෙත්ම පහළවෙන්නේ නැහැ.

ඊළඟට සූත්‍රයේ කියවෙනවා:

සො චතාවුසො, චක්ඛුස්මිං සති රූපෙ සති චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙ සති එස්සපඤ්ඤත්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතීති - ධානමෙතං විජ්ජති. එස්සපඤ්ඤත්තියා සති වෙදනාපඤ්ඤත්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතීති -

⁶ මජ්ඣිම නිකාය, මූල පන්තාසකය, සීහනාද වර්ගය
81

ධානමෙතං විජ්ජති. වෙදනාපඤ්ඤාත්තියා සති සඤ්ඤාපඤ්ඤාත්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතීති - ධානමෙතං විජ්ජති. සඤ්ඤාපඤ්ඤාත්තියා සති විතක්කපඤ්ඤාත්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතීති - ධානමෙතං විජ්ජති. විතක්කපඤ්ඤාත්තියා සති පපඤ්චසඛ්ඛාසමුදාවරණපඤ්ඤාත්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතීති - ධානමෙතං විජ්ජති. මේ විදියට ආයෙත් ආයතන හයටම යෙදෙනවා.

මෙතන 'සති' කියන පාලි පාඨයෙන් කියවෙන්නේ 'මෙය ඇති කල්හි' කියන තේරුමයි.

- වක්ඛුස්මී. සති - ඇස ඇති කල්හි, රූපෙ සති - රූපයන් ඇති කල්හි, වක්ඛුච්ඤ්ඤාණෙ සති - වක්ඛු විඤ්ඤාණය ඇති කල්හි, එස්සපඤ්ඤාත්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතීති - ස්පර්ශය කියලා ප්‍රඥප්තියක් පනවන්න පුළුවන් කියලා, ධානමෙතං විජ්ජති - මෙහෙම සිද්ධියක් විද්‍යමාන වෙනවා. ඒක එහෙම ම යි කියන එක නෙවෙයි කියන්නේ. තවම මේ රුවටෙන මට්ටම ගැන දේශනා කරන්නේ. මූල පාඨයෙන් කියපු සිද්ධිය මෙතන තව ටිකක් විස්තර කරනවා, නුවණින් දැකීම සඳහා.
- එස්සපඤ්ඤාත්තියා සති - එස්සය කියලා ප්‍රඥප්තියක් තියෙන කොට, වෙදනාපඤ්ඤාත්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතීති - වේදනාව කියලා ප්‍රඥප්තියක් පනවා ගන්නවා - ධානමෙතං විජ්ජති - කියන සිද්ධියක් විද්‍යමාන වෙනවා. අපි හිතන් ඉන්නේ මේවා තියෙනවා ම යි කියලා. නමුත් මේවා පනවාගැනීමේ විතරයි කියලයි දේශනා කරන්නේ.
- වෙදනාපඤ්ඤාත්තියා සති - වේදනාව කියලා ප්‍රඥප්තියක් තියෙන කොට, සඤ්ඤාපඤ්ඤාත්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතීති - සංඥාව කියලා ප්‍රඥප්තියක් පනවනවා - ධානමෙතං විජ්ජති කියන සිද්ධියකුත් විද්‍යමාන වෙනවා. දැන් මේ කියන්නේ නුවණින් දකින කෙනාට පෙනෙන ඒවා.
- සඤ්ඤාපඤ්ඤාත්තියා සති - සංඥාව කියලා ප්‍රඥප්තියක් තියෙන කොට, විතක්කපඤ්ඤාත්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතීති - විතර්ක කරනවා, කල්පනා කරනවා කියන ප්‍රඥප්තියකුත් පනවනවා - ධානමෙතං විජ්ජති - කියන සිද්ධියකුත් විද්‍යමාන වෙනවා.
- විතක්කපඤ්ඤාත්තියා සති - දැන් කල්පනා කරන එක තියෙන කොට, පපඤ්චසඛ්ඛාසමුදාවරණපඤ්ඤාත්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතීති - ප්‍රපඤ්ච ධර්මයන්ගේ පැවැත්මයි පැනවීමක් පනවනවා -

යානමෙතං විජ්ජති - කියන සිද්ධියකුත් විද්‍යාමාන වෙනවා. ප්‍රපඤ්චයකුත් පනවගෙන මෙන්න මෙහෙම දෙයක් තියෙනවා කියලා. ඔන්න ඔහොම සිද්ධියකුත් දැන් විද්‍යාමාන වෙනවා.

ඇහැට විතරක් නෙවෙයි, මේ සිද්ධිය ආයතන හයටම සිද්ධවෙනවා කියලා හොඳට තේරුම් ගන්න.

ඊළඟට ඉතාමත් වැදගත් කොටසක් තියෙනවා:

සො වනාවුසො, වක්ඛුස්මිං අසති රූපෙ අසති වක්ඛුච්ඤ්ඤාණෙ අසති එස්සපඤ්ඤත්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතිති - නෙතං යානං විජ්ජති. එස්සපඤ්ඤත්තියා අසති වෙදනාපඤ්ඤත්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතිති - නෙතං යානං විජ්ජති. වෙදනාපඤ්ඤත්තියා අසති සඤ්ඤාපඤ්ඤත්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතිති - නෙතං යානං විජ්ජති. සඤ්ඤාපඤ්ඤත්තියා අසති විතක්කපඤ්ඤත්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතිති - නෙතං යානං විජ්ජති. විතක්කපඤ්ඤත්තියා අසති පපඤ්චසඛිඛාසමුදාවරණපඤ්ඤත්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතිති - නෙතං යානං විජ්ජති.

- වක්ඛුස්මිං අසති - ඇස නැත්නම්, රූපෙ අසති - රූප කියලා දෙයකුත් තිබුණේ නැත්නම්, වක්ඛුච්ඤ්ඤාණෙ අසති - වක්ඛු ච්ඤ්ඤාණය කියලා එකකුත් පෙනුනේ නැත්නම්, එස්සපඤ්ඤත්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතිති - එස්සය කියලා ප්‍රඥප්තියක් පනවනවා කියන එකක්, නෙතං යානං විජ්ජති - විද්‍යාමාන වෙන්නේ නැහැ.

දැන් මෙතන පටිච්ච සමුප්පාදය දකින්න පුළුවන් - ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති කියන ධර්මතාවය.

හේතු නැත්නම් එලය උපදින්න විදියක් නැහැ කියන කාරණාව තමයි වක්ඛුස්මිං අසති ... නෙතං යානං විජ්ජති කියන එකෙන් කියන්නේ. ඇහැකුත් නැත්නම්, රූපත් නැත්නම්, වක්ඛු ච්ඤ්ඤාණයත් නැත්නම්, වක්ඛුස්මිච්ඤ්ඤාණය කියලා දෙයක් පනවනවා කියන දෙයක් විද්‍යාමාන වෙන්න විදියක් ඇත්තේ ම නැහැ. හේතු තිබුණොත් එස්සය කියලා ප්‍රඥප්තියක් පනවනවා කියන සිද්ධියක් විද්‍යාමාන වෙනවා, පෙනෙනවා. ඒවා පිහිටියේ නැත්නම් එහෙම දෙයක් විද්‍යාමාන වෙන්න බැහැ.

එතකොට මොකද වෙන්නේ?

- එස්සපඤ්ඤාත්තියා අසති - එස්සය කියලා ප්‍රඥප්තියක් නැත්නම් වෙදනාපඤ්ඤාත්තියං පඤ්ඤාපෙස්සතීති - වේදනාවක් කියලා දෙයක් පනවනවා කියන සිද්ධියක්, නෙතං ධානං විජ්ජති - එහෙම දෙයක් විද්‍යාමාන වෙන්නේ නැහැ. විද්‍යාමාන වෙන්න බැහැ.
- වෙදනාපඤ්ඤාත්තියා අසති - වේදනාව කියන ප්‍රඥප්තිය තිබුණේ නැත්නම්, සඤ්ඤාපඤ්ඤාත්තියං පඤ්ඤාපෙස්සතීති - සංඥාව කියලා එකක් පනවනවා කියන සිද්ධිය, නෙතං ධානං විජ්ජති - විද්‍යාමාන වෙන්නේ බැහැ. මේ විස්තර වෙන්නේ පටිච්ච සමුප්පාදයේ 'නිරෝධා' පැත්ත.
- සඤ්ඤාපඤ්ඤාත්තියා අසති - සංඥාව කියලා ප්‍රඥප්තියක් පනවලා තිබුණේ නැත්නම්, විතක්කපඤ්ඤාත්තියං පඤ්ඤාපෙස්සතීති - විතක්ක කියලා දෙයක් පනවනවා කියන සිද්ධියකුත් නෙතං ධානං විජ්ජති - විද්‍යාමාන වෙන්න විදියක් නැහැ.
- විතක්කපඤ්ඤාත්තියා අසති පපඤ්චසඛ්ඛාසමුදාවරණපඤ්ඤාත්තියං පඤ්ඤාපෙස්සතීති - නෙතං ධානං විජ්ජති. දූන් ප්‍රපඤ්ච සංඥා සඛ්ඛා වලට යන්නේ නැති විදිය තමයි මේ කිව්වේ - නිරෝධය.

එකකොට කොතනින්ද ප්‍රපඤ්ච වලට අනුවෙන්නේ, කොතනින්ද අනුනොවෙන්නේ කියන එක ගැන ධර්මතාවයක් ඔතන පෙන්නලා දෙනවා. ඒ ධර්මතාවය දකින්න පුළුවන් වුණොත් සම්මාදිට්ඨිය ඇතිවෙනවා.

ඊටපස්සේ දේශනා කරනවා:

යං ඛො නො, ආචුසො, හගවා සංඛිත්තෙන උද්දෙසං උද්දිසිත්වා විත්ථාරෙන අත්ථං අවිහජ්ජත්වා උට්ඨායාසනා විහාරං පට්ටිඨො - "යතොනිදානං, භික්ඛු, පුරිසං පපඤ්චසඤ්ඤාසඛ්ඛා සමුදාවරන්ති එත්ථ වෙ නත්ථී අභිනන්දිතඛිඛං අභිවදිතඛිඛං අජ්ඣොසිතඛිඛං එසෙවන්තො රාගානුසයානං, එසෙවන්තො පටිඝානුසයානං, එසෙවන්තො භවරාගානුසයානං, එසෙවන්තො අවිජ්ජානුසයානං, එසෙවන්තො දණ්ඩාදාන-සත්ථාදාන-කලහ-විග්ගහ-විවාද-කුචංකුචං-පෙසුඤ්ඤ-මුසාවාදානං. එත්ථෙතෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා අපරිසෙසා නිරුජ්ඣන්ති'ති. ඉමස්ස ඛො අහං, ආචුසො, හගවතා සංඛිත්තෙන උද්දෙසස්ස උද්දිට්ඨස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං අවිහත්තස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාමි. ආකඛ්ඛමානා ච පන කුම්භෙ ආයස්මන්තො හගවන්තංයෙව උපසඛිකම්ත්වා එතමත්ථං පටිපුච්ඡෙය්‍යාථ. යථා නො හගවා ඛ්‍යාකරොති තථා නං

ධාරෙය්‍යාථා'ති.

යං ඛො නො, ආචුසො, හගවා සංඛිත්තෙන උද්දෙසං උද්දිසිත්වා - භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙටියෙන් මාතෘකා වශයෙන් දේශනා කරපු එක, විත්ථාරෙන අත්ථං අච්ඡන්තවා උට්ඨායාසනා විහාරං පච්චිට්ඨො - අර්ථය විස්තර නොකොට උන් ආසනයෙන් නැගිට විහාරයට වැඩියාහුද, යතොනිදානං, හික්ඛු, පුරිසං පපඤ්චසඤ්ඤාසඛිඛා සමුදාවරන්ති මෙන්න මේක තමයි නිදානය ප්‍රපඤ්චසඤ්ඤාසඛිඛා අභිභවා යන්න. එත්ථ වෙ නත්ථී - ඒ දෙය නැත්නම්, අභිනන්දිතඛිඛං අභිවදිතඛිඛං අජ්ඣොසිතඛිඛං - සතුටුවීම, කථා කිරීම, එහි බැස ගැනීම කියන ඒවා පිහිටන්නේ නැහැ. එසෙවන්නො හවරාගානුසයානං, එසෙවන්නො අච්ඡානුසයානං, එසෙවන්නො දණ්ඩාදාන-සත්ථාදාන-කලහ-විග්ගහ-විවාද-තුචංතුචං-පෙසුඤ්ඤ-මුසාවාදානං. එත්ථෙතෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා අපරිසෙසා නිරුජ්ඣන්ති'ති - ඉතුරුවක් නැතුවම පාපක අකුසල ධර්ම නිරුද්ධ වෙනවා.

ඉමස්ස ඛො අහං, ආචුසො, හගවතා සංඛිත්තෙන උද්දෙසස්ස උද්දිට්ඨස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං අච්ඡන්තස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාමි. ඔය විදියට තමයි මට විස්තර ඇතුව කියන්න පුළුවන් කියලා මහාකච්චායන තෙරුන් වහන්සේ කීව්වා. ආකඛිඛමානා ව පන තුම්භෙ ආයස්මන්තො හගවන්තංයෙව උපසඛිකම්ත්වා එතමත්ථං පටිපුච්ඡෙය්‍යාථ. යථා නො හගවා ඛ්‍යාකරොති තථා නං ධාරෙය්‍යාථා'ති. - ඒ වුණාට ඔයගොල්ලෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හමුවෙලා මේක හරිද කියලා අහගන්න කියලාත් කියනවා.

දන් ප්‍රපඤ්චය තමයි නිදානය. එතකොට ප්‍රපඤ්චය මොකක්ද කියන එක හඳුනාගන්න ඕනේ. ප්‍රපඤ්චය තමයි පඤ්චඋපාදාන ස්කන්ධ දුක වෙන්වේ. ප්‍රපඤ්ච ඇතිවෙන්නේ කොයි වෙලාවේ ද? ආයතනයක් වැඩකරන වෙලාවේ. ඇහෙන්නේ දකින කොට, කනෙන් අහන කොට, ඔය විදියට ආයතන හයෙන් එකක් වැඩකරන කොට. එතකොට ඔය හයෙන් එකක් වැඩකරන කොට අපි ප්‍රපඤ්ච ටික හැඳුවා නම් දුක හැඳුවා, දුකට අහුවුණා. දුකයි, දුක්ඛ සමුදයයි යෙදුනා. ප්‍රපඤ්ච ටික හැඳුවේ නැත්නම් දුක හටගන්න බැහැ.

දන් ඔතන තියෙන ගැඹුරුම පණිවිඩය තමයි - අපි හිතාගෙන ඉන්නේ ඇහැත් තියෙනවා, රූපත් තියෙනවා, ඒ හින්දා වක්ඛු විඤ්ඤාණය හටගන්නවා. ඒ නිසා වක්ඛු සම්ඵස්සය. ඒ නිසා තමයි

වේදනාව. ඒ නිසා තමයි සඤ්ඤාව ආදී වශයෙන් දිගටම ප්‍රපඤ්ච සඤ්ඤාව දක්වාම යනවා. ඔය ටික එක මට්ටමකට යනකම් හරි. නමුත් දැන් ඕක නවත්වන්නේ කොතනින් ද? සූත්‍රයේම ඒක සඳහන් වෙනවා - ඇස නැති කල්හි, රූප නැති කල්හි, වක්ඛු විඤ්ඤාණය නැති කල්හි කියලා. 'අසනි' කියන සිද්ධියේ දී තමයි ප්‍රපඤ්ච මට්ටමට යන්නේ නැත්තේ. ඇස, රූප, වක්ඛු විඤ්ඤාණය නැති කල්හි කියන අවස්ථාව වෙනම හොයාගන්න ඕනේ.

මෙතන පෙන්නන්නේ පටිච්ච සමුප්පාදයේ 'පච්චයා' 'නිරෝධා' කියන ධර්මතාවයන්මයි. හේතු යෙදුනොත් ඵලය තියෙනවා, හේතු යෙදුනේ නැත්නම් ඵලය උපදින්න බැහැ. නිරෝධයි. ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්මිං අසනි ඉදං න හොති කියන එක තමයි මෙතනින් පෙන්නන්නේ. 'සති' 'අසනි' දෙකෙන් කියන්නේ පටිච්ච සමුප්පාදය ගැන. අපට තියෙන ප්‍රශ්නය තමයි පටිච්ච සමුප්පාදය දකින්න බැරිකම. දහම දකින්න බැරිකම. අපි දහම නුවණින් විමසන්න ඕනේ දහම දකින්න. දහම දැක්කොත් තමයි සම්මා දිට්ඨිය ඇතිවෙන්නේ. දහම දැක්කා වෙන්නේ.

එතකොට මේ සූත්‍රයේ භාගයක් කියවලා අපට ඕනේ විදියට ඒ ටික අර්ථකථනය කරන්න ගියාට හරියන්නේ නැහැ. කවුරුවත් කිව්වාටත් නෙවෙයි, අපි බුද්ධ දේශනාවට අනුව විමසන්න ඕනේ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ දේශනාවේ මුල් කොටස දේශනා කරලා නැගිටලා විහාරයට වඩිනවා. ඊටපස්සේ මහා කච්චායන තෙරුන් වහන්සේ ඒ දේශනාවම සවිස්තරාත්මකව දේශනා කරනවා. ආනන්ද භාමුදුරුවෝ මේ දේශනාව අහගෙන ඉඳලා කියනවා 'භාග්‍යවතුන් වහන්ස, මේ සූත්‍රයේ කොතනින් ගත්තත් හරිම රසවත් කියලා. පැණි හොඳට දමපු අග්ගලාවක් කොහෙන් කෑවත් පැණි රසයි වගේ, කොතනින් ගත්තත් දහම දකින්න පුළුවන් කියන කරුණ. එතකොට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දේශනා කරනවා එහෙනම් ආනන්ද මේකට මධුපිණ්ඩික සූත්‍රය කියලා නම් කරන්න කියලා.

කොතනින් ගත්තත් දහම දකින්න පුළුවන් කියන්නේ මෙතන ආයතන හයම එකම විදියට විස්තර කරගෙන යනවා. එතකොට මොන ආයතනය ගත්තත් මාර්ගය උපද්දවා ගන්න, නිවන් අවබෝධ කරගන්න පුළුවන්කමක් තියෙනවා.

ඇහැ ඇති කල්හි, රූප ඇති කල්හි, වක්ඛු විඤ්ඤාණය ඇති

කල්හි ප්‍රපඤ්ච දක්වාම යනවා. නමුත් මේවා නැති කල්හි - 'අසති' - ප්‍රපඤ්ච වෙන්වේ නැහැ කියන ධර්මතාවයයි මේ දේශනා කරන්නේ. මෙහෙම දෙයක් පනවන්න පුළුවන් කියලා වත් විද්‍යමාන වෙන්වේ නැහැ.

එහෙනම් අපි තේරුම්ගන්න ඕනේ ඇහැ, රූපය, චක්ඛු විඤ්ඤාණය කොහොමද හටගන්නේ කියලා. පිටකයේ වෙනත් සූත්‍ර වල දේශනා කරලා තියෙනවා⁷ මේවා සංඛතයි, පටිච්ච සමුප්පන්නයි කියලා. අජ්ඣත්ත ආයතන, භවිද්ධ ආයතන වලට හේතු පෙන්වන තැන්වල කියනවා මේවා සංඛතයි, පටිච්ච සමුප්පන්නයි, අනුත්වා සම්භූතං භුත්වා න භවිස්සති - පෙර නොතිබීම හටගෙන ඉතුරු නැතුවම නිරුද්ධ වෙනවා, අවිජ්ජා සම්භූතං - අවිද්‍යාව නිසා හටගන්නවා, කම්ම සම්භූතං - කර්මය නිසා හටගන්නවා, තණ්හා සම්භූතං - තණ්හාව නිසා හටගන්නවා, ආහාර සම්භූතං - ආහාරය නිසා හටගන්නවා කියලා. මේ හේතූන් නිසා තමයි අජ්ඣත්ත සහ භවිද්ධ ආයතන උපදින්නේ.

ආයතන ඉපදුනොත් ප්‍රපඤ්ච හැදෙනවා. සූත්‍රයේ හොඳට පෙන්වනවා - චක්ඛුං සති, රූපෙ සති, චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙ සති - ඇහැ, රූප, චක්ඛු විඤ්ඤාණය ඇති කල්හි, එස්සය කියලා දෙයක් පනවනවා කියලා - ධානමෙතං විජ්ජති කියලා සිද්ධියක් විද්‍යමාන වෙනවා. මේවා නැති කල්හි, චක්ඛුං අසති, රූපෙ අසති, චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙ අසති - එතකොට එස්සය කියලා දෙයක් පනවනවා කියන එකක් විද්‍යමාන වෙන්න බැහැ කියලා දේශනා කරනවා.

එහෙනම් අපි තේරුම් ගන්න ඕනේ මේවා 'ඇති' ස්වභාවයකුත් තියෙනවා, මේවා 'උපදින්නේ නැති' ස්වභාවයකුත් තියෙනවා කියලා. දැන් අපි හොයාගන්න ඕනේ මේවා උපදින්නේ කොහොමද, නූපදින්නේ කොහොමද කියලා. බාහිය සූත්‍ර දේශනාව⁸ මෙතන දී උපකාර වෙනවා. දිට්ඨෙ දිට්ඨමත්තං භවිස්සති - දැකීම දැකීම් මාත්‍රයක් පමණයි. සුතෙ සුතමත්තං භවිස්සති - ඇසීම ඇසීම් මාත්‍රයක් පමණයි. මුතෙ මුතමත්තං භවිස්සති - දැනීම දැනීම් මාත්‍රයක් පමණයි. විඤ්ඤාතෙ විඤ්ඤාතමත්තං භවිස්සති - දැනගැනීම දැනගැනීම් මාත්‍රයක් පමණයි. මේ තමයි අවිද්‍යාව සම්පූර්ණයෙන් දුරු කරපු

⁷ බුද්දකනිකායෙ, පටිසම්භිදාමග්ගපාළි, මහාවග්ගො, ඤාණකථා, 15. වත්ථුනානත්තඤාණනිද්දෙසො 16. ගොචරනානත්තඤාණනිද්දෙසො

⁸ බාහිය සූත්‍රය - බුද්දකනිකාය, උදානපාළි, බොධිවර්ගය

රහතන් වහන්සේගේ තත්ත්වය. එතකොට ඒ මට්ටම වක්ඛුං අසති, රූපෙ අසති, වක්ඛුච්ඤ්ඤාණෙ අසති - මට්ටම වෙන්න ඕනේ නේද? ප්‍රපඤ්ච උපදින්න බැහැ.

නමුත් පාතත්ථනායාගේ මට්ටම තමයි වක්ඛුං සති, රූපෙ සති, වක්ඛුච්ඤ්ඤාණෙ සති කියන මට්ටම. දන් ප්‍රපඤ්චයේ ඉන්න කෙනා ප්‍රපඤ්ච හදන්නේ නැති මට්ටමට යන්න ඕනේ. ඔය සඳහා තමයි මාර්ගයක් තියෙන්නේ. එහෙනම් ඇහැ හදන කෙනා, ඇහැ උපද්දන්නේ නැති මට්ටමට යනකම් යන්න වෙනවා.

දන් ඇහැට හේතුව අවිද්‍යාව කියලා දේශනා කරලා තියෙනවා. රූපයටත් අවිද්‍යාව එක හේතුවක් කියලා දේශනා කරලා තියෙනවා. එහෙනම් අවිද්‍යාව දුරු වුණු දවසට ඇහැ උපදින්නේ නැහැ. අවිද්‍යාව දුරු වුණු දවසට රූප උපදින්නේ නැහැ. උපදින්න බැහැ. අවිද්‍යාව හේතුවෙනවා නම් ඒවා උපදින්න, අවිද්‍යාව යෙදෙන්නේ නැත්නම්, අවිද්‍යාව ඉතුරු නැතුව නිරුද්ධ වුණු දවසට, (රහතන් වහන්සේගේ මට්ටම) අවිද්‍යාවෙන් උපදින කිසිවක් උපදින්නේ නැහැ. එතකොට එදාට කියන්න පුළුවන් වක්ඛුං අසති, රූපෙ අසති, වක්ඛුච්ඤ්ඤාණෙ අසති කියලා. පපඤ්චසඤ්ඤාසඛ්ඛා හටගන්න විදියක් නැහැ.

එතකොට අපි තේරුම් ගන්න ඕනේ අපට මාර්ගය වඩන්න තියෙන්නේ ඒ දක්වා කියලා. අපි දන් දන්න ටිකෙන් නම් එතෙත්ට යන්න බැරි බව තේරුම් ගන්න වෙනවා. අපි හිතාගෙන ඉන්නේ රහතන් වහන්සේටත් ඇහැක් තියෙනවා, රූප තියෙනවා, වක්ඛු ච්ඤ්ඤාණය තියෙනවා කියලා. එහෙම හිතාගෙන ඉන්න තාක් කල් ප්‍රපඤ්ච හදන එක නවත්තන පැත්තට යන්න බැහැ. එහෙම දූක්මක ඉදන් ලෝකෝත්තර දර්ශනයට එන්න බැහැ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ වක්ඛුනා රූපං දිස්වා න නිමිත්තග්ගාහි භොති - ඇහැට රූප පෙනුනාට නිමිති ගන්නේ නැහැ. මොනවාද මේ නිමිති කියන්නේ? තව විදියකට ගත්තොත් අර ප්‍රපඤ්ච ටිකම තමයි. හිතේ හදලා එළියේ තියෙනවා කියලා හිතපු දේවල්. හිතෙන් හැදුවා කියලා නොදන්නාකමට එළියේ තියෙනවා කියලා භාරගත්ත ටික. ඒවා තමයි නිමිති කියන්නේ. ඕනේ විඤ්ඤාණයක් මුල් කරගෙන මේක සිද්ධ වෙනවා. මේ සූත්‍රයේ හැටියට අතරමග නැවතීමක් නැහැ. නවතින්න නම් මුලින්ම නැතිවෙන්න ඕනේ. වක්ඛුං අසති රූපෙ අසති වක්ඛුච්ඤ්ඤාණෙ අසති වෙන්න ඕනේ.

අපට ඇහැ, රූප, වක්ඛු විඤ්ඤාණය උපදින්නේ මොන වෙලාවටද කියලා බැලුවොත් ඒක වෙන්නේ දැකීම කියන සිද්ධිය තුළයි. කනක්, ශබ්දයක්, සෝභ විඤ්ඤාණයක් තියෙනවා කියලා හිතෙන්නේ ඇසීමක් වෙන වෙලාවේදී. ඉතුරු ආයතන වලටත් එහෙමයි. දූත් කන, ශබ්දය, සෝභ විඤ්ඤාණය ඇසීමට අයිතිද කියලා නුවණින් විමසන්න ඕනේ. අපි අත්දකින්නේ ඇහෙනවා කියන සිද්ධියද, කනක් තියෙනවා, ශබ්දයක් තියෙනවා, සෝභ විඤ්ඤාණයක් තියෙනවා කියන සිද්ධියද? කියන කාරණාව හොඳට විමසන්න. ඇත්තටම සිද්ධ වෙන්නේ ඇහෙන එක විතරයි නේද? ඇහෙන සිද්ධිය මත ඉඳගෙන අපි හිතනවා 'ඔහොම ඇහෙන්න නම් කනක් තියෙන්න ඕනේ, ඔහොම ඇහෙන්න නම් ශබ්දයක් තියෙන්න ඕනේ, ඔහොම ඇහෙන්න නම් සෝභ විඤ්ඤාණයක් තියෙන්න ඕනේ ' කියලා. අපි එහෙම හිතුවාට ඇත්තටම ඇසීමේ සිද්ධියේ ඒවා තිබුණේ නැහැ.

දූත් බලන්න ඇසීමට අමතරව අපි රූප හැඳුවා - කන කියන රූපයයි, ශබ්ද කියන රූපයයි. හදලා නිකම් හිටියේ නැහැ, මේවා කොහේ හරි තියෙනවා කියන මට්ටමටත් ගියා. මේක අපි හිතෙන්න ම හිතපු දෙයක් කියලා දකින්නේ නැතුව අපි ඇත්තටම පවතින කනක් තියෙනවා කියන මට්ටමට දුම්මා. බාහිර ශබ්දයක් මොනවායින් හරි හටගත්ත, තියෙන 'දෙයක්' කළා.

ඇහෙන්න රූපයක් දකින කොටත් අපි ඔය ටිකම තමයි කරන්නේ. දැකීම කියන ක්‍රියාව වෙනකොට - අපි හිතමු පෙනෙනවා කියලා - පෙනෙනවා කියන සිද්ධියේ ඇහැක් පෙනෙන්නේ නැහැ. ඇහෙන්න පෙනෙනවා කියලා අපි හිතනවා. නමුත් අපි කවදාවත් ඇහැ දකලා නැහැ. අපට ඇහැ දූත් දකින්නත් බැහැ, අතීතයේ දකලාත් නැහැ, අනාගතයේ දකින්නත් බැහැ. ඇහැ අනිදස්සනයි. තමන්ගේ ඇහැ මේ මොහොතේ දකින්න පුළුවන් ද? බැහැ. නමුත් මේ මොහොතේ පෙනෙනවා ද? ඔව්. අපට පෙනෙන සිද්ධිය කරන්න පුළුවන්. දැකීම කියන ක්‍රියාව කරන්න පුළුවන්. නමුත් ඇහැ දකින්න බැහැ. අපට මේ මොහොතේ ඇහැ දකින්න බැරි නම්, අනාගතයේ ඇහැ දකින්නත් බැහැ, අතීතයේ කවදාවත් ඇහැ දකලාත් නැහැ. පුළුවන් වුණා නම් දැනුත් දකින්න පුළුවන් වෙන්න ඕනේ.

දූත් ඇහැ දකින්න බැහැ කියලා දළ අදහසක් ආවා නේද? ඊළඟට බලන්න එළියේ තියෙන රූප පෙනෙන්න පුළුවන් ද කියලා. අපට පුළුවන් කියලා හිතෙනවා අර වතුරට එබෙන බල්ලාගේ උපමාවේ

කිව්ව බල්ලාගේ මානසිකත්වයේ ඉන්තකම්. වතුරේ ඉන්න බල්ලා තමයි ඔය පෙනුනේ කියලා හිතනවා වගේ. එළියේ තියෙන මොකක් හරි තමයි ඔය පෙනුනේ කියලා හිතනවා අපි බල්ලාගේ මානසිකත්වයේ ඉන්තකම්.

අවිද්‍යාව මත තමයි එළියේ තියෙන රූප පෙනෙනවා කියන මට්ටමට යන්නේ. නමුත් ඇත්තටම සිද්ධ වුණේ හිත මොනවාදෝ දැනගත්ත එක විතරයි. ඇහැ උදව් කරගෙන හිත මොනවාදෝ දැනගත්තා. දැන් නුවණින් විමසන්න හිත දැනගත්තේ එළියේ තියෙන රූප ද? නැත්නම් ඇහේ හැකියාව අනුව පෙන්නපු දෙයක් ද? කියලා. ඇහේ හැකියාව අනුව හදලා දීපු මොකක්දෝ තමයි හිත දැනගෙන තියෙන්නේ. කවදාවත් මේ ඇහෙන එළියේ තියෙන රූපයක් දකින්න බැහැ. ඇහේ හැකියාව අනුව උපද්දලා දීපු දෙයක් නම් දකලා තියෙනවා.

එහෙනම් එළියේ රූපයක් දැක්කා කියන එක හරි ද? ඒකත් මෝඩකමට පනවපු එකක් නේද? මේ තමයි 'චක්ඛුං අසති' 'රූපෙ අසති' මට්ටම. 'සති' වුණේ අපේ මෝඩකමට, අවිද්‍යාවට. ඇහැක් තියෙනවා කියලා පැනෙව්වෙන් ඇත්ත ඇතිහැටි නොදන්නකමට. රූපයක් තියෙනවා, ඔය එළියේ තියෙන රූපෙමයි මේ දකින්නේ කියලා පැනෙව්වෙන් මෝඩකමට. අවිද්‍යාවට.

නමුත් විද්‍යාව පහළවුණ දවසට, ඇත්ත ඇතිහැටි දකපු දවසට වතුරේ බල්ලෝ ඉන්නවා කියලා පනවන්නේ නැහැ වගේ, අපි ඇහෙන දකලා දැනගත්තේ එළියේ තියෙන දෙයමයි කියලා පනවන්නේ නැතිවෙයි. එදාට බාහිර රූප පනවන්නේ නැහැ. පැනවීමක් විද්‍යමාන වෙයි ද? විද්‍යමාන වෙන්නේ නැහැ. නෙතං ධානං විජ්ජති - රූප නැති කල්හි එළියේ රූප තියෙනවා කියලා පැනවීමක් විද්‍යමාන වෙන්නේ නැහැ. 'රූපෙ අසති' මට්ටම.

ඇහැ නැති කල්හි ඇහැක් තියෙනවා කියලා පැනවීමක් විද්‍යමාන වෙන්නේ නැහැ. වක්ඛු විඤ්ඤාණය තමයි ඇහැයි, රූපයයි තියෙනවා කියලා කියන්නේ. එතකොට ඇහැයි, රූපයයි පනවන්න බැරිනම් දැන් වක්ඛු විඤ්ඤාණයට වැඩකුත් නැහැ. ඇහැත් අවිද්‍යාවෙන් හදලා පනවලා නම්, රූපයත් අවිද්‍යාවෙන් හදලා පනවලා නම්, ඔය දෙකේ ඇත්ත දැක්කොත් වක්ඛු විඤ්ඤාණයට දැන් පෙන්නන්න දෙයක් නැහැ. ඇහැක් තියෙනවා, රූපයක් තියෙනවා කියලා පෙන්නන්න බැහැ. එතකොට වක්ඛු විඤ්ඤාණයත් 'අසති' වෙනවා.

එතකොට විද්‍යාව පහළ වුණහම 'වක්බුං අසති, රූපෙ අසති, වක්බු විඤ්ඤාණෙ අසති' වෙනවා. ඇයි ඒ? ඇහැ, රූපය, වක්බු විඤ්ඤාණය කියන තුනම අවිද්‍යාව මතයි හටගන්නේ. රහතන් වහන්සේ පෙනීමේ ඇත්ත ඇතිහැටි දකිනවා. අපට නම් 'මම'ත් පිහිටනවා, රූපත් පිහිටනවා, ඕවා දැනගන්න විඤ්ඤාණයත් පිහිටනවා. නමුත් රහතන් වහන්සේට පෙනීම කියන සිද්ධිය තියෙනවා. ඇසීම, දැනීම, දැනගැනීම කියන සිද්ධීන් තියෙනවා. නමුත් අවිද්‍යාවෙන් පනවපු ආයතන හටගන්නේ නැහැ.

පිළිතුර: විඤ්ඤාණ හයයි තියෙන්නේ. වක්බු විඤ්ඤාණය කිව්වොත්, විඤ්ඤාණයට පුළුවන් ඇහැයි, රූපයයි තියෙනවා කියන්න විතරයි. ඇහැ නිසා උපදින සිතට දකින එක කරන්න පුළුවන්. හැබැයි දකින්නේ රූප නෙවෙයි, දකින්නේ ඇහැ නෙවෙයි. 'දැකීම' කියන සිද්ධිය විතරයි වෙන්නේ. 'දැකීම' කියන සිද්ධියේ ඇහැකුත් නැහැ, රූපත් නැහැ. අපට වෙලා තියෙන්නේ අපේ අවිද්‍යාව නිසා වක්බු විඤ්ඤාණයෙන් පෙන්නනවා ඇහැකුත් තියෙනවා, රූපයකුත් තියෙනවා කියලා. ඒ කතාව භාරගන්නේ වක්බු විඤ්ඤාණයෙන් නෙවෙයි, මනෝ විඤ්ඤාණයෙන්.

ඇත්ත අවබෝධ වුණාට පස්සේ ඇහැක් පෙන්නන්නේ නැහැ, රූප පෙන්නන්නේ නැහැ, හැබැයි දැකීමේ සිද්ධියක් තියෙනවා. එදාට විඤ්ඤාණයට දර්ශනය කරන්න රූපත් නැහැ, ඇහැකුත් නැහැ. ඒ කියන්නේ අභ්‍යන්තර රූපත් නැහැ, බාහිර රූපත් නැහැ. ආයතන උපදින්නේ නැහැ. 'දැකීමට' අමතරව ආයතන පැනවීමක් වෙන්නේ නැහැ. ආයතන කියන්නේ අප්පිකත්ත ආයතන සහ බහිද්ධ ආයතන. 'ඇසීමට' අමතරව අප්පිකත්ත ආයතන සහ බහිද්ධ ආයතන කියලා පැනවීමක් වෙන්නේ නැහැ. 'දැකීම, ඇසීම' සිද්ධි වෙනවා. ආයතන කියලා දෙයක් නැහැ. සලායතන නිරෝධයක්.

විඤ්ඤාණය අනිදස්සනය කියනවා. විඤ්ඤාණයට දර්ශනය කරන්න සිද්ධියක් නැහැ. මේ ලෝකෝත්තර දර්ශනය හරි ගැඹුරුයි. දැකීමේ සිද්ධියට අමතරව රූප පනවන්න බැහැ, ඇහැක් පනවන්න බැහැ කියන නුවණක් එනවා.

හැබැයි දහම අහලා මේ කරුණු දැනගත්තාට සාමාන්‍ය ලෝකයේ ඉන්න කොට අපි අභ්‍යන්තර බාහිර ආයතන පනවනවා. ඒකට හේතුව පුරුද්ද බලවත් නිසා, කෙලෙස් බලවත් නිසා. මේ ධර්මතා දැනගැනීමේ සත්‍ය ඥානය විතරයි. මේ ධර්මතාවය දැනගත්ත කෙනාට 'අසති'

මට්ටමට එනකම් කරන්න වැඩක් තියෙනවා. දන්න, දකින කෙනාට විතරයි මාර්ගය තියෙන්නේ. සත්‍ය ඥානය තිබුණොත් තමයි කෘත්‍ය ඥානය එන්නේ, මාර්ගය උපදවා ගන්න පුළුවන් වෙන්නේ.

රහතන් වහන්සේ ලෝකයා දුකට පත්වෙලා ඉන්න එක දෑකලා ඒ දුක අඩුකරගන්න මේ විදියට කරන්න කියලා ඒ ඒ මානසික මට්ටමට උපදෙස් දෙනවා. මේක තමයි මුළු ධර්මයම කියන්නේ. එක එක කෙලෙස් මට්ටම් වල නිවරණ යටපත් කරගන්න උපක්‍රම දේශනා කරලා තියෙනවා. අපි හිතන් ඉන්නේ පූර්ව ප්‍රතිපදාවේ ඒවා කළාම නිවන් දකින්න පුළුවන් කියලා. ඔතන තමයි අපි වරද්දගෙන තියෙන්නේ.

පූර්ව ප්‍රතිපදාවයි, ආයඪී ප්‍රතිපදාවයි කියලා දෙකක් තියෙනවා. පූර්ව ප්‍රතිපදාව උදව් වෙන්නේ නිවරණ යටපත් කරගන්න විතරයි. ඒවාක් කරන්න ඕනේ. ඒවා එපා කියන එක නෙවෙයි මේ කියන්නේ. කය දෙතිස් කුණපයක් විදියට බලන්න ඕනේ. හැබැයි අපි දැනගන්න ඕනේ මේක කරන්නේ කුමක් සඳහාද කියලා. අපි තවමත් මේ බාහිරයෙන් ලෝකය හොයන්නේ. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ තමන් තුළින් ලෝකය දකින්න කියලා. අපි තවම එතැනට ඇවිල්ලා නැහැ. ආයඪී දර්ශනයට අපි ඇවිල්ලා නැහැ. තමන් තුළින් දහම දකින්න නම් ආයතන විදියටම බලන්න වෙනවා. බලියක් පමණ ශරීරය කියන්නේ ආයතන හයට. ආයතන හයෙන් දකින මට්ටමේ තමයි මේ ගැඹුර තියෙන්නේ. ආයතන මුළාවෙන් මිඳෙන හැටි. ආයතන මුළාවේ දී දකිනවා අප්ඤ්ඤා ඛණ්ඩ ආයතන පනවන්නේ ම අවිද්‍යාව මතයි කියලා. ඒ විදියේ නුවණක් අපි ඇති කරගන්න ඕනේ.

පිළිතුර: නිවරණ යටපත් කළත් දහම අහලා දන්න, දකින තත්ත්වයට ඇවිල්ලා නැත්නම් මාර්ගඵල ලැබෙන්නේ නැහැ. සමාධියේ හිටියා, ධ්‍යාන වැඩුවා කියලා මාර්ගඵල ලැබෙන්නේ නැහැ. රහතන් වහන්සේගේ තත්ත්වය දිටියේ දිටියමත්තං. අපි තවම ඒ මට්ටමට ඇවිල්ලා නැහැ. එහෙනම් එතෙන්ට යන්න නම් මොකද කරන්න ඕනේ? ඒ සඳහා මාර්ගය උපද්දවා ගන්නයි ධර්මයෙන් උපදෙස් දෙන්නේ. අපි නුවණින් දැනගන්න ඕනේ දිටියේ දිටියමත්තං වුණොත් අප්ඤ්ඤා ආයතනක් නැහැ, ඛණ්ඩ ආයතනක් නැහැ කියලා. ඒවා හටගත්තොත් මොකද වෙන්නේ කියලා බාහිර සූත්‍රයේ පැහැදිලි කරනවා. රූප උපාදාන ස්කන්ධය (ඇස, රූපය ආදිය) කියලා එකක්

පිහිටන්නේ නැහැ. දුක පිහිටන්න බැහැ. ඒ තමයි දුක නිරෝධය.

මේ දර්ශනයට එන්නයි සතර සතිපට්ඨානය තියෙන්නේ කියන එක තේරුම්ගන්න ඕනේ. කායානුපස්සනාව පනවලා තියෙන්නේ අජ්ඣන්ත බහිද්ධ රූප පිරිසිදු දකින්න. පිරිසිදු දුක්කහම වෙන්නේ මොකක්ද කියන නුවණයි මේ පෙන්නන්නේ. මේකයි වතුරායඪී සත්‍යයේ සත්‍ය ඥානය කියන්නේ. නිවන ගැන සත්‍ය ඥානයක් එනවා. එතකොට කෙතෙක් ද මේ භාවනාව වඩන්න ඕනේ, සතිය වඩන්න ඕනේ කියලා කාගෙන්වත් අහන්න ඕනේ නැහැ. උත්තරය මෙතන තියෙනවා. තමන් තවමත් රූපයට අනුවෙනවා නම් - අජ්ඣන්ත වේවා, බහිද්ධ වේවා රූපයට අනුවෙනවා නම්, තමන් දූනගන්න ඕනේ තවම රූපය පිරිසිදු දුකලා නැහැ කියලා. එහෙනම් තව තවත් කායානුපස්සනාව වඩන්න වෙනවා.

වඩනවා කියන්නේ මොකක්ද? දූන් රූපයක් තියෙනවා කියලා හිතූන ගමන්, දූනගත්ත ගමන් දූන් අපට බාහිර රූප පිහිටලා තියෙනවා. ඉති බහිද්ධාවා කායෙ කායානුපස්සි විහරති - බුදුරජාණන් වහන්සේ උපදෙස් දීලා තියෙනවා. බහිද්ධ රූපය ගැන සිහිය නුවණ පිහිටන්න කියනවා. ඒ සඳහා වීර්යය වඩනවා - ආතාපි සම්පජානො සතිමා. සිහියෙන් රූපය ගැන දූනගන්නවා. ඒක දූනගන්නත් උත්සාහ කරන්න ඕනේ - වීර්යය. ඊළඟට නුවණින් දකිනවා ඒක බහිද්ධ රූපයක් කියලා. කායානුපස්සනාවේ දී බහිද්ධ රූපය ගැන සිහිය පිහිටන්න කියලා තියෙනවා.

කොහොමද සිහිය පිහිටන්නේ? ඔන්න දූන් නුවණ ඕනේ. වතුරායඪී සත්‍ය පිළිබඳ නුවණ. රූපය කියන්නේ පඤ්ච උපාදාන ස්කන්ධය - දුක. ඒකේ සමුදය කොහේද තියෙන්නේ? ඔන්න දූන් ආයතන විදියට බලන්න ඕනේ. ඇසීමක් නේ සිද්ධ වුණේ. ඇසීමේ කොහෙද රූප? නුවණ තියෙන කෙනාට දූන් ආයතන ගැන දක්ෂ වෙලා බලන්න පුළුවන්. එතකොට දකිනවා මේක මුළාවක් නේ කියලා. ඔය බහිද්ධ රූපය කියන්නේ ප්‍රපඤ්චයක් නේ කියලා පෙනෙනවා. ශබ්දය ගැන කල්පනා කරලා හදපු රූපයක් නේද ඔය දූන් එළියේ තියෙනවා කියලා විශ්වාස කරලා තියෙන්නේ කියලා දකිනවා. යං විතක්කෙති තං පපඤ්චෙති වෙලා නේද?

මේ දුක්ම උදව් වෙනවා - දන්න, දකින කෙනාටයි සතිපට්ඨානය තියෙන්නේ. දහම අහලා දන්න කෙනාටත් සතිය වඩන්න පුළුවන්, නොදන්න කෙනාටත් සතිය වඩන්න පුළුවන්. හැබැයි මාර්ගඵල

ලැබෙන්නේ මේ සාසනයේ විතරයි. දහම අහලා තේරුම්ගත්ත කෙනාට විතරයි. අනිත් අය ඉතින් සිහිය පිහිටයි, මාර්ගය වඩනවා කියලා හිතයි, හැබැයි මාර්ගඵල නම් ලැබෙන්න විදියක් නැහැ.

චතුරායඪී සත්‍යයේ තියෙන්නේ රූප උපාදාන ස්කන්ධය දුකයි, දුක සමුදයයි - මේ පැත්තේ තියෙන මුළාව, අවිද්‍යාව. මේ අවිද්‍යාව නොයෙදුනා නම් අර රූපය උපදියි ද? ඔන්න එයාට නිරෝධය පෙනෙනවා. මේ ධර්මතාවය හිතට පෙන්නනවා කියන්නේ ඔය මාර්ගයයි වඩන්නේ. මෙහෙ මුළාව හින්දා නේ අරෙහෙ රූපය හැදුවේ. ඕක පෙන්නන්න පෙන්නන්න රූප හදන එක නවත්වනවා නේද? මුළාව දුරුවෙනකම් පෙන්නන්න වෙනවා. රූපයට අහුවෙන තාක් කල් අපට අනිත් පැත්තට පෙන්නන්න වෙනවා. 'ඔය අපේ මුළාව නේ, ලෝකයට අයිති දැක්ම නේ ඕක, බුදුහාමුදුරුවෝ පෙන්නලා තියෙන ඇත්ත මේක නේ' කියලා පෙන්නන්න පුළුවන් ඇත්ත දැනගත්ත කෙනාට. ඒ දන්න කෙනා තමයි සම්මාදිට්ඨිය තියෙන කෙනා. දහම අහලා චතුරායඪී සත්‍යයෙන් තේරුම් ගත්ත කෙනා. දුක විතරකුත් නෙවෙයි, දුක සමුදයයි, නිරෝධයයි - ඔය තුනම දැනගත්ත කෙනා දැන් වඩන්නේ මාර්ගය.

එයාට පුළුවන් අජ්ඣාත්ත රූපය - ශරීර රූපය ගැන දැනගත්තත් ඔය දෙයම කරන්න, බහිද්ධ රූපය ගැන දැනගත්තත් ඕකම කරන්න. හිතෙන් හදපු එක නේ මේ එළියෙන් තිබ්බේ, ප්‍රපඤ්චයක් වුණා නේ, ප්‍රපඤ්ච වුණේ ආයතන මුළාවෙන් නේ. ඒ විදියට ආයතන මුළාව මුලට වෙනකම් අල්ලගන්න වෙනවා. දැක්මට අමතරව ඇහැයි, රූපයයි පැනෙව්වා නේද, දැනීමට අමතරව කයයි, ස්පර්ශයයි පැනෙව්වා නේද කියලා දකිනවා.

අපි ප්‍රපඤ්ච තුළ, ලෝකය තුළ, දුක තුළ ජීවත්වෙන්නේ. ඒ නිසා තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ දුකෙකු ලොකො පතිට්ඨිකො කියලා. ලෝකය පවතින්නේ දුක තුළ. ලෝකය කියන්නේ රූප ගොඩකට. අජ්ඣාත්ත රූපයි, බහිද්ධ රූපයි.

දැන් අහගන්නාට ඔය ටික ලෙහෙසියෙන් දකින්න බැහැ. මේවා හුඟාක් අහලා තිබුණාට තවම දකලා නැහැ නේ. සුත්‍රය කටපාඩමින් කිව්වාට දර්ශනය, දැක්ම අපට තවම නැහැ. මේ කියන්නේ මොකක්ද කියන අදහස නැහැ. වචන ටික නිකම් ගිරව් වගේ කියන්න පුළුවන්. 'සති' 'අසති' කියලා විස්තර කරන ඡේද දෙක ඉතාමත්ම වැදගත්. එතකොට අපි 'පච්චයා' ඉඳලා 'නිරෝධා' කියන තැනටයි යන්න

ඕනේ. ඉමසමිං සති ඉදං හොති, ඉමසමිං අසති ඉදං න හොති මට්ටමටයි යන්න ඕනේ. දුක නිරෝධය පැත්ත තියෙන්නේ එතන.

මේ ටික දන්නේ නැතුව, දකින්නේ නැතුව කරන්නං වාලේ මොනවා හරි කෙරුවාට මාර්ගය වැඩෙයි ද කියන එක නුවණින් හොයන්න. හැබැයි දැනගෙන කළොත් අනිවාර්යයෙන් වැඩෙන්නේ මාර්ගය - ලෝකෝත්තර මාර්ගය. කවුරුවත් කියන නිසා නෙවෙයි, ඒක තමන්ට ප්‍රත්‍යක්ෂ වෙන්න ඕනේ. දහමට ගළපලා බලන කොට තමන්ට ප්‍රත්‍යක්ෂ වෙයි ඕකම තමයි සම්මාදිට්ඨිය වෙන්නේ කියලා. ඒ සදහා තමයි දහම අහන්න ඕනේ, නුවණින් විමසන්න ඕනේ. වචන ටිකක් පාවම් කරගන්න නෙවෙයි. මේ දැක්ම ඇති කරගන්න. අප්පකාමික රූපය හරි, බහිද්ධ රූපය හරි ප්‍රපඤ්චයක් කියලා පෙනෙන දවසක් එයි. හිතෙන් කල්පනා කරලා එළියෙන් තිබ්බා නේද, මෙතන සිහිය නුවණ පිහිටියේ නැහැ නේද කියලා නුවණක් එයි. පිහිටියොත් මොකද වෙන්නේ කියලා දන්න කෙනාටයි මේක කරන්න පුළුවන්.

පිළිතුර: වැරැද්ද වුණාට පස්සේ තමයි අපට බලන්න වෙන්නේ. ලෝකයට අහුවුණාට පස්සේ ලෝකයට අහුවුණේ මෙහෙමයි කියලා පෙන්නන්න දක්ෂ වුණොත් කවදා හරි ඔය ලෝකයට අහුවෙන එක නවතියි. ඒ තැන දක්වාම මාර්ගය වඩන්න තියෙනවා.

ලෝකයාට පෙනීම තියෙන්නේ ඇහැයි, රූපයයි එක්ක. ආයච්චි දර්ශනයේ දිට්ඨෙ දිට්ඨමත්තං කියන මට්ටමේ දී දැකීම් මාත්‍රය විතරයි. එතෙන්ට ඇහැකුයි, රූපයකුයි දාන්නේ නැහැ. අප්පකාමික බහිද්ධ දාන්නේ නැහැ. දෙපැත්තක් බෙදන්නේ නැහැ. ද්වයතාවයකට අහුවෙන්නේ නැහැ.

දෙපැත්ත බෙදුවා නම්, අභ්‍යන්තරයයි බාහිරයයි බෙදුවා නම් එතෙන්ට 'මම' රිංගලා. ප්‍රඥාවේ දී ඕවා පිහිටන්නේ නැහැ. මෝඩකමේ දී, අවිද්‍යාවේ දී තමයි ඕවා පිහිටන්නේ. ඒ නිසා තමයි ඇහැ සහ රූපය අවිජ්ජා සම්භූතං කියලා කියන්නේ. ඇත්ත දැක්ක දවසට රූප උපදින්නේ නැහැ, පිහිටන්නේ නැහැ. රූප උපදින්නේ නැති දවසට පයවි, ආපෝ, තේජෝ, වායෝ උපදින්නේ නැහැ - නගාධති.

එක ක්ෂණයකට මේ ගැන විදර්ශනය කළොත් ඉතාමත් වටිනවා. එකකොට වැඩෙන්නේ මාර්ගය. අපි මුලු දවස තුළදීම මුළා වෙන කොට එක සිද්ධියක් අරගෙන නුවණින් පෙන්නනවා මෙන්න

මෙහෙමයි මුළා වුණේ කියලා. ඒක විදර්ශනය. ඒ වැඩෙන්නේ මාර්ගය. ඒකයි කියන්නේ ක්ෂණයක් විදර්ශනය වැඩුවොත් දාන 100ක් දුන්නාට වඩා අනුසස් තියෙනවා කියලා. හැම අරමුණකටම මේක කරන්න යන්න එපා. එහෙම කරන්නත් බැහැ. ඉස්සෙල්ලා එකකින්, දෙකකින් පටන්ගන්න. ඇහෙන ශබ්දයට රූප හදන හැටි බලන්න. ශබ්දයේ රූප තියෙනවාද කියලා බලන්න. එතකොට පෙනේවි මේක ප්‍රපඤ්චයක් නේ, කල්පනා කරලා නේ රූප හැදුවේ. රූප එළියේ තියෙනවා කිව්වේ අර වතුරේ බල්ලා වගේ නේ කියලා මතක් කරලා දෙන්න.

පිළිතුර: වචන ටික අමතක කරලා අන්දකින් එක බලන්න පුරුදු වෙන්න. ශබ්දයක් ඇහෙන කොට මොනවාද දැනගන්නේ, දකින කොට මොනවාද දැනගන්නේ - මේවා බලන්න. අපට තවම මේ මට්ටමේ දී ශබ්දයක් ඇහෙන කොට ඒකට රූපයක් පනවන්නේ නැතුව ඉන්න බැහැ. නමුත් ඒ මොහොතේ තමන් දකෂ වුණොත්, එහෙම හිතුවේ ඇයි කියලා අනිත් පැත්තට පෙන්නන්න පුළුවන්. අපි රූප පනවන්නේ නැහැ කියලා හිත රවට්ටගන්න එපා. රූප පනවන්නේ නැති එක එලයක් මිසක් මාර්ගය නෙවෙයි. මාර්ගය වැඩුන දවසට, රහත් වුණ දවසට නම් එහෙම කියන්න පුළුවන්. එතනින් මෙහා අපි රූප පනවන්නේ නැහැ කියන කතාව කාටවත් කියන්න බැහැ. අඩුතරමින් අනාගාමී වෙන්න වත් මීනේ එහෙම කියන්න.

අපේ කෙලෙස් බලවත්. ඉතිං ඕකට ලොකු වැඩ පිළිවෙලක් තියෙනවා. එහෙම කිව්වාට බය වෙන්න එපා. මේක දැනගන්නා කියන්නේ මාර්ගයට වැටුණා වෙනවා. අපි දන්නවා කියලා හිතුවොත් කවදාවත් මාර්ගයට වැටෙන්නේ නැහැ. ඒකයි මෙහෙම කියන්නේ. අපි දන්නේ නැහැ, බුදුරජාණන් වහන්සේ තමයි ඕක පෙන්නලා දීලා තියෙන්නේ, අපි තවම දුකේ ඉන්නේ, අපි තවම ලෝකයේ ඉන්නේ, අපි තවම රූප වලට රැවටිලා ඉන්නේ, අපි තවම අප්පිකුත්ත බහිද්ධ බෙද බෙදා ඉන්නේ. අපි ඔහොම බෙදන්නේ නැහැ කියලා නිකම් කියන්න බැහැ. එහෙම කිව්වොත් ඒක බොරුවක්. දෘෂ්ටියක්, හිත රවට්ටා ගැනීමක් වෙනවා.

කිසි දෙයක් නවත්වන්න යන්න එපා. නවත්වන්නත් බැහැ. මේ තියෙන දේවල් පෙනෙන්නේ නැහැ කියලා හිතන්න යන්න එපා. පෙනුනේ කොහොමද, ඕක දැනගත්තේ කොහොමද කියලා නුවණින් අනිත් පැත්ත පෙන්නන්න. එහෙම නැතුව මට බාහිරය පෙනෙන්නේ නැහැ කිය කියා හිටියාට ඇත්ත අවබෝධ වෙන්නේ නැහැ. ඒක හිත

රවට්ටා ගැනීමක් විතරයි. වචන වලට හිරවෙන්නේ නැතුව අත්දැකීම මත ඉඳන් දහම දකින්න පුරුදු වෙන්න.

උදාහරණයක් වශයෙන් - මෙතන කණුවක් තියෙනවා කියන එක පිළිගන්නවා ද? පිළිගන්න වෙනවා. බොරුවට නැහැ කිව්වාට වැඩක් නැහැ. හිත රවට්ටාගෙන දහම දකින්න බැහැ. කණුවක් තියෙනවා. දන් අතින් පැත්තෙන් බලන්න මේ තමයි රූප උපාදානය. එහෙම දකින්න පුරුදු වෙන්න. රූප උපාදානයට බුදුරජාණන් වහන්සේ දුකයි කියලා තියෙනවා. හැබැයි තවම මට නම් දුක දැනෙන්නේ නැහැ කියලා ඒකත් පිළිගන්න. අපි දුක දැක්කා කිව්වොත් එතනම දහම දැකීම වැහෙනවා. දුක පිරිසිදු දකින්නයි මේ මාර්ගය තියෙන්නේ. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ ගැන ශ්‍රද්ධාව වැඩෙන්න ඕනේ. අපට පෙනෙන්නේ නැති වුණාට බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙහෙම කියලා තියෙනවා නේ, එහෙම දකින්න එහෙනම් මොකද කරන්න ඕනේ කියලා පටන් ගන්න. එතන වෙන මුළාව හඳුනාගන්න. මෙහේ අවිද්‍යාව හින්දා නේද රූප පැනෙව්වේ කියලා දකින්න නුවණ ඕනේ. ඒක නුවණින් පෙන්නනවා මිසක් සාමාන්‍ය ලෝකයේ ජීවත්වෙන කොට අත්දැකීමේ දී රූප නැහැ කියලා කියන්න යන්න එපා.

ඇත්ත තත්වය රූප නැහැ තමයි. ඒ වුණාට අපේ මනස එව්වර දියුණු නැහැ, අපේ ප්‍රඥාව ඒ මට්ටමට වැඩිලා නැහැ. දන් නිකම්ම රූප නැහැ කිව්වොත් ඒක දෘෂ්ටියක් - උච්ඡේදවාදයට වැටෙනවා. රූප පනවන මට්ටමින් තමයි අපේ මනස වැඩ කරන්නේ. දන් තමන්ගේ ශරීරය නැහැ කියලා කියන්න බැහැ. අත රිඳෙනවා, කකුල රිඳෙනවා. ඉතින් කොහොමද ශරීරය නැහැ කියන්නේ? ශරීරයක් නැත්නම් හෙල්ලෙන් ඕනේ නැහැ නේ. අපි ශරීරයේ බැසගෙන ඉන්නේ. අප්‍රීක්ෂිත රූපයේ බැසගෙන, රූප උපාදානය කරගෙන අපි ඉන්නේ.

පිළිතුර: අපි මේ බණ අහගෙන ඉන්නෙත් මුළාවෙන්. ශබ්දයෙන් නවත්තලා නැහැ, මේ කියන එක ඇහෙනකොටත් අපේ හිත ඇතුළේ වැඩ ගොඩක් සිද්ධවෙනවා. සුනෙ සුනමත්තං නැහැ.

රූප නැතිවෙනවා කියන එකයි, රූප උපදින්නේ නැහැ කියන එකයි දෙකක්. දන් වතුරේ ඉන්න බල්ලා නැතිවෙනවා කියන එකයි, වතුරේ බල්ලෙක් හටගන්නේ නැහැ කියන එකයි දෙකක්. එතකොට අවිද්‍යාව තියෙනකම් වතුරේ බල්ලෙක් ඉන්නවා. අවිද්‍යාව නැතිවුණ දවසට ඡායාමාත්‍රය විතරයි. නැවත බල්ලෙක් උපදින්නේ නැහැ. උපදින්නේ නැහැ කියන එකට තමයි නිරෝධය කියන්නේ.

රූප උපදින්න කර්මයක් බලපානවා. ලෝකයට අයිති හේතු ටිකෙන් ඇවිල්ලා තමයි අපි අවිද්‍යාවට එන්නේ. අපට මනුෂ්‍ය ඇහැක් ලැබිලා තියෙන එක ලෝකයට අයිති හේතුවක්. එතකොට මනුෂ්‍ය ඇහැට පෙනෙන රූපයි, දෙවිකෙනෙක්ගේ ඇහැට පෙනෙන රූපයි අතර වෙනසක් තියෙනවා. නැත්නම් සතෙකුට පෙනෙන රූපයි, අපට පෙනෙන රූපයි අතර වෙනසක් තියෙනවා. දැන් අපි ලෝකයට අයිති ඇහැක් ගැන මේ කතා කරන්නේ. ලෝකයට අයිති තැන ඉඳන් බලන කොට මනුෂ්‍ය ඇහැක් උපදින්නේ කර්මයක් නිසා. සතෙක්ගේ ඇහැක්, දිව්‍ය ඇහැක් උපදින්නේ කර්මයක් නිසා. මෙහෙම දකින්න පුළුවන් මට්ටමක් අපි හදාගෙන තියෙන්නේ කර්මයක් නිසා.

ඊළඟට ඇහැක් උපද්දගෙන තියෙන්නේ රූප දකින්න තියෙන තණ්හාව නිසා. තණ්හාවයි, කර්මයයි ඒ විදියට තේරුම් ගන්න. ඊළඟට අපි ගන්න ආහාර වෙනස් වුණොත් ඇහැ වෙනස් වෙන්න පුළුවන්. හැබැයි තේරුම් ගන්න මේ ලෝකයට අයිති පැහැදිලි කිරීමක් බව. මේවා ලෝකයට අයිති දේවල් මිසක් ලෝකෝත්තර දර්ශනයේ දී යෙදෙන්නේ නැහැ. දැන් ඔය හේතු හොයන්නේ බාහිරයෙන් නේ. නමුත් ලෝකෝත්තර දර්ශනයේ දී හේතු තමන් තුළින් දකින්න ඕනේ. එතකොට පෙනෙනවා අවිද්‍යාව මතයි ඇහැ උපන්නේ, අවිද්‍යාව මතයි රූප උපන්නේ. අවිද්‍යාව නැත්නම් ඕවා එකක්වත් උපදින්නේ නැහැ කියලා. ඒකට තමයි ලෝක නිරෝධය කියන්නේ. එතකොට ලෝකයට අයිති දැක්මේ ඉඳලා ලෝකෝත්තර දැක්මට එන්න තමයි දහම අහන්න ඕනේ.

පිළිතුර: ලෝකයට අයිති මට්ටමෙන් භාවනා කරලා අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම බලන්න පුළුවන්. උදාහරණයක් ගත්තොත්: කාගේ හරි ශරීරයක් පෙනෙනවා. මේ ශරීරය අනිත්‍යයි, වෙනස්වෙලා යනවා, ශරීරය දුකට පත්වෙලා යනවා, අනාත්මයි, පාලනය කරන්න බැහැ කියලා දකින්න පුළුවන්. මගේ ශරීරයත් ඒ විදියට දකින්න පුළුවන්. හැබැයි ඕක ලෝකෝත්තර දර්ශනය නෙවෙයි. මේක අනිත්‍යයි, වෙනස්වෙලා යනවා කියලා කිව්වාට, ඒක හරියට වතුරේ බල්ලෙක් ඉන්නවා, උග්‍ර වෙනස්වෙනවා කිව්වා වගේ කතාවක්. ඒක ලෝකයට අයිති අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම දැකීමක්. ඒකෙන් පමණක් නිවන් දකින්න බැහැ. ඒක තමයි මේ පැහැදිලි කරන්න හදන්නේ.

සතිපට්ඨානයේ කායානුපස්සනාවේ ලෝකයට අයිති ක්‍රියාවලියකුත් තියෙනවා. උදාහරණයක් වශයෙන් දෙතිස් කුණපය

බලන එකක් සතිපට්ඨානයේ තියෙනවා. හැබැයි එතන ලෝකෝත්තර දර්ශනයටත් යන්න පුළුවන් විදියක් තියෙනවා. ඒක යෙදෙන්නේ - අජ්ඣත්ත-බහිද්ධ දෙක එකට බලන්නේ කොහොමද, සමුදය-වය එකට බලන්නේ කොහොමද, න ව කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති වෙන විදියට මේක බලන්නේ කොහොමද, කියන මට්ටමේ දී ලෝකෝත්තර දර්ශනයට යනවා. ඒක බුද්ධ දේශනාවේමයි තියෙන්නේ. සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේමයි තියෙන්නේ. එහෙම තියෙනවා නමුත් ඒක තේරුම් ගන්න ටිකක් නුවණක් යොදන්න ඕනේ, ප්‍රඥාවක් ඕනේ. සතිපට්ඨානයේම ලෝකයට අයිති විදියට දකින්නත් පුළුවන්, ඒකෙන් ලෝකෝත්තර දර්ශනය දකින්නත් පුළුවන්. හැබැයි දකින්න නුවණ තිබුණොත් තමයි එහෙම පෙනෙන්නේ. බුද්ධ දේශනාවේ තියෙන ටිකම තමයි මම මේ කියන්නේ. බුද්ධ දේශනාවෙන් පිට නෙවෙයි. පූර්ව ප්‍රතිපදාවෙයි, ලෝකෝත්තර ප්‍රතිපදාවෙයි වෙනස දැක්ක දවසට තමයි ඒක පෙනෙන්නේ. එතැනින් මෙහා පෙනෙන්නේ නැහැ. ආයඪී දර්ශනය ඇති කරගත්ත දවසට එන නුවණක් තියෙනවා. මේවා ලෝකයට අනුවෙලා කරන දේවල් ද, ලෝකය ඉක්මවීම සඳහා කරන දේවල් ද කියලා දැක්මක් එනවා. ඒ දෙකෙන් හොයාගන්න පුළුවන් පූර්ව ප්‍රතිපදාවයි, ආයඪී ප්‍රතිපදාවයි අතර වෙනස. ඒ නුවණ ගන්නෙන් ධර්මයෙන්ම තමයි - සම්මාදිට්ඨියෙන්.

අපි දහමට අනුව ම, ඒ කියන්නේ බුද්ධ දේශනාවලට අනුව ම විමසලා දැක්ම ඇතිකරගන්න ඕන. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ දේශනා අපට ගන්න තියෙන්නේ ත්‍රිපිටකයෙන්. එතකොට ත්‍රිපිටක සූත්‍ර, ඒවායේ තියෙන ඒවාට අදාලව ම අපේ දැක්ම ඇතිකරගන්න ඕන. අපිට එක එක්කෙනාගේ මතවලින් එන දැක්ම නෙවෙයි. බුද්ධ දේශනාවලට අනුව, අපට වැරදුනේ කොතැන ද කියන තැන ම යි හොයාගන්න ඕන. වැරදුන හින්දා තමයි සම්මා දිට්ඨිය නැතිවෙලා තියෙන්නේ. හරියන්නේ, ඇත්ත දකින්න පටන්ගන්නේ, සම්මාදිට්ඨිය ආපු දවසට යි. එතැනට එනකම් දහම අහලා නුවණින් විමසන්න වෙනවා ‘මොකක් ද මේ ලෝකොත්තර දැක්ම කියන්නේ, මේ ලෝකයෙන් එතෙරවෙන මාර්ගයට වැටෙන්නේ කොහොම ද?’ ඒකට වැටුනේ නැත්නම් බුදු දහමෙන් ප්‍රයෝජනය ගන්නා වෙන්නේ නෑ. චිත්ත සමාධිය ඇතිකරගන්නට, ධ්‍යාන වැඩුවාට, කෙලෙස් තුනී වුණාට ආයච්චි මාර්ගයට වැටුනා වෙන්නේ නෑ. භාවනා කරපු පලියට ආයච්චි මාර්ගයට වැටෙන්නේ නෑ. භාවනාවෙන් දහම දකින්න සුදුසු තත්ත්වයට හිත සකස් කරනවා. ඊළඟට දහම නුවණින් විමසලා බලන්න ඕන, ‘බුදු කෙනෙක් මොනවාද දේශනා කරන්නේ?’ කියලා.

එතකොට අපි දන්නවා, බුදු කෙනෙක් දේශනා කරන්නේ පළමුවෙනි දේ, චතුරායච්චි සත්‍යය යි. චතුරායච්චි සත්‍යය දේශනා කරන්න තමයි බුදු කෙනෙක් පහළවෙන්නේ. චතුරායච්චි සත්‍යය ගැන අපි ඕනෑ කෙනෙක් අහලා තියෙනවා, බෞද්ධයින් විදියට - දුක යි, දුක්ඛ සමුදය යි, නිරෝධය යි, මාර්ගය යි කියන හතර. එතකොට සම්මා දිට්ඨිය ඇතිකරගන්නත් ඕය හතර ගැන හොඳ දැක්මක් එන්න ඕන. අහලා තියෙන දැනුම නෙවෙයි. අවබෝධයෙන් එන චතුරායච්චි සත්‍යයේ දැක්මක් එන්න ඕන. චතුරායච්චි සත්‍යය ගැන හරි දැක්ම ආපු දවසට තමයි සම්මා දිට්ඨිය තියෙන්නේ. එහෙනම්, දුක පිළිබඳව, දුක්ඛ සත්‍යය ගැන පැහැදිලි නුවණක් එන්න ඕන, ‘මේකයි දුක’ කියලා. ඊළඟට, ‘දුක හටගන්නේ මෙහෙම යි’ කියලා පැහැදිලි නුවණක් එන්න ඕන. ‘පැහැදිලි’ කියන්නේ ආයෙ සැක සහිත දැක්මක් නෙවෙයි. සම්මා දිට්ඨිය ආපු වහම, තව කෙනෙක් මොනවා හරි කිව්වා කියලා වෙනස්වෙන දැක්මක් වෙන්න බැහැ. එතකොට ‘දුක්ඛ නිරෝධය

කියන්නේ මේක යි' කියලා ලොකු නුවණක් එන්න ඕන, පැහැදිලි දැක්මක්. ඒ තුන ආවොත් මාර්ගය උපද්දවාගන්න පුළුවන් - ඒ දැක්ම එනවා. දුක ගැන අවබෝධයක් එන්න ඕන. සමුදය මොකක් ද කියලා හොඳට දැනගන්න ඕන. දුක හටගන්න හේතු ටික දැනගත්තොත් තමයි ඒ හේතුව අයිත් කරන්න පුළුවන් වෙන්නේ. ඒ හේතුව අයිත් කළොත්, දුක හටගන්නේ නෑ කියලා ලොකු නුවණක් එන්න ඕන. ඒ ටික තිබුණොත් තමයි ඒ හේතුව අයිත් කරන්න මාර්ගය වඩන්න පුළුවන් වෙන්නේ.

එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දුක කියලා පැහැදිලි කරන්නේ, අපි දන්නවා අහල තියෙනවා, ජාති, ජරා, ව්‍යාධි, මරණ - ඔහොම ලැයිස්තුවක් තියෙනවා. ඔහොම ගිහින් අන්තිමට එන්නේ පඤ්චලපාදානස්කන්ධය දුක යි කියන තැනට යි. සංඛිත්තෙන පංචුපාදානස්කන්ධා දුක්ඛා. එතකොට එතැනට ඔය දුක් ඔක්කෝම අයිති වෙනවා. එහෙනම් 'පංචලපාදානස්කන්ධය දුක යි' කියන නුවණ එන්න ඕන. දැනුම නෙවෙයි. දැනුම තියෙනවා අපි ලඟ. 'පංචලපාදානස්කන්ධය දුකයි' කියලා හැමෝ ම දන්නවා. දැනගන්නට දැකලා නෑ. අපි දැකලා තියෙනවා ද කියලා බලන්නේ කොහොම ද? දැන් පංචලපාදානස්කන්ධය තියෙන තැනක, 'ඕක දුක ද?' කියලා බලන්න ඕන. කොහේ ද පංචලපාදානස්කන්ධය හටගන්නේ? කොයි වෙලාවේ ද හටගන්නේ? ආයතනයක් වැඩ කරන කොට යි. ආයතන කිව්වේ මොනවා ද? ඇහැ, කන, නාසය, දිව, ශරීරය, මනස. එතකොට දැන් ඇහෙන් දකින වෙලාවේ, කනෙන් අහන වෙලාවේ, පංචලපාදානස්කන්ධ හටගන්නවා. කොහොම ද දන්නේ හටගන්නවා කියලා? මොනවාද පංචලපාදානස්කන්ධ කියන්නේ කියලා හොයාගන්න ඕන. මොනවා ද පංචලපාදානස්කන්ධ? රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ. ඔය පහෙන් හොයන්න ඕන.

දැන් රූපය හටගත්තා ද ආයතනයක් වැඩකරන කොට? ඇහැ වැඩකරන කොට රූපය හටගත්තා ද? ඇහැ වැඩකරන කොට මොනවාද එතැන තියෙන රූප? 'ඇහැ වැඩකරනවා' කියන කොට අපි ජාති තුනක් ගැන දන්නවා - ඇහැයි, රූපය යි, වක්ඛු විඤ්ඤාණය යි. එතකොට ඒ තුන එකට ගත්තහම කියනවා 'එස්සය' කියලා. වක්ඛුඤ්ඤ ව පටිච්ච රූපෙ ව උප්පජ්ජති වක්ඛුවිඤ්ඤාණං, තිණ්ණං සඛ්භති එස්සො. 'සඛ්භති'ය කියන්නේ එක්ව යෑම යි. ඒ තුන එක්ව යාම, ඒ තුන එකට ගැනීම තමයි 'එස්සය' කියන්නේ. එතකොට ඇහැයි, රූපය යි, වක්ඛු විඤ්ඤාණය යි තිබුණොත් එස්සය කියලා

දෙයක් හටගන්නවා.

එතකොට ස්පර්ශය නිසා වේදනාව ඇතිවෙනවා. එස්ස පච්චයා වෙදනා. මෙතැන අපි අහලා තියෙනවා, වක්ඛුඤ්ඤා පටිච්ච රූපෙ ව උප්පජ්ජති වක්ඛු විඤ්ඤාණං. තිණ්ණං සඞ්ඝති එස්සො. එස්ස පච්චයා වෙදනා. යං වෙදෙති, තං සඤ්ජානාති - යමක් විදී ද, එය හඳුනාගන්නවා. යං සඤ්ජානාති, තං විතක්කෙති - යමක් හඳුනාගනී ද, ඒ ගැන කල්පනා කරනවා. යං විතක්කෙති - යමක් ගැන කල්පනා කරයි ද, තං පපඤ්චෙති - ප්‍රපංච බවට පත්වෙනවා. ප්‍රපංච බවට පත්වුණොත් මොකක් ද තියෙන ප්‍රශ්නය? ඒක තමයි හේතුව වෙන්නේ; ඔන්න පුරුෂයා අභිබවා යනවා ප්‍රපංචය. පුරුෂයා කියන්නේ සත්ත්වයා, ප්‍රපංචය හදාපු කෙනා. තතොනිදානං පුරිසං - මෙන්න මේක තමයි නිදානය. ඒ පුරුෂයාව පපඤ්චසඤ්ඤාසඞ්ඛා සමුදාචරන්ති. 'සමුදාචරන්ති' කියන්නේ මෙයාව පාලනය කරනවා, අභිබවා යනවා. හදපු එක්කෙනාව අභිබවා යනවා. මොකක් විසින්ද? මේ ප්‍රපංචය විසින්.

දැන් ඕක තේරුම්ගන්න මම උදාහරණය දෙන්නේ: වතුරට බල්ලා එබුණහම අපට පෙනෙනවා උග බුරුනවා. එතකොට ඇයි මේ බුරුන්නේ වතුරට එබ්ලා? තව බල්ලෙක් ඉන්නවා කියලා යි. දැන් කවුරු එක්ක ද තරහා අරන් තියෙන්නේ එතකොට මේ බල්ලා? වතුරේ ඉන්න බල්ලාත් එක්ක යි. උග බුරුන්නේ වතුරට නේ. එහෙනම් වතුරේ ඉන්න බල්ලාත් එක්කයි තරහා අරන් තියෙන්නේ.

දැන් වතුරේ ඉන්න බල්ලා හැදුවේ කවුද? ගොඩ ඉන්න බල්ලා යි. ඒකට කියනවා 'ප්‍රපංචය' කියලා. ඔය බල්ලා හිතලා, කල්පනා කරලා, ඒක මත නේ ද ඔන්න බල්ලෙක් ඉන්නවා කියලා හැදුවේ? යං විතක්කෙති, තං පපඤ්චෙති. දැන් අර එලියේ ඉන්න බල්ලා ප්‍රපංචයක්. දැන් තේරෙනවා ද ප්‍රපංචය කියන එක? ඇත්ත ඇති හැටි නෙවෙයි, හිතෙන් හදලා ඒක ඇත්ත කරගෙන. දැඩිව විශ්වාස කරනවා. මේක ම යි ඇත්ත. 'බල්ලෙක් ඉන්නවා ම යි' කියලා දැඩිව විශ්වාස කරනවා. එතකොට දැන් ප්‍රපංචයට පුළුවන්, 'අන්න බල්ලෙක් ඉන්නවා' - එයාට පුළුවන් දැන් මෙයාව තරහා ගස්සන්න. එයා දන්නේ නැහැ එයා ම හදලා එලියෙන් තියාපු බල්ලා කියලා. එයා ම හිතෙන් හදලා වතුරෙන් තියාපු බල්ලා කියලා නුවණක් නෑ බල්ලාට. මේක ප්‍රපංචයක් කියලා නුවණක් නෑ. 'හිතේ හදලා බාහිරේ තියනවා කියලා විශ්වාස කරනවා' කියන නුවණ නෑ. එය ප්‍රපංච බවට පත්වෙනවා. ඒ ප්‍රපංචයට පුළුවන්

මෙයාව අභිබවා යන්න. අභිබවා යන්නේ කොහොම ද? සමුදා වරන්ති වෙන්නේ අතීත අනාගත පව්වුප්පන්නෙසු වක්ඛු විඤ්ඤෙයොසු රූපෙසු - අතීත අනාගත වර්තමාණ ඇහෙන් දැකලා දැනගන්න පුළුවන් රූප යි.

දැන් ඔය බල්ලාව අතීතයෙන් ඉන්න ඇති. දැනුත් ඉන්නවා. අනාගතයේත් ඉන්නවා. කොහොම ද ඉන්නවා ද කියලා දැනගන්නේ? ඇහෙන් දැකලා. දැන් බැලුවොත් පෙනෙනවා. තව සැරයක් ගිහිත් බැලුවොත් උග ඉන්නවා නම් දකින්න පුළුවන්. එතකොට අනාගත යි. අතීතයෙන් ඉන්න ඇති. අතීතයෙන් බැලුවා නම් දකින්න පුළුවන්. ඔය වක්ඛු විඤ්ඤෙයොසු රූපෙසු. ඇහෙන් දැකලා දැනගන්න රූපයක් හදලා දැන්. ඒක තමයි ප්‍රපංචය. අතීත අනාගත පව්වුප්පන්නෙසු වක්ඛු විඤ්ඤෙයොසු රූපෙසු - එයා දන්නේ නැහැ හිතෙන් හැදුවා කියලා. එයා හිතන්නේ, 'ඇහෙන් දැකලා දැනගන්න පුළුවන් රූපයක් ඕක. දැනුත් දැනගන්න පුළුවන්; අනාගතයෙන් දැනගන්න පුළුවන්; අතීතයෙන් දැනගන්න පුළුවන්කම තිබුණා.' කොහොම ද දැනගන්නේ? වක්ඛු විඤ්ඤෙයොසු. ඒ කියන්නේ ඇහෙන් දැකලා. වක්ඛු විඤ්ඤාණය එන්නේ ඇහැ නිසා නේ. එතකොට ඇහෙන් දැකලා දැනගන්න රූපයක් ඔය එළියේ තියෙනවා කියන මට්ටමට ගිහිල්ලා. එළියේ නැත්නම් ඇහෙන් දකින්න බැහැ නේ. 'බාහිර රූපයක්, ඇහෙන් දැකලා දැනගන්න පුළුවන් බාහිර රූපයක්' කියන ප්‍රපංචය හදලා දැන්. අතීත අනාගත පව්වුප්පන්නෙසු වක්ඛු විඤ්ඤෙයොසු රූපෙසු - ඔය අපි දන්නා ඇහැයි රූපයයි වක්ඛු විඤ්ඤාණයයි නිසා සිද්ධ වෙන දේ. එස්සය ඇතිවෙනවා. එස්ස පච්චයා වෙදනා. යං වෙදෙති, තං සඤ්ජානාති. යං සඤ්ජානාති තං විතක්කෙති. යං විතක්කෙති, තං පපඤ්චෙති.

තතො නිදානං - ඕක තමයි නිදානය. ඕක තමයි හේතුව. තතො නිදානං පුරිසං පපඤ්ච සඤ්ඤා සංඛා සමුදා වරන්ති. අතීත අනාගත පව්වුප්පන්නෙසු වක්ඛු විඤ්ඤෙයොසු රූපෙසු -

ඔය වගේ ම ප්‍රපංච හදන්න පුළුවන් ශබ්දයක් අහලා ත්. කන යි, ශබ්දය යි, සෝත විඤ්ඤාණය යි. තිණ්ණං සඛ්ඝති එස්සො. එස්ස පච්චයා වෙදනා. යං වෙදෙති, තං සඤ්ජානාති. යං සඤ්ජානාති තං විතක්කෙති. යං විතක්කෙති, තං පපඤ්චෙති. ස්පර්ශය ආවාට පස්සේ - දැන් හැබැයි සෝත සම්පස්සය යි. කනෙන් වෙන ස්පර්ශය. ඒ නිසා වේදනාවක් එනවා. එස්ස පච්චයා වෙදනා. යං වෙදෙති, තං

සඤ්ජානාති. - ඒක අඳුනාගන්නවා. අඳුනාගත්ත දේ ගැන හිතනවා. යං සඤ්ජානාති තං විතක්කෙති. අඳුනාගත්ත දේ ගැනයි හිතන්නේ. හිතන කොට මොකද වෙන්නේ? ඔන්න ප්‍රපංච ගොඩනැගෙනවා. යං විතක්කෙති, තං පපඤ්චෙති. ප්‍රපංච වලින් කරන්නේ මොකක් ද? තතො නිදානං පුරිසං පපඤ්ච සඤ්ඤා සඛ්ඛා සමුදා වරන්ති. අතීත අනාගත පච්චුප්පන්නෙසු - දැන් එන්නේ - සොත විඤ්ඤෙයොසු සද්දෙසු - සෝත විඤ්ඤාණයෙන් දැනගන්න පුළුවන් ශබ්ද නේ. එතන අතීත ශබ්ද, වර්තමාණ ශබ්ද, අනාගත ශබ්ද කියලා ඔන්න දැන් ප්‍රපංච මෙයාව අභිබවා යනවා.

නාසයට ගත්තොත් නාසය යි ගද සුවද යි, සාණ විඤ්ඤාණය. ඊළඟට තිණ්ණං සඛ්ඛති එස්සො. එස්ස පච්චයා වෙදනා. යං වෙදෙති, තං සඤ්ජානාති. යං සඤ්ජානාති තං විතක්කෙති. යං විතක්කෙති, තං පපඤ්චෙති. ප්‍රපංච බවට පත්වෙනවා. තතො නිධානං පුරිසං පපඤ්ච සඤ්ඤා සඛ්ඛා සමුදා වරන්ති. අතීත අනාගත පච්චුප්පන්නෙසු සාන විඤ්ඤෙයොසු සානෙසු. - සාන විඤ්ඤාණයෙන් දැනගන්න පුළුවන්, ඒ කියන්නේ නාසයෙන් දැනගන්න පුළුවන් සන්ධාරම්මණ තියෙනවා - එළියේ තියෙනවා කියලා හිතෙනවා. එතකොට ඒ මට්ටමට එන කොට ඔන්න ප්‍රපංච යි. මේවා එළියේ තියෙනවා, මේකෙන් දැනගන්න පුළුවන් කියන මට්ටමට එනකොට ප්‍රපංච යි.

ඕක ආයතන හයට ම ඔය විදියට දේශනා කරනවා. මෙන්න මේ විදියට යි මේක වෙන්නේ කියලා.

එතකොට දැන් ඇහෙන්න දකින කොට, නැත්නම් කනෙන් අහන කොට (ඕන ආයතනයක් ගන්න) ගද සුවදක් දැනෙන කොට - දැන් බලන්න, පංචඵපාදානස්කන්ධ හැඳුනා ද? පංචඵපාදානස්කන්ධ හැඳුනා ද කියලා අපි බලන්නේ - රූප තියෙනවා ද, වේදනා තියෙනවා ද, සංඥා තියෙනවා ද, සංඛාර තියෙනවා ද, විඤ්ඤාණ තියෙනවා ද. දැන් ඇහෙන්න දැකීම තුළ අපි මොනවා හරි දැනගන්න කොට, ප්‍රපංච බවට පත්වෙන කොට, රූප කියලා ජාතියක් හටගෙන ද? හටගෙන නේ ද? දැන් වතුරට එබෙන බල්ලාට අන්න බල්ලෙක් හටගෙන යි. බාහිර රූපය හටගෙන යි. ඒ රූපය මොකෙන් ද දකින්නේ? ඇසෙන්. ඒ බාහිරයේ ඉන්න බල්ලාව දකින්න නම් ඇහැක් ඕන. එතකොට අප්පිකන්ත ආයතනය ඇහැ යි. බහිද්ධ ආයතනය එළියේ ඉන්න බල්ලා යි. අප්පිකන්ත ආයතනය මොකක් ද? ඇස යි. ගොඩ ඉන්න බල්ලාගේ ඇස යි. වතුරේ ඉන්න බල්ලාගේ ඇස නොවෙයි. දැන් බාහිර රූපය

(බහිද්ධ රූපය) අත්දකින්න මේ පැත්තේ ඇහැක් තියෙන්න ඕන. එතකොට ඇහැට කියනවා අපි, අප්‍රකාශිත රූප කියලා. අප්‍රකාශිත රූප, බහිද්ධ රූප. ඔය දෙක ම එන්නේ, අප්‍රකාශිත ආයතන, බහිද්ධ ආයතන කියන දෙක ම වැටෙන්නේ මොනවාට ද අර පහෙන්? රූප ද? වේදනා ද? සංඥා ද? සංඛාර ද? විඤ්ඤාණ ද? රූප යි. රූප කියලා තමයි අපි ඒ ටික භාරගන්නේ. ඇහැ යි රූපය යි, නැත්නම් කන යි ශබ්දය යි අපි දාන්නේ රූප ගොඩට යි. රූප කියලා නේ ද ඒවාට කියන්නේ? ඇහැ යි රූපය යි, නැත්නම් කන යි ශබ්දය යි, ඕවා රූප යි. නාසය යි ගන්ධය යි. ඒවා රූප යි. දිව යි රස යි. ඒ රූප යි. කය යි ස්පර්ශ වෙන දේ යි. කයත් රූපයක්, ස්පර්ශ වෙන දේත් රූප යි. මෙහෙම නේ ද පිළිගන්නේ? එහෙම නෙවෙයි නම් කියන්න.

එතකොට ඔය රූපස්කන්ධය. එතකොට ඒ රූපය අපි පිළිගන්නා නම්, භාරගන්නා නම්, ඕකට කියනවා, රූපඋපාදානස්කන්ධය කියලා. ඇහැ තියෙනවා ම යි කියලා පිළිගන්නා නම් ඔය ඇහැ රූපඋපාදානස්කන්ධය යි. ඇහෙන් දකින රූපය එළියේ තියෙනවා ම යි කියලා පිළිගන්නා නම්, ඒකත් රූපඋපාදානස්කන්ධය යි. වතුරේ බල්ලෙක් ඉන්නවා කියලා පිළිගන්නා නම් ඒක රූපයක් වෙලා නේ ද එතකොට? ඒ රූපඋපාදානස්කන්ධය යි. දැන් බල්ලා දැනගත්තොත් අන්න වතුරේ බල්ලෙක් ඉන්නවා කියලා දැන් කතා කරන්නේ රූපයක් ගැන නේ ද? බාහිරේ ඉන්න රූපයක්, බල්ලෙක්. එතකොට ඒක රූපස්කන්ධය යි. අපි එළියේ ගහක් තියෙනවා කියලා කතා කරනවා නම් ඔය රූපයක් ගැන නේ ද කතා කරන්නේ? එළියේ වෛත්‍යයක් තියෙනවා කියලා කතා කරනවා නම් රූපස්කන්ධය නේ ද? ඔව්. අපේ ගෙදර අරෙහෙ තියෙනවා කියලා කතා කරනවා නම් රූපස්කන්ධය යි. එතකොට ඒක අපි භාර අරන් නම්, රූපඋපාදානස්කන්ධය කියනවා. ඒක ඇත්ත ම යි කියලා අරගෙන නම් ඒකට කියනවා උපාදානය යි. අපි දැඩිව පිළිඅරන්. රූපඋපාදානස්කන්ධය.

දැන් රූපඋපාදානස්කන්ධ හටගන්නේ කොයි වෙලාවේ ද එතකොට? ආයතනයක් වැඩකරන කොට යි. අපි ඇහෙන් දකින කොට දැනගන්නවා, රූප තියෙනවා, මේ පැත්තේ ඇහැ තියෙනවා. කනෙන් ශබ්දයක් අහන කොට දැනගන්නවා ශබ්ද අරෙහෙ තියෙනවා. ඒක අහන්න කනක් තියෙන්න ඕන. එතකොට දැන් කන යි ශබ්දය යි වැටෙන්නේ රූපවලට යි. ඒකට කියනවා රූපඋපාදානස්කන්ධය.

ප්‍රශ්නය: දැන් අර පැත්තේ ඡායාවක් දැක්කොත් දැක්ක ගමන් ඒ ඡායාව වැටුන ගමන් මම අන්න ගොලුබෙල්ලෙක් කියලා හිතනවා. ඒකාගේ හැඩරුව ගති ඔක්කෝම හිතේ මැවුනා. ආයෙත් ඒ හිතට ම දැනෙනවා ඕක වෙන්න බෑ කියලා. වෙන්න බෑ කියන කොට ම එතන රෙදි කැල්ලක් බව ජේනවා. එතකොට එතැන දී අපට හිතෙන් මැවිවිව එකක් ...

පිළිතුර: දැන් මොකක් හරි එකක් පෙනෙන කොට අන්න ගොළුබෙල්ලෙක් ඉන්නවා කියලා හිතෙනවා. එතකොට එකපාරට හිතුවේ අතන ගොළුබෙල්ලෙක් ඉන්නවා කියලා. එතකොට දැන් අපි දැනගත්තා, අරෙහෙ ගොළුබෙල්ලෙක් ඉන්නවා කියලා. ඔය ගොළුබෙල්ලා දකින්නේ මේ පැත්තේ ඇහෙන්න. දැක්ක හින්දා නේ දැනගත්තේ. එතකොට ඇහැ කියන එක රූපස්කන්ධය යි. ගොළුබෙල්ලා කියන එකත් රූපස්කන්ධය යි. මෙහෙත් රූපයක් තියෙනවා. අරෙහෙත් රූපයක් තියෙනවා. ඔය දෙක අපි භාරගත්තා නම් ඔන්න රූපඋපාදානස්කන්ධය. දැන් ඔය ගොළුබෙල්ලා හින්දා අපට ඉතින් කැමැත්තක් ඇතිවෙන්නත් පුළුවන්. අකැමැත්තක් ඇතිවෙන්නත් පුළුවන්. ඒක දකින කොට මොකද වෙන්නේ? එතකොට කැමැති අකැමැති ගතියක්, මැදහත් ගතියක් එන්න පුළුවන්. ඒකට අපි කියනවා, වේදනාව කියලා. දැන් ඇහැයි රූපයයි තියෙනවා කියලා දැනගත්තේ වක්ඛු විඤ්ඤාණයෙන්. ඇහැයි රූපයයි වක්ඛු විඤ්ඤාණය යි. ඇහැයි ගොළුබෙල්ලා යි, ඇහැ නිසා ඇතිවුන හිත, වක්ඛු විඤ්ඤාණය යි. ඔය තුනේ එක්ව යාමට කියනවා තිණ්ණං සඹගති එස්සො, එස්ස පච්චයා වෙදනා. එතකොට අපි ඒකට කැමැති ද අකැමැති ද කියන ගතිය වේදනාව යි. එතකොට යං වෙදෙති, තං සඤ්ජානාති - යමක් විදී ද, එය හඳුනාගන්නවා. යං සඤ්ජානාති, තං විතක්කෙති - දැන් කල්පනා කරනවා. කල්පනාකරන කොට තමයි ගොළුබෙල්ලා කියලා දැනගන්නේ. එතකොට යං විතක්කෙති, තං පපඤ්චෙති. ඔන්න දැන් ප්‍රපංචය බවට පත්වුනා. 'අන්න ගොළුබෙල්ලෙක් ඉන්නවා'. එතැනට යනකම් ඕක යනවා.

ප්‍රශ්නය: එතකොට එතැන ගොළුබෙල්ලෙක් නෑ රෙදි කැල්ලක් කියලා දැනගත්ත ගමන් ...

පිළිතුර: දැන් නෑ කියලා දැනගන්න කලින් උනදේ බලන්න. ගොළුබෙල්ලා උපාදාන කළා. ගොළුබෙල්ලෙක් ඉන්නවා කියලා දැනගත්තා. ඇහැත් උපාදාන කළා. ඒ කියන්නේ ගොළුබෙල්ලාවත් අපි

ඇසුරු කළා, ඇහැන් ඇසුරු කළා. භාරගත්තා. හැබැයි ඕක විඤ්ඤාණයෙන් දැනගත්තා කියලාත් දන්නවා. එතකොට ඇහැ යි, රූපය යි, විඤ්ඤාණය යි. දැන් ඕකට කියනවා එස්සය කියලා. එස්ස පව්වයා වෙදනා. යං වෙදෙති, තං සඤ්ජානාති - දැන් අඳුනාගත්තා. විදපු දේ අඳුනාගත්තා. යං වෙදෙති, තං සඤ්ජානාති. යං සඤ්ජානාති, තං විතක්කෙති. දැන් කල්පනා කරන්න දෙයක් තියෙනවා. හිතන්න දෙයක් තියෙනවා. අඳුනාගත්ත දේ ගැන හිතනවා. හිතන කොට තමයි ඕක ප්‍රභව බවට පත්වෙන්නේ. යං විතක්කෙති, තං පපඤ්චෙති.

දැන් ඊළඟට බලනවා තව සැරයක්. ටිකක් නුවණින් බලනවා. ඔය මොකක්ද වුනේ කියලා. ඒ බලනකොට පෙනෙනවා, ඒ ගොළුබෙල්ලෙක් නෙවෙයි, රෙදි කැල්ලක්. ගොළුබෙල්ලෙක් වගේ දැක්කේ රෙදි කැල්ලක්. දැන් මොකද වෙන්නේ? මම අර ගොළුබෙල්ලා කියලා ධවවුනා නේ. මේ රෙදි කැල්ලක් නේ තියෙන්නේ කියලා වැටහෙනවා. දැන් ගොළුබෙල්ලාට මොකද වෙන්නේ? ඉපදුන ගොළුබෙල්ලා නිරුද්ධවුනා. දැන් රෙදි කැල්ල තමයි ඉපදිලා තියෙන්නේ. දැන් ගොළුබෙල්ලා ඉවරයි. ගොළුබෙල්ලා බොරුවක් කියලා දැනගත්තා. මෝඩකමට යි ගොළුබෙල්ලෙක් ඉන්නවා කියලා සිතුවේ කියලා දැනගත්තා නේ. දැන් ඒ මෝඩකම දුරුවුනා. දැන් ගොළුබෙල්ලා නිරුද්ධ යි. දැක්කා ද? මෝඩකම දුරුවෙන කොට හදපු දේක් නිරුද්ධ යි. මෝඩකමට හදපු දේ නිරුද්ධ යි. මෝඩකමට කිව්වා අන්න ගොළුබෙල්ලෙක් ඉන්නවා කියලා. දැන් ඔන්න නුවණ එන කොට නෑ මේ රෙදි කැල්ලක්. දැන් ගොළුබෙල්ලා නිරුද්ධ යි.

ගොළුබෙල්ලා දැන් පිහිටන්නේ නැහැ. දැන් බලන කොට රෙදි කැල්ලක්. දැන් ගොළුබෙල්ලෙක් කියලා නිකම්වත් හිතෙන්නේ නැහැ නේ. හිතෙනවා නම්, ආයෙ මෝඩකමට යි. එතකොට දැන් තේරුණා ද? ගොළුබෙල්ලා හටගත්තේ මේ පැත්තේ සමුදයක් යෙදුන හින්දා යි. මේ පැත්තේ අවිද්‍යාවක්, මෝඩකමක්, ඇත්ත ඇති හැටි නො දන්නා කමක් යෙදුනා. ඒක යෙදුනේ නැත්නම් අරු උපදින්නේ නෑ. අවිද්‍යාව මත උපද්දාපු දේ අවිද්‍යාව දුරුවෙනකොට නිරුද්ධවුනා. උපදින්නේ නෑ කියන එකට අපි කියනවා නිරුද්ධවුනා කියලා. දැන් ඉන්න ගොළුබෙල්ලා නැතිවුනා ද? ගොළුබෙල්ලෙක් උපද්දන්නේ නැත් ද? උපද්දන්නේ නෑ. අවිද්‍යාව තියෙන කම් ගොළුබෙල්ලෙක් හිටියා. අවිද්‍යාව දුරුවෙන කොට දැන් උපද්දන්න හේතු නෑ. සමුදය නෑ දැන්. සමුදය නැත්නම් හටගන්නේ නෑ. ගොළුබෙල්ලා උපද්දන්න හේතු

යෙදෙන්නේ නෑ. සමුදය නෑ. සමුදය තිබුණා නම් ඉන්නවා. දැන් සමුදය දුරුවෙන කොට උපදින්නේ නෑ. ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් ම දැනගන්න කොට මොකද වෙන්නේ? දැන් ගොඵබෙල්ලා උපදින්නේ නෑ. උපදින්න හේතු නෑ. හේතු ටික අයිත්වුනා. හේතු ටික අයිත්වුන හින්දා ගොඵබෙල්ලා නැතිවුනා ද? උපදින්නේ නැත් ද? ගොඵබෙල්ලෙක් උපද්දන්නේ නෑ දැන්. උපද්දන්න හේතු නෑ. රෙදි කැල්ලක් තියෙන තැනක කොහොම ද ගොඵබෙල්ලෙක් උපද්දන්නේ? එතැන ඇත්ත දකින කොට සමුදය දුරුවෙනවා. බොරුවෙන් හදන එක හදන්න හේතු ටික දුරුවෙනවා දැන්, මුළාව දුරුවෙන කොට. ගොඵබෙල්ලෙක් උපද්දන්න තියෙන මුළාව දුරුවෙනවා. දැන් ඉතුරු වුනේ මොකක් ද? රෙදි කැල්ල.

දැන් භොයන්න ඕන රෙදි කැල්ලත් රූපයක් නේ. ඒක දැනගන්නෙත් ඇහෙත් දැකලා නේ. ඇහැත් රූපයක් නේ. ඒවාටත් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ පංචඋපාදානස්කන්ධ, රූප උපාදානස්කන්ධ. ඕක දුකයි. සංඛත්තෙන පංචුපාදානස්කන්ධා දුක්ඛා. දැන් රූපය උපද්දලා. අජ්ඣාත්ත රූපයත් උපද්දලා, බාහිර රූපයත් උපද්දලා. රෙදිකැල්ල තියෙනවා කිව්වත් බේරිලා නෑ. දුක උපද්දලා. තව විදියකට කිව්වොත් ලෝකයට අහුවෙලා. එහෙනම් තව ටිකක් භොයන්න වෙනවා. ඒකත් පිරිසිදු දකින්න කියනවා. රූපය පිරිසිදු දකින්න කියනවා නේද මුළාවෙන් මිදෙන්න නම්.

එහෙනම් ඒ රෙදි කැල්ල කියන එක ගැනත් ඔන්න දැන් නුවණින් භොයන්න වෙනවා. ඒක භොයන්න අපි මොන නුවණ ද යොදා ගන්නේ? කොහේ ද මෙනෙහි කරන්නේ? රෙදි කැල්ල හැඳුනේ සතර මහා ධාතුවෙන්. එතකොට එළියෙන් හේතු භොයනවා. නැත්නම් නූල් එකතුවෙලා, පාට එකතුවෙලා, ඕවායිත්. ඒවා ගොඩකට නේ ද මේ රෙදි කැල්ලක් කිව්වේ. දැන් බාහිරෙන් හේතු භොයනවා. බාහිර රූපය හැඳුනේ කොහොම ද? එහෙම හේතු භොයන එකට කියනවා - ඒකෙනුත් කෙලෙස් අඩුවෙනවා - පූර්ව ප්‍රතිපදාව, ලෝකයට අයිති ප්‍රතිපදාව. ඇයි ලෝකයේ දෙයක් තියෙනවා කියලා හිතලා, ඒක හැඳුනේ කොහොමද කියලා භොයනවා. බාහිරෙන් භොයන එක පූර්ව ප්‍රතිපදාව - ලෝකයට අයිති එකක්. ආයතී ප්‍රතිපදාව නෙවෙයි. ඇයි ආයතී ප්‍රතිපදාව නෙවෙයි කියන්නේ? බුදුරජාණන් වහන්සේ කොහොම ද භොයන්න කිව්වේ සමුදය? බාහිරෙන් ද? අභ්‍යන්තරෙන් ද? තමන් තුළින් නේ ද? මේ බලයක් පමණ ශරීරය තුළින් හේතු ටික භොයන්න කිව්වේ.

එහෙනම් දැන් රෙදි කැල්ලේ හේතු ටික කොහොම ද තමන් තුළින් හොයන්නේ? රෙදි කැල්ල තියෙන්නේ එළියේ නේ! රෙදි කැල්ල තියෙනවා කියලා දැනගත්තේ කොහොම ද? කුමණ ආයතන හරහා ද? අපි මොනවා හරි දැනගත්තා නම් ආයතන හරහා නේ දැනගෙන තියෙන්නේ. එහෙනම් මොන ආයතනවලින් ද මේක දැනගත්තේ?

ඇහෙන් දකින්න ඕන නේ ද? එහෙනම් වක්ඛායතනය. ඊළඟට ඕක ගැන හිතලා තියෙනවා. මනායතනය. ඔන්න දැන් ආයතන දෙක වෙන් කර ගත්තා. ඇහැ යි, මන යි. ඇහැට පුළුවන් මොකක් ද කරන්න? ඇහේ හැකියාව මොකක් ද? වර්ණ සටහනක් උපද්දලා දෙනවා. දකින්න වර්ණ සටහනක් උපද්දලා දෙන එක තමයි ඇහැට කරන්න පුළුවන්. ඇහැට වෙන වැඩක් කරන්න බෑ. ඇහේ හැකියාව තමයි වර්ණ සටහනක් උපද්දලා දෙන එක. ඒක ඇහේ හැකියාව අනුව, ඒ කියන්නේ කළු සුදු ඇහැක් ද, වර්ණ නොපෙනෙන (colour blind) ඇහැක් ද, පාට හතක් පෙනෙන ඇහැක් ද, ඇහේ හැකියාව අනුව හදලා දෙන රූපය, සටහන වෙනස් වෙනවා. එහෙනම් ඇහෙන් උපද්දලා දීපු වර්ණ සටහන තමයි මේ දකින්නේ. ඒ වුනාට අපි දැක්කේ රෙදිකැල්ලක් නේ. ඇහැ උපද්දපු වර්ණ සටහනක් නෙවෙයි නේ. රෙදි කැල්ල කොහෙන් ද ආවේ එහෙනම්? ඇහැට පුළුවන් වර්ණ සටහනක් උපද්දලා දෙන්න විතර නම්, රෙදි කැල්ලක් කොහෙන් ද ආවේ? ඔය තියෙන්නේ රෙදි කැල්ලක් කියලා කිව්වේ කවුද? මනසෙන්. ඒක ගැන හිතන කොට නේ ද? පෙනෙන දේ ගැන හිතන කොට යි ඔය රෙදි කැල්ලක් කියලා කිව්වේ. මනසෙන් පෙනෙන්නේ රෙදි කැල්ලක්. මනසට කවුද ඕක අරන් දුන්නේ? පෙර අත්දැකීමක්. අතීතයෙන් දැනගෙන තියෙනවා ඔහොම පෙනෙන්නේ නම් රෙදි කැල්ලක් කියන එක. කලින් ඉගෙනගෙන තියෙනවා. අත්දැකලා හරි, අහලා හරි, ඉගෙන ගෙන තියෙනවා. පෙර ඇසුරක්. අර අතීතයේ ඉගෙනගත්තු එක දැන් මතක් කර ගන්න හැකියාවක් ඇවිල්ලා තියෙනවා. අතීත අත්දැකීම දැන් මෙතැනට ගලාගෙන ඇවිල්ලා තියෙනවා.

අතීතය කියන්නේ දැන් තියෙන දෙයක් ද? වෙලා ඉවර දෙයක් ද? වෙලා ඉවර දෙයක්. අතීතය. අතීතය කියන්නේ ඒ අත්දැකලා ඉවරයි. අතීතය දැන් තියෙන්න පුළුවන් ද? බෑ. අතීතය කියන්නේ ඉවරයි. ඒක නිරුද්ධ යි. එහෙනම් දැන් ඒ අතීත අත්දැකීමක් සිහිකරගෙන, දැන් තියෙන්නේ ඕක කියලා අපි විශ්වාස කරනවා. දැන් තියෙන්නේ රෙදි

කැල්ලයි කියලා. සිහි කරගෙන තියෙන්නේ අතීත අත්දැකීමක්. මේ මොහොතේ දැකලා තියෙන්නේ රෙදි කැල්ලද? වර්ණ සටහනක්. ඇහැ උපද්දලා දීපු වර්ණ සටහන යි මේ මොහොතේ දැකලා තියෙන්නේ. ඕක ගැන හිතන්න ගිහින් අතීතයේ අත්දැකපු රෙදි කැල්ලක් මෙතැනට අරගෙන. නිරුද්ධවුනු රෙදි කැල්ලක් දැන් මෙතැනට සම්බන්ධ කරලා. අතීත කියන්නේ ඒක නේ. නිරුද්ධවුන, අතීතය ගෙවිලා ඉවර, ආයෙත් කවදාවත් ගන්න බැරි - අතීතය ගන්න බැහැ නේ ආයෙත් - කවදාවත් ගන්න බැරි දෙයක් ආපහු අරගෙන ඒක දැන් තියෙනවා කියලා විශ්වාස කරනවා. දැන් මේ මොහොතේ දැකලා තියෙන්නේ වර්ණ සටහනක්; අතීත අත්දැකීමක්, ගෙවිලා ඉවර අත්දැකීමක්, ආයෙ උපදින්න බැරි අත්දැකීමක් - අතීත කියන්නේ ආයෙ උපදින්න බෑ නේ - ඒකක් මෙතැනට අරගෙන, අපි ඒකට ඉපදීම දිලා, දැන් තියෙනවා කියලා පන දුන්නා. ඉපැද්දුවා. එහෙනම් දැන් උපද්දාපු රෙදි කැල්ලක් දැකලා තියෙන්නේ. දැක්කා කියලා හිතන්නේ. රෙදි කැල්ලක් තියෙනවා කියලා හිතන කොට අතීත අත්දැකීමක් අරගෙන, මැරිව්ව අත්දැකීමක් අරගෙන, දැන් අපි පන දිලා. ඒක වර්තමානය කරලා. අතීතය කියන්නේ ගෙවිලා ඉවර නේ. නිරුද්ධවෙලා නේ. ඒක මේ මොහොතේ තියෙනවා කියන කොට ඔන්න උපද්දලා. පන දිලා, උපද්දලා, හට අරන්. දැන් තියෙන බවක් අපි පිළිඅරගෙන. මේ මොහොතේ තියෙන බවක් පිළිඅරගෙන. මොකක් ද භාරගත්තේ? තියෙන බව යි. බව. ඔන්න හවය හැදුවා. හවයක් හැදුවා නේ ද දැන්? හව පව්වයා ජාති. තියෙන බව පිළිගත්තු හින්දා ඔන්න ඉපැද්දුවා. රෙදි කැල්ලක් ඉපැද්දුවා. රූප ඉපැද්දුවා. තියෙන බව පිළිගත්තු හින්දා නේ ද දැන් ඉපැද්දුවේ? ගොළුබෙල්ලෙක් ඉන්න බව පිළිගත්තු හින්දා ගොළුබෙල්ලෙක් ඉපැද්දුවා. දැන් ටිකක් එයා ඉපැද්දුවා කියන්න පුළුවන් නේද? මුලින් ගොළුබෙල්ලෙක් ඉන්නවා කියන කොට. ගොළුබෙල්ලෙක් ඉන්නා බව පිළිගත්තු හින්දා, ඒ කියන්නේ හව කියන එක භාරගත්තු හින්දා, ඉපැද්දුවා. හව පව්වයා ජාති. තියෙන බව භාරගත්තේ අතීතය නිරුද්ධ වෙලා බව දන්නේ නැති හින්දා නේ. දැන් ගෙවිලා ඉවර, අතීතයේ දෙයක් නේ මෙතැනට ඇදලා ගත්තේ. නිරුද්ධ වුනු එකක් නේ දැන් ඇදලා ගත්තේ. දැන් දර්ශනය වුනේ ඇහැ හදලා දීපු වර්ණ සටහන නේ. ඔතැන රෙදි කැල්ලක්වත්, ගොළුබෙල්ලෙක්වත් නෑ නේ. ඒ දෙක ම අපි පෙර ඇසුරකින්, අතීතයෙන් ඇදලා ගත්තා. අතීතය කියන්නේ ගෙවිලා ඉවරයි. අතීතය කියන කොට මේ මොහොතේ නෑ. හැබැයි අපි ඒ ඇත්ත වචනා දැන් තියෙන බවක් පිළිගත්තා. බව - හව. හව පව්වයා

ජාති. දැන් ඉපැද්දුවා එහෙනම්. තියෙන බව භාරගත්තු හින්දා ඉපැදුනා. හව පව්වයා ජාති. නේ ද? හව පව්වයා ජාති.

පිළිතුරක්: දැන් ගොඵබෙල්ලා ඉන්නවා කියන කොට මුළා වුනා. එකකොට හව පව්වයා ජාති. තියෙන බව භාරගත්තා. තියෙන බව වුනාට මතක් කර ගෙන තියෙන්නේ අතීතයේ නිරුද්ධ වුන එකක්. පෙර ඇසුරක්. මේ මොහොතේ වර්ණ සටහන නේ පෙනිලා තියෙන්නේ. මේ මොහොතේ තියෙන්නේ. තියෙන බව පිළිගත්තා. පිළිගත්තා කියන්නෙ හවය සකස් කලා. පිළිගන්නේ මොකක් ද? හව. හවය තමයි පිළිගන්නේ. වෙන මොකක් ද? තියෙන බව පිළිගත්තා නම්, ඒක උපද්දනවා. උපද්දනවා කියන්නේ මේ මොහොතේ උපද්දනවා. නැවත කතාවකුත් නෙවෙයි දැන්. උපද්දනවා. උපද්දනවා කියන්නේ කලින් තිබුණේ නෑ. පෙර නො තිබීම මේ මොහොතේ උපද්දනවා. උපද්දනවා කියන කොට කලින් කතාවක් නෑ. කලින් තිබුණා නම් දැන් උපද්දන්න ඕන නැහැ නේ. තිබුණ එක ම තියෙනවා නේ. උපද්දනවා කියන එකේ තියෙනවා, ඒ මොහොතේ. කලින් තිබිලා නෑ. තිබුණා නම් උපද්දන්න ඕන නැහැ නේ. අපි උපද්දනවා. උපද්දන්න හේතු වුනේ හව යි. තියෙන බව පිළිගත්තු හින්දා නේ ද ඉපැද්දුවේ. ගොඵබෙල්ලෙක් ඉන්න බව භාරගත්තු හින්දා ගොඵබෙල්ලා ඉපැදුනා අපේ ලෝකයට.

හව වෙන්නේ අපි කැමැතියි තියෙන බව පිළිගන්න. තියෙන බව පිළිගන්න කැමැත්තක් තියෙනවා ඒ උපාදානයේ. උපාදාන පව්වයා හවො. දැන් තියෙන බව පිළිගන්න අපේ තියෙනවා නේ ආශාවක්. උපාදානය. ඒ උපාදාන බවට පත්වුනේ තණ්හාව යි. තණ්හා පව්වයා උපාදාන. උපාදාන පව්වයා හව. හව පව්වයා ජාති. ඕවා ඔක්කෝ ම එක සැරේ වෙන්නේ. ඒ වුනාට අපට කඩලා කඩලා ගන්න පුළුවන්. ඒක වුනේ කොහොම ද? ඒක වුනේ කොහොම ද කියලා. ඔක්කෝම පටිච්චසමුප්පන්නයි. ඒ හටගන්න හේතු යෙදිලායි හටගන්නේ ඕවා. ඉබේ නෙවෙයි. ඒකෙදී අපි හේතු සකස් කරලා තියෙනවා ඕවා උපදින්න. කැමැත්තක් තියෙන හින්දා තමයි ඒක භාරගත්තේ. භාරගත්ත හින්දා තමයි තියෙන බවක් ආවේ. තියෙන බව හින්දා තමයි ඒක ඉපැද්දුවේ. තණ්හා පව්වයා උපාදාන. උපාදාන පව්වයා හවො. හව පව්වයා ජාති. ඔය හතර ම අන්න ගොඵබෙල්ලා ඉන්න කොට සිද්ධ වෙලා.

ඇත්ත සිද්ධිය මොකක් ද? ඇහැ හදලා දීපු වර්ණ සටහනක් නම්

දැක්කා. ඇහැ උපද්දලා දීපු, ඇහේ හැකියාව අනුව උපද්දාපු වර්ණ සටහණ දැක්කා. කළු සුදු වර්ණ උපද්දන ඇහැක් නම් තිබුණේ කළු සුදු සටහණක් දකිනවා. ඊට වඩා වර්ණ උපද්දන්න පුළුවන් ඇහැක් නම් ඒක උපද්දන වර්ණය තමයි ඔය දැක්කේ. ඇහෙන් දකිනවා කියන්නේ ඇහැ උපද්දලා දෙන වර්ණ සටහණක් දකිනවා. ඊට අමතරව නේ ද ඉතුරු ඔය බව දුන්නේ අපි - එළියේ තියෙන බවක්. ඇහෙන් දැකීම තුළ එළියේ තියෙන බවක් පැනෙව්වා. රූපයක් තියෙන බවක් පැනෙව්වා. ඒ බවක් පැනෙව්වේ කලින් අත් දැකපු පෙර ඇසුරක්. එතකොට අතීතය නිරුද්ධ බව දැක්කේ නැහැ. පෙර ඇසුර දැන් නෑ කියලා දැක්කේ නෑ. ඒක නිරුද්ධයි කියලා දැක්කේ නෑ. අතීතය ගෙව්ලා ඉවරයි කියලා දැක්කේ නෑ. අවිද්‍යාව. මෝඩකම. අතීතය ගෙව්ලා ඉවරයි කියලා දැක්කේ නෑ. ගෙව්ලා ඉවර දෙයක් මෙතැන්ට ගත්තා කියලා දැක්කේ නෑ. ඒක එළියේ තියෙන බවක් පිළිගත්තා කියලා දැක්කේ නෑ. ඒ බව පිළිඅරන් එතැන ඉපැද්දුවා කියලා දැක්කේ නෑ. හව පව්වයා ජාති.

වතුරට එබෙන බල්ලාට ඕක නේ ද වෙන්නේ? වතුරට එබෙන කොට ම ඇහැ හදලා දෙනවා වර්ණ සටහණක්. ඇහැ උපද්දලා දෙන සටහනේ නිකම් බල්ලෙක් වගේ වික්‍රයක් තියෙනවා. ඒක පෙනෙනවා. පෙනෙන්නේ නැතුව නෙවෙයි. පෙනෙන එකේ නෙවෙයි වැරැද්ද. පෙනෙන ගතියේ කිසිම වැරැද්දක් නැහැ. පෙනෙන ගතිය ඇත්ත යි. දැන් පෙනෙන්නේ මොකක් ද කියලා අපි හදලා භාරගන්න ටික තමයි, දැන් බල්ලෙක් හදලා භාරගන්න කොට තමයි වැරැද්ද වෙලා තියෙන්නේ. පෙනෙන්නේ මොකක් ද කියලා සිහිය නුවණ අපේ පිහිටියා නම්, ඇහේ හැකියාව අනුව හදලා දීපු වර්ණ සටහණ නම් පෙනෙනවා. එතැනින් නවත්තපු නැති හින්දා අපට මොකද වුනේ? ඕකට අදාළ පෙර අත්දැකීමක් ඇදලා ගත්තා. පෙර අත්දැකීම ඇදලා ගන්න කොට අපට සිහිය නුවණ නෑ, අතීතය නිරුද්ධයි කියලා. එතැන සිහිය නුවණ නැති හින්දා අතීත දේ දැන් තියෙන බවක් පිළිගත්තා. නිරුද්ධ බව දකින්නේ නැති හින්දා දැන් තියෙන බවක් පිළිගත්තා. බව පිළිගත්තහම ඒක ඉපැද්දුවා. එළියේ දැන් ඔන්න රූපය ඉපැද්දුවා. තියෙන බව භාරගත්තහම ඒ දේ උපද්දනවා. ගොඵබෙල්ලෙක් කියලා අතීත අත්දැකීම මෙතෙක්ට අරගෙන, උඟ ඉන්න බව පිළිගත්තා. ගොඵබෙල්ලෙක් ඉපැද්දුවා. දැන් අපේ ලෝකයට ගොඵබෙල්ලෙක් ඉන්නවා. ඉපැද්දුවාට පස්සේ ඉන්නවා. ඒ ඉපැද්දුව එකට කියනවා, දැන් ප්‍රභංව බවට පත්වෙලා. ඉන්නවා කියන කොට උඟ දැන් විතරක් නෙවෙයි, අනාගතයේත් ඉන්නවා. අතීතයේත්

ඉඳලා තියෙනවා. මම දකින්න කලිනුත් උඟ ඔතැන ඉඳලා තියෙනවා. දැනුත් ඉන්නවා පෙනෙන හින්දා. ආයෙ අනාගතයෙන් ඔතැන ඉන්නවා. අනාගත ආයතනයකිනුත් අපට උඟ අත්දකින්න පුළුවන්. දකින්න විතරක් නෙවෙයි, ඕන නම් අල්ලලා බලන්නත් පුළුවන්.

දැන් අතීතානාගතපව්වුප්පත්තෙසු රූපෙසු. වක්බු විඤ්ඤෙයෙසු රූපෙසු නැත්නම් අනිත් ආයතනවලිනුත් අත්දකින්න පුළුවන් රූපයක් හැදුවා, පිළිගත්තා. දැන් පෙනෙනවා ද ලෝකයට අහුචුන හැටි. ලෝකය තමන් ම හදලා, ඒකෙන් තමන් ම දුක්විදිනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නනවා, සංඛිත්තෙන පංචුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා. කෙටියෙන් කියනවා නම් ඔන්න ඕකම යි දුක. ඇයි දැන් රූපය හැදුවා. හදලා උපාදාන කළා. රූප උපාදානය. ඒකෙන් වේදනාවකුත් තියෙනවා - වේදනා උපාදානය. ඕකට සංඥාවකුත් තියෙනවා - සඤ්ඤා උපාදානය. ඔය ගැන හිතන්න වේතනා ටිකකුත් තියෙනවා - සංඛාර උපාදානය. දැනගත්තු දෙයකුත් තියෙනවා විඤ්ඤාණයෙන් - විඤ්ඤාණ උපාදාන.

ඔන්න ඕකට බුදුරජාණන් වහන්සේ කෙටියෙන්, ඔය නුවණින් දකින්න පුළුවන් කෙනාට කියනවා, සංඛිත්තෙන පංචුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා. ඕක ම යි දුක. ආයෙ වැඩි දුර යන්න ඕන නෑ. දැන් දුක යි, සමුදය යි දෙක ම පෙනෙනවා. අතීතය ඇදලා ගත්තෙන් මෝඩකමට යි. අතීතය ඇදලා ගත්තේ නැත්නම් ඒත් රැවටෙන්නේ නෑ. එහෙනම් වර්ණ සටහනක් දැක්කා විතරයි. ආයෙ ඕකේ ගොඵබ්බෙල්ලෝ හදන්න බැහැ නේ. රෙදි කෑලි හදන්න බැහැ නේ. බල්ලෝ හදන්න බැහැ නේ, අතීතය ගත්තේ නැත්නම්. ඒක දුකයි කියලා අපි බාර අරන් නැහැ. දුකයි කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නනවා. අපට පෙනෙන්නේ නැහැ. ඕක සැපයි කියලායි අපට පෙනෙන්නේ. එළියේ තියෙන දේ දැනගත්තු එක, ආ මම දැනගත්තා. මගේ ඇහෙන් දැකලා තමයි දැනගත්තේ. අපි හරි සතුටෙන් බාරගන්නවා. සංඛිත්තෙන පංචුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා. ඕක පෙනෙන්නේ සර්වඥතාඥානයට යි. අපට පෙනෙන්නේ නැහැ.

ලෝකයට බුදු කෙනෙක් පහළවෙනවා ඔන්න දුක්ඛ සත්‍යය පැහැදිලි කරලා දෙන්න. එතකොට ඒක පෙර නො ඇසූ විරූ ධර්මතාවයක්. දැන් පෙනෙනවා නේ ද බුදු කෙනෙක් අවශ්‍ය ඇයි කියලා. අපට ඕක දකින්න පුළුවන් වුනා නම් බුදු කෙනෙක් පහළ වෙන්න ඕනෑ නෑ.

දැන් කරන්න ඕන එක වෙනම කතාවක්. දැන් ඔන්න දුක හටගත්තා කියලා නුවණක් ඇතිකරගන්න ඔන්න දහම පිහිට කර ගන්න ඕන. බුදුරජාණන් වහන්සේ සරණ යන්න ඕන මේ දුක හටගත්තා කියලා දැනගන්න. ඇයි අපට පෙනෙන්නේ නැහැ නේ දුක හටගත්තා කියලා. බුදුකෙනෙක් ම ඕක පෙන්නලා දෙන්න ඕන.

එතකොට දුක්ඛ සත්‍යය, බුදුරජාණන්වහන්සේ පෙන්නනවා, මේක පුබ්බේ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු. පෙර නො ඇසූ විරූ ධර්මතාවයක් පහළවුනා. නුවණක් පහළවුනා. මොකක් ද? දුක දුක විදියට දකින්න. ඇයි ඒකට නුවණක් ඕන? මෝඩකමට අපට දුක දුක විදියට පෙනෙන්නේ නැහැ. එහෙනම් දහමක් අහලාවත් අපි දැන් ඒ නුවණ ඇතිකරගන්න ඕන. එහෙම වුණොත් තමයි සම්මා දිට්ඨියට යන්න පුළුවන්. අපි දන්න දේ හරි කිය කියා ඉඳලා හරියන්නේ නැහැ. දහම පෙනෙන්නේ නැහැ. ඒකයි, බුදුරජාණන්වහන්සේ ගැන ශ්‍රද්ධාවෙන් ඒක ඇත්ත වෙන්න ඇති බුදුහාමුදුරුවෝ දේශනා කරන හින්දා.

ප්‍රශ්නය: ආයතන දොළහෙන් බේරෙන්නේ කොහොම ද?

පිළිතුර: බේරෙන්න කලින් දැන් දුකට අනුවුනා කියලා තේරුම් ගන්න ඕන. දුක දැක්ක කෙනාට තමයි ඉතුරු වැඩ ටික තියෙන්නේ. ආයතන ටික වැඩ කළේ නැත්නම් දහම දකින්න බැහැ. ක්ෂණ සම්පත්තිය කියන කොට ආයතන හය හරියට තියෙන්න ඕන. ඇස් අන්ධ වෙලා ඉඳලා, කන් ඇහෙන්නේ නැතුව ඉඳලා ඉපදුනා නම්, දහම දකින්න බැහැ. ක්ෂණ සම්පත්ති කියන කොට ආයතන හය ඇතුළු මනුෂ්‍ය ජීවිතයක් ලැබෙන්න ඕන. ඒ ලැබුණ එකට දහම ඇහෙන්න ඕන. මනුෂ්‍ය ජීවිතයක් ලැබෙන එකත් දුර්ලභ යි; දහම ඇහෙන එකත් දුර්ලභ යි. දුර්ලභ කරුණු දෙකක් වෙලා තියෙනවා.

ඒකේ ප්‍රයෝජනය ගන්න ඊළඟට ඕක නුවණින් විමසන්න වෙනවා. අපට ඕන එක දාගෙන හරියන්නේ නැහැ. දහම දකින විදියට අපේ නුවණ හදාගන්න වෙනවා. අපි දන්න දේ හරි කිය කියා හිටියාට හරියන්නේ නැහැ. දහම පෙනෙන්නේ නැහැ.

එතකොට ඔන්න දැන් නුවණින් හොයන්න තැනක් තියෙනවා නේද. දුක පිරිසිඳ දකින්න. සංඛිත්තෙන පංචුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා. ගොඵබ්බේලාගේ උපත, ජාතිය ඇතිවුනේ ගොඵබ්බේලා ඉන්න බව පිළිගන්න තාක් කල්. භවය නැත්නම් ජාතියක් නැත. රෙදි කැල්ලක් කියලා දැක්ක දවසට ගොඵබ්බේලාගේ භව ඉවරයි. ජාතිය ඉවරයි.

ගොළබෙල්ලාට උපතක් දෙන්න බැහැ දැන්. රෙදි කැල්ලක්. ඒ මට්ටමේ මුළාව දුරුවන්නම දැන් ගොළබෙල්ලෙක් උපද්දන්නේ නැහැ. දැන් උපද්දන්නේ රෙදි කැල්ලක්. ගොළබෙල්ලා ඉපදීමේ හේතුව නැති කළා. ඒ හින්දා උගෙන් නිදහස් වුනා.

ගොළබෙල්ලාගෙන් නිදහස්වුනාට රෙදිකැල්ලක් උපද්දාගත්තා. දැන් ඒකෙන් නිදහස් වෙන්න ඒකේ මුළාව, ඒකේ හවයත් මොකක්ද කියලා අල්ලාගන්න ඕන. රෙදි කැල්ලක් තියෙන බව දැනුනේ කොහෙන් ද? දැන් අර ආයතන මට්ටමට යන්න වෙනවා. ඇහෙන් දැකලා නේ. ඇහෙන් දැක්කා කියන්නේ මොකක් ද? ඇහැ උපද්දාපු වර්ණ සටහණ දැක්කා. එතැනින් නැවතුනේ නැත්තේ ඇයි? පෙර ඇසුර ඇදලා ගත්තා. කාම ඕසය ගලාගෙන ආවා. ඕසයේ සැඩ පහරට අහුවුනා. අපි පෙර ඉතුරු කර ගත්තු කාම ලෝකයට අයිති නිමිති යි - රෙදි කැල්ල. කාම ලෝකයට අයිති දෙයක් ඒක. ඒක ගලාගෙන ආවා. කාම ඕසය - සැඩ පහර. කරන්න දෙයක් නැහැ. අපි සැඩ පහරට අහුවෙලා ඉන්නේ. දැන් ඒකෙන් මිදෙන්න නම් ඇත්ත පෙන්නන්න වෙනවා. සම්මා දිට්ඨිය හදාගන්න වෙනවා. වෙන විදියක් නෑ ගැලවෙන්න. සම්මා දිට්ඨිය හදාගන්න නම්: දුක මොකක් ද? දුක හටගත්තේ කොහොම ද? දුක යි, දුක්බ සමුදය යි. මේ සමුදය නැත්නම් නිරෝධය නේ ද? දැන් ගොළබෙල්ලාගේ නිරෝධය පෙනෙනවා නේ ද? දුක යි, සමුදය යි. සමුදය යෙදුනේ නැත්නම් නිරෝධ යි. එහෙනම් මොකක් ද මාර්ගය? නිරෝධ කරන මාර්ගය භොයාගන්න ඕන. දැන් ගොළබෙල්ලා නිරෝධවුනේ කොහොම ද? මොකක් ද වැඩුව මාර්ගය? ඇත්ත පෙන්වුවා. මේ සම්මා දිට්ඨිය.

දැන් රෙදි කැල්ල දුකයි කියලා දැක්කා නම්, ඒකත් හව පව්වයා ජාති කියලා දැක්කා නම්, දැන් ඒකෙන් මිදෙන්න ඒකෙන් ඇත්ත ඇති හැටි දකින්න ඕන. එතකොට ඇත්ත ඇති හැටි දකින්න ආයතන විදියට බලන්න කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නනවා. ආයතන විදියට බලන කොට අපිට පෙනෙනවා, 'ඕකත් දැනගත්තේ ඇහෙන් දැකලා නේ.' ඇහෙන් දැක්කා කියන්නේ මොකක් ද? ඇහැ වර්ණ සටහණ උපද්දලා දුන්නා. ඒක ගැන හිතුවා කියන්නේ මොකක් ද? කාම ඕසය ගලාගෙන ආවා : පෙර ඇසුර. ඉතුරුකරගත්ත නිමිති ගලාගෙන ආවා. නිමිති ඉතුරුකරගත්තේ මොකද? අතීතයේ අපි ඇහැ පිරිසිදු දකින්නේ නැතුව ඇහැ පාවිච්චි කළා. ලෝකයට අහුවුනා. ඇහෙන් රූප දැකලා නිමිති ඉතුරුකරගත්තා. අතීතයේ. ඇයි? අතීතයේ සිහිය නුවණ පිහිටියේ නැහැ නේ. ඒකේ ඵලය තමයි කාම

ඕසයට අනුවෙලා තියෙන්නේ. එතකොට ඒක පෙර කර්මයක් නේ. අතීතයේ කරපු කර්මයක්.

ප්‍රශ්නය: ඒ කර්මය ආවේ නාමයකුයි සංඥාවකුයි දුන්න නිසා නේ.

පිළිතුර: ආපු එකට ඕන ඕන වචන දාගන්න පුළුවන්. ආවේ කොහොම ද? ඉතුරු කරගත්තු හින්දා නේ. අතීතයේ අපි ඇහැ පාවිච්චි කරන කොට සිහිය, නුවණ තිබුණා ද අපට? දහමක් අහලා තිබුණා ද? නෑ. දැන් ඕක ආවේ කොහොම ද? අතීතයේ සිහිය නුවණ තිබ්බේ නැහැ. දහම අහලා තිබුණේ නැහැ. ආයතන පිරිසිදු දැක්කේ නැහැ. මේ මොහොතෙන් ගොළුබෙල්ලා හැදුවේ, මේ මොහොතෙන් ආයතන පිරිසිදු දැක්කේ නැහැ. ඇහැ ගැන සිහිය නුවණ නෑ. රැවටුන හින්දා නේ දැන් ගොළුබෙල්ලෙක් ඉන්නේ. මේ මොහොතේ රැවටුනේ නැත්නම්? ඇහැට පුළුවන් වර්ණ සටහනක් හදලා දෙන්න. ඇහැ හදලා දීපු වර්ණ සටහන නම් ඔන්න පෙනෙනවා. ඕකට අපි අතින් ඒවා එකතු කළේ නැත්නම්? ආයතනයට අනුවෙන්නේ නැහැ. බාහිර රූපයට අනුවෙන්නේ නැහැ. බාහිර රූපය උපදින්නේ නැහැ. එතැන උපදින්න හේතු දැන් දුරු කරලා. දුරු කළේ ඇත්ත පෙන්වීම මතයි. ඇත්ත දැකීම තුළ මුළාවෙන් උපද්දන ටික උපද්දන්නේ නැහැ. භවය හදන්නේ නැහැ. භවය හැදුවේ නැත්නම් ජාතියක් නැහැ. බාහිර තියෙන බව පිළිගත්තේ නැත්නම් උපද්දන්නේ මොනවා ද? තියෙන බව පිළිගන්නේ නැති නම් උපද්දන්න බෑ. තියෙන බව පිළිගත්තොත් තමයි උපදින්නේ. භව පච්චයා ජාති. එතකොට භවය ඇතිවෙන්නේ කොහොම ද? තියෙන බවට අනුවෙන්නේ කොහොම ද? අපි උපාදාන කරලා තියෙනවා.

උපාදාන කියන කොට තේරුම්ගන්න, අර කවුද කෙනෙක් ඉන්නවා උපාදාන කරන්න. සක්කාය දිට්ඨිය: මම ඉන්නවා. මම අතීතයේ උපාදාන කරපු ටික තමයි ඔය දැන් එන්නේ.

පිළිතුර: නාමයක් දෙන්න ගොළුබෙල්ලා ඉන්න එපායැ. උඟට නමක් දෙන්න එළියේ දෙයක් තිබුණොත් නේ අපි නම් කරන්නේ. එළියේ දෙයක් තියෙන බව: භව පච්චයා ජාති. එළියේ දෙයක් තියෙන බව මෙහේ මෝඩකමට නම් හදලා තියෙන්නේ. මොකක් හරි එකක් බාරගත්තේ තියෙන බව හින්දා යි. බාරගත්තාට පස්සේ නම දෙනවා. බාරගන්න දෙයක් බවක් නැත්නම් නමක් දෙන්නේ මොකට ද? බල්ලෙක් ඉන්න බව තිබුණොත් තමයි බල්ලා කියන්නේ. වතුරේ සටහනක් නම් තිබුණේ, දැන් නමක් දෙන්නේ කාට ද? අතීතයෙන්

ආපු එක දැන් එළියේ තියෙන බවකට දාන්න ඕන. දැන් අතීතය නිරුද්ධ බව දන්නේ නැහැ නේ. අතීතය නිරුද්ධ බව අපට සිහිය නුවණ නැහැ නේ. සිහිය නුවණ තිබුණා නම් ඔය වැඩේ කරන්නේ නැහැ. අතීතය නිරුද්ධ යි. දැන් ඒක මේ මොහොතේ තියෙන බවකට පත්කරනවා. අතීතය නිරුද්ධ බව දන්නේ නැහැ. මේ මොහොතේ තියෙන බව පිළිගන්නවා. තියෙන බව පිළිගත්තහම ඔන්න ඉපැද්දුවා. ඉපැද්දුවාට පස්සේ - ඉතින් ඉපදුනාට පස්සේ නේ නම් තියන්නේ. නම් තැබීමේ උත්සවය තියෙන්නේ ඉපදුනාට පස්සේ නේ. ඉස්සෙල්ලා උපද්දන්න ඕන. භව පච්චයා ජාති.

අතීතයෙන් වැරද්ද සිද්ධ වෙලා. අතීතයේ වැරද්ද සිද්ධ කළාට දැන් විදින්න ඕන නැහැ නේ. දැන් විදින්නේ දැන් වැරද්ද සිද්ධ කළොත්. අතීතයේ වැරද්ද සිද්ධකරපු හින්දා ගලාගෙන එනවා. හැබැයි දැන් සැබෑපහරට අනුවෙන්නේ? දැන් මෝඩකමට යි. අතීතයේ මෝඩකමට නෙවෙයි දැන් මුළාවෙන්නේ. දැන් අවබෝධය නැතිකමට යි. ඒක තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ: දැන් සම්මා දිට්ඨිය ඇතිකරගන්න. අතීතයේ රැවටුනාට කමක් නැහැ. මේ මොහොතේ දහමක් අහලා සම්මා දිට්ඨිය ඇතිකරගන්න. එයාට පුළුවන් නිරෝධය ක්ෂාත් ක්ෂාත් කරන්න. ඇත්ත දැකීම තුළ නිරෝධය යි. මුළාවුණොත් තියෙනවා උපතක්. මුළාවුණොත් භවය පිළිගත්තා, ඉපැද්දුවා.

පිළිතුර: ආයතනය වැඩකරන තැන ම සිහිය නුවණ පිහිටන්න ඕන. එහෙම වුනා නම් හරි. දැන් ජේනවා, එහෙම වෙලා නෑ නේ අපට. ආයතනය වැඩ කරන තැන ම සිහිය නුවණ පිහිටන්න බැහැ නේ. ඒකත් පිළිගන්න එපැයි. ඇයි බැරි? අපි සැබෑපහරට අනුවෙලා. කාම ඕසයට අනුවෙලා. එහෙනම් දැන් මේකෙන් මිඳෙන්න මාර්ගයක් හොයාගන්න වෙනවා. අන්න එයාට මාර්ගය උපදිනවා. අවබෝධය විතරක් නෙවෙයි. අවබෝධය එනකොට තමයි මෙහෙම රැවටෙනවා කියලා දැනගන්නේ. ඒකත් දන්නේ නැතුව මාර්ගය කොහොමත් හොයාගන්න බැහැ. රැවටෙන බව, මේ දුකට අනුවෙන බව දැනගත්තොත්, දහමක් අහලා දැනගත්තොත්, - ඕක අපට පෙනෙන්නේ නැහැ.- 'ආ මේ මේකට අනුවුන හින්දා නේ මේ දුක හැදුවේ.' රූප උපාදානය. දැන් එහෙනම් ඒකට සමුදය හොයාගන්නව. සමුදයත් පෙනෙනවා නුවණින් බලනකොට. 'අර අතීතය නිරුද්ධවෙලා කියලා දැකලා නැතුව ඒකට දැන් භවයක් දීලා නේ. මේ මොහොතේ තියෙන බවක් පිළිඅරන් නේ. භව පච්චයා ජාති නේ.'

දැන් ඕක නුවණින් පෙන්නන කොට මොකද වෙන්නේ? ඉපැද්දුවේ මෝඩකමට යි කියලා ඔන්න දැන් ටික ටික පෙනෙනවා. ඕකට කියනවා මාර්ගය වැඩෙනවා කියලා.

අතීතය නිරුද්ධයි. ඒක දැක්කත් ඉතින් මේ මොහොතේ හවයක් දෙන්න ඕන නෑ. ඔය අතීතයේ දෙයක් නේ මෙතැන්ට දැමීමේ. මෙතැන තියෙන දෙයක් නෙවෙයි නේ. මෙතැන මේ මොහොතේ මේ වර්ණ සංඥාව විතර නේ මේ ඇහැ හදලා දුන්නේ. ඕකේ රූප නැහැ නේ. රූප ටික අරන් තියෙන්නේ අතීතයෙන්. පෙර ඇසුරෙන්. පෙර ඇසුර ගෙවිලා ඉවරයි කියලා අපට දකින්න ශක්තිය නෑ. ඒ ශක්තිය හදාගන්න එක තමයි මාර්ගය. ඒක කරන්නෙ කොහොමද කියලා තමන් හොයාගන්න ඕන. ඒකයි මාර්ගය උපද්දවාගන්න පුළුවන් දැන් සම්මා දිට්ඨිය ඇතිවෙන කොට - හවය ඇතිවුණොත් තමයි උපදින්නේ, ලෝකය උපදින්නේ. හව පව්වයා ජාති. අපි ඉන්නේ කාම හවයේ. ආයතන හයට ම අහුවෙන ඒවා තියෙනවා කියන මට්ටමේ. ඒකට කියනවා කාමහවය කියලා. එක එක කෙලෙස් මට්ටම් මේ. ඒක තේරුම්ගන්න ඕන.

පිළිතුර: අවිද්‍යාව කාමච්ඡන්දයට ප්‍රත්‍යයයි. නො දන්නාකම. එතැන ම නිරුද්ධ වෙන්නේ නැහැ. අපි උපද්දලා ජාති ජරා ව්‍යාධි මරණ ඔක්කෝම ටික විදිනවා. ඉපදීම නැතිකළොත් මැරෙන්නේ නැති වෙයි. ඉපදීම නැතිකරපු දවසට ජාති ජරා නැතිවෙයි. ඉපදීම තියාගෙන ජාති ජරාවෙන් මිදෙන්න බැහැ. ඉපැද්දුවේ නැති දවසට මිදෙයි. අපට උපද්දලා තියාගන්නත් ඕන. ජාති ජරා මරණවලින් මිදෙන්නත් ඕන. ඒ දෙක ම කරන්න බැහැ. බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නන්නේ ජාති ජරා ව්‍යාධි මරණ දුකෙන් මිදෙන්න නම් උපද්දන්නේ නැතුව ඉන්න ඕන. ජාතිය තිබුණොත් දුක එනවා ම යි. ඉපැද්දුවාට පස්සේ අරවාට අහු නො වී ඉන්නවා කියලා එකක් නැහැ. ඕකයි පටිච්චසමුප්පාදය කියන්නේ, හේතුඵල සම්බන්ධය කියන්නේ. සංඛන කියන්නේ මොකක් ද? හේතුවගෙන් සකස්වුනා.

පිළිතුර: ඇතිවෙන නැතිවෙන ස්වභාවයක් ඇති. හැබැයි ඇතිවුණොත් දුක නැතිවෙන්නේ නැහැ. උපද්දලා ඉවරනේ? ඇතිවුණොත් මැරෙන්නත් වෙනවා. නැතිවෙන්න වෙනවා. උපද්දලා මරණයෙන් මිදෙන්න බැහැ. දුකෙන් මිදෙන්න බැහැ. ප්‍රමාණවත් ද නැද්ද කියන එක නෙවෙයි. මරණයෙන් මිදෙන්න නම් උපද්දන්නේ නැතුව ඉන්න ඕන. තමන්ට ප්‍රමාණවත් ද නැද්ද කියන එක තමන්

තේරුම් ගන්නයි තියෙන්නේ. මරණයෙන් මිදෙන්න නම් ඉපදීම නැති කරන්න ඕන. ආයෙ එතැනින් මෙහා මොකුත් නැහැ. උපද්දලා නැතිවුනා කියලා කිව්වාට හරියන්නේ නැහැ. ඉපැද්දුවොත් මැරෙනවා. ජාති පව්වයා එන දුක් ටික තියෙනවා. ඉපැද්දුවේ නැති දවසට නිරෝධයි. මැරෙන්නේ නෑ. ඉපදුනේ නැත්නම් මැරෙන්නේ කවුද?

පිළිතුර: දුක කියන්නේ - ඉතින් අපට ඕන ඕන විදියට දුක කියන්න පුළුවන්. මොන දුක කිව්වත්, සංඛිත්තෙන පංචුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා. එතැනට ඔක්කෝම අහුවෙනවා. දැක්මක් කරගන්න ඉතින් ඉස්සෙල්ලා දැනගන්න. දැනගෙන ඒක ආයෙ ආයෙ භාවිතා කරන්න. භාවිතා බහුලීකරා. දන්න දකින කෙනාට පුළුවන් ඇත්ත පෙන්නන්න ටික ටික. ඉස්සෙල්ලා දැනගන්න ඕන. දහමක් අහලා ඊළඟට දකින්න ඕන. දන්න දකින කෙනෙක් වෙන්න ඕන. එයාට තමයි මාර්ගය තියෙන්නේ. නැත්නම් ඉතින් අර ඇතිවෙන නැතිවෙන ඒවා බල බලා ඉදියි. අනිත්‍ය බල බලා ඉදියි. ඇයි, ඉපදුණොත් තමයි මැරෙන්නේ කියන දහම අහලා දැකලා නැහැ නේ. ජාති පව්වයා ජරා මරණං. ජාති නිරොධා ජරා මරණ නිරොධො. ජාති නිරෝධය වෙන්නේ කොහොම ද? භව පව්වයා ජාති. භවය තියෙනකම් ජාතිය තියෙනවා. ජාතිය නැතිවෙන්නේ භවය නැතිවුන දවසට යි. භව නිරොධා ජාති නිරොධො. එහෙනම් තියෙන බව නැතිකරගත්තු දවසට තමයි උපද්දන්නේ නැත්තේ. අතීතය නිරුද්ධ බව දැක්කත් ඉතින් දැන් තියෙන බව අහුවෙන්නේ නෑ.

පිළිතුර: හැබැයි දැන් අතීතය නිරුද්ධයි කිව්වාට අර යම් කිසි මට්ටමක තියෙන බවක් තමයි නිරුද්ධවෙන්නේ. ඒ කියන්නේ අතීතයේ දේ දැන් තියෙන බව කියන එකෙන් මිදෙන්න පුළුවන්. දකින එක වරදවා දකින්නේ අතීතයක් මෙතැනට තියෙන බවකට දාලා යි. එතැන ඒ වැරද්ද කඩාගන්න පුළුවන්. තව තියෙනවා වැරදි. දැන් මේ මොහොතෙන් මොකක් හරි තියෙන හින්දා නේ ඕක අඳුරාගන්න යන්නේ. මේ මොහොතේ තියෙන දේ අඳුරාගන්න නේ අපි අතීතයේ එක ඇදලා ගන්නේ. මේ මොහොතේ තියෙන ටික? ඒක හැදුවේ කොහොම ද? තව ගැඹුරක් ඒක. තව පැත්තක්.

ඉතින් ඔතෙන්නට ක්‍රමක්‍රමයෙන් එන්න වෙනවා. ඒකයි කියන්නේ: වක්ඛුස්මිං. සති, රූපෙ සති, වක්ඛුච්ඤ්ඤාණෙ සති. ඇහැ තියෙන කොට, රූප තියෙන කොට, වක්ඛු විඤ්ඤාණය තියෙන කොට, එස්සය කියන එක සිද්ධ වෙනවා. එස්සය කියලා එකක්

පනවාගන්නවා. එස්සපඤ්ඤත්තියා පඤ්ඤාපෙස්සතිති. එස්ස පඤ්ඤත්තියක් පනවා ගන්නවා. ඇහැ තිබුණොත්, රූප තිබුණොත්, චක්ඛු විඤ්ඤාණය තිබුණොත්. ඒ බව දකින්න පුළුවන්. විද්‍යමාණ වෙනවා. දැන් පෙනෙනවා නේ ද? ඇහැ තිබුණත්, රූප තිබුණත්, චක්ඛු විඤ්ඤාණය තිබුණත්, එස්සය කියලා එකක් පනවා ගන්නවා. අන්ත ගොඵබෙල්ලා. වතුරට එබෙන බල්ලා දිහා බලාගෙන දැන් පෙනෙනවා අපට: අන්ත බල්ලා එස්සය කියලා එකක් පනවාගෙන දැන්. අරෙහේ රූපය තියෙනවා. මෙහේ ඇහැ තියෙනවා. චක්ඛු විඤ්ඤාණයෙන් ඕක දැනගන්නවා. ඕය තුනේ එක්ව යැමකට අනුවෙලා. ධානමෙතං විජ්ජති. මෙහෙම දෙයක් විද්‍යමාන වෙනවා.

පිළිතුර: ඒකේ ඉන්නකං ප්‍රපංච. කෙටියෙන් කිව්වොත් දුකයි කියන්නේ. සංඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා. දුක අවබෝධ කිරීම ලොකු ඥානයක්. ලොකු නුවණක්. අපට ඒ නුවණත් නෑ. දුක්බෙ අඥානං. බුදුරජාණන් වහන්සේ තමයි දුක්බෙ ඥානං වෙලා අපටත් ඒක කියා දෙන්නේ. ඒ සර්වඥතාඥානය පිළිඅරං දැන් අපි දහමට අනුව සොයන්න ඕන. දහම තියෙන්නේ කොහේ ද? මේ ත්‍රිපිටකයේ.

පිළිතුර: ඒක තමන්ගෙන් අහන්න. ගොඵබෙල්ලෙක් නෙවෙයි. වෙන මොකක්ද එකෙක්. දැන් අසති ද? නම දැමීමේ නෑ. ගොඵබෙල්ලා නෙවෙයි. ඒ ඕය වෙන මොකක්ද සතෙක්. දැන් මිදිලාද රූපයෙන්? නෑ තවම අනුවෙලා. මොකක්ද ඉන්නවා කියලා අනුවෙලා නේ ගොඵබෙල්ලා කියලා නම දැමීමේ නැතත්. නම දාන්න කලින් තියෙනවා කියන එකට අනුවෙලා. හව පව්වයා ජාති. ඒ නම් දාන්නේ ඊට පස්සේ යි. මොකක් හරි තියෙනවා කියලා අනුවෙලා. බාහිරේට අනුවෙලා. ලෝකයට අනුවෙලා. බාහිර ලෝකයේ අන්ත මොකක්ද තියෙනවා. අන්ත මොකක්ද ඉන්නවා. බාහිරේට අත දික් කරන කොට අභ්‍යන්තරෙන් හටගෙන. මට සාපේක්ෂව තමයි බාහිරේ. දෙපැත්ත බෙදලා. දෙපැත්ත බෙදුවා කියන්නේ ආයෙ එතැනින් නේරුම්ගන්න, දුකට අනුවෙලා; ලෝකයට අනුවෙලා. අජ්ඣතන බහිද්ධ ද්වයතාවයට අනුවෙලා. කරන්න ඕන මොකක්ද කියලා හොයාගන්න කලින් නුවණ ඇතිකරගන්න. මොකක් ද මේ වෙන්නේ? ඉස්සෙල්ලා සිද්ධවෙන දේ දැනගන්න එපායැ. සිද්ධවෙන දේ හරියට දැක්ක දවසට ඒකෙන් මිදෙන විදිය හොයාගනියි. ඊට කලින් මාර්ගය හොයන්න ගිහිල්ලා අපි අමාරුවේ වැටෙනවා. වෙන වෙන දේවල් කරනවා. මේක දන්න දකින කෙනාට යි මේ ආසුව ප්‍රභාණය තියෙන්නේ.

17-09-2016 දින සුභදුරාමයේදී පැවැත්වුණු ධර්ම සාකච්ඡාව

අනාථපිණ්ඩිකොවාද සූත්‍රය

මජ්ඣිමනිකාය - 3. උපරිපණ්ණාසපාළි 5. සළායතනවග්ගො

අනාථපිණ්ඩික සිටුතුමා ගිලන්වෙලා මරණාසන්න මොහොතේ දී ඔහුට කළ දේශනාවෙන් අපට වැදගත් ධර්ම කරුණු අඩංගු කොටසක් අපි අද සාකච්ඡා කරමු - සම්මාදිට්ඨිය ඇති කරගන්න අවශ්‍ය කරුණු ටික. දහම දකින්න මේ කරුණු හුඟාක් උපකාර වෙනවා. මේ දේශනාව කළේ මරණාසන්න වේදනාව දූනෙන වෙලාවක. විස්තර සහිතව සූත්‍රයේ ඉතුරු ටික කියවලා බලන්න.

“තස්මාතිහ තෙ, ගහපති, එවං සික්ඛිතබ්බං - න චක්ඛුං උපාදිසිස්සාමි, න ච මෙ චක්ඛුනිස්සිතං විඤ්ඤාණං හවිස්සති’ති. එවඤ්ඤි තෙ, ගහපති, සික්ඛිතබ්බං. තස්මාතිහ තෙ, ගහපති, එවං සික්ඛිතබ්බං - න සොතං උපාදිසිස්සාමි, න ච මෙ සොතනිස්සිතං විඤ්ඤාණං හවිස්සති’ති. එවඤ්ඤි තෙ, ගහපති, සික්ඛිතබ්බං. තස්මාතිහ තෙ, ගහපති, එවං සික්ඛිතබ්බං - න ඝානං උපාදිසිස්සාමි, න ච මෙ ඝානනිස්සිතං විඤ්ඤාණං හවිස්සති’ති. එවඤ්ඤි තෙ, ගහපති, සික්ඛිතබ්බං. තස්මාතිහ තෙ, ගහපති, එවං සික්ඛිතබ්බං - න ජ්විහං උපාදිසිස්සාමි, න ච මෙ ජ්විහනිස්සිතං විඤ්ඤාණං හවිස්සති’ති. එවඤ්ඤි තෙ, ගහපති, සික්ඛිතබ්බං. තස්මාතිහ තෙ, ගහපති, එවං සික්ඛිතබ්බං - න කායං උපාදිසිස්සාමි, න ච මෙ කායනිස්සිතං විඤ්ඤාණං හවිස්සති’ති. එවඤ්ඤි තෙ, ගහපති, සික්ඛිතබ්බං. තස්මාතිහ තෙ, ගහපති, එවං සික්ඛිතබ්බං - න මනං උපාදිසිස්සාමි, න ච මෙ මනොනිස්සිතං විඤ්ඤාණං හවිස්සති’ති. එවඤ්ඤි තෙ, ගහපති, සික්ඛිතබ්බං”.

තස්මාතිහ තෙ, ගහපති - ගහපතිය එසේ නම්, එවං සික්ඛිතබ්බං - මේ ආකාරයෙන් හික්මෙන්න. න චක්ඛුං උපාදිසිස්සාමි - ඇස උපාදානය කරන්න එපා. (‘න’ කියන කොට විරුද්ධ අර්ථය). න ච මෙ චක්ඛුනිස්සිතං විඤ්ඤාණං හවිස්සති’ති - ඇස ඇසුරු කරගත්

විඤ්ඤාණය ඇති කරගන්න එපා. එවඤ්භි තෙ, ගහපති, සික්ඛිතඛඛං - මෙන් මේ ආකාරයට ගෘහපතිය හික්මෙන්න.

ඇහැ උපාදානය කරගන්න එපා, ඇහැක් තියෙනවා කියලා හිතන විඤ්ඤාණය ඇති කරගන්න එපා කියලා කියනවා. නමුත් අපට වෙලා තියෙන්නේ දකින කොටම 'ඇහෙන් තමයි ඔය දකින්නේ' කියලා හිතනවා. අපි ඇහැ ඇසුරු කරගන්නවා. පෙනන්න නම් මගේ ඇහැ තියෙන්න ඕනේ, ඒ ඇහැට තමයි පෙනෙන්නේ කියලා හිතනවා. දැකීම කියන සිද්ධියේ ඇහැක් කියලා දෙයක් නැහැ. ඇස කියන එක අපි මුළාවෙන් පනවාගත්ත අදහසක්. දිවයේ දිවියමත්තං කියන අවස්ථාවේ දී ඇහැක් නැහැ, රූපයක් නැහැ. ඒවා අපි පනවාගන්න දේවල්. දැකීමට අමතරව අපේක්ෂිත සහ ඛනිද්ධ ආයතන අපි පනවනවා. එහෙනම් අපි දැන් කරන්න ඕනේ මොකක්ද?

- **න වක්ඛුං උපාදිසිස්සාමි** - ඇහැ උපාදානය කරගන්න එපා, ඇහැ ඇසුරු කරගත්ත වක්ඛු විඤ්ඤාණය පනවාගන්නත් එපා. උපද්දන්න එපා. ඇහැ තිබුණොත් නේ ඇහැ ඇසුරු කරගත්ත විඤ්ඤාණයක් තියෙන්නේ. දැන් අපට තේරෙන්න ඕනේ වක්ඛුස්මිං අසති, වක්ඛුවිඤ්ඤාණෙ අසති' ස්වභාවයක් ගැනයි මේ දේශනා කරන්නේ කියලා. ඇහැයි, වක්ඛු විඤ්ඤාණයයි නැති ස්වභාවයකට එන්න කියලා නේද මේ කියන්නේ?

ඇහැයි රූපයයි නිසා නම් වක්ඛු විඤ්ඤාණය හටගන්නේ, ඇහැ ඉපදුනේ නැත්නම්? න වක්ඛුං උපාදිසිස්සාමි - ඇහැක් උපාදානය කළේ නැත්නම්? ඇහැක් භාරගත්තේ නැත්නම්? එතකොට ඇහැ උපද්දවන, ඇහැ උපාදානය කරන කෙලෙස් සහිත කෙනාට තමයි මේ උපදෙස් දෙන්නේ. එහෙම කෙනා හික්මෙන්න ඕනේ විදිහයි මේ කියන්නේ. ආයථි මාර්ගය වඩන හැටි දේශනා කරනවා.

- **න සොතං උපාදිසිස්සාමි** - කන උපාදානය කරන්න එපා. **න ච මෙ සොතනිස්සිතං විඤ්ඤාණං හවිස්සති'ති** - කන ඇසුරු කරගත් විඤ්ඤාණය උපදින්න දෙන්න එපා. එවඤ්භි තෙ, ගහපති, සික්ඛිතඛඛං - මෙන් මේ ආකාරයට ගෘහපතිය හික්මෙන්න. පාළියෙන් 'න' කියන්නේ විරුද්ධ අර්ථයෙන් - එපා කියන එක. සොතනිස්සිතං විඤ්ඤාණං හවිස්සති තමයි අපි ඉන්න තත්වය.

⁹ මධුපිණ්ඩික සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය, මූලපන්තාසකය, 2. සීහනාද වර්ගය.

කන ඇසුරු කරගත් විඤ්ඤාණය තමයි අපි උපද්දවන්නේ. හික්මෙන කොට එහෙම කරන්න එපා කියලා මේ කියන්නේ.

- න ඝානං උපාදියිස්සාමි - නාසය උපාදානය කරන්න එපා. න ච මෙ ඝානනිස්සිතං විඤ්ඤාණං භවිස්සතී'ති - නාසය ඇසුරු කරගත් විඤ්ඤාණයක් උපද්දවන්න එපා. එවඤ්ඤාණි නෙ, ගහපති, සික්ඛිතබ්බං - මෙන්න මේ විදියට තමයි ගෘහපතිය හික්මෙන්න ඕනේ.

තස්මාතිහ නෙ, ගහපති, එවං සික්ඛිතබ්බං - එසේ නම් ගෘහපතිය මෙසේත් හික්මෙන්න.

- න ජ්විහං උපාදියිස්සාමි - දිව උපාදානය කරන්න එපා. න ච මෙ ජ්විහනිස්සිතං විඤ්ඤාණං භවිස්සතී'ති - දිව ඇසුරු කරගත් විඤ්ඤාණයක් හටගන්න දෙන්න එපා.

- න කායං උපාදියිස්සාමි - කයක් උපාදානය කරන්න එපා. න ච මෙ කායනිස්සිතං විඤ්ඤාණං භවිස්සතී'ති - මේ කය ඇසුරු කරගත්ක විඤ්ඤාණයක් උපදින්න දෙන්න එපා.

- න මනං උපාදියිස්සාමි - මනසත් උපාදානය කරගන්න එපා. න ච මෙ මනොනිස්සිතං විඤ්ඤාණං භවිස්සතී'ති - මනස ඇසුරු කරගත්ක විඤ්ඤාණයක් උපද්දවන්නත් එපා. එවඤ්ඤාණි නෙ, ගහපති, සික්ඛිතබ්බං - මෙන්න මේ විදියටයි ගෘහපතිය හික්මෙන්න ඕනේ.

ඊළඟට දේශනා කරනවා, තස්මාතිහ නෙ, ගහපති, එවං සික්ඛිතබ්බං:

- න රූපං උපාදියිස්සාමි - රූපය උපාදානය කරගන්න එපා. දන් මේ කියන්නේ බාහිර රූපය ගැන. න ච මෙ රූපනිස්සිතං විඤ්ඤාණං භවිස්සතී'ති - රූපය ඇසුරු කරගත්ක විඤ්ඤාණයක් උපද්දවන්න එපා.

- න සද්දං උපාදියිස්සාමි - ශබ්දය උපාදානය කරන්න එපා. න ච මෙ සද්දනිස්සිතං විඤ්ඤාණං භවිස්සතී'ති - ශබ්දය ඇසුරු කරගත්ක විඤ්ඤාණයක් උපද්දවන්න එපා. මෙතන ටිකක් හිතන්න

ඕනේ. දැන් අපි ශබ්දය ඇහුනහම ශබ්දයට අදාළ රූපයක් හදනවා නේ. ඒක උපාදානය කරන්න එපා කියනවා. එතකොට අතීත අත්දැකීම අරගෙන එළියට දැමීමා වෙනවා. දැන් කියනවා ශබ්දය නිසා හටගත්ත රූපය විතරක් නෙවෙයි, ශබ්දය කියන රූපයත් උපාදානය කරන්න එපා කියලා. මේ මොහොතේ ශබ්දයක් ඇහුනා කියලා හිතෙනවා නම් - එළියෙන් නම් ශබ්දය ආවේ, ඒක දැන් තියෙන ශබ්දයක් ද? එහෙම තමයි අපට හිතෙන්නේ. ඒ ශබ්දයත් උපාදානය කරන්න එපා කියනවා. ඒ ශබ්දය ඇසුරු කරපු විඤ්ඤාණයක් උපදින්න දෙන්නත් එපා කියනවා.

දැන් තේරුම් ගන්න ඇසීම තුළ ශබ්දත් නැහැ, කනකුත් නැහැ. කන උපාදානය කරන්නත් එපා. ශබ්දය උපාදානය කරන්නත් එපා. ඇසීම ඇසීමක් විතරක් කරන්න. ඇසීමට අමතරව ශබ්දයක් පනවන්න යන්නත් එපා, කනක් පනවන්න යන්නත් එපා. ඒ දෙකම අපි අවිද්‍යාවෙන් දමන ඒවා. ඒවා පැනෙව්වහම ඒක තමයි රූප උපාදාන ස්කන්ධය කියන්නේ. ඒක තමයි දූක කියන්නේ.

පිළිතුර: ශබ්දයට ඕනේ නමක් දෙන්න පුළුවන්. ඔය ශබ්දය වචනයක් කියන්නත් පුළුවන්, ඔය ශබ්දයට තේරුමක් දෙන්නත් පුළුවන්. දෙයක් පැනෙව්වාට පස්සේ ඒක මත ඉදගෙන ඒක මොකක්ද කියලා හොයාගෙන යන්න පුළුවන්. මේවා ප්‍රපඤ්ච කියලා දැන් තේරෙන්න ඕනේ. දැන් ශබ්දයත් ප්‍රපඤ්චයක්! ශබ්දයට දෙන තේරුම කොහොමත් ප්‍රපඤ්චයක්. ශබ්දයක් තියෙනවා කියලා භාරගන්න එකත් ප්‍රපඤ්චයක්. ඒකත් උපාදානය කරපු එකක්. ඒක තියෙනවා කියලා ඇසුරු කරන විඤ්ඤාණයට උපදින්න දෙන්න එපා කියනවා. දැන් ඇසීම ඇසීම විතරක් වුණොත් ශබ්දයක් කොහෙන්ද පනවන්නේ? ඇසීමට වඩා වැඩි දෙයක් නේ ශබ්දයක් කියන එක. ඇසීමට අමතර දෙයක් නේ කනක් කියන එක. එහෙනම් ඒකත් උපාදානය කරන්න එපා. න සද්දං උපාදිසිස්සාමි - කියලා පැහැදිලිව ම කියලා තියෙනවා. ශබ්දය ඇසුරු කරපු විඤ්ඤාණයට භවයක් දෙන්න එපා කියනවා.

- න ගන්ධං උපාදිසිස්සාමි - ගන්ධය උපාදානය කරන්න එපා. න ච මෙ ගන්ධනිස්සිතං විඤ්ඤාණං භවිස්සති - ගන්ධය ඇසුරු කරපු විඤ්ඤාණයට උපදින්න දෙන්නත් එපා.

- න රසං උපාදිසිස්සාමි - රසය උපාදානය කරන්න එපා. න ච මෙ රසනිස්සිතං විඤ්ඤාණං හවිස්සති - රසය ඇසුරු කරපු විඤ්ඤාණයට උපදින්න දෙන්නත් එපා.
- න පොට්ඨබ්බං උපාදිසිස්සාමි - ස්පර්ශ වෙන දෙය (පොට්ඨබ්බය) උපාදානය කරන්න එපා මේකයි හැපුනේ කියලා. න ච මෙ පොට්ඨබ්බනිස්සිතං විඤ්ඤාණං හවිස්සති - ඒක ඇසුරු කරපු විඤ්ඤාණයට උපදින්න දෙන්නත් එපා.

දැන් තේරෙන්න ඕනේ ඇසයි රූපයයි උපාදානය කළොත් තමයි විඤ්ඤාණයක් උපදින්නේ කියලා. එහෙනම් අපි ඇස-රූපය කියන දෙකත් උපාදාන කරලා තියෙන්නේ. කන-ශබ්දය කියන දෙක අපි හදලා උපාදාන කරපු දේවල්. ඒවා ප්‍රපඤ්ච ම තමයි. එතකොට මධුපිණ්ඩික සූත්‍රයට අනුව ඒ දෙක තිබුණොත් තමයි විඤ්ඤාණය උපදින්නේ. එතකොට ඒ දෙක ඇසුරු කරපු විඤ්ඤාණය උපද්දන්න එපා කියලා මේ කියන්නේ. එහෙනම් ඒවා දර්ශනය කරන විඤ්ඤාණය හදන්න එපා.

අනිදස්සන විඤ්ඤාණය ¹⁰ ගැන මේ කියන්නේ. විඤ්ඤාණයේ ඇත්ත තත්ත්වය අනිදස්සනයි. රහතත්වහන්සේගේ මට්ටම. අපි කනයි ශබ්දයයි දෙකම දර්ශනය කරනවා, ඇසුරු කරනවා. අපි ඒවා ඇසුරු කරන විඤ්ඤාණ හදන්නේ අපේ තියෙන මෝඩකමට. අනිදස්සන මට්ටමේ දී දකිනවා, ඇහෙනවා, දූනෙනවා, දූනගන්නවා විතරයි. දිට්ඨ, සුත, මුත, විඤ්ඤාත කියන හතර තමයි ඒකේ ශුද්ධභාවය. ඇත්ත ඇතිහැටි - යථාභූත ස්වභාවය.

- න ධම්මං උපාදිසිස්සාමි - ඒ විදියටම මනසටත් කියනවා. ධම්ම උපාදානය කරන්න එපා. න ච මෙ ධම්මනිස්සිතං විඤ්ඤාණං හවිස්සති - ධම්ම නිශ්ශ්‍රිත කරපු විඤ්ඤාණයත් උපදින්න දෙන්න එපා. ඒක 'හව' තත්ත්වයකට ගෙනෙන්න එපා. ධම්ම ඇසුරු කරපු විඤ්ඤාණය තියෙන 'බවකට' ගන්න එපා. එවඤ්භි තෙ, ගහපති, සික්ඛිතබ්බං - මෙන්න මේ විදියටයි ගෘහපතිය හික්මෙන්න ඕනේ.

¹⁰ කෙවච්ච සූත්‍රය, දීඝ නිකාය - සීලස්කන්ධ වර්ගය - 11. කෙවච්ච සූත්‍රය

මේ ආයතී මාර්ගය වඩන කෙනාට දෙන උපදෙස්. දැන් තේරුම් ගන්න ඇතිවෙලා නැතිවෙනවා කියලා බලන්න ද කියන්නේ කියලා? 'ඇසුරු කරන්නේ නැතුව' ඉන්නයි කියන්නේ. උපාදාන කරන්න එපා. අපට මේ ගැඹුරු දහම වැඩිය අහන්න ලැබෙන්නේ නැහැ.

ඊළඟට නැවතත් දේශනා කරනවා, තස්මාතිහ තෙ, ගහපති, එවං සික්ඛිතබ්බං - ගාහපතිය, මේ විදියටත් හික්මෙන්න කියලා:

- න වක්ඛුවිඤ්ඤාණං උපාදියිස්සාමි - වක්ඛුවිඤ්ඤාණය උපාදානය කරගන්න එපා. න ච මෙ වක්ඛුවිඤ්ඤාණනිස්සිතං විඤ්ඤාණං හවිස්සති'ති - මෙතන හොඳ උත්තරයක් තියෙනවා. වක්ඛුවිඤ්ඤාණය ගැන දැනගන්නෙන් එහෙනම් විඤ්ඤාණයකින්. වක්ඛුවිඤ්ඤාණය කියලා විඤ්ඤාණයක් ගැනත් දැනුවත් වෙන්න එපැයි. වක්ඛුවිඤ්ඤාණය ඇසුරු කරපු විඤ්ඤාණය උපදින්න දෙන්න එපා කියනවා. නුවණින් හොයන අයට මේක ඉතාමත් වැදගත් කරුණක්.

මේ ධර්ම කරුණු හරිම ගැඹුරුයි. මුල් ටික දැනගත්තොත් විතරයි මේ මොකක්ද කියන්නේ කියලා අදහසක්වත් ගන්න පුළුවන් වෙන්නේ. මෙතන හොඳට පැහැදිලි වෙනවා මේ වක්ඛුවිඤ්ඤාණය කියන එකත් නිශ්ශ්‍රය කරපු විඤ්ඤාණයෙන් තමයි වක්ඛුවිඤ්ඤාණය තියෙනවා කියලා තියෙන්නේ. එතකොට ඇහැක් තියෙනවා කියලා දැනගෙන තියෙන්නේ විඤ්ඤාණයකින්. රූපය තියෙනවා කියලා ඇසුරු කරගත්ත විඤ්ඤාණයකින් ඒකත් තියෙනවා කියලා තියෙන්නේ. වක්ඛුවිඤ්ඤාණය තියෙනවා කියලා කියලා තියෙන්නේත් තවත් විඤ්ඤාණයකින්. වක්ඛුවිඤ්ඤාණය ඇසුරු කරගත්ත එකකින්.

දැන් බලන්න මේ ටික ඉගෙන ගත්තේ නැත්නම් - ඇහැයි, රූපයයි, වක්ඛුවිඤ්ඤාණයයි කියලා දෙයක් ඉගෙන ගත්තේ නැත්නම් (ධර්මය දන්නේ නැති අයට), ඕවා ඇසුරු කරගත්ත විඤ්ඤාණ උපදියි ද? දන්නේ නැත්නම් උපදින්නේ නැහැ. දන්න අයට තමයි ඒවා ඇසුරු කරගත්ත විඤ්ඤාණ උපදින්නේ. දැන් රූප කලාප ගැන දන්නේ නැති අයට ඒක ඇසුරු කරගත්ත විඤ්ඤාණ උපදියි ද? ඉගෙන ගත්ත අයට නම් උපදිනවා. හැබැයි ඒවා ඉගෙන ගෙනත් දහම දකින්න පුළුවන්, ඉගෙන ගත්තේ නැතුවත් දහම දකින්න පුළුවන්. එතනයි රහස තියෙන්නේ. ඉගෙන ගත්තා කියලා දුක් වෙන්නත් එපා, ඉගෙන ගත්තේ නැහැ කියලා දුක් වෙන්නත් එපා. ඔය දෙගොල්ලන්ටම දහම

දකින්න පුළුවන් නුවණ තිබුණොත්. පටිච්චසමුප්පන්න බව දකින්න, සම්මාදිට්ඨිය ඇති කරගන්න නුවණ තිබුණොත්. නැත්නම් ඉතිං නිකම් වචන ටිකක් පාඩම් කර කර ඉදියි තමන් ධර්මය දන්නවා කියලා. එතකොට දන්න, ඇසුරු කරපු විඤ්ඤාණ පහළ කර කර ඉදියි. මේකත් විඤ්ඤාණයක් කියලා දකින්න නුවණ තියෙන්න ඕනේ.

ඊළඟට නැවතත් කියනවා:

- න සොතවිඤ්ඤාණං උපාදියිස්සාමි - සොතවිඤ්ඤාණය උපාදානය කරගන්නත් එපා. න ච මෙ සොතනිස්සිතං විඤ්ඤාණං හවිස්සති'ති - සොතවිඤ්ඤාණය ඇසුරු කරපු විඤ්ඤාණය උපදින්න දෙන්නත් එපා.

මේ විදියට ඉතුරු විඤ්ඤාණ ගැනත් කියනවා. දැන් පැහැදිලිව ම මේ ඡේද තුන ගත්තොත්:

- 1) පළවෙනි ඡේදයෙන් කියනවා ඇහැ උපාදාන කරන්න එපා, ඇහැ ඇසුරු කරපු විඤ්ඤාණය උපදින්න දෙන්නත් එපා කියලා. න චක්ඛුං උපාදියිස්සාමි, න ච මෙ චක්ඛුනිස්සිතං විඤ්ඤාණං හවිස්සති'ති.
- 2) ඊළඟ ඡේදයේ දී කියනවා රූප උපාදාන කරන්න එපා, රූප ඇසුරු කරපු විඤ්ඤාණය උපදින්න දෙන්නත් එපා කියලා. න රූපං උපාදියිස්සාමි, න ච මෙ රූපනිස්සිතං විඤ්ඤාණං හවිස්සති'ති
- 3) තුන්වෙනි එකේ දී කියනවා චක්ඛුවිඤ්ඤාණය උපාදාන කරන්න එපා, චක්ඛුවිඤ්ඤාණය ඇසුරු කරපු විඤ්ඤාණය උපදින්න දෙන්නත් එපා කියලා. න චක්ඛුවිඤ්ඤාණං උපාදියිස්සාමි, න ච මෙ චක්ඛුවිඤ්ඤාණනිස්සිතං විඤ්ඤාණං හවිස්සති'ති

මෙතන දී චක්ඛුවිඤ්ඤාණය තියෙනවා කියලා දැනගෙන තියෙන්නේ තව විඤ්ඤාණයකින්. දකින්න චක්ඛුවිඤ්ඤාණයක් පහළ වුණා නේ. එහෙම එකක් තියෙනවා කියන එකත් පනවාගත්ත එකක් කියලා මේ කියන්නේ. ඇහැත් පනවපු එකක්, රූපයත් පනවපු එකක්, චක්ඛුවිඤ්ඤාණයත් පනවපු එකක්. මේ එකක්වත් දැකීමේ සිද්ධියට අයිති නැහැ.

විඤ්ඤාණයේ යථාභූත ස්වභාවයේ දී චක්ඛුවිඤ්ඤාණය කියලා දැනගන්නෙත් නැහැ. චක්ඛුවිඤ්ඤාණය කියලා දැනගන්නවා නම්

එතකොටත් එතෙන්නට අනුවෙලා, යම්කිසි මූළාවක්, වක්ඛුවිඤ්ඤාණය උපාදානය කරන්න ඕනේ නේ වක්ඛුවිඤ්ඤාණය කියලා දනගන්න. දැන් ඇහැ උපාදානය කරපු හින්දා නේ ඇහැ තියෙනවා කියලා විඤ්ඤාණයකින් දනගන්නේ. දනගන්නවා කියන්නේ විඤ්ඤාණයකින් නේ. දැන් ඇහැ තියෙනවා කියලා දනගන්න විඤ්ඤාණයක් තියෙනවා. රූපය තියෙනවා කියලා දනගන්න විඤ්ඤාණයක් තියෙනවා. වක්ඛුවිඤ්ඤාණය තියෙනවා කියලා දනගන්නත් විඤ්ඤාණයක් තියෙනවා. ඔය තුනම උපදින්න දෙන්න එපා කියනවා.

එතකොට පෙනෙන්න ඕනේ වක්ඛුස්මිං අසති, රූපෙ අසති, වක්ඛුවිඤ්ඤාණෙ අසති ස්වභාවයක්¹¹ ඇත්ත ඇතිහැටියේ දකින කොට තියෙනවා කියලා. මනෝවිඤ්ඤාණ මට්ටමත් මේ විදිය ම යි. මන, ධම්ම, මනෝවිඤ්ඤාණයත් පනවාගත්ත දේවල්. සිතීමට හෝ දනගැනීමට ඒ තුනම අයිති නැහැ. දැකීමට අයිති නැහැ ඇසයි, රූපයි, වක්ඛුවිඤ්ඤාණයයි. ඇසීමට අයිති නැහැ කනයි, ශබ්දයි, සෝතවිඤ්ඤාණයයි. දැනීමට අයිති නැහැ (දැනීම ආයතන තුනකින් එන්න පුළුවන් - නහයෙන්, දිවෙන්, කයෙන්) - නහයෙන් ගඳසුවඳ දූනෙන කොට දැනීම කියන සිද්ධියේ ගඳසුවඳක් නැහැ. ඒ කියන්නේ බාහිර ගන්ධයකුත් නැහැ, නාසය කියන එකකුත් නැහැ, සාන විඤ්ඤාණය කියලා එකකුත් නැහැ. දැනීමක් විතරක් තියෙනවා. ඊළඟට රස දූනෙන කොට දැනීම කියන සිද්ධියේ රස කියලා එකකුත් නැහැ, දිවකුත් නැහැ, ජීවිතාවිඤ්ඤාණයකුත් නැහැ. නමුත් දූනෙන ගතියක් තියෙනවා. ඒ දූනෙන ගතිය මත ඉඳගෙන අපි තමයි පනවන්නේ 'ඔය දූනෙන්නේ දිවට, ඔය දූනෙන්නේ රසක්, ඒක දනගන්නේ ජීවිතා විඤ්ඤාණයෙන්' කියලා. එතකොට දැනීමට අමතරව අපි ආයතන ටික පනවනවා.

දැනීම තුළ අපි හිතපු හේතු නැහැ. දූනෙනවා විතරයි. මූල මූලමත්තං. දැනීම දැනීමක් විතරයි. ආයේ ඒකේ අජ්ඣන්ත, බහිද්ධ, ආයතන විඤ්ඤාණ කියන හේතු නැහැ. අපි හේතු දනගන්නවා. ඒක දැනුමක්. ඒ එන්නේ ඉගෙනගත්ත ටික. ඔය ඇදලා ගන්නේ පෙර ඇසුර. අතීත අත්දැකීම. අතීතය ගෙවිලා ඉවරයි. ඒකයි මම කියන්නේ ඔය ඉගෙනගත්ත ටික ගෙවිලා ඉවරයි. අතීතය. අතීත දැනුම අතහරින්න. මේ මොහොතේ සිද්ධවෙන්නේ දැකීම, ඇසීම, දැනීම, දනගැනීම විතරයි. අපේ පුරුදු හින්දා දන්න ධර්ම ටික ගලාගෙන

¹¹ මධුපිණ්ඩික සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය - මූල පන්තාසකය - 2. සිහනාද වර්ගය

එනවා. ධර්ම කියලා එකතු කරගත්ත දැනුම ගලාගෙන එනවා. ඒකයි මම කියන්නේ ඔය දන්න ටික අයින් කළොත් දහම දකින්න පුළුවන්. මෙහෙම හික්මෙන්න පුළුවන් දන්න ටික අයින් කළොත් විතරයි. ඇහැ ඇසුරු කරගත්ත විඤ්ඤාණයත් අයින් කරන්න. රූප ඇසුරු කරගත්ත විඤ්ඤාණයත් අයින් කරන්න. වක්ඛවිඤ්ඤාණය ඇසුරු කරගත්ත විඤ්ඤාණයත් අයින් කරන්න. මෙහෙමයි ගෘහපතිය හික්මෙන්න ඕනේ කියලා දේශනා කරනවා. ඇත්ත ඇති හැටි දන්න දකින (ජානං පස්සං යථාභුතං¹² කොට මෝඛකමට මුළාවෙන් හදපුච අතහැරෙනවා.

අපට මේ මොකක්ද කියලා වත් හිතාගන්න බැහැ. රහත්වෙන හැටි තමයි ඔය කියන්නේ. ආයතී මාර්ගය කියන්නේ මේක. මේ කියන්නේ හත්වැනි ආයතනයක් ගැන. එහෙම එකක් තියෙනවා. ඒ ආයතනය ප්‍රඥාවෙන් උපදවාගන්න ඕනේ. ඇහැ ඇසුරු කරගන්නේ නැති, රූප ඇසුරු කරගන්නේ නැති විඤ්ඤාණයක් තියෙනවා. ඒක උපදවාගන්න ඕනේ. සෙ ආයතන වෙදිතබ්බෙ¹³ කියලා දේශනා කරලා තියෙනවා. මෙන්න මේ ආයතනය දහ යුතුයි කියලා දේශනා කරනවා. මේකත් නිකම් අපේ දැනුමට එකතු කරගන්න නෙවෙයි, මේක අත්දකින්න ඕනේ එකක්. අවිද්‍යාව නැතිවෙනකොට එන දූක්මක්. අර ආයතන හයටම අනුවෙන්නේ නැති එහෙම ආයතනයක් තියෙනවා. ඒ ආයතන හයම ඉක්මවා යන ආයතනයක් තියෙනවා. ඒක එන්නේ ප්‍රඥා ඇසෙන්න. අර දන්න ටික ඔක්කෝම අයින් කරලා දකින ඇස ප්‍රඥා ඇස. ඒක එන්නේ දූක්මෙන්. මේ වචන ගොඩ ඔක්කෝම අපිමයි හදාගෙන තියෙන්නේ. අර වතුරේ හදපු බල්ලෝ වගෙයි. ඒ බල්ලාට දීපු නමයි අනිත් විස්තරයි තමයි ඔය වචන ටික.

දැනගන්න අවශ්‍ය ටිකක් තියෙනවා. ඒක තමයි අපි මේ දැන්වත් දැනගන්න හදන්නේ. කුමක් සඳහාද? මේ දැනුම ලබාගත්තේ කියන කාරණාව. මෙන්න මෙහෙම හික්මෙන්නයි ඒ දැනුම ගත්තේ. දූක්ම දූක්ම මාත්‍රය වෙනකොට ඊට අමතරව එකතු කරපු ඔක්කෝම එකතු කළා, නමුත් දූක්මේ සිද්ධියට අයිති නැහැ කියලා දකිනවා. එකතු කරන්නේ කොහොමද? හිතලා. හිතුවේ කොහොමද? හිතන්න දෙයක් තිබුණ නිසා. කොහේද තිබුණේ? පෙර ඇසුර. පෙර මෝඛකමට ඇසුරු කරපු හින්දා. කලින් නිමිති ඉතුරු කරගත්ත හින්දා. අතීතයේ

¹² මහාසලායතන සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය, උපරි පන්තාසකය - 5. සලායතන වර්ගය
¹³ කාමගුණ සූත්‍රය - සංයුක්ත නිකාය, සලායතන වග්ගය, සලායතන සංයුක්තය

ආයතන පාවිච්චි කරද්දී නිමිති ඉතුරු කරගත්ත හින්දා. අතීතය ගෙවිලා ඉවරයි නේද?

ඒ නිසා තමයි ශබ්දයක් ඇහෙනකොටම ශබ්දයකුයි, කනකුයි, සෝතවිඤ්ඤාණයකුයි එකතු කළේ. පෙර දැනුමක් නේද ඔය එන්නේ? ඒවා ඇසුරු කරපු විඤ්ඤාණයෙන් ඔය ටික කියන්නේ. අන්න ඒ විඤ්ඤාණය උපදින්න/හටගන්න දෙන්න එපා කියලා මේ කියන්නේ.

ඒ නිසා තමයි විඤ්ඤාණය මායාකාරයෙක් කියලා කියන්නේ. දැන් තේරෙනවාද ඇයි බුදුරජාණන් වහන්සේ විඤ්ඤාණය මායාකාරයාට උපමා කළේ කියලා - මායුපමඤ්ච විඤ්ඤාණං. අපි මුළාවෙන් මෝඩකමට පනවන දේවල් ඔක්කෝම ටික දැන් තියෙනවා වගේ පෙන්නවා. ඒවා තියෙන 'බව' පිළිගන්නකොටම අහුවෙලා ඉවරයි. හවය දීපු ගමන් ඉපදුනා - හවපච්චයා ජාති.

මේ සූත්‍රයේ හොඳට කඩලා පෙන්නවා. මේවා උපාදානය කරන්නත් එපා, ඒවා ඇසුරු කරගත්ත විඤ්ඤාණයට උපදින්න දෙන්නත් එපා කියනවා. ඒ දෙකෙන්ම පෙනෙනවා නේද මේ පනවාගන්න ඒවාමයි කියලා. මේ ජාති තුන: දැකීමට අයිති නැහැ - ඇහැයි, රූපයයි, වක්බු විඤ්ඤාණයයි. මේවා තියෙනවා කියලා ඇසුරු කරගත්ත විඤ්ඤාණයකින් තමයි අපි ඕවා තියෙනවා කියලා දැනගෙන තියෙන්නේ. ඒක උපදින්න දෙන්න එපා කියන එක තමයි හික්මීම - මාර්ගය වැඩීම කියන්නේ.

මාර්ගය උපද්දවා ගන්න ඕනේ අයට දැන් හොයාගන්න දෙයක් තියෙනවා. අපි ඇසුරු කරගත්ත දේවල් පහළවෙනකොට අතින් පැත්තෙන් පෙන්නන්න ඕනේ මේක බොරුවක්, මේ විඤ්ඤාණය මායාවක් කියලා. ඔය දැනගත්ත ඔක්කෝම විඤ්ඤාණයෙන් දැනගත්ත දේවල් - පෙර ඇසුරක් කියලා. පෙර ඇසුර කියන්නේ ඒවා දැන් නැහැ. ඒවා මැරිලා ඉවරයි, අතීතය ගෙවිලා ඉවරයි.

මෙනෙදි තේරුම් ගන්න ඕනේ ඇයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළේ වක්බුං හික්බවෙ පුරාණ කම්මං කියලා. ඇහැ කියන්නේ පුරාණ කර්මයක් කියලා කියනවා - පරණ කර්මයක් කියන අදහස. ඇයි ඇහැ පුරාණ කර්මයක් කිව්වේ? ඇයි ඇහැ අතීත කර්මයක් වෙන්නේ?

දැන් ඇහූ, කන උපදින හැටි බලන්න. දැන් කන උපදින්නේ කොහොමද? මොකක්ද වෙන්න ඕනේ? ශබ්දයක් ඇහෙන්න ඕනේ. ඇසීම වෙන්න ඕනේ. ඇත්ත ඇතිහැටි ගත්තොත් ඇසීමේ කනක් නැහැ. එහෙනම් ඇහෙන කොට කනක් උපද්දන්නේ පෙර ඇසුර නිසායි. කලින් දැනගෙන තියෙනවා ඇහෙන්න නම් කනක් තියෙන්න ඕනේ කියලා. පොඩි ළමයා ඕවා දන්නේ නැහැ, එයාට ඇහෙනවා විතරයි. එයා කනක් උපද්දන්නේ නැහැ. නමුත් අපිට කනක් උපදිනවා. ඒක පෙර ඇසුරක් තේද? ඉතින් ඕක පුරාණ කර්මයක් නෙවෙයි ද? කන කියන එක පෙර ඉතුරු කරගත්ත නිමිත්තක්. ඒක පෙර කර්මයක්, කලින් මුළාවෙන් හදාගත්ත එකක්. කලින් ශබ්දය ඇහෙන වෙලාවට කන දැකලා නැහැ. ඒ වෙලාවේත් මුළාවෙන් හදාගත්තා. කර්මයක් කියන්නේ ඒකයි. චේතනාව නේ කර්මය කියන්නේ. අතීතයේත් අපි හිතෙන්ම හදාගත්ත කනක් - ඒක ඇත්ත කියලා භාරගත්ත හින්දා තමයි ඒ නිමිත්ත ඉතුරු වුණේ. ඉතින් ඒක පුරාණ කර්මයක්. එතකොට දැන් කනක් තියෙනවා කියන කොට ඔය පුරාණ කර්මය. කලින් ඉතුරු කරගත්ත ඒවා. දැන් කරන්නෙන් ඒකමයි. දැන් ඒක උදව් කරගෙන අනාගතයට හදනවා. දැන් මේ මොහොතේ හදලා, අනාගතයේ මතක් කරගන්න නිමිති ටිකක් ඉතුරු කරනවා. ප්‍රපඤ්ච ටික.

එතකොට තේරුම්ගන්න දැන් මේ මොහොතේ ඇහූ කියන්නෙන් පෙර කර්මයක්. ඇයි ඒ? පෙර ඇසුර නැතිවුණා නම් මේ මොහොතේ අපිට ඇහූක් හෝ කනක් උපදින්නේ නැහැ. හැබැයි ඒකෙන් කියන්නේ නැහැ පෙනෙන්නේ නැහැ, ඇහෙන්නේ නැහැ කියලා. පෙනෙනවා නමුත් ඇහූ උපදින්නේ නැහැ. ඇහෙනවා නමුත් කන උපදින්නේ නැහැ. ඇයි ඒ? පෙර ඉතුරු කරගත්ත කර්මය තමයි මෙතෙක්ට ගන්නේ. ඒ දැනුම තමයි මෙතෙක්ට ගන්නේ. ඒ දැනුම ගන්න බැරි වුණා නම් මෙතන කනක් උපද්දන්නේ නැහැ. නමුත් ඇහෙනවා. මේක හරිම ගැඹුරු තැනක්. තේරුම් ගත්තොත් නම් දහම දකින්න පුළුවන්.

පිළිතුර: හවය කියන්නේ මොකක්ද? ආත්ම කතා මෙතෙක්ට දාන්න එපා. තියෙන 'බව' - කනක් තියෙන බව දැන් භාරගත්තා. අතීතය නිරුද්ධයි කියලා දැක්කේ නැහැ. අතීතයේ ඉතුරු කරගත්ත කනක් මෙතෙක්ට ගත්තා කියලා දැක්කේ නැහැ. තියෙන 'බව' දුන්නා. ඒ හින්දා ඉපැද්දුවා. හවය පිළිගත්ත හින්දා අපිට ඉපදුනා. උපාදාන කරන්න දැන් කනක් හැදුවා. ඉතින් මේ ඇහූ, කන ආදිය උපාදාන

කරන්න එපා කියනවා. ඒවා විතරක් නෙවෙයි ඒවා ඇසුරු කරගන්න විඤ්ඤාණයවත් උපද්දන්න, ඇසුරු කරන්න එපා කියනවා.

ඇසුරු කළේ නැත්නම්, ඒ ඇසුරු කරන විඤ්ඤාණයක් පහළ වුණේ නැත්නම්? අන්න ඒ ඇසුරු කරන විඤ්ඤාණය උපද්දන්න එපා කියන විදියට හික්මෙන්න කියලා මේ ආනාථපිණ්ඩික සිටුතුමාට කියන්නේ. ලෝකයට අනුවෙන්න එපා, දුකට අනුවෙන්න එපා, පංචඋපාදාන ස්කන්ධ හදන්න එපා කියලා නේද මේ කියන්නේ.

තව විදියකට කිව්වොත් දිට්ඨියේ දිට්ඨිමත්තං වෙන්න. සුනෙ සුතමත්තං වෙන්න කියනවා. රහත්වෙන හැටි තමයි ඔය කියන්නේ. මේ දුක්ම ආවා නම් දුන් මාර්ගය උපද්දවා ගන්න පුළුවන්. දුන් දන්නවා කොතෙත්ටද යන්න ඕනේ කියලා.

පිළිතුර: රූපය ඇතිවුණා නැතිවුණා කිය කියා ඉන්න නෙවෙයි තියෙන්නේ. රූපය උපද්දන්නේ නැති දවස වෙනකම් මාර්ගය වඩන්න තියෙනවා. මේ හේතු තියෙනකම් උපද්දනවා, මේ හේතු නැති වුණ දවසට උපද්දන්නේ නැහැ. නිරෝධය - උපද්දන්නේ නැති ස්වභාවය - නිවන ගැන මේ දේශනා කරන්නේ. ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති. පටිච්චසමුප්පාදය දුක්කොත් දහම දුක්කා වෙනවා.

අපි ඔතන තවම නැහැ කියලා දුක්වෙන්න එපා. එතෙත්ට එන්න කරන්න ඕනේ ටික කළොත් ඒ ඵලය ලැබෙයි. හැබැයි මෙහෙම දෙයක් තමයි නිවන කියලා නුවණක් එන එක සම්මාදිට්ඨිය වෙනවා. චතුරායඪී සත්‍යයේ සත්‍ය ඥානය වෙනවා. මෙතන දී තමයි දුන් දුක පිරිසිදු දකිනවා, දුක්ඛ සමුදය දකිනවා, නිරෝධය මොකක්ද කියලා දනගන්නවා. එදාට රහතත්වහන්සේට වේදනාව තිබුණා නේද, තණ්හාව විතරයි නැති වුණේ වගේ අනවශ්‍ය ප්‍රශ්න අහන්නේ නැතිවෙයි. මේවා මුළාවෙන් අහන ප්‍රශ්න කියලා තේරෙයි. ලෝකයට අයිති දෘෂ්ටියෙන් අහන ප්‍රශ්න නේද කියලා තේරෙයි. ලෝකෝත්තර දර්ශනයේ දී ඕවා යෙදෙන්නේ නැහැ. රූපය උපද්දන්නේ නැති දවසට රූපය ගැන ප්‍රශ්න යෙදෙන්නේ නැහැ. හැබැයි මේ දුක්ම ආවොත් විතරයි ඔය උත්තරය දෙන්න පුළුවන් වෙන්නේ.

අනිත් පැත්තට අපේ කෙලෙස් වලින් කියනවා 'ඒක වෙන්නේ කොහොමද, ඉතින් ඕවා තියෙනවා නේ' කියලා. හොඳට තේරුම් ගන්න ඒවා අපේ කෙලෙස්, සංසාර පුරුදු. එතකොට බුදුරජාණන්

වහන්සේ ගැන ශ්‍රද්ධාවෙන්, බුදුරජාණන් වහන්සේ ඇයි මෙහෙම දේශනා කරන්නේ, ඇයි මේකට පෙර නොඇසූ විරූ ධර්මතාවයක් කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේම කිව්වේ කියලා හොඳට නුවණින් හිතන්න. අපි දැනට දන්න ටික හරි වුණා නම් බුදුරජාණන් වහන්සේ එහෙම කියයි ද? එහෙම නෙවෙයි, පෙර නොඇසූ විරූ ධර්මතාවයක් මේ තියෙන්නේ. ඒ නිසා තමයි බුද්ධ ශාසනයෙන්ම විතරයි මේ අවබෝධය ගන්න පුළුවන් වෙන්නේ කියලා කියන්නේ. දහමක් නැති කාලයක මේ අවබෝධය ගන්න බැහැ. මේක තනියෙන් කෙනෙකුට අවබෝධ කරන්න පුළුවන් දහමක් නෙවෙයි.

පිළිතුර: රහතන්වහන්සේගේ මට්ටම තමයි විඤ්ඤාණං අනිදස්සනං, අනන්තං සබ්බතොපහං. විඤ්ඤාණය අනිදස්සනයි, අනන්තය දක්වා ප්‍රභාස්වරයි. අපි හිතන්නේ ප්‍රභාස්වර කියන කොට 'එළිය වැටුණා, ලයිට් ගැහුවා' වගේ කියලා. එහෙම නෙවෙයි, දැන් රූප මොකක් දර්ශනය වෙන්නේ නැහැ. එතකොට ප්‍රභාස්වර නොවී මොනවා වෙන්න ද? ඔය කෙලෙස් නැති මට්ටම. විඤ්ඤාණං අනිදස්සනං, අනන්තං සබ්බතොපහං. එත්ථ නාමඤ්ච රූපඤ්ච, අසෙසං උපරුජ්ඣති - එතන නාමරූප ශේෂයක් නැතුවම කපා හැරිලා. නාම ගැන කතා කරන්නත් නැහැ, රූප ගැන කතා කරන්නත් නැහැ. ඒවා ඉතුරුවක් නැතුවම කපා හැරිලා - අසෙසං උපරුජ්ඣති. එත්ථ ආපො ච පඨවී, තෙජෝ වායො න ශාඛති¹⁴ - ඔතන තමයි පඨවි, ආපෝ, තෙජෝ, වායෝ නොපිහිටන්නේ. සතරමහා ධාතුව නොපිහිටන්නේ ඔන්න ඔය අනිදස්සන විඤ්ඤාණ මට්ටමට.

දැන් තේරුම් ගන්න මොකක්ද අනිදස්සන කියන්නේ කියලා. ඇහැ තියෙන්නත් බැහැ, රූප තියෙන්නත් බැහැ, වක්ඛවිඤ්ඤාණය තියෙන්නත් බැහැ.

පිළිතුර: අතීතය පිළිගන්න කෙනාට ඕක අද ඊයේ වෙන්නත් පුළුවන්, ගිය අවුරුද්දේ වෙන්නත් පුළුවන්, පොඩි කාලේ වෙන්නත් පුළුවන්, ගිය ආත්මයේ වෙන්නත් පුළුවන්. සසරේ ඕනේ තැනක වෙන්න පුළුවන්. ඒ නිමිති හැඳුව වෙලාව. නිමිති හැඳුවා කියන්නේ ඒ වෙලාවේ සිහිය නුවණ නැහැ. ආයතන මුළාවෙන් මේවා තියෙනවා කියලා භාරගත්තා. ඒ භාරගැනීම පුරාණ කර්මය. අතීත චේතනාවක්. මේ දැන් යමක් තියෙනවා කියලා භාරගත්තොත් ඒක දැන් කර්මයක්. භාරගන්නේ මොකෙන් ද? චේතනාවෙන්. හිතලා භාරගන්නේ, ඒකයි

¹⁴ කෙවච්ච සුත්‍රය, දීඝ නිකාය - සීලස්කන්ධ වර්ගය - 11. කෙවච්ච සුත්‍රය
133

වේතනාව කර්මය කියන්නේ. ඒ භාරගත්තේ අතීතයෙන්. අතීතය කිව්වහම ක්ෂණයකට කලින් වෙන්නත් පුළුවන්, ඊයේ වෙන්නත් පුළුවන්, ගිය ආත්මයේ වෙන්නත් පුළුවන්. සසරේ ඕනේ තැනක වෙන්න පුළුවන්. අතීතය නේ.

දැන් ප්‍රශ්නය තියෙන්නේ අතීතය නිරුද්ධයි කියන ඒ නුවණත් නැහැ. ඊළඟට අතීතයේ ඕවා හැදුවේ අවිද්‍යාවෙන් කියන නුවණත් නැහැ. හදන්නත් හේතු තියෙනවා නේ. එතකොට අතීතයේ ඕවා හැදුවේ මෙහෙමයි කියලා නුවණ ආවොත් දැන් අපට ඕවා හදන්න තියෙන හේතු ටික නැතිකරන්න පුළුවන්. මේ මොහොතේ මෝඩකමට ඕවා ටික හදන්නේ නැතුව ඉන්න පුළුවන්. එතකොට මේ මොහොතේ හැදුවේ නැත්නම් අතීතයේ කොච්චර හැදුවත් කිසි ප්‍රශ්නයක් නැහැ. ඕකයි මෙතන තියෙන වැදගත් ධර්මතාවය. කොච්චර පව් කරලා තිබුණත් ප්‍රශ්නයක් නැහැ. කොච්චර පින් කරලා තිබුණත් ප්‍රශ්නයක් නැහැ.

අනාථපිණ්ඩික සිටුතුමාට, විසාකාවට නිවන් දකින්න බැරි වුණේ පින් වැඩිවුණු හින්දයි. හැබැයි නිවන් මාර්ගයට වැටෙන්න දහම් ඇස පාදා ගන්න පුළුවන් වුණා. ඒ වුණාට තවම ඉන්නවා - කොහේ හරි හොඳ තැනක තවම ඇති. හැබැයි සසරේ.

ඒ හින්දා කර්ම කිව්වහම කුසල් සහ අකුසල් දෙකම අයිතියි. දෙකෙන්ම සසරට අයිති නිමිති හදනවා. ලෝක හදනවා. ඒවා හදන්නේ ඇයි? අවිද්‍යාව නිසා. ඒකයි තේරුම්ගන්න ඕනේ. දැන් මේ මොහොතේ - වර්තමානයේ අවිද්‍යාව යෙදුණොත් හදනවාමයි. දැන් අවිද්‍යාව දුරු වුණොත් හදන්නේ නැහැ. එතකොට කන ඇසුරු කළා, ශබ්ද ඇසුරු කළා, සෝත විඤ්ඤාණය ඇසුරු කරන විඤ්ඤාණමයි අපි පහළ කරන්නේ. ඒ දැන් හදන ඒවා. දැන් අවිද්‍යාව තියෙනකම් තමයි අතීත කර්මයට මෙතෙක්ට එන්න පුළුවන්. ඒවා තියෙනවා කියලා භාරගන්නේ දැන් අවිද්‍යාවෙන් නේ. අතීතය ගෙවිලා කියලා දකින්න විද්‍යාව, නුවණ නැහැ නේ. එතකොට මේ මොහොතේ අවිද්‍යාව දුරු වුණොත් අතීත කර්ම වලට මේ මොහොතේ පැවැත්මක් දෙන්න බැහැ. මේ දැක්ම තුළ පරණ කර්ම වලට දැන් විපාක සකස් වුණත්, නව කර්ම හදන්න බැහැ. අතීතය දැන් තියෙන බව පිළිඅරගෙන නව කර්ම හදන්නේ නැහැ.

විද්‍යාව පහළ වුණා කියන්නේ රහත් වුණා කියන එක. රහත් වුණ මොහොතේ පටන් ජාතියක් නැහැ, ජරාවක් නැහැ, ව්‍යාධියක් නැහැ.

මරණයක් නැහැ - ඉපැද්දීමක් නැහැ. දැන් තේරෙනවා ද? රහත් වුණ මොහොතේ පටන් උපද්දන්නේ නැහැ. මොනවාද උපද්දන්නේ නැත්තේ? මේ අවිද්‍යාවෙන් උපද්දන ටික. තව නමක් දුන්නොත් පඤ්චලපාදාන ස්කන්ධ. ඕකට තමයි ලෝකය කියන්නේ. එතකොට ලෝකය උපද්දන්නේ නැහැ. ආයතන කිව්වත් ඒකමයි. ආයතන කිව්වත් ලෝකය - දුක. පඤ්චලපාදාන ස්කන්ධ.

පිළිතුර: සෝවාන් වීමේ දී වෙන්වේ උපද්දන්නේ නැති එක නෙවෙයි, මෙහෙම ධර්මතාවයක් නේ මේ තියෙන්නේ කියලා දකිනවා. මෙතන තියෙන්න ඕනේ අවබෝධය. කොච්චර උත්සාහ කළා ද කියන එක නෙවෙයි.

හැබැයි මේ දැක්ම අපි අහලා තියෙන සම්මතයට වඩා වෙනස්. අපි අහලා තියෙන්නේ මුගලන් රහතන්වහන්සේටත් කර්ම එල දුන්නා කියලා නේ. ඒවා මේ ලෝකෝත්තර දර්ශනය මොකක්ද කියලා වත් දන්නේ නැති අය කියන කතා.

සත්‍ය ඥානය අවබෝධ කරගන්නත් කෘතියක් තියෙනවා. මේ ටික ඇහුවා කියලාම අවබෝධ වුණේ නැහැ නේ. දැන් තමන්ට වැඩක් තියෙනවා කරන්න. සෝවාන් වෙන්වත් කරන්න කෘතියක් තියෙනවා. නිකම් මේ ටික අහගෙන හිටියාට සෝවාන් වුණා කියලා යන්න බැහැ. අහගත්ත දෙය තමන්ගේ දැක්මක් කරගන්න වෙනවා. සුතමය ඥානය ගැන හිතන්න තියෙනවා. හිතන එකත් අහන ගමන් කරනවා තමයි, ඒ වුණාට ඒ හිතපු එකත් මදි. තව ප්‍රත්‍යක්ෂ වෙන්න භාවනාවේ යෙදෙන්න ඕනේ. ඒක තමයි විදර්ශනය කරනවා කියන්නේ. නැවත නැවත විදර්ශනය කෙරුවහම තමයි තමන්ට ප්‍රත්‍යක්ෂ වෙන්වේ මේක නේ ඇත්ත කියලා. එතකොට ඒක ගුරුතුමා කියපු හින්දා නෙවෙයි, බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ නිසාත් නෙවෙයි, මේක තමයි ඇත්ත කියලා තමන්ටම ප්‍රත්‍යක්ෂ වෙන දවසක් එනවා. එතෙත්ට එතකම් සත්‍ය ඥානය ඇති කරගන්න අපට බුදු දහම උදව් කරගන්නම වෙනවා. හැබැයි අවබෝධයෙන් දකින කොට ඒක කවුරුවත් කිව්ව හින්දා නෙවෙයි, මේ පවතින ඇත්ත දකිනවා. එහිපස්සිකයි.

පිළිතුර: හිතෙන් හිතලා එළියට දානවා කිව්වහම - එතනින් තමයි පටන්ගන්න ඕනේ. එළියට දාන්න එළියක් තියෙන්න එපැයි. බාහිරයක් තියෙන්න එපැයි. මේ දැක්ම එතකොට අභ්‍යන්තර බාහිර කියලා වෙන් කිරීමක් නැති වෙනවා. ඇහැ භාරගත්තේ නැත්නම්, රූප භාරගත්තේ නැත්නම්, බාහිරය කියන්නේ මොකක්ද? මේ ටික හොඳට තේරුම්

ගන්න, මේ කරන දෙය නෙවෙයි. කරන්න කිව්වාට අපි තවම කරන්න පුළුවන් මට්ටමක නැහැ. රහතත්වහන්සේගේ මානසික මට්ටමයි මේ පෙන්නන්නේ. හැබැයි ඒක ගැන නුවණක් අපි ඇති කරගන්න ඕනේ. අවිද්‍යාව තියෙනකම් මෙහෙම වෙනවා, නමුත් අවිද්‍යාව දුරු වුණොත් මේවා උපදින්න බැහැ නේ කියන නුවණක් ඇති කරගන්න ඕනේ. ඒ නුවණට කියනවා සම්මාදිට්ඨිය කියලා. ඒකෙන් කියන්නේ නැහැ අපි ඕවා උපද්දන්නේ නැහැ කියලා. අපි ඇහැ උපද්දන්නේ නැහැ, රූප උපද්දන්නේ නැහැ කියන මට්ටමක නෙවෙයි අපි තවම ඉන්නේ. අපේ තියෙන්නේ ඒවා ඇසුරු කරන විඤ්ඤාණ. හැබැයි නුවණක් තියෙනවා අපි යන්න ඕනේ අර තැනට කියලා. ඕවා පනවාගෙන මුළුවෙන් නේ ඇසුරු කරන්නේ කියන නුවණ තියෙනවා.

ඒ දැක්ම ඇතුළුමයි මාර්ගය වැඩෙන්නේ. සම්මාදිට්ඨිය තුළමයි ඉතුරු මාර්ග අංග උපදින්නේ. සම්මාදිට්ඨිය කියන එක තමයි මේ පෙන්නන්නේ. සම්මාදිට්ඨිය කියන්නේ තවම මාර්ගය නෙවෙයි, මාර්ගය පටන්ගන්න පළවෙනි අංගය විතරයි. හැබැයි සම්මාදිට්ඨිය එක්ක අතින් අංග 7ක් එනවා. සම්මාදිට්ඨිය නැති වුණොත් එකක්වත් නැහැ - ඒ ආයඝී දර්ශනයේ දී. පූර්ව ප්‍රතිපදාවේ දී තියෙනවා. ආයඝී දර්ශනයේ දී ඒ විදියට වෙන්නේ.

මිරිඟුව කියන්නෙත් මිරිඟුවක්. මිරිඟුව කියන්නෙත් පෙර ඇසුරක්. අතිත කර්මයක්. පුළුවන් නම් මේ කියන එක තේරුම් ගන්න. සම්මාදිට්ඨි මට්ටමේ දී මේවා ඇසුරු කරන විඤ්ඤාණය උපදින්නේ නැහැ. ඉපැද්දුවොත් සම්මාදිට්ඨිය නැහැ කියන එකට නුවණ තියෙනවා. හැබැයි මේ මට්ටමේ දී අපි උපද්දනවා. උපද්දන්නේ නැති තත්වය රහතත්වහන්සේගේ කියලා නුවණක් එනවා. අවිද්‍යාව ඉතුරු නැතුව නිරුද්ධ වුණ දවසට - අවිජ්ජායත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො - දැන් ඕවා සංඛාර නේ. ඇහැ සංඛතයි කියන්නේ ඇයි? සංඛාරයක්. ඇහැ සංඛතයි, කන සංඛතයි - සංස්කාර. අවිද්‍යාවෙන් කරන සංස්කාරය.

සළායතන කියන්නෙත් ඔහොමම තමයි. මතක තියාගන්න පටිච්චසමුප්පාදයේ තියෙන හැම එකම අවිද්‍යාවෙන් කරන්නේ. පටන්ගැන්ම විතරක් නෙවෙයි, හැම තැනම අවිද්‍යාව. සංඛාරයේ විතරක් නෙවෙයි අවිද්‍යාව තියෙන්නේ. විඤ්ඤාණයෙන් අවිද්‍යාව, නාමරූපයෙන් අවිද්‍යාව, සළායතනයෙන් අවිද්‍යාව, එස්සයෙන් අවිද්‍යාව, වේදනාවෙන් අවිද්‍යාව, තණ්හාවෙන් අවිද්‍යාව, උපාදානයෙන්

අවිද්‍යාව, භවයෙක් අවිද්‍යාව, ජාතියෙක් අවිද්‍යාව - ඔය ටික ඔක්කෝම මේ ක්ෂණයේ තියෙන්නේ. මේ ක්ෂණයේ අවිද්‍යාව දුරු වුණොත් භයවේන්න එපා, පරණ කර්ම වලට මොකුත් කරන්න බැහැ. ඒවාට කිට්ටුවෙන්තවත් බැහැ.

පිළිතුර: අවිද්‍යාව නැතිවෙන කොට ඉතුරු තුනට - කර්ම, තණ්හා, ආහාර වලට - පිහිටන්න බැහැ. ඉතුරු තුන නැති වුණොට අවිද්‍යාව තියෙන්න පුළුවන්. අවිද්‍යාව තමයි ප්‍රබලම අංගය. රහත්වෙන මොහොතේමයි අවිද්‍යාව දුරු වෙන්නේ. ඊට කලින් අවිද්‍යාව තියෙනවා. සෝවාන් කෙනාට අවිද්‍යාව තියෙනවා. සකාදාගාමී කෙනාට අවිද්‍යාව තියෙනවා. අනාගාමී කෙනාටත් අවිද්‍යාව තියෙනවා. රහත්වෙනකොට තමයි අවිද්‍යාව දුරු වෙන්නේ - අවිජ්ජා සංයෝජනය. අවිද්‍යාව ඒ තරම් බලවත්.

එතකොට අවිද්‍යාව දුරු වුණ දවසට තමයි කියන්න පුළුවන් ආයේ නම් උපදින්නේ නැහැ කියලා. ඒ කියන්නේ මැරුණායින් පස්සේ නෙවෙයි, මේ මොහොතේ නැවත උපදින්නේ නැහැ. භවයක් නැහැ. භවය නැත්නම් ජාති නැහැ. මේ මොහොතේ නේ අපි අවිද්‍යාවෙන් භවය ඇති කරගන්නේ. දැන් අවිද්‍යාව යෙදුනේ නැත්නම් භවයක් කොහෙන් ද? භවයක් නැත්නම් ජාති කොහෙන් ද? මේ ක්ෂණයේමයි ඉපදීම නැති කරන්නේ. ඉපදීම නැති කළා නම් නැවත මැරෙන්නේ නැහැ. ඉපදුනේ නැත්නම් මැරෙන්නේ කොහොමද? මේවා අහලා පටලවා ගන්න එපා. දැන් සුළු දෙයයි දකින්න තියෙන්නේ.

දැන් අපි යන්න ඕනේ දිට්ඨියේ දිට්ඨමත්තං, සුතෙ සුතමත්තං, මුතෙ මුතමත්තං, විඤ්ඤාතෙ විඤ්ඤාතමත්තං කියන තැනට නේ. ඒ ගැන හොඳ අදහසක් ගන්න. ඒක තුළ ඇහැක් නැහැ, රූප නැහැ. ඒ කියන්නේ අජ්ඣාන්ත ආයතන කියලා දෙයක් නැහැ, බහිද්ධ ආයතන කියලා දෙයක් නැහැ. විඤ්ඤාණ කියලා දෙයකුත් නැහැ. ඒ දෙක නැත්නම් විඤ්ඤාණය පහළවෙන්න බැහැ නේ. ඇහැයියි, රූපයියි නිසා නම් වක්ඛු විඤ්ඤාණය පහළවෙන්නේ, ඇහැ නැත්නම්, රූප නැත්නම්, වක්ඛු විඤ්ඤාණයක් කොහේ පහළවෙන්න ද? එහෙනම් ඇහැ උපාදාන කරන එක නවත්වන්න, ඇහැ පනවන එක නවත්වන්න. එතකොට ඇහැ ඇසුරු කරගත්ත විඤ්ඤාණය පහළවෙන්නේ නැහැ. ඒක උපදින්න දෙන්න එපා කියන්නේ ඒකයි.

මේවා බලෙන් නවත්වන ඒවා නෙවෙයි. ඇත්ත පෙන්නීම තුළ නැවතෙනවා. සත්‍යය පෙන්නලා දෙන්න විතරයි තියෙන්නේ. එදාට

අර වතුරේ බල්ලෝ හදන එකක් නැහැ වගේ අපිට කියන්න තියෙන්නේ ඇත්ත දැක්ක දවසට ලෝකයේ රූප හදන එකක් නැහැ කියලා. උපාදාන කරන්න රූප නැතිවෙයි. න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති. පෙනෙනවා විතරයි, පෙනෙන්නේ මොකක්ද කියලා ඇහුවොත් පැනෙව්වා වෙනවා. පෙනීම විතරයි. හිත දැනගන්නවා විතරයි. දැනගන්නේ මොකක්ද කියලා ඇහුවොත් අහුවුණා වෙනවා. දැනෙන ගතියක් තියෙනවා, දැනීම මාත්‍රයක් විතරයි. ඒ තැනට එතකොට ඇත්තටම ඕවා වෙන් කරන්නත් බැහැ. හයකට බෙදන්නත් බැහැ. හයකට බෙදන්නේ අපි පනවාගෙන.

පිළිතුර: සක්මන් කිරීමේනුත් අවබෝධ කරන්න පුළුවන්. ඔය දැක්ම තියෙන කෙනාට මොකක්ද කරන භාවනාව කියන එක නෙවෙයි ප්‍රශ්නය. නීවරණ යටපත් වෙන්නේ මොන මොහොතේද, ඒ මොහොතේ ඇත්ත දකින්න පුළුවන්. දැන් සක්මනේ දී නීවරණ යටපත් වෙනවා. එතකොට දැකීමේ හැකියාව තියෙනවා. දන්න දකින කෙනාට නිවන් දකින්න පුළුවන්. අපි දන්න දකින බව - දහම අහලා මේ නුවණ වෙනම ඇති කරගන්න ඕනේ. අනිත් පැත්තෙන් නීවරණ යටපත් කරන වැඩපිළිවෙලක යෙදෙන්න ඕනේ. ඒක ලෝකයට අයිති වැඩපිළිවෙලක්. නීවරණ යටපත් කිරීම ලෝකයට අයිතියි. එතකොට ශරීරය තියෙනවා කියලා හිතලා ඒකේ දැනෙන දේවල් බලනවා. හැබැයි ලෝකයට අයිති වුණාට ලෝකෝත්තර දර්ශනයට ගෙනියන්නේ එතනින්.

කායානුපස්සනාව වඩන්නේ කයෙන් එතරවෙන්න. පටන්ගන්න කොට කය තියෙනවා කියලා බලන නිසා ඒක ලෝකයට අයිතියි. හැබැයි කායානුපස්සනාව වඩලා අවබෝධය ලබන කොට ලෝකයෙන් එතරවෙලා. රූපයෙන් එතරවෙලා. කයෙන් එතරවෙලා. අල්ලගන්න කයක් නැතිවෙනවා - න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති මට්ටම. එතකොට කායායතනය උපාදානය වෙන්නේ නැහැ. ඒක ඇසුරු කරපු විඤ්ඤාණය හටගන්නේ නැහැ.

පිළිතුර: අපි අත්දකින කොට එළියේ රූප තියෙනවා කියලා හිතෙනවා මිසක් ඇහැ තියෙනවා කියලවත් හිතෙන්නේ නැහැ. දකින දකින දෙය එළියේ තියෙනවා කියන එක විතරනේ හිතෙන්නේ. ඒක තමයි ලෝකයේ කෙලෙස් මට්ටම. අපේ රූප තණ්හාව මේ වැඩකරන්නේ. කාම ලෝකයේ ස්වභාවය - අරමුණට තියෙන තණ්හාව. එළියේ තියෙනවා කියලා ඒකේ ආස්වාදය විතරයි අපිට

කතෘගේ වෙනත් පොත්

- බුදු දහම දැක ගනිමු - 1 පටිච්ච සමුප්පාද සාකච්ඡා
- බුදු දහම දැක ගනිමු - 2 මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව
- බුදු දහම දැක ගනිමු - 3 අනිච්චසංස්ඤා සූත්‍රය
- බුදු දහම දැක ගනිමු - 4 තප්පෝ සමන්තාහාරො (මහා හත්පදොපම සූත්‍ර දේශනාව)
- බුදු දහම දැක ගනිමු - 5 සතර මහා ධාතුවේ සතර ආකාරය (මූලපරියාය සූත්‍රය ඇසුරෙන්)
- බුදු දහම දැක ගනිමු - 6 ලෝකෝත්තර දැක්ම සඳහා කායානුපස්සනාව
- බුදු දහම දැක ගනිමු - 7 උණ්ණාහ බ්‍රාහ්මණ සූත්‍රය

මෙම පොත් වල අන්තර්ජාල සංස්කරණය (pdf) සහ සාකච්ඡා (mp3) ශ්‍රවණය/බාගත කිරීම සඳහා පහත සඳහන් වෙබ් අඩවියට පිවිසෙන්න.

To download mp3, right click and select the save as option.

<http://ravi.harimaga.com>

search keywords : book, English, bawana

ඔබගේ පුණ්‍යානුමෝදනාවක් සහිතව පොත් නැවත මුද්‍රණය සඳහා කතෘ අමතන්න.

රටී කොග්ගලගේ මහතා විසින් මෙහෙයවන
භාවනා/ධර්ම සාකච්ඡා වැඩසටහන් පැවැත්වෙන ස්ථාන

1) කොළඹ

සෑම සෙනසුරාදා දිනයකම පෙ.ව. 8.30 සිට ප.ව. 1.00 දක්වා
සුභද්‍රාරාම විහාරස්ථානය
ගම්සභා හන්දිය, නුගේගොඩ.

2) මාතර

සෑම මසකම සතියේ පළමු ඉරිදා දිනයන්හි
පෙ.ව. 9.00 සිට ප.ව. 4.00 දක්වා
'ජය නිවස' - මාතර බෝධි ආරක්ෂක සභාවේ භාවනා මධ්‍යස්ථානය
කුමාරතුංග මාවත (නූපෙ හන්දියෙන් හැරෙන්න), මාතර.
විමසීම්:
දේශබණ්ඩු කේ. ජී. මුනිදස මහතා - දුරකථන අංක: 071 4438747

3) උතුරුකන්ද

සෑම මසකම සතියේ අවසන් ඉරිදා දින පෙ.ව. 9.00 සිට ප.ව. 5.00 දක්වා
විමසීම්:
මෙත්ති මහතා - දුරකථන අංක: 0718317583

4) අන්තර්ජාලයේ සිංහල ධර්ම සාකච්ඡාව

සෑම මසකම තුන්වැනි සතියේ ඉරිදා සවස 3.30 සිට 5.30 දක්වා.

<http://www.savanatasisilasa.org>

5) The Buddhist TV - Dhammahadaya (English Discussion)

Monday 9.00 pm